

SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisi

Yazışma Adresi / Correspondence

MSÜ Kara Harp Okulu Dekanlığı Dikmen Cad. 06654 Bakanlıklar / ANKARA

Telefon / Phone : +90 312 4175190 / 5301

E-Posta / E-Mail : savsad@kho.msu.edu.tr

Web : <https://savsad.kho.msu.edu.tr/>

ISSN : 2718-0301
E-ISSN : 2718-0700

YIL 2023
CİLT 33
SAYI 1

SAVSAD

Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisi

THE JOURNAL OF DEFENCE AND WAR STUDIES

Cilt / Volume : 33
Sayı / Number : 1
Yıl / Year : 2023

MILLÎ SAVUNMA ÜNİVERSİTESİ
KARA HARP OKULU

SAVSAD

SAVUNMA VE SAVAŞ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
THE JOURNAL OF DEFENCE AND WAR STUDIES

Cilt/Volume: 33
Sayı/Issue : 1

HAZİRAN 2023
JUNE 2023

SAVSAD
SAVUNMA VE SAVAŞ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
THE JOURNAL OF DEFENCE AND WAR STUDIES
ISSN: 2718-0301 E-ISSN: 2718-0700

Dergi Sahibi - Baş Editör / Licensee - Editor-in-Chief
Prof. Dr. Gültekin YILDIZ

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Managing Editor
Doç. Dr. Pınar FAYGANOĞLU

Alan Editörleri / Field Editors	Alanı / The Field
Prof. Dr. İbrahim Ethem ATNUR (<i>Millî Savunma Üniversitesi</i>)	Tarih Editörü
Prof. Dr. Ayşe KAYAPINAR (<i>Millî Savunma Üniversitesi</i>)	Tarih Editörü
Prof. Dr. Abdülkadir VAROĞLU (<i>Başkent Üniversitesi</i>)	Savunma Yönetimi Editörü
Prof. Dr. Haldun YALÇINKAYA (<i>TOBB ETÜ Üniversitesi</i>)	Uluslararası İlişkiler Editörü
Doç. Dr. Emrah ÖZDEMİR (<i>Millî Savunma Üniversitesi</i>)	Uluslararası İlişkiler Editörü
Doç. Dr. Memduh BEĞENİRBAŞ (<i>Millî Savunma Üniversitesi</i>)	Savunma Araştırmaları Editörü
Doç. Dr. Kemal EROĞLUER (<i>Millî Savunma Üniversitesi</i>)	Savunma Yönetimi Editörü

Türkçe Dil Editörleri / Turkish Language Editors
Ahmet Metehan ŞAHİN
Hava YEŞİLYURT

İngilizce Dil Editörleri / English Language Editors
İlknur ALGIN
Senem Büşra YILDIZ

Türü / Journal Type
Yaygın Süreli Yayın / Vernacular Publication

Yayın Aralığı / Publication Schedule
Altı Ayda Bir (*Haziran-Aralık*) / Semi-Annually (*June-December*)

Yayın Dili / Journal Language
Türkçe, İngilizce / Turkish, English

Baskı / Printing
MSÜ Kara Harp Okulu Basımevi / TNDU Military Academy Printing House

Yayın İdare Adresi / Correspondence:
SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisi
MSÜ Kara Harp Okulu Dekanlığı Dikmen Cad.
06654 Bakanlıklar - ANKARA
Tel : (0312) 417 51 90 / 5301
E-posta : savsad@kho.msu.edu.tr
Web : <https://savsad.kho.msu.edu.tr/>

Yayın ve Danışma Kurulu / Editorial and Advisory Board E-posta / E-mail

Prof. Dr. Sertaç Hami BAŞEREN (<i>Ankara Üniversitesi</i>)	baseren@politics.ankara.edu.tr
Prof. Dr. Türksel K. BENSGHIR (<i>Hacı Bayram Veli Üniversitesi</i>)	tbensghir@hbv.edu.tr
Prof. Dr. Serhat BURMAOĞLU (<i>İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi</i>)	serhat.burmaoglu@ikc.edu.tr
Prof. Dr. Yavuz ERÇİL (<i>Başkent Üniversitesi</i>)	ycil@baskent.edu.tr
Prof. Dr. Nevin Güngör ERGAN (<i>Hacettepe Üniversitesi</i>)	nevine@hacettepe.edu.tr
Prof. Dr. Uğur GÜNGÖR (<i>Başkent Üniversitesi</i>)	ugungor@baskent.edu.tr
Prof. Dr. Bilçin MEYDAN (<i>Uludağ Üniversitesi</i>)	btak@uludag.edu.tr
Prof. Dr. Yalçın SARIKAYA (<i>Giresun Üniversitesi</i>)	yalcin.sarikaya@giresun.edu.tr
Prof. Jacob N. SHAPIRO (<i>Princeton School of Public and International Affairs</i>)	jns@princeton.edu
Prof. Dr. Akif TABAK (<i>İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi</i>)	akif.tabak@ikc.edu.tr
Prof. Dr. Mesut UYAR (<i>Antalya Üniversitesi</i>)	mesut.uyar@antalya.edu.tr
Prof. Dr. Azmi YALÇIN (<i>Çukurova Üniversitesi</i>)	azmiyalcin@mail.cu.edu.tr
Prof. Dr. Fatih YEŞİL (<i>Hacettepe Üniversitesi</i>)	fyesil@hacettepe.edu.tr
Prof. Dr. Uğur ZEL (<i>Welch College of Business and Technology</i>)	zelu@sacredheart.edu
Doç. Dr. Efdal AS (<i>Millî Savunma Üniversitesi</i>)	eas@kho.msu.edu.tr
Doç. Dr. Serkan YENAL (<i>Millî Savunma Üniversitesi</i>)	syenal@kho.msu.edu.tr
Dr. Öğr. Üyesi Sadık Emre KARAKUŞ (<i>Millî Savunma Üniversitesi</i>)	sekarakus@kho.msu.edu.tr
Assoc. Prof. Petar MARINOV (<i>Rakovski National Defence College</i>)	petyr.marinov@abv.bg
Assoc. Prof. Patricia J. SOHN (<i>University of Florida</i>)	pjsohn@ufl.edu
Dr. Nazım CAFEROV (<i>Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi</i>)	caferov@yahoo.com
Dr. Öğr. Üyesi Özgür KÖRPE (<i>Millî Savunma Üniversitesi</i>)	okorpe@msu.edu.tr
Dr. Cavid VELİYEV (<i>Azerbaycan Uluslararası İlişkiler Araştırma Merkezi</i>)	veliyevcavid@gmail.com

SAVSAD

SAVUNMA VE SAVAŞ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

ISSN: 2718-0301 E-ISSN: 2718-0700

DERGİ HAKKINDA

Millî Savunma Üniversitesi Kara Harp Okulu Dekanlığı tarafından yayımlanan “SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisi”, yılda iki kez yayımlanan (Haziran-Aralık), sosyal bilimlerle ilişkili bilimsel makalelere yer veren, ulusal ve hakemli bir dergidir. Dergi, ULAKBİM TR Dizin, ULAKBİM Dergipark ve Google Scholar bilimsel yayın dizinleri ve veri tabanlarında taranmaktadır. Dergide yayımlanan makalelerin bilim ve dil sorumluluğu yazarlarına aittir. Yayımlanan makaleler yazarların bireysel görüşünü yansıtmaktadır; Millî Savunma Üniversitesi, Millî Savunma Bakanlığı ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin görüşlerini yansıtmamaktadır.

SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisi’nde Türkçe ve İngilizce makaleler kabul edilmektedir. Strateji ve güvenlik, uluslararası ilişkiler ve bölgesel çalışmalar, savaş araştırmaları, askerî tarih, savunma yönetimi, istihbarat çalışmaları, harp ve silahlı çatışma hukuku ve askerî sosyoloji dallarındaki makaleler dergi editörlüğü tarafından değerlendirmeye alınmaktadır.

Açık Kaynak Beyanı: SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisi açık erişime sahip bir dergidir. Dergide yayımlanan makalelerin tam metinlerine ücretsiz erişilebilir.

Derginin Tarihçesi: SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisi 1991 yılında “Kara Harp Okulu Dergisi” adıyla yayın hayatına başlamıştır. 1995 yılında ismi “Kara Harp Okulu Bilim Dergisi” olarak değiştirilmiştir. 2006 yılından itibaren ulusal ve hakemli bir dergi statüsüne uygun biçimde yayın yapmaktadır. 2020 yılı Aralık sayısından itibaren “SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisi” ismi ile yayın hayatına devam etmektedir.

THE JOURNAL OF DEFENCE AND WAR STUDIES

ISSN: 2718-0301

E-ISSN: 2718-0700

ABOUT THE JOURNAL

The Journal of Defence and War Studies is a national, double-blind refereed journal published semiannually (June-December) by the Dean's Office of Turkish Military Academy. It accepts articles related to social sciences. The Journal is indexed/ abstracted by ULAKBİM TR Dizin, ULAKBİM Dergipark and Google Scholar Services. The scientific and linguistic content of the studies published in the Journal is under the authors' responsibility. The views expressed in the journal are solely of the authors and do not necessarily reflect the views of the Ministry of Defence or The Turkish Armed Forces.

The Journal accepts articles in Turkish and English. The articles related to strategy and security, international relations and regional studies, war studies, military history, defence management, intelligence studies, law of armed conflicts and military sociology are accepted.

Open Access Statement: All the articles published in this journal are free to access immediately from the date of publication. We do not charge any fees for any reader to download articles for their own scholarly use.

History of the Journal: The Journal of Defence and War Studies started its publishing life in **1991** named as "The Journal of Turkish Military Academy". It has changed its name as "The Science Journal of Turkish Military Academy" in **1995**. It has been being published as a national and double-blind refereed journal since **2006**. It has changed its name to "The Journal of Defence and War Studies" by its **2020** December issue and continues its publishing life.

SAVSAD

SAVUNMA VE SAVAŞ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

ISSN: 2718-0301 E-ISSN: 2718-0700

AMAÇ VE KAPSAM

SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisinin amacı, millî savunma ve güvenlikle ilgili sosyal bilimler alanlarında araştırmalara yer vermek; araştırmacılar ve ilgili uygulamacılar arasındaki etkileşimi destekleyerek bilimsel gelişime hizmet etmektir.

Dergimizin ana hedefi; bilimsel normlara ve bilim etiğine uygun, nitelikli ve özgün çalışmaları titizlikle değerlendirerek, öncelikli dergiler arasında yer almaktır.

Türkçe ve İngilizce olarak yayınlanabilen makaleler, derginin son sayfasındaki ya da dergi internet adresindeki “Yazarlar İçin Rehber” bölümüne göre hazırlanıp gönderilmelidir.

THE JOURNAL OF DEFENCE AND WAR STUDIES

ISSN: 2718-0301 E-ISSN: 2718-0700

AIM AND SCOPE

The aim of the journal is to contribute to scientific development by providing a medium for researchers in military social sciences; and to strengthen the interaction among researchers and practitioners.

Our vision is to be cited among prestigious journals in military social sciences, by maintaining a high standard in evaluating original and qualified research in line with scientific norms and ethics.

Articles, written either in Turkish or English, must follow the formatting rules (Author Guidelines) of the journal, which is outlined at the end of the journal or the Journal’s web site.

İçindekiler/Table of Contents

Sayfa/Pages

SAVAŞ ARAŞTIRMALARI / WAR STUDIES

1-32

Siber Savaş: Bilgi Krizi mi Yoksa Güvenliği mi?
Aykut ÇALIŞKAN

ULUSLARARASI GÜVENLİK / INTERNATIONAL SECURITY

33-64

The Antagonist Pro-Iranian Militias in the Al-Hashd Al-Sha'abi as Sources of Terror
and Instability in Iraq
Can DEMİR

The New Terrorism and Analysis of the PKK in the Context of Learning Terrorist
Organizations
Ali GÖK, Çağla MAVRUK

65-100

Teori ve Pratikte Terörist Örgütlerin Şehir Eylem Yönelimleri ve Stratejileri
Mehmet KURUM

101-144

Robotların Kamu Güvenliğinde Kullanımı: Mekânsal Bir Sınıflandırma
Alper EKMEKCİOĞLU, Mete YILDIZ

145-176

ASKERÎ TARİH / MILITARY HISTORY

177-210

Osmanlı'dan Günümüze Şehitlerin Kayıt İşlemleri
Fahrettin DÖRTKOL

II. Abdülhamid Dönemi'nde Kurulan Muhafız Birliği: Ertuğrul Süvari Alayı
Sefa DİRGEN

211-240

YAYIN POLİTİKASI

Publication Principles

241-244

ETİK KURALLAR

Ethical Rules

245-252

YAZARLAR İÇİN REHBER

Author Guidelines

253-260

SİBER SAVAŞ: BİLGİ KRİZİ Mİ YOKSA GÜVENLİĞİ Mİ?

Ayktut ÇALIŞKAN*

Öz

Günümüz dünyasında yaşanan riskler oluşum ve sonuçları itibariyle toplumsal yaşamı etkilemekle kalmayıp gerilime sahne olan sosyal çatışma ve sorunlar üzerinden toplumsal değişimi etkilemekte ve de biçimlendirmektedir. Siber saldırıların bilgi sistemlerinin güvenliğini hedeflemesi sadece ulusal güvenliği etkilemekle kalmayıp bilgiyi metalaştırarak metaforik açıdan savaşın aracı haline getirmektedir. Bu yönüyle toplumsal siber savaş ile buluşturan gerçeklik ise bilgi sistemlerindeki güvenlik beklentilerini açığa çıkarırken, devletlerin bilgi güvenliğine ilişkin oluşan gereksinimleri toplumsal alanda önemli bir temayı ortaya koymakta ve söz konusu bağlam üzerinden sosyolojik tespitlere kapı aralamaktadır. Bu durum diğer toplumsal olgu ve eylemler gibi siber savaşın gelişim süreçlerini incelemeyi gerekli kılmaktadır. Ayrıca bilgi ve iletişim araçları üzerinden oluşan tehdidinin boyutlarını da açıklamaya yönlendirmektedir. Bilgi teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin çeşitlilik ve değişkenlik içeren yönünün bulunması ise siber tehlikelerin önlenmesinde risk yönetim sürecini ve çözümlenmesini zorunlu hale getirmektedir. Bu çerçevede araştırma sorunsalı olarak siber savaşların ortaya çıkış gerekçeleri incelenerek sosyolojik açıdan bilgi krizine mi yoksa bilgi güvenliğine mi neden olduğu sorusuna yanıt aranmıştır. Çalışma kapsamında doküman inceleme tekniği üzerinden alana dönük çalışmalar ve kaynaklar incelenmiş, birincil kaynak taraması üzerinden araştırma sorunsalı tartışılmıştır. Çalışmada bu tespitin literatüre sunduğu kavramsal ve kuramsal katkılar ile kısıtları ortaya konulmuştur.

Makalenin Türü: Araştırma Makalesi

Anahtar Kelimeler: Siber Savaş, Bilgi Güvenliği, Siber Güvenlik, Bilgi Toplumu, Sosyal Ağlar.

Jel Kodu: N40, H56.

Yazarın Notu: Bu çalışma bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır. Bu çalışmada etik kurul izni veya yasal/özel izin gerektirecek bir içerik bulunmamaktadır. Çalışma ile ilgili herhangi bir çıkar çatışmasının bulunmadığı SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisi'ne yazar imzası ile beyan edilmiştir.

* Doç.Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, aykut629aykut@hotmail.com,
ORCID: 0000-0002-1886-6991.

Cyber Warfare: Information Crisis or Information Security?

Abstract

The risks in today's world do not only affect social life in terms of their formation and results. At the same time, it affects and shapes social change through social conflicts that are the scene of tension and problems. Cyber attacks target the security of information systems. It not only affects national security, but cyber warfare also commodifies information in the process of its emergence. This situation makes cyber wars a tool of war metaphorically. In this respect, the reality that brings social processes together with cyber warfare reveals security expectations. The needs of states for information security open the door to sociological determinations in the social field. This makes it necessary to examine the development processes of cyber warfare, like other social phenomena and actions. It also directs the dimensions of the cyber threat to expound. The multidimensionality of developments in information technologies brings forward the solution of risk management in the prevention of cyber dangers. Within the scope of the study, studies and sources related to the field were examined through the document analysis technique. In the study, the conceptual and theoretical contributions, and limitations of these determinations to the literature are revealed.

Article Type: Research Article

Keywords: Cyber Warfare, Information Security, Cyber Security, Information Society, Social Network.

JEL Code: N40, H56.

Author's Note: This study was prepared in compliance with the scientific search and publication ethics. There is no content necessitating any permission from Ethical Board or any legal/special permission in this study. I, as the author of the article, signed my declaration certifying that there was no conflict of interest within the article preparation process.

GİRİŞ

Günümüzde bilginin elde edilmesi kadar bilginin nasıl korunacağı konusu öne çıkmakta, sosyolojik tezahürü ise sadece kamusal alanı ilgilendirmemekte aynı zamanda bireylerin ve toplumsal grupların bilinç düzeylerine ve eylem şekillerine göndermede bulunmaktadır. Aktörünü bilginin üretilmesi, amaca dönük kullanılması ve sistemsel eksikliklerinin tespit edilmesi amacıyla toplumsaldan alan siber tehditler, grift yapıları ve özellikle devlet dışı aktörleri bilgi ediniminin parçası haline getirmekte, kamusalın dışına doğru bir alan açarak toplumsal aktörleri bu alana yönlendirmektedir. Siber savaş ise buradaki boşluğu hedefine alarak bireylerin teminat altına alınan özgürlüklerine ve sınırları belli olmayan içeriklere yönelmekte, sonuçları itibarıyla devletleri, toplumsal kurumları ve bireyleri etkilemektedir. Sadece siber saldırıların eyleyicisi konumundaki

aktörlerin davranışlarından değil, aynı zamanda siber uzamdaki bilgi sistemlerinin kullanıcısı olan bireylerin ve toplumsal grupların davranış şekillerinden etkilenen siber savaş, toplumsal alanda gerçekleşme ihtimali bulunan iki yönlü risk algısını ortaya koymakta ve siber uzayda gün yüzüne çıkmaktadır.

Bu çalışmanın odağında meşru olmayan yollardan temin edilen bilgilerle şekillenen siber savaş kavramı ve güvenlik sürecine olan etkilerinin tartışılması yer almaktadır. Siber savaş kavramının kurumsal ve bireysel etkilerinin ele alınışı güvenlik beklentilerini açığa çıkarırken, bu durum bilgi sistemlerinin yönetim süreçlerini merkezine yerleştirmektedir. Ayrıca başta toplumsal aktörlerin siber savaş açısından rolleri ve sosyal konumları olmak üzere toplumsal alanda önemli bir temayı ortaya çıkarmakta ve sosyolojik tespitlerle siber savaş kavramını incelemeyi gerekli kılmaktadır.

Bilgi üretimi ve öznenin sorgulandığı postmodern dönemde toplumları bekleyen temel soru ise bilginin üretiminde görülen farklılık ve hangi bilginin kim için nasıl elde edildiği ya da elde edileceği sorusudur. Başka bir anlatımla bilgi sistemlerinin aktörleri açısından bu sorunun makro ölçekte bilgi güvenliğini ne düzeyde etkilediği ve savaş ya da türevleri gibi konseptlere olan yansımalarıdır. Kamu güvenliğini sağlamakla görevli devletin, gereksinim duyulan alanlarla ilgili işlevsel bölünmelere açık olduğu ve eksikliği hissedilen süreçlere uyum sağlama zorunluluğu kamu-birey açmazında bilgi ve iletişim süreçlerinin sistemsel inşasını ve güvenliğini zorunlu hale getirmektedir. Buna mukabil güvenlik taleplerinin özgürlük beklentileriyle nasıl bir ilişki içerisinde değerlendirileceği sorusu ise temel bir sorunsal olarak belirlemektedir. Bu çıkarım sadece ulusal güvenlik ölçeğinde değil aynı zamanda genişleyen sosyal ağlar sebebiyle uluslararası toplum düzleminde de ele alınması gereken bir sorunsal olarak ortaya çıkmaktadır. Dijital dünyada üretilen bilgilerin içerik ve kapsamı ulusal güvenlik açısından önem arz edebilirken, şiddet yönetimi olarak akıllara gelen savaş olgusunu da dijital araçlar vasıtasıyla elde edilen bilgiler sayesinde yeni değişimlere açık hale getirebilmektedir. Dolayısıyla kamusal güvenliğinin sağlanmasında önemli sorumluluğu olan devlet, toplumsal kurumlar ve bireylerin bu süreç içerisindeki konumu, ilişkileri ve sorumlulukları siber savaş açısından yeni bir tartışma alanını oluşturmaktadır.

Bu kapsamda çalışma siber savaşların ortaya çıkış süreçlerini inceleyerek sosyolojik açıdan bilgi krizine mi yoksa bilgi güvenliğine mi neden olduğu sorusuna yanıt arayacaktır. Araştırmanın daraltılmış çerçevesini ulusal güvenlik sorunu olarak siber savaşı etkileyen ve harekete

geçiren toplumsal boyutları aramak ve güvenlik bağlamında devlet, devlet dışı aktörlerin etkilerini tartışmak olarak sıralamak mümkündür. Söz konusu sorunsalın çözümlenmesinde çalışma planı ise tarihsel bir izlek üzerinden araştırılmıştır. Öncelikle güvenlik epistemolojisinin tarihsel süreç içerisindeki gelişim süreçlerini ortaya koyan uluslararası ilişkiler teorilerindeki temel tartışmalar aktarılmış, bilgi güvenliğinin parçaları ve bilgi sistemlerine etkileri tartışıldıktan sonra siber savaş olgusunun gelişimi ve gerçekliği sorularına yanıt aranmış, devamında siber savaş kavramındaki aktörlerin faillik süreci ve çeşitli kuramsal arka planları üzerine tartışmalar sürdürülmüştür. Bu yönüyle araştırmanın sınırlılıkları arasında birincil kaynak araştırmalarına bağlı özelliği gösterilebilir.

Araştırmada, doküman inceleme tekniği üzerinden alana dönük çalışmalar ve kaynaklar incelenmiş, birincil kaynak taraması sonucunda elde edilen Türkiye'ye yönelik siber saldırı olayları göz önünde bulundurularak araştırma sorunsalı olarak ileri sürdüğümüz dikotomik kavramsal karşılaştırma çözümlenmiştir. Siber savaşların bilgi krizine mi yoksa bilgi güvenliğine mi neden olduğu sorusuna MAXQDA programında gerçekleştirilen nitel araştırma analizi üzerinden yanıt aranmıştır. Bu çerçevede ilgili sorunsalın çözümüne dair varsayımlar eleştirel paradigma doğrultusunda ilerleme göstermiştir. Yapılan çalışmanın siber savaş olgusunun sosyolojik bağlamının anlaşılması için mevcut gerçekliği sorgulamak, toplumsal ve bireysel davranış süreçlerini anlamak ve resmetmek ile toplumsal gerçekliği ortaya çıkarmak açısından önemli çıktılar sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Uluslararası İlişkiler Teorisinde Temel Tartışmalar ve Güvenlik Epistemolojisine Yansımaları

Geleneksel güvenlik anlayışların geçtiğimiz yüzyılda yaşanan gelişmelere bağlı olarak değişim göstermesi şüphesiz güvenlik anlayışlarında epistemolojik değişimi de beraberinde getirmiştir. Toplumların askerî güvenlik alanında yaşadığı sorunlar üzerinden karakterize olan güvenlik kavramı toplumsal değişimin tetiklediği yeni tehditler ve çıkarlar doğrultusunda değişim göstermek zorunda kalmıştır. Güvenlik anlayışını devlet-asker bileşeni olarak algılayan eylemden birey ve toplumlara yönelik tehditlere doğru genişletilmesinin ardında nüfus artışı, küreselleşme, liberalizm ve yeni güvenlik konsepti gibi parametrelerin önemli etkisi bulunmaktadır (Akdemir ve Arslan, 2020). Ancak bu süreci beraberinde getiren parametreler ve değişimler tarihsel süreç içerisinde yaşanan gelişmeler ile anlam kazanmıştır. Uluslararası ilişkiler boyutuyla güvenlik çalışmalarının devletlerin öncül meseleleri arasında yer alması

yeni olmadığı gibi güç ilişkilerinin belirleyiciliği Soğuk Savaş dönemi dâhil etkisini sürdüren bir başlık olarak öne çıkmıştır.

Modern devletlerarası sistemin ortaya çıkmasını sağlayan ve Otuz Yıl Savaşları'na son veren Westphalia Anlaşması (1648) temsili bir görünüm kazanırken, tarihsel süreçte yaşanan savaşlar güç politikasının hâkim unsur olarak öne çıkmasını ve sorunların çözümünde realizm gerçekliğini gözler önüne sermiştir (Kolasi, 2014). 17. yüzyılda bireyin ontolojik ihtiyaçları arasında yer alan güvenlik olgusu iki düşünür tarafından ele alınarak insan doğası üzerinden incelenmiş, doğa ve toplum hali güvenlik kavramıyla ilişkilendirilerek güvenlik ile bireyin hak ve özgürlüklerinin konumu tartışılmıştır (Emekliler, 2011). Thomas Hobbes'a göre güvenlik kavramı güç ve devlet temelinde açıklanırken bireyin devlete karşı toplumsal sözleşme bağlamında ödev ve sorumlulukları öne çıkarılmış, John Locke'a göre ise bireyin hak ve özgürlüklerinin korunması ile güvenlik kavramı özdeş hale getirilmiştir. Bu noktada Hobbes'un toplum sözleşmesi kuramını geliştirerek modern devlet düşüncesini teorik temele kavuşturması söz konusu iken, Locke devlet iktidarının sınırlandırılması konusunu savunmuştur (Arslanel ve Eryücel, 2012). Bu düşünsel açıklamalar ise günümüze kadar güç kullanma yetkisi ve siyasanın kutuplarını düzlemsel açıdan açığa çıkarma açısından başvurulan fikirleri oluşturmuştur. Dolayısıyla kişilerin ve toplumların güvenlik anlayışları, siyasi bakış ve felsefi dünya görüşlerinden türemiştir (Booth, 1997).

Tarihsel süreçte uluslararası güvenlik çalışmalarının üç büyük tartışma ekseninde değerlendirilmesi önem arz etmektedir (Sezgin ve Kaya, 2008). İlki, 1940'lara kadar temel uzlaşının barışın sağlanmasına yönelik ele alındığı ve etik tartışmalar üzerinden yürüyen idealizm-realizm tartışmasıdır. İnsan doğası üzerinden ele alınan bu tartışmada güç ve çıkar çatışmasını öncelleyen realizmin idealizme üstün geldiği savlanmaktadır. İkinci tartışma alanı ise 1960'lara kadar geleneksel realizm ile davranışçılar arasında metodolojik varsayımın öne çıktığı, bilimsel deneyin tarihsel inşaya üstün geldiği ve böylece pozitivistin hâkim paradigma olduğu süreçtir. Üçüncü tartışma alanı ise 1980'li yıllardan sonra post-pozitivist bir epistemolojinin uluslararası ilişkileri açıklama açısından pozitivistten daha geçerli olduğu ve uzlaş yerine farklılığı öne çıkardığı söylemdir. Söylemsel olarak inşa edilen ifadeler bir kenara güvenliğin kavramsal açıdan ne olması gerektiğinden çok ne olmayacağı konusundaki tartışmalar ise Soğuk Savaş döneminden sonra değişime uğramıştır. Paradigma değişimini beraberinde getiren süreç ise 1980'li yıllarda sadece askerî alanda değil, aynı zamanda toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel alanda yaşanan gelişmeler ile okunmaya başlamıştır. Bu bağlamda Soğuk Savaş öncesi dönem güvenlik

çalışmaları açısından uzun süre klasik realizm altında etkisini sürdürmüş ve stratejik boyutta devam etmiştir (Birdişli, 2014).

Balzacq'ın (2009) aktardığına göre post-pozitivist tartışma sözde üçüncü tartışmayı oluştururken eklektik bir çalışma grubuna göndermede bulunmaktadır. Ayrıca 1970'li yıllarda etkisini belirginleştiren postyapısalcı felsefenin güvenlik çalışmalarına eklenmesi Beşerî Bilimlerin aksine daha geç bir sürece denk gelmiş; güç, yapılar ve bilgi üzerinde disipline edici etkisi klasik realist güvenlik çalışmalarına eşlik etmiştir (Hansen, 2017). Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte güvenlik kavramı ise genişlemiş ve derinleşmiştir (Faleg, 2012). Özellikle Soğuk Savaş'ın sonlanmasına yakın ve sonrasında eleştirel güvenlik çalışmaları post-pozitivist meydan okunmanın parçası haline gelmiş tehditlerin inşası, kimlik ve farklılık, insan güvenliği ve özgürleşme gibi kavramlar üzerinden tartışma alanı açmıştır (Fierke, 2017).

Eleştirel güvenlik çalışmaları açısından ilk dalga; güvenliğin öznesinin sadece devlet ile sınırlı tutulamayacağını, öznenin toplum, topluluklar, gruplar ve bireyler şeklinde geliştirilmesini vurgulayarak güvenliğin askerî, siyasi, ekonomik, toplumsal ve çevresel olmak üzere beş sektörde incelenmesini ifade eden Barry Buzan'a ait (1983) "*People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*" başlıklı çalışmadır (Rumelili ve Karadağ, 2017). Bu tespitle birlikte geleneksel araştırmacılar tarafından güvenlik gündeminin sadece askerî meseleler ile sınırlı tutulamayacağı görüşü sonrasında yeni bir tartışma alanı açılmıştır. Kopenhag Ekolü devlet merkezli, askerî-siyasi konulara odaklanan güvenlik yaklaşımlarını eleştirip güvenlik kavramını askerî, siyasi, ekonomik, toplumsal ve çevresel olmak üzere beş sektör çerçevesinde genişletirken, güvenlikleştirme teorisi bağlamında nesnel bir tehdidin yol açtığı sorunlardan ziyade söz edimleri yoluyla ifade edilen güvenlik söz edimini öne çıkarmıştır (Akgül-Açıkmeşe, 2011). Bu sektörler arasında gösterilen toplumsal sektörün referans nesnesini ise sosyal grupların aidiyet ve sadakat hisleri neticesinde şekillenen biz algısının tehdit edilmesi oluşturmuştur (Buzan, 1998 akt. Baysal ve Lüleci, 2015). İlerleyen süreç dâhilinde güvenliğinin yeniden kavramsallaşmasına imkân tanıyan eğilimleri; güvenliğe yönelik kavramların derinleşmesi, genişlemesi ve sektörleşmesi, güvenliğin devletten insan ya da insan güvenliğine doğru kayması, yeni tehdit, hassasiyet ve risklerin algılanarak güvenlik kaygılarının güvenlikleştirilmesi, yeni beliren güvenlik tehlikeleri ve kaygıları ile savunmasız insanlara "*beka ikilemi*" arz edecek şekilde risk, tehlike ve afetlere yüzleşmesi için askerî olmayan stratejilerin araştırılması olarak ifade edilmiştir (Brauch, 2008).

Eleştirel güvenlik çalışmaları iki akımdan oluşmakla birlikte (Yavuz, 2009) bu akımlardan ilki realizme karşı çıkmaları ve epistemolojik olarak post-pozitivizmi benimsemiş olmaları dışında, söylem ve hedefleri açısından ortaklıkları bulunmayan farklı yaklaşımları barındıran ve bir araya getiren Keith Krause ve Michael Williams'ın 1997'de yayınladıkları "*Critical Security Studies*" başlıklı çalışmadır. İkincisi ise; özgürleştirme (*emancipation*) temelinde yeni bir güvenlik söylemi ve pratiği şekillendirmeyi amaçlayan post-pozitivist çoğulculuğun yerine teorik kesinliğe dayalı Ken Booth ve Richard Wyn Jones'un çalışmalarının temsil ettiği Welsh/Aberystwyth ekolüdür (Yavuz, 2009). Booth (2007) güvenlik söz edimine ilişkin söylem üretmekten yoksun bireylerin Kopenhag Ekolü tarafından ihmal edildiğini dile getirmiştir. Bu açıdan Aberystwyth ekolü bireyleri hem güvenliğin referans nesnesi olarak ele almakta hem de merkez dışı bağlamlarda yaşanan güvensizlikleri anlamada güvenlik alanında farklı aktörlerin etkin olduklarını vurgulamaktadır, aynı zamanda literatürde eleştirel güvenlik çalışmaları açısından bu ekolün dışında feminist, postkolonyal, yeşil teori gibi farklı yaklaşımlara da yer vermektedir (Küçük, 2021).

Bu bağlamda güvenlik kavramı içerik olarak genişle(til)mekle kalmamış toplumsal alanda yeni tartışma konularının parçası olmuştur (Bilgin, 2010). Sorunların niceliksel anlamda artmasından ziyade gündemin genişlediğinin anlaşılması bu tespiti ortaya koyan önemli bir gerçekliktir. Özellikle güvenlik kavramının ulus ötesi ağlar üzerinden sınırlarının belirsizleşmesi ülkeleri yeni tehdit ve risklere de maruz bırakmıştır. Bu riskler ekonomik, toplumsal, çevresel ve teknolojik gerilimlerden kaynaklı olarak ekonomik ve sosyal eşitsizlik, etnik çatışmalar, küresel terör, kitlesel göç, sınır aşan suçlar bağlamında uyuşturucu ticareti, göçmen veya silah kaçakçılığı ile siber saldırılar gibi başlıklarla güvenlik kavramını yeniden inşa etmiş ve etmeye de devam etmektedir.

Bilgi ve Güvenliği

Hızla gelişen bilişim teknolojileri aracılığıyla verinin saklanması, depolanması, paylaşılması ve transferinde sağladığı olanaklar ile günümüzde anlamlandırılan bilgi, en önemli üretim faktörü olarak kabul edilmektedir (Acılar, 2009). Elektronik ortamda kullanılan bilginin genişlemesi ve iletişim imkânlarının artmasıyla birlikte kurumsal ve kişisel düzeyde üretilen bilginin güvenliğinin sağlanması ihtiyacı doğmuştur (Vural ve Sağiroğlu, 2008). Bu sürece teknoloji bağlantılı uzaktan depolamada yararlanılan bulut bilişim alanındaki gelişmeleri ve geliştirilen güvenlik tedbirlerini eklemek mümkündür (Wang vd., 2010; Rao ve Selvamani,

2015). Bilginin erişilebilir olması ise gündelik hayatı kolaylaştırmış, böylelikle bilgi pek çok faaliyetin gerçekleştirilmesi için talep edilen bir konuma kavuşmuştur.

Bilgiyi toplumsal düzlemde tanımlamadan önce geçirdiği süreçleri hiyerarşik bir yapı içerisinde ifade etmekte fayda olup, planlama, karar verme, karşılaştırma, analiz, değerlendirme ve tahmin gibi aşamalar içerisinde bilginin gelişim sürecini ele almak gerekmektedir (Çapar, 2003; Güngör ve Güney, 2017). Bilginin gelişim sürecinde toplumsal değişim dinamiklerinin de önemli bir rolü bulunmaktadır. Geçen yüzyılda fikirlerin ve teknolojinin de etkisiyle bilgi, metalaşan bir konuma kavuşmuştur. Üretim araçları ve inovasyon açısından talep edilen bilgi, internet ve iletişim teknolojileri vasıtasıyla bireysel ve kurumsal açıdan önem kazanmıştır. Bilgi, mecazi anlamda gelişim göstererek insan ediminin önemli bir bileşeni haline gelmesiyle birlikte geçmişte üretilen bilginin içeriği ve oluşma süreci de önemli bir mesafe katetmiştir. Günümüz dünyasında bilginin bireyler, şirketler, kurumlar ve devletler için güç olarak değerlendirilmesi ise güvenlik sorunlarını artırmıştır (Eminağaoğlu ve Gökşen, 2009). Bu bağlamda Wallerstein (2013) bireyin ve kurumların bilgi kaynaklarının denetimi için sürdürülen mücadelede çatışma içerisinde olduğunu vurgulamıştır (Wallerstein, 2013 akt. Özdemirci ve Torunlar, 2018).

Özetle bilgi, veriye dayalı ispat süreciyle bilimsel yöntem ve ölçme sonucu elde edilen ve kavrayışla öz bilgiye ulaşılan bir düşünüş olarak tanımlanmaktadır (Canberk ve Sağıroğlu, 2006). Bilgi güvenliği ise; bilgilere izinsiz erişim sağlanması, kullanılması, yok edilmesi ya da ifşa edilmesi ve hasar verilmesi gibi adımlardan korunma işlemi olarak tarif edilmektedir (Baykara vd., 2013). Bilgi güvenliğinin sağlanabilmesi için uyulması gereken bileşenler; gizlilik, bütünlük, kayıt tutma, kimlik tespiti, güvenilirlik ve inkâr edememedir (Tekerek, 2008). Sayısal ortamdaki bilginin saklanması ve taşınması esnasında bilgi bütünlüğünün bozulmaması gerekmektedir bu amaçla izinsiz erişimlerden korunması için bilgi saklama ve işleme platformlarının güvenli bir şekilde inşa edilmesi önem arz etmektedir (Güngör, 2015).

Bilgisayarların ve bilgi sistemlerinin artan kötüye kullanımı, veri bankalarında kişisel mahremiyete yönelik tehditler ise veri güvenliği konusuna ilgiyi artırmıştır. Bu bahisle dört farklı koruma tedbirinden bahsedilmektedir (Denning ve Denning, 1979). Bu tedbirler; hangi kullanıcının sisteme gireceğini belirleyen erişim kontrolleri, kullanıcının erişebileceği veri kümeleri arasında değerlerin yayılmasını izleyen akış kontrolleri, sorgulayıcıların gizli bilgileri çıkarmasını önleyen ve istatistiksel sorgu dizeleriyle oluşturulan çıkarım kontrolleri ile veri

şifreleme, aktarım veya depolama aşamalarındaki gizli bilgilerin yetkisiz ifşasını önlemedir.

Bu çerçevede bilgi güvenliği kavramı, bilgisayar sistemleri üzerinden depolanan ve asıl amacına uygun şekilde kullanılması ve kontrol edilmesi süreçlerinin yanında sisteme yasal ya da yasadışı yollardan erişim sağlayabilen kişilerin amaçlarına göre incelenmesi süreçlerine doğru genişleme göstermiştir. Bilgisayarlara yönelik donanım ve yazılım içerikli tehditlerin ulusal güvenliği etkileyen boyutlara ulaşması bilgi teknolojileri açısından güvenlik önlemlerinin geliştirilmesine neden olmuştur (Topçu, 2021). Bilgi ve güvenliği kavramı bilginin üretimi, depolanması ve işlenmesinin dışında sistemsal bir alanda yer alan kullanıcıların kullanım amaçlarına göre sanal bir sistem inşa etme süreçlerini beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla kişilerin verileri ya da toplumsal aktörlere ilişkin üretilen bilgilerin sistem içerisinde nasıl dolaşım gösterdiği ve erişildiği sorusu bilgi güvenliği kavramını şekillendirmiştir.

Siber Savaş, Katmanları ve Toplumsal Alanla İlişkisi

Siber savaşın tanımını yapmak üzere literatürde bir uzlaşma bulunmadığını ve yaygın olarak benimsenen bir tanımın yer almadığını vurgulamak gerekmektedir (Robinson vd., 2015). Ancak siber savaşın kökleri radyo iletişimi ve radar teknolojilerinin gelişimine uzanmakta, elektronik savaş olarak tanımlanan ve siber savaş tarafından kapsanan teknoloji gelişimiyle ilişkilendirilmektedir (Green, 2015). Norbert Wiener'in "*Sibernetik*" isimli kitabında hayvanlarda ve makinelerde kontrol ve iletişim olarak tanımladığı sibernetik kelimesinden türemesiyle birlikte bilişim ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin şekillendirdiği uzayı tarif etmek amacıyla kullanılan kavramsal terim ise siber uzay olarak ifade edilmektedir (Yayla, 2013).

Uluslararası doktrinde siber savaşın farklı tanımları olduğunu ifade eden Türkay (2013) siber savaşın dijital veya teknolojik yollarla yürütülen bir savaş yöntemi anlamına geldiğini, siber savaşın altyapıları devre dışı bırakma, istihbarat toplama ve propaganda dağıtım kavramlarını içerdiğini aktarmıştır. Bir başka tanımda ise siber savaş, herhangi bir devlet tarafından düşman kaynaklarının kesintiye uğraması ya da kontrol edilmesi amacıyla gerçekleştirilen saldırıyı veya askerî savunma kapsamında bilgi ve iletişim teknolojilerindeki fiziksel ya da fiziksel olmayan ortamlarda değişik şiddet düzeylerinin kullanılmasını ifade etmektedir (Taddeo, 2012).

Siber saldırı türlerini derleyen Güntay (2018) karşılaşma sıklığı açısından en yüksek oranlara sahip olanların virüs, solucanlar, trojanlar,

zararlı yazılımlar, web tabanlı saldırılar, ortalama ve sosyal mühendislik, zararlı kodlar, botnetler, servis dışı bırakma olduğunu ifade etmesine karşın verilen zararlar açısından spesifik olay türlerine göre siber saldırı türlerinin değişebileceğini belirtmiştir. Ayrıca söz konusu olaylarda yaşanan maddi kayıplar ve zararların bireyleri, kâr amacı güden unsurlar ile uluslararası aktörleri etkileyebileceğini aktarmıştır (Güntay, 2018).

Alan yazında devletler arasında rekabetin yaşandığı beşinci alan olarak tarif edilen siber uzay, dünyadaki tüm bilgisayarlı ağlarla birlikte bu ağlardan geçen komutlar ile komutları kontrol eden tüm uç noktalardan oluşan bir ağı içermektedir (Tabansky, 2011). Tabansky (2011) siber uzayın üç katmanını; elektrik enerjisi, depolama birimi, iletişim altyapıları, optik fiberler, işlemciler ve entegre devreler gibi yapı taşlarını kapsayan fiziksel katman, insanlar tarafından programlanmış etki ve tepki talimatlarının verildiği yazılım katmanı ile makine tarafından depolanan veri katmanını sonucunda elektronik ortamda üretilen bilgi olarak ifade etmiştir. Siber savaş ise bilgisayar ağlarına yönelik düşmanca eylemlere dikkat çekmektedir (Woods ve Weinkle, 2020). Bu açıdan tasarım aşamasında bilgisayar sistemleri ve alt yapılarına yönelik güvenliğin inşa edilmemesi durumunda siber savaşın kaçınılmaz bir gerçek olduğu belirtilmiştir (McGraw, 2013).

Siber savaş konvansiyonel savaşlardan ayıran en önemli özellik ise fiziksel bariyerleri kaldırmış olmasıdır. Veri ya da verinin anlamlı hale getirildiği bilginin depolandığı aygıtların işlevini kaybetmesini amaçlayan siber saldırılar, siber uzayda somut hedefleri bulanıklaştırmakta ve tehdit tespitine ilişkin risk algılarını artırmaktadır. Taddeo (2012) siber savaşlar ile geleneksel savaşları şiddet, siviller, fiziki ve insani boyutları bakımından karşılaştırarak farklılıklarını ortaya koyduğu çalışmada siber savaşların şiddet seviyeleri, failerin doğası ve ücretlendirme alanı açısından geleneksel savaştan ayrıldığını ifade etmiştir. Ayrıca bilgi teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin ulusal savunma başta olmak üzere askerî alanda gerçekleşen teknolojilere entegre edilmesi siber uzayın güvenliği sorunsalını da beraberinde getirmiştir. Siber güvenlik ve bilgi güvenliği kavramları alan yazında birbirleriyle örtüşen anlamlarda kullanılsa dahi, siber güvenlik kavramının siber saldırıların potansiyel hedefi olan insanları da bilmeden siber saldırıya dâhil etmesi nedeniyle kavramsal açıdan ayrıldığı, bilgi sistemlerine ilişkin rollerde görülen farklılaşmanın ise bu ayrıma katkı sağladığı aktarılmıştır (Von Solms ve Van Niekerk, 2013). Bilgi teknolojilerinde görülen ve toplumsal aktörleri ilgilendiren bu durum bireyin sanal ortamda davranışlarını etkileyebilirken bilgi üzerinden gerçekleşen toplumsal güç ilişkilerinde de tayin edici olabilmektedir (Foucault, 1981; Behrent, 2013; Cavelt, 2018).

Bu çerçevede siber uzayda varlık gösteren aktörlerin eylemleri de siber uzayı etkileyen bir parametre olarak öne çıkmaktadır. Sistem olarak inşa edilen ve bilgi üretiminin dışında bilgi akışına imkân tanıyan özellikleri nedeniyle günümüzde bilgi teknolojileri, her türlü bilişim ve iletişim vasıtası aracılığıyla toplumsal açıdan bireyleri birbirine bağlayan bir ağ görevi görmektedir. Dolayısıyla bilgi sistemlerinde yer alan aktörlerin konumları gereği eylemleri, tanımlanan rolleri ve bilinç düzeyleri üzerinden okunan sosyolojik tespitler bilgi sistemlerinin güvenliğini etkilemektedir.

Alan Yazında Siber Savaşın Gerçekliği Üzerine Tartışmalar

Siber savaş(lar)ın geçmişte yaşanıp yaşanmadığı, savaş biçimi olarak adlandırılmayı hak edip etmediği ya da kavramsal olarak casusluk gibi savaşın dışında bir faaliyet ya da ayrı bir suç kategorisinde tartışılıp tartışılmayacağını değerlendiren farklı görüşler bulunmaktadır (Rid 2012; Whetham, 2016). Siber savaşın savaş biçimleri arasında değerlendirilip değerlendirilemeyeceğini tartışmadan önce savaş kavramının terminolojik açıdan Quincy Wright'ın (1942) aktarımıyla incelenmesinin faydalı olacağını ifade etmekte yarar bulunmaktadır. Buna göre savaşın şiddet çatışması olarak değerlendirilmesinin yetersiz olduğu ve savaşın belirleyici özelliklerinden bahsetmenin gerekliliği vurgulanmıştır. Bu durumda savaşın belirgin özellikleri; kuvvet kullanma hali, düşmanca bir tutum veya eylem, hukuki sonuçlar doğurma ve savaşın faili olarak devlet biçiminde sıralanmıştır (Varlık, 2013).

Siber savaş tanım olarak internet veya ileri bilgisayar teknolojilerinin bir siyasi topluluğun temel çıkarlarına zarar vermek amacıyla kullanılması olarak belirtilebilir (Carr, 2010), aynı zamanda siber savaşa şüpheyle bakmak ya da siber savaş satıcısı olmak üzere ikili bir ayrıma gidilebilir (Orend, 2014). Siber savaşın gerçeklik durumuna ilişkin somut gösterimleri açığa çıkaran pek çok hadise ise özellikle 2000'li yıllardan sonra öne çıkmıştır.

Son yirmi yılda kinetik savaşlardan ayrı ya da kinetik savaşlara eklenen siber savaşların neler olduğuna dair tartışmalar devam ederken, yüksek düzeyde ağ bağlantılı toplumların kendi doğal güvenlik açıklarından dolayı siber taktikleri kullanma noktasında çekinceleri olabileceği ifade edilmektedir (Libicki ve Geers, 2015). Öte yandan bu süreçte yaşanan siyasi ve askerî gelişmeler ise siber savaş olgusunu etkilemiştir. Özellikle siber savaşın nükleer savaş gibi caydırıcı özelliklerinin olmaması açısından ülkeleri cesaretlendirdiği ve siber savaş fenomeninin Soğuk Savaş'ı açıklık

ve şeffaflık zamanı gibi gösterecek şekilde hükümet gizliliğiyle örtüldüğü değerlendirilmiştir (Clarke ve Knake, 2014).

Alan yazında siber savaş olarak nitelendirebilecek saldırılar ise birkaç örnek olay üzerinden gösterilmektedir. Bunlardan ilki şüpheliyle yaklaşılan ve 1982 yılında doğalgaz boru hattını kontrol etmek amacıyla Kanadalı şirketten çalındığı iddia edilen bir yazılımla yerleştirilen virüs sayesinde Rusya Sibirya'daki boru hatlarındaki akışın normalin üstüne çıkması nedeniyle gerçekleşen patlama olarak gösterilmektedir ve bu durumun ABD tarafından sonradan fark edildiği ifade edilmektedir (Lindsay, 2013). Başka bir örnekte ise; NATO'nun Kosova ve Sırbistan'daki Eski Yugoslavya Cumhuriyeti hedeflerini vurması sonrasında siber saldırıların Sırbistan tarafından 2001 yılında NATO altyapılarına yöneldiğini belirtmektedir (Vatis, 2001).

2007 yılında meydana gelen ve siber savaşın politika nesnesi olarak değerlendirilen olayda ise Estonya'nın Tallinn kentindeki bir parktan kaldırılan anıt sonrasında başlayan (DoS "*Denial Of Service*" ve Ddos "*Distributed Denial of Service*") saldırılar sonucu hükümet, bankacılık, medya ve siyasi parti web sitelerine karşı gerçekleştirilen siber saldırılar dünya tarafından ilk siber savaş vakası olarak kabul edilmektedir (Kaiser, 2015). Ayrıca "Stuxnet" adlı siber solucanın İran Natanz'da yer alan nükleer tesise çarptığının tespiti, siber suç ve devlet arasındaki eylemi göstermek için kullanılan örnekler arasında gösterilmektedir (Farwell ve Rohozinski, 2011).

Ülkeler arasında yaşanan politik gerilimlerden dolayı gündeme gelen siber savaş, bilgi çağıının gereksinimleri arasında gösterilen yazılım kaynakları ve stratejik öneme sahip alt yapıları hedefleyen saldırılar üzerinden yaşanan bir gerçeklik olarak okunmaktadır. Öte yandan bilgi çağı olarak nitelendirdiğimiz günümüzde iletişim alt yapıların genişlemesi ve sosyal ağların bireyleri ve toplumları birbirine bağlayan entegre ağlara dönüşmesi siber savaşın sadece teknik bir alanın parçası olmasının yanında insan ve toplumsal grupları barındıran unsurları da etkileyebileceği gerçekliğini gün yüzüne çıkarmaktadır.

İnternetin ve sosyal paylaşımın gündelik hayata etkileri değerlendirildiğinde sanal ortamda anlık veri akışı fiziksel alanın dışında bireyi ve toplumu etkileyen ve psiko-sosyal sonuçları barındıran bir gerçekliği gözler önüne sermektedir. Bu yönüyle siber savaşın boyutlarının ve etkilerinin tahmin edilmesi sadece teknik süreçlerin incelenmesini değil, aynı zamanda insan kaynaklı nedenlerinin kestirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Siber Savaşlar Açısından Failliğin Kuramsal Çerçevesi

Savaşların bilimsel ve teknolojik ilerlemeler ile toplumsal değişimler nedeniyle biçim değiştirmesi modern dünyadaki politik ve askerî güç mücadelelerini de etkilemiştir. Aydınlanmanın araçsal akli işlevsel kılan ilerleme ve düzen mottosu güç mücadeleleri açısından tersine bir sonuç oluşturarak toplumsal çatışmayı derinleştirmiştir. Modern toplumların ulus-devlet ve sınıai örgütlenme gerçekliği üzerinden politik mücadele arayışları tarihsel açıdan bu süreçte yeni çatışmaları beraberinde getirmiş, büyük yıkımların yaşandığı dünya savaşlarının deneyimlenmesi sonrasında geleneksel savaşların şekil değiştirmesine ve savaşların yeni görünümüleriyle güç mücadelesinin aracı olma özelliklerinin devam etmesine sebebiyet vermiştir. Özellikle sanayileşme ve ekonomik üretim başta olmak üzere devamında yaşanan dijitalleşmeyle birlikte toplumsal alanda görülen değişimler mücadele alanlarını genişletmiştir. Toplumsal gereksinimleri karşılayan alanlarda yapılan faaliyetlerin dijital alana taşınması ise şiddet çatışmalarında görülen riskleri farklı bir boyuta taşımıştır. Ekonomik, ticari ve askerî alanlar dışında toplumsal alanın söz konusu kurumsal yapılar üzerinden dijital alana taşınması ise temelini şiddet unsurundan alan savaş olgusunun da kimlik değiştirmesine ve de yeni görünüm almasını beraberinde getirmiştir.

Savaş biçimleri arasında gösterilen siber savaşın geleneksel savaşlar gibi değerlendirilemeyeceği tartışmaya açılırken içeriğinde ve doğasında yer alan farklılıklar da geleneksel savaşla karşılaştırma yapılmak suretiyle açıklanmıştır. Kuramsal düzlemde açıklama ihtiyacı gereği askerî teori bağlamında geleneksel savaş ile siber savaş karşılaştırılarak öngörülebilir stratejilerin değişim gösterdiği bulgulanmıştır. Bu çerçevede geleneksel askerî teorinin siber çatışmalara uygulanan dört zorluğunun anonimlik “*anonymity*”, nesne sürekliliği “*object permanence*”, ölçülebilir sonuçlar “*measurable results*”, hızlı dijital uygulama “*rapid digital execution*” boyutları olduğu tanımlanmıştır (Kallberg, 2016). Siber savaşları besleyen en temel özellik ise öngörülemez olması üzerine inşa edilmiştir. Siber savaşların geleneksel savaşların aksine düşman unsurlarını değerlendirebilecek anlık veri akışına sahip olmaması tahmin edilebilir değerlendirmeyi ise kısıtlamıştır.

Siber saldırıların (Lemos, 2002) bilgileri çalmaya veya bozmaya ya da verilerin meşru kullanıcılara yönelik elektronik hizmetleri reddetmeye yönelik olmasının dışında su kaynakları, elektrik iletişim hatları ve demiryolları gibi fiziksel altyapıyı yöneten bilgisayar sistemlerinin kontrollerini devre dışı bırakmaya ya da ele geçirmeye yönelik hedefleri içermesi, bilgi güvenliği kavramını önemli bir bileşen haline getirmiştir. Bu

durum bilgi sistemleri veya kritik öneme sahip altyapıların kontrol sürecini mücadele alanına çevirmiştir. Rosenfield (2009) yapmış olduğu değerlendirmede veri saldırılarının kontrol sistemi saldırılarından daha büyük bir tehdit içerdiğini savunmuştur. Gerekçe olarak ise; kontrol sistemi saldırılarının doğasında görülen zorluğu, modern toplumda üretilen bilginin genişlemesini, kritik altyapıyı kapsayan bilgisayar ağlarının esnekliği ile insan gözetimi ve yerleşik mekanik arızalara yönelik emniyet içeren tedbirlerin önemini sıralamıştır. Dolayısıyla bu değerlendirmelerle birlikte siber saldırılar açısından veriye yönelik saldırıların önemli olduğu ortaya koyulmuştur. Verinin siber saldırılar açısından önem teşkil etmesi ise siber saldırılar açısından bilginin dolaşım kaynaklarını ve geçerli bilginin nasıl yayılım gösterdiği ve elde edileceği sorusunu tartışmaya açmıştır. Bu bağlamda siber saldırıların gerçekleşmesinde bilginin bireyler ve kurumsal yapılar arasında aktarımı öne çıkarılmıştır (Freiburger ve Crane, 2008).

Zimbardo (1969) bireyselliğe karşı davranışların kontrolünün kaybedilişini ifade eden temaların; anonimlik “*anonymity*”, bireysellikten arındırma “*deindividuation*”, insanlıktan çıkarma “*dehumanization*” ve kontrol “*control*” olduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda üretilen verilerin güvenliğini sağlamanın dışında bilginin bireyler ve toplumsal gruplar arasında nasıl risk içeren bir yapıya dönüştüğünün tespit edilmesi gerekliliği ve bu sürecin kontrol altına alınmak istenmesi hedefi ise sistemsel bilgi edinim süreçlerini beraberinde getirmiştir.

Siber saldırının hedefine yerleştirilen ulusun sistematik açıdan uğrayabileceği zararın öngörülmesinde ya da bir ulusun siber saldırının olası etkilerini öngörebilmesi ve değerlendirebilmesi açısından kurumsal yapıların etkinliği doğrultusunda siber saldırıların öngörülmesi ise söz konusu risklerin azaltılmasını hedeflemiştir. Waldo (1948) tarafından ileri sürülen meşrutiyet, kurumsal bilgi, otorite, bürokratik kontrol, güven ilkeleri üzerinden ilerletilerek devletin siyasal yönetimini ayakta tutan ve karşılaşılması muhtemel olaylarda vereceği tepkinin etkinliğini gösteren kavramsal boyutlar söz konusu öngörüye açıklama sunmuştur (Kallberg vd., 2013). Dwight Waldo (1948) tarafından devletin idari yönetimine ilişkin tespit edilen beş ilke üzerinden açıklanan bilgiler dâhilinde Kallberg ve arkadaşları (2013) kurumsal zayıflıklar üzerinden siber saldırıları öngörerek teorik çerçeveyi ya da kavramsal risk algısını pratiğe dönüştürmüştür. Siber saldırılarının geleneksel savaşıardan ayrılan yönleri böylelikle elimine edilerek kurumsal bakış açısıyla çözümlenmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla siber saldırıların etki alanları toplumsal açıdan önem arz eden kurumların faaliyet alanları ve sosyal ağlarda dolaşım gösteren bilginin yayılım özellikleri üzerinden öngörülebilir hale getirilmiştir.

Toplumsal ağların dijital alana aktarılması ise internet tabanlı uygulamaların gelişim göstermesiyle geniş kitleleri etkilemiştir. Özellikle geleneksel medya araçlarından farklı olarak bilginin üretimine imkân sağlayan web 2.0 teknolojilerinin getirdiği yenilikler bireyi ve toplumsal grupları da bilgi üretimi açısından merkezi bir konuma yerleştirmiştir. Toplumsal etkileşimi sağlayan sosyal medya gibi uygulamalar web 2.0'ın ideolojik ve teknolojik temelleri üzerine yapılandırılan ve kullanıcılar tarafından oluşturulan içeriklerin aktarılmasına ve değiş tokuşuna izin vererek toplumsal ağların dijital alana taşınmasına olanak sağlamıştır (Kaplan ve Haenlein, 2010). Sosyal medyanın bu yönüyle işlevleri değerlendirildiğinde siber saldırılar açısından kamuoyunu etkilemek veya düşmanları zarara sokmak için istihbarat toplama, propaganda yayma ve psikolojik operasyonlar için verimli bir dijital alan olma özelliği sunmuştur (Lange-Ionatamishvili vd., 2015).

Bu doğrultuda Sosyal-Bilişsel Teori'nin "*Social Cognitive Theory (Bandura, 1982)*" bakış açısıyla insan failliği dijital alanda varlık kazanan sosyal ağlardan da etkilenmiştir. Söz konusu bakış açısı insan davranışını anlayabilmek için önemli bir perspektif sunmuştur. Bu yaklaşım insan failliğini çevresel ve içsel eğilimlerin bileşkesi olarak değerlendirmektedir. Bu durumda insan failliği; işlevsel ya da fenomenal bilinç ile temellendirilen özellikler sunmaktadır. Bandura'ya (2001) göre ilgili özellikler; kasıtlılık ve öngörü yoluyla failliğin zamansal genişlemesini, öz-tepkisel etkiyle öz düzenlemeyi ve kişinin yetenekleri, işleyiş kalitesi ve kişinin yaşam arayışlarının anlamı ve amacı hakkında ise özdüşünümü içermektedir.

Bu yaklaşıma göre failliğin üç modu böylelikle kişinin kendi istek ve arzusu ile istediği sonuçları elde etmesini tanımlayan doğrudan kişisel faillik, sonuçları güvence altına almak için başkalarının itibar eden vekil faillik ile toplumsal açıdan koordine edici ve başkalarına bağlı çaba yoluyla uygulanan kollektif faillik olarak sıralanmıştır. Sosyolojik bağlamda insan düşüncesi ve eylemliliğini etkilemesi bakımından etkileşim süreçlerinin anlaşılması ve dijital alanda grup davranışının incelenmesi noktasında kuramsal bir değerlendirme sunan Sosyal-Bilişsel Teori'nin (Bandura, 2009) sayıltıları doğrultusunda kuramsal açıdan risk algısını pratiğe dönüştürmüştür.

Siber Savaşların Toplumsal Boyutlarını Aramak

Siber savaşların toplumsal ilişkiler açısından belirleyici olan yönleri bilgi teknolojilerinde yaşanan gelişmelerle yakından ilişkilidir. Bireylerin

sağlık, iletişim, finans, gıda, su, elektrik ve ulaşım gibi gereksinimlerinin tamamının giderek yazılıma daha bağımlı hale gelmesi ve bu durumun büyüyen bağımlılığı siber saldırıların zararlı ve olumsuz sonuçlarını siyasi çatışma, sosyal istikrarsızlık ve diğer travmatik olayların yaşandığı zamanlarda göstermelerini sağlamaktadır (Gandi vd., 2011). Bunun yanında veri iletimini mümkün kılan internet teknolojileri üzerinden yaşanan gelişmeler ise insanları, veri tabanlarını ve işlemcileri bir ağ üzerindeki kaynaklar olarak düşündürmeye başlamış ve siber saldırılar üzerinde etkilerini gösteren diğer bir boyutu oluşturmuştur (Arquilla ve Ronfeldt, 1993). Siber saldırıların yerleşik kurumsal yapıdaki sosyal güvene zarar verme eğilimi ise siber savaşların bir başka etkisini göstermektedir (Rid, 2012).

Siber savaşların kendi içerisinde siber sızma, siber manipülasyon, siber saldırı ve siber baskın gibi farklı saldırı modları içermesi bireylerin ve toplumsal kurumların faaliyetlerini etkilemektedir (Lanzendorfer vd., 2016). Siber alanların toplum için önem arz eden işlevlerinin bulunması ve bireysel eylemler tarafından yönlendirilmesi durumunun yanı sıra sosyal sorunların pek çok kaynağı da siber uzaydan etkilenmekte ve siber uzayı etkilemektedir. Bu kapsamda siber alanların bireylerin eylemleri tarafından yönlendirilmesi ikili bir sonuç üretmektedir (Ghanea-Hercock, 2012). Siber alanlar bireyleri güçlendirmesi bağlamında önemli bir araç olma özelliği ortaya koyarken, güvenliği etkilemesi durumunda sosyal kontrolü ortaya çıkarması ve politikaların merkezileşmesine kaynaklık etmesi nedeniyle dezavantajlı bir durum oluşturmaktadır (Ghanea-Hercock, 2012). Dolayısıyla bireysel ve toplumsal eylem süreçleri siber alanda önem teşkil etmektedir. Eylemlerin sorumluluk ve toplumsal normatif boyutlara uyumluluk süreçleri siber saldırılarının sosyolojik bağlamını incelemeyi gerekli kılmaktadır.

Siber savaşların bilgi krizine mi yoksa bilgi güvenliğine mi neden olduğu sorusuna yanıt aranırken Türkiye’de geçmiş dönemlerde yaşanan siber saldırı olayları üzerinden ilgili karşılaştırma ele alınmış, MAXQDA programı üzerinden çözümlenmiştir. Bu bağlamda çalışma kapsamında doküman inceleme tekniği üzerinden Türkiye’ye yönelik alan yazında öne çıkan siber saldırı olayları incelenmiş, birincil kaynak taraması üzerinden araştırma sorunsalı tartışılarak dikotomik kavramsal karşılaştırma çözümlenmiştir.

Birincil kaynak taraması sonrasında Türkiye’ye yönelik gerçekleştiği ifade edilen siber saldırıların içerik analizi gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda farklı kategorileri ortaya çıkaran siber saldırı örnekleri aşağıda paylaşılmıştır. İlgili metin içeriklerinde ifade edilen alıntılar üzerinden siber

savaşların kavramsal inceleme süreçleri MAXQDA programında tamamlanmıştır. 2023 yılı öncesinde Türkiye'ye yönelik gerçekleştirildiği belirtilen siber saldırıların; siber saldırılara ilişkin nedenler ile hedeflenen kurumların işlevleri dâhilinde temalara ayrıldıkları tespit edilmiştir.

...Araştırmacılar, devlet destekli bir Orta Doğu bilgisayar korsanlığı grubunun Pakistan, Rusya, Suudi Arabistan, Türkiye ve Kuzey Amerika'da bulunan telekomünikasyon şirketlerini, devlet büyükelçiliklerini ve Rus petrol şirketini hedef aldığını bildirdi (Kod-3; Center For Strategic & International Studies, Aralık 2018).

...2008'de Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattına siber saldırı sonrası patlama meydana gelmesi (Kod-7; Şenol, 2017).

...İranlı bilgisayar korsanları, Türkiye'nin 81 ilinin 44'ünde 40 milyon insanı etkileyen 12 saatlik büyük bir elektrik kesintisi başlattı. İstanbul ve Ankara da elektrik kesintisi yaşayan yerler arasında yer aldı (Kod-6; Observer, Mart 2015).

Siber saldırıların toplumsal kurumları hedef aldığı, saldırıların ise kamu kurumları ile telekomünikasyon firmaları, enerji, finans ve ulaşım sektörleri gibi alanda devam eden hizmetleri etkiledikleri ifade edilmiştir. Siber saldırıların toplumsal gereksinimleri karşılayan alanlara yönelik gerçekleştirildiği anlaşılmıştır. Bu bağlamda siber saldırılarının toplumun gereksinimleri üzerinden bilgi krizini hedefledikleri görülmektedir.

...Güvenlik araştırmacıları, İsrail, Suudi Arabistan, ABD, Almanya, Ürdün ve Türkiye'de hükümet kurumlarını, savunma şirketlerini, BT firmalarını ve daha fazlasını hedef almak için mızraklı kimlik avı ve sulama deliği saldırıları kullanan, 2013'ten beri faaliyet gösteren İran bağlantılı bir siber casusluk grubunu ortaya çıkardı (Kod-4; Center For Strategic & International Studies, Temmuz 2017).

...Türkiye'nin internetteki imzası olan ".tr" ile biten bütün internet sitelerini etkileyen, tabiri yerindeyse .tr uzantılı sitelerin karargahı olan merkezin tek elden saldırıya uğraması şeklinde gerçekleşti (Kod-13; BBC News Türkçe, Aralık 2015).

...2009'da zararlı bir yazılımın Atatürk Havalimanı bilgisayarlarını etkilemesi (Kod-8; Şenol, 2017).

...Şüpheli İran hackerleri devlet kurumları, telekomünikasyon operatörlerini siber casusluk kampanyasının parçası olarak

hedef aldı (Kod-1; Center For Strategic & International Studies, Ekim 2020).

Siber saldırıların hedef alınan toplumsal kurumlar dışında hangi siber saldırı tekniklerin kullanıldığı da bazı metinlerde ifade edilmiştir. Örneğin mızraklı kimlik avı ve sulama deliği gibi siber saldırı çeşitlerinin kullanıldığı, zararlı yazılımlar üzerinden kurumların siber saldırılara maruz kaldıkları belirtilmiştir.

...2016'da Sağlık Bakanlığı hastanelerine yönelik siber saldırılar ile veri tabanındaki bilgilerin çalınması ve silinmesi (Kod-12; Şenol, 2017).

...2015'te, 10 gün süreli saldırılar sonucu birçok banka, noter ve devlet kurumunun internet sitesine ve mobil uygulamalara erişim sağlanamaması (Kod-11; Şenol, 2017).

...Doğu Avrupa'daki bilgisayar korsanları, büyük bir siber casusluk kampanyasında ABD, İspanya, Fransa, İtalya, Almanya, Türkiye ve Polonya'daki enerji sektörlerini hedef aldı (Kod-5; Center For Strategic & International Studies, Temmuz 2014).

...2011'de saldırılar sonrasında Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'nın sitesinin devre dışı kalması (Kod-9; Şenol, 2017).

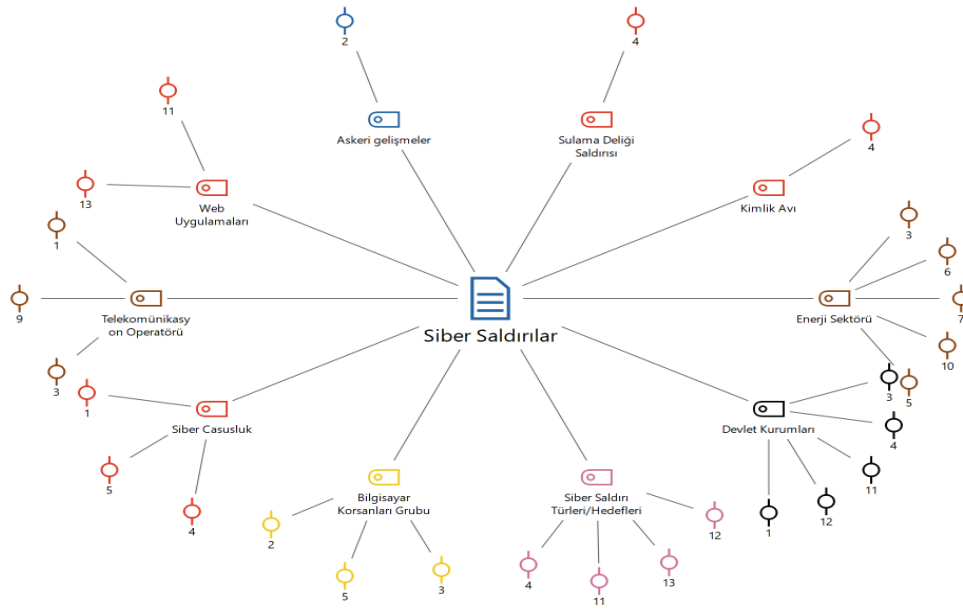
... Yunan bilgisayar korsanları, Ermenistan'ı desteklemek için Türk Parlamentosu'nun ve Azerbaycan hükümetinin 150 web sitesini hedef aldı (Kod-2; Center For Strategic & International Studies, Ekim 2020).

Gerçekleştirilen siber saldırılar sonucunda verilerin zarar gördüğü ve kurum hizmetlerine erişim sağlanması noktasında sorunlar yaşandığı belirtilmiştir. Siber saldırı hedeflerinin siber casusluk ve web uygulamalarını hedeflediği de belirtilen diğer içerikler arasında yer almaktadır. Siber saldırıların bilgi sistemlerinin güvenliğini hedef alarak kurumsal faaliyetlere erişme ve ilgili faaliyetlerin erişim süreçlerinde aksamalara neden oldukları aktarılmıştır. Ayrıca siber saldırıların bilgisayar korsanları tarafından yaşanan gelişmelere bağlı olarak gerçekleştirildiği ve kurumsal hizmetlerle ilişkilendirildiği tespit edilmiştir. Bu nedenle kurumsal bilgi güvenliğinin sağlanmasının siber tehlikelerinin önlenmesi açısından önemli bir zorunluluk olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Alan yazında birincil kaynak taraması gerçekleştirilmesi sonrasında Türkiye'ye yönelik siber saldırı içeriklerinin MAXQDA programında içerik analizine tabi tutulmasının ardından elde edilen kategoriler ise Şekil 1'de

gösterilmiştir. Siber saldırı içeriklerinin önemli bir kısmı devlet kurumları, enerji sektörü ve telekomünikasyon firmalarını hedeflemektedir. Ayrıca siber saldırılar bilgi sistemlerine zarar verme ve ilgili hizmetlerde aksamalara sebep olma gibi amaçlarla gerçekleştirilmektedir.

Siber saldırıların bilgisayar korsanları tarafından yapıldığı ifade edilerek devlet dışı aktörlerin sürecin parçası olduğu anlaşılmaktadır. Diğer taraftan askerî gelişmeler olarak ifade edilebilecek süreçlerin yaşanması, siber saldırı yaşanması sürecini etkilediği ve toplumsal alanı ilgilendiren diğer kurumların da siber tehditlere maruz kalma olasılığını artırdığı anlaşılmaktadır. Bu çerçevede toplumsal kurumların dışarıdan gelebilecek siber saldırılara yönelik bilgi güvenliğini sağlamalarının siber saldırıların önlenmesi açısından önem teşkil ettiği belirlenmiştir.

Şekil 1. Türkiye'ye Yönelik Gerçekleştirildiği Belirtilen Siber Saldırı İçerikleri Kapsamında Belirlenen Kategori ve Kod Şeması

Geçmiş dönemlerde öne çıkan siber saldırılar göz önünde bulundurularak birincil kaynak taraması sonucunda kamu kurumları ile toplum açısından öne çıkan iletişim, finans ve enerji gibi alanların siber

saldırlara maruz kaldığı anlaşılmıştır. Bu çerçevede ilgili sektörler üzerinden görüleceği üzere siber saldırıların bilgi sistemlerini hedef aldıkları ve bilgi krizine sebep oldukları görülmektedir. Bununla birlikte önem arz eden toplumsal gelişmelerin yaşanması durumunda toplumsal kurumlar da siber saldırıların hedefi olabilmektedir. Siber saldırılar açısından bilgi güvenliğine yönelik tedbirlerin öne çıktığı, siber saldırıların etkileri itibarıyla kurumları ve bireyleri kapsadığı anlaşılmaktadır. Geçmiş dönemlerde yaşanan siber saldırı örnekleri siber saldırıların gerçekleşme zamanı ve hedeflediği kurumların işlevi üzerinden söz konusu sonucu serimlemektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Günümüzde olası risklere maruz kalan kavramlardan birisi de bilgisayar sistemlerinde üretilen, kullanılan ve paylaşılan bilgilerdir. Uluslararası toplum düzleminde değişen güç dengelerine kaynak olarak kullanılacak bilgilerin nasıl elde edilmesi gerektiği problemi düzenlemek temel bir meseledir. Bilginin parçalı ve kırılabilir yapısı bir yandan elde edilme sürecine işaret ederken diğer taraftan üretiminde kullanılan usulün yöntemini akıllara getirmektedir. Bu bağlamda özne olarak devletlerin kendi yurttaşlarının kişisel verileri ile kamuya ilişkin önem içerikli verileri ulusal güvenlik nezdinde iç ya da dış tehditlere karşı koruması modern dünyanın öncelikli konuları arasında yer almakta, güvenliğe ilişkin genişleyen yeni anlayışlar bireyi ve toplumu kapsayan her alanda var olan tehditleri güvenliğin parçası haline getirmektedir. Bu bağlamda bahse konu çalışmada siber savaşların ortaya çıkış gerekçeleri incelenerek sosyolojik açıdan bilgi krizine mi yoksa bilgi güvenliğine mi neden olduğu sorusuna yanıt aranmıştır.

Bilginin kullanımına ilişkin eleştirilerin işlendiği post-modern tartışmaların ötesinde toplumsal yaşamı ve iletişimi düzenleyen, organize eden aynı zamanda toplumsal ilişkilere yönelik ağların kurulduğu devasa bilgi sistemleri dönemini yaşadığımız toplumsal bir alanda yaşamaktayız. Bununla birlikte dışarıdan ya da içeriden gelebilecek tehditler ile sistemsel açıdan yaşanabilecek sorunlara maruz kalabilen bilgi ise üretimi, kullanımı ve diğer aktörler ile paylaşımı açısından teknik kurallara bağlanması gereken bir süreci içermektedir. Ancak uluslararası düzlemde sınırları belli olmayan riskler bilgi ve bilginin güvenliği kavramı ile bilginin tehdit edilmesi durumlarını da etkilemekte, yeri geldiği zaman bilgiyi savaşların nesnesi haline getirebilmektedir. Tehdidin neredeyse her gün değişikliğe uğradığı günümüzde tehditlere karşı alınacak tedbirlerin de dinamik olması gerekmektedir, bu durum siber tehditleri farklılaştırarak sürekli takip ve izlemeyi gerektirmektedir (Bıçakçı, 2012).

Uluslararası alanda sadece teknoloji ve bilgi üretimi açısından değil aynı zamanda toplumsal yaşamı etkileyen pek çok gelişme de yaşanmaktadır. Bu durum toplumların güvenliğine ilişkin hususları ön plana çıkarmakta, eleştirel güvenlik çalışmaları toplumsal aktörlerin ve diğer kurumların konumundan kaynaklı riskleri ve konumlarını da tartışmaya açmaktadır. Bu bağlamda modernitenin oluşturduğu paradokslara vurgu yaparak güvenlik olgusunu yorumlayan eleştirel kuram, geleneksel güvenlik anlayışının temel argümanlarına karşı ileri sürülmüştür (Sandıklı ve Emeklier, 2012). Bu nedenle geleneksel savaş biçimlerinin aksine her alanda ortaya çıkan yeni risk ve tehditler bireyi, toplumu ve devletleri etkilemektedir. Dolayısıyla siber tehditler sadece askerî alanda değil, aynı zamanda toplumsal alanda da güvenliğin parçası haline gelmektedir.

Bu çalışma, eleştirel paradigmanın varsayımları altında güvenliğin genişleyen yapısını ve önemini bilgi ve bilginin güvenliği alanında ifade etmekten öte sosyolojik bakış açısıyla toplumsal ağların dijital ile bulunduğu süreçte fırsat ve risklerin güvenliğin parçası haline geldiğini ortaya çıkarmıştır. Toplumsal alanı siber savaş ile buluşturan gerçeklik ise bireyin özne olarak davranışlarından sorumlu olmasına karşın dijital alanda siber risklerin ürettiği failliğin toplumsal alanda yaşanan gelişmelerle birlikte genişlemesi ve bireyler ile toplumu etkilemesidir.

Araştırmanın temelde savladığı gerçeklik toplumsal alanda üretilen değer, fikir ve normların bireyi etkileyecek ağlar üzerinden aktarılma imkânının siber savaş açısından artan önemidir. Bu durum sosyolojik bağlamda özne konumunda olan bireyi ve toplumsal kurumları etkilemektedir. Dolayısıyla siber alanda güvenliğin birey ve toplum için de öne çıktığı bir toplumsal gerçeklikten bahsederken güvenliğin referans nesnesi genişlemektedir. Bu genişleme sadece aktör düzeyinde değil, bilgi üreten ve anlamlandıran özne boyutunda da anlam kazanmaktadır.

Bu bağlamda eleştirel güvenlik çalışmalarında Aberystwyth ekolünün varsayımları, siber güvenlik açısından devletin baskın rolünün yadsınamaz olduğu ancak bilgi güvenliği ilkelerinin toplumsala yayılarak bireyler ve diğer aktörler tarafından öneminin giderek belirginleşmesinin önemli bir gereksinim olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Toplumsal süreçlerin sadece teorik düzlemde değil, siber saldırılar üzerinden güvenlik kavramının kapsamını genişlet(il)miş olması var olan riskler üzerinden bireyi, toplumu ve devletleri etkilemektedir. Dolayısıyla eleştirel güvenlik çalışmaları açısından siber savaşların devlet merkezli olduğu ancak siber tehditlerin birey ve toplumu da etkilediği gerçeğinden yola çıkmak ve bu durumu incelemek önemli bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Güvenliğin referans nesnesi olarak bilgi ve bilginin güvenliğini sağlamak ise her alanda

olduğu gibi toplumsal alanda da önem teşkil etmektedir. Siber saldırıların toplumsal etki alanını keşfetmek ise üretilen bilginin topluma dönük sonuçlarını tahmin edebilmeyi zorunlu hale getirmektedir. Bu durum bilgi ve güvenliğini olası siber saldırıların hem bileşeni hem de aracı haline getirebilmektedir.

Türk kamu yönetiminin siber saldırılara karşı sunduğu çözümleri araştıran Güven (2022) siber tehditlere yönelik yeterli çözümlerin getirilmediği, siber güvenlik algısı ile farkındalığının istenilen düzeyde olmadığını belirtmiştir. Bu kapsamda siber güvenliğe yönelik farkındalığı ise; toplumu ve devleti korumak, siber saldırı kaynaklarını, siber tehditleri ve devlete ait sistemlerdeki zayıflıkları/açıklıkları tespit etmek, zayıflıklara/açıklıklara ve siber saldırılara uygun çözümlerle tepki vermek olarak sıralamıştır (Güven, 2022).

Bu kapsamda siber saldırılara ilişkin nitel araştırma sonucunda elde edilen kategorik boyutlardan da anlaşılacağı üzere kamusal alanda gerekli tedbirlerin alınmaması toplumsal açıdan bilgi krizine neden olabilmektedir, öte yandan bilgi krizinin yaşanmaması açısından toplumsal alanda öne çıkan ve sosyal sorunların kaynağı olan risklerin çözümlenmesi ise bilgi güvenliği süreçlerini öncelemesi ve riskleri toplumsal gelişmeler üzerinden anlamamanın öneminin zorunluluk olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

KAYNAKÇA

- Acılar, A. (2009). İşletmelerde Bilgi Güvenliği ve Örgüt Kültürü. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 34-46.
- Akdemir, İ. O., & Arslan, A. (2020). Yeni Güvenlik Epistemolojisi ve Çevresel Güvenlik Paradigması. *Global Ecological Security Küresel Ekolojik Güvenlik Uluslararası Sempozyum*, Ed. Nesrin ALGAN, Duygu ÖZEL DEMİRALP, Feza Sencer ÇÖRTOĞLU, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Akgül-Açıkmeşe, S. (2011). Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 8(30), 43-73.
- Arquilla, J. & Ronfeldt, D. (1993). *Cyberwar is Coming!*, *Comparative Strategy*, 12(2), 141–165.
- Arslanel, M. N. & Eryücel, E. (2012). Modern Devlet Anlayışının Felsefi Temelleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (2), 1-20.
- Balzacq, T. (2009). Constructivism and securitization studies. In *The Routledge handbook of security studies* (pp. 72-88). Routledge.
- Bandura, A. (2001). Social cognitive theory: An agentic perspective. *Annual review of psychology*, 52(1), 1-26.
- Bandura, A. (2009). Social cognitive theory of mass communication. In *Media effects* (pp. 110-140). Routledge.
- Baykara, M., Daş, R., & Karadoğan, İ. (2013, May). Bilgi güvenliği sistemlerinde kullanılan araçların incelenmesi. In *1st International Symposium on Digital Forensics and Security (ISDFS'13)* (Vol. 20, p. 21).
- Baysal, B., & Lüleci, Ç. (2015). Kopenhag okulu ve güvenikleştirme teorisi. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 11(22), 61-96.
- BBC News Türkçe (2015). Türkiye'ye siber saldırının 10 günü: Ne oldu?, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/12/151224_siber_saldiri_a_rslan adresinden alınmıştır.
- Behrent, M. C. (2013). Foucault and technology. *History and Technology*, 29(1), 54–104.
- Bıçakçı, S. (2012). Yeni Savaş ve Siber Güvenlik Arasında NATO'nun Yeniden Doğuşu. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Özel Sayı:

- Türkiye'nin Üyeliğinin 60. Yılında NATO: Değişim, Dönüşüm, Süreklilik, 205-226.
- Bilgin, P. (2010). Güvenlik çalışmalarında yeni açılımlar: Yeni güvenlik çalışmaları. SAREM Stratejik Araştırmalar Dergisi, 8(14), 69-96.
- Birdişi, F. (2014). Eleştirel Güvenlik Çalışmaları Kapsamında Frankfurt Okulu ve Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Sorunlarına Eleştirel Bir Yaklaşım: Galler Ekolü. Güvenlik Stratejileri Dergisi, 10(20).
- Booth, K. (1995), Human Wrongs and International Relations, International Affairs, 71, 103-126.
- Booth, K. (2007). Theory of world security. Cambridge: Cambridge University Press.
- Brauch, H. G. (2008). Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü. Uluslararası İlişkiler Dergisi, Special Issue: Security, 1-47.
- Buzan, B. (1983) People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations, University of North Carolina Press, Chapel Hill, NC.
- Buzan, B., Wæver, O., Wæver, O., & De Wilde, J. (1998). Security: A new framework for analysis. Boulder: Lynne Rienner Publishers.
- Canbek, G. & Sağıroğlu, Ş. (2006). Bilgi, Bilgi Güvenliği ve Süreçleri Üzerine Bir İnceleme. Politeknik Dergisi, 9 (3), 165-174.
- Carr, J. (2012). Inside cyber warfare: Mapping the cyber underworld. "O'Reilly Media, Inc."
- Cavelty, M. D. (2018). Cybersecurity research meets science and technology studies. Politics and Governance, 6(2), 22-30.
- Center For Strategic & International Studies (2023). Significant Cyber Incidents. <https://www.csis.org/programs/strategic-technologies-program/significant-cyber-incidents> adresinden alınmıştır.
- Clarke, R. A., & Knake, R. K. (2014). Cyber war. Old Saybrook: Tantor Media, Incorporated.
- Çapar B. (2003). Bilgi Yönetimi: Nasıl Bir İnsan Gücü?, T. Büyükakın ve F. Büyükakın (Ed.) II. Ulusal Bilgi, Ekonomi Ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı İçinde (Ss. 421-432). İstanbul: Beta.
- Denning, D. E., & Denning, P. J. (1979). Data security. ACM computing surveys (CSUR), 11(3), 227-249.

- Emeklier, B. (2011). Thomas Hobbes ve John Locke'un Güvenlik Anlayışlarının Karşılaştırmalı Bir Analizi. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 7 (13), 99-123.
- Eminağaoğlu, M., & Gökşen, Y. (2009). Bilgi Güvenliği Nedir, Ne Değildir? Türkiye'de Bilgi Güvenliği Sorunları ve Çözüm Önerileri, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(4), 1-15.
- Faleg, G. (2012). Between knowledge and power: epistemic communities and the emergence of security sector reform in the EU security architecture. *European Security*, 21(2), 161-184.
- Farwell, J. P., & Rohozinski, R. (2011). Stuxnet and the future of cyber war. *Survival*, 53(1), 23-40.
- Fierke, K. M. (2010). Critical theory, security, and emancipation. In *Oxford Research Encyclopedia of International Studies*.
- Foucault, M. (1981). *The history of sexuality (Vol. 1)*. Harmondsworth: Penguin.
- Freiburger, T., & Crane, J. S. (2008). A Systematic Examination of Terrorist Use of the Internet. *International Journal of Cyber Criminology*, 2(1).
- Gandhi, R., Sharma, A., Mahoney, W., Sousan, W., Zhu, Q., & Laplante, P. (2011). Dimensions of cyber-attacks: Cultural, social, economic, and political. *IEEE Technology and Society Magazine*, 30(1), 28-38.
- Ghanea-Hercock, R. (2012). Why cyber security is hard. *Georgetown Journal of International Affairs*, 81-89.
- Green, J. A. (2015). *Cyber Warfare A Multidisciplinary Analyses*. New York: Taylor & Francis.
- Güngör, M. (2015). *Ulusal Bilgi Güvenliği: Strateji ve Kurumsal Yapılanma*. TC Kalkınma Bakanlığı Bilgi Toplumu Daire Başkanlığı, Yayın, Yayın No:2919.
- Güngör, U. & Güney, O. (2017). Uluslararası İlişkilerde Güvenliğin Dönüşümü Çerçevesinde Bilgi Güvenliği Ve Siber Savaş. *Karadeniz Araştırmaları*, 14 (55) , 131-146.
- Güntay, V. (2018). Siber güvenliğin uluslararası politikada etki aracına dönüşmesi ve uluslararası aktörler. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 14(27), 79-111.
- Güven, F. (2022). *Siber Saldırıları ve Türk Kamu Yönetiminin Çözümleri*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

- Hansen (2009), *The Evolution of International Security Studies*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Kaiser, R. (2015). The birth of cyberwar. *Political Geography*, 46, 11-20.
- Kallberg, J. (2016). Strategic cyberwar theory-A foundation for designing decisive strategic cyber operations. *The Cyber Defense Review*, 1(1), 113-128.
- Kaplan, A. M., & Haenlein, M. (2010). Users of the 26orld, unite! The challenges and opportunities of Social Media. *Business horizons*, 53(1), 59-68.
- Kolasi, K. (2014). Eleştirel Teori ve Güvenlik: Kimin İçin Güvenlik? Der. Osman ŞEN, Emre ÇITAK, *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı: Teorik Değerlendirmeler içinde* (121-154 ss.), Ankara: Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi.
- Küçük, M. N. (2021). Göç-Güvenlik Bağlantısını Yeniden Düşünmek: Eleştirel Güvenlik Yaklaşımları, Özgürleşme ve Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 18 (69), 3-28.
- Lange-Ionatamishvili, E., Svetoka, S., & Geers, K. (2015). Strategic communications and social media in the Russia Ukraine conflict. *Cyber war in perspective: Russian aggression against Ukraine*, 103-111.
- Lanzendorfer, Q. E., Spangler, S. C., & DeLorenzo, G. J. (2016). Information Warfare: The Challenge Of Relating Intent With Technology In Cyber Intelligence. *Issues in Information Systems*, 17(3), 39-47.
- Lemos, R. (2002). What are the real risks of cyberterrorism. *ZDNet*, August, 26.
- Libicki, M., & Geers, K. (2015). The Cyber War that Wasn't. *Cyber war in perspective: Russian aggression against Ukraine*, 49-54.
- Lindsay, J. R. (2013). Stuxnet and the limits of cyber warfare. *Security Studies*, 22(3), 365-404.
- McGraw, G. (2013). Cyber war is inevitable (unless we build security in). *Journal of Strategic Studies*, 36(1), 109-119.
- Observer (2023). Iran Flexes Its Power by Transporting Turkey to the Stone Age, <https://observer.com/2015/04/iran-flexes-its-power-by-transporting-turkey-to-the-stone-ages/> adresinden alınmıştır.

- Orend, B. (2014). Fog in the fifth dimension: The ethics of cyber-war. In *The ethics of information warfare* (pp. 3-23). Springer, Cham.
- Özdemirci, F., & Torunlar, M. (2018). Bilgi-Değişim-Siber Güvenlik-Bağımsızlık. *Bilgi Yönetimi*, 1(1), 78-83.
- Rao, R. V., & Selvamani, K. (2015). Data security challenges and its solutions in cloud computing. *Procedia Computer Science*, 48, 204-209.
- Rid, T. (2012). Cyber war will not take place. *Journal of strategic studies*, 35(1), 5-32.
- Rid, T. (2012). Cyber war will not take place. *Journal of strategic studies*, 35(1), 5-32.
- Robinson, M., Jones, K., & Janicke, H. (2015). Cyber warfare: Issues and challenges. *Computers & security*, 49, 70-94.
- Rosenfield, D. K. (2009). Rethinking cyber war. *Critical Review*, 21(1), 77-90.
- Rumelili, B., & Karadağ, S. (2017). Göç ve güvenlik: Eleştirel yaklaşımlar. *Toplum ve Bilim*, 140, 69-92.
- Sandıklı, A., & Emeklier, B. (2012). Güvenlik Yaklaşımlarında Değişim ve Dönüşüm. Ed. Atilla SANDIKLI, *Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri*, İstanbul: Bilgesam Yayınları.
- Sezgin, K. & Kaya, S. (2008). Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivist Yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63 (03), 83-111.
- Şenol, M. (2017). Türkiye’de Siber Saldırlara Karşı Caydırıcılık. *Uluslararası Bilgi Güvenliği Mühendisliği Dergisi*, 3(2), 1-9.
- Tabansky, L. (2011). Basic concepts in cyber warfare. *Military and Strategic Affairs*, 3(1), 75-92.
- Taddeo, M. (2012). Information warfare: A philosophical perspective. *Philosophy & Technology*, 25(1), 105-120.
- Tekerek, M. (2008). Bilgi Güvenliği Yönetimi. *KSÜ Doğa Bilimleri Dergisi*, 11(1), 132-137.
- Topcu, N. (2021). Siber Güvenlik: Tehditler ve Çözüm Yolları. *Cyberpolitik Journal*, 6(12), 155-181.
- Türkay, Ş. (2013). Siber Savaş Hukuku Ve Uygulanma Sorunsalı. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 71(1), 1177-1227.

- Varlık, A. B. (2013). Savaşı tanımlamak: Terminolojik bir yaklaşım. *Avrasya Terim Dergisi*, 1(2), 114-129.
- Vatis, M. A. (2001). Cyber-attacks during the war on terrorism: A predictive analysis. Dartmouth Coll Hanover Nh Inst for Security.
- Von Solms, R., & Van Niekerk, J. (2013). From information security to cyber security. *Computers & security*, 38, 97-102.
- Vural, Y. & Sağiroğlu, Ş. (2013). Kurumsal Bilgi Güvenliği Ve Standartları Üzerine Bir İnceleme. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 23(2), 507-522.
- Wallerstein, I. (2013). *Bilginin Belirsizlikleri*. İstanbul: Sümer Yayıncılık.
- Wang, C., Wang, Q., Ren, K., & Lou, W. (2010, March). Privacy-Preserving Public Auditing for Data Storage Security in Cloud Computing, 2010 Proceedings IEEE INFOCOM, 2010, pp. 1-9.
- Whetham, D. (2016). Cyber Chevauchees: Cyber war can happen. In *Binary Bullets: The Ethics of Cyberwar*. Oxford University Press.
- Woods, D. W., & Weinkle, J. (2020). Insurance definitions of cyber war. *The Geneva Papers on Risk and Insurance-Issues and Practice*, 45(4), 639-656.
- Wright, Q. (1942). *A study of war*. 2 Vols. University of Chicago Press.
- Yavuz, B. (2009). Ken BOOTH, *Critical Security Studies and World Politics*. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 6 (21), 139-145.
- Yayla, M. (2013). Hukuki bir terim olarak siber savaş. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 104, 177-202.
- Zimbardo, P. G. (1969). The human choice: Individuation, reason, and order versus deindividuation, impulse, and chaos. In *Nebraska symposium on motivation*. University of Nebraska press.

EXTENDED SUMMARY

Introduction

The focus of this study is the concept of cyberwarfare, which is shaped by information obtained from illegitimate ways. While the institutional and individual effects of this concept reveal security expectations, the requirements related to information security, which is at its center, affect the social actors. For this reason, cyberwarfare reveals an important theme in the social field and opens the door to sociological determinations.

We can list the narrowed framework of the research as searching for social dimensions that affect and activate cyber warfare as a national security problem and discussing the roles of state and non-state actors in the context of security. In this context, studies and sources related to the field were examined through the document analysis technique within the scope of the study. The dual conceptual comparison (information security or information crisis), which was put forward as a research problem, was resolved through the primary literature review. An answer to the research problem was sought in line with the critical paradigm. It is expected that the study will provide important outputs to portray the current reality in this field.

Information and Security

It is useful to express the processes that knowledge goes through before it is diagnosed on a social level in a hierarchical structure. It is necessary to consider the development process of knowledge in stages such as planning, decision making, comparison, analysis, evaluation, and estimation (Çapar, 2003; Güngör and Güney, 2017). Social change dynamics also play an important role in the development of knowledge. Information has become commodified with the influence of ideas and technology in the last century. Therefore, the evaluation of information as a power for individuals, companies, institutions, and states has also increased security problems in today's world (Eminağaoğlu and Gökşen, 2009).

Wallerstein (2013) emphasized that individuals and institutions are in conflict in the struggle for the control of information resources (Wallerstein, 2013; Özdemirci & Torunlar, 2018). In this context, information has come to a different position beyond its purpose of use and its storage over computer systems. The concepts of information and security have come to the fore outside of the production, storage, and processing of information.

Cyber Warfare

Wars, which changed form due to scientific and technological advances and social changes, have influenced political and military power struggles in the modern world. The Enlightenment's motto of progress and order, which makes instrumental reason functional, has created the opposite result in terms of power struggles and deepened social conflict. The pursuit of political struggle by modern societies over the reality of nation-states and industrial organizations has historically brought along new conflicts in this process. Traditional wars have changed shape after the experience of world wars in which great destruction was experienced. Wars have continued to be a tool of power struggles with their new appearances.

It has been discussed that cyberwars, which are shown among the forms of war, cannot be evaluated like traditional wars, and the differences in their content and nature are explained by comparing them with traditional wars. Cyberattacks are carried out with the aim of damaging data and data sets as well as physical infrastructure. Cyber-attacks (Lemos, 2002) appear to aim to steal and corrupt information or deny legitimate electronic services to legitimate users. It also seeks to disable or undermine the controls of computer systems that manage physical infrastructure such as water supplies, power lines and railways. Cyber-attacks offer a productive digital space for intelligence gathering, propagation, and psychological operations aimed at influencing public opinion or harming enemies (Lange-Ionatamishvili et al., 2015).

In this context, it is important to understand symbolic interaction to study group behavior (Bandura, 2009). Social Learning Theory explains how violence gains importance as a strategy in society. The theory argues that individuals learn deviant behaviors from other social groups. From the perspective of Social Cognitive Theory, human agency offers an important perspective for understanding human behavior. This approach considers human action as a combination of environmental and internal trends. In this case, human agency presents features based on functional or phenomenal consciousness. Zimbardo (1969) stated that the themes expressing the loss of control of behavior towards individuality are anonymity, deindividuation, dehumanization, and control.

Five principles regarding the administrative management of the public were identified by Dwight Waldo (1948). From this point of view, Kallberg et al. (2013) have made cyberattacks solvable through institutional weaknesses. Thus, the different aspects of cyber-attacks from traditional wars have been eliminated, and cyberattacks have been evaluated from a corporate perspective. The effectiveness of the institutional structure is

important in estimating the systematic damage to the target nation of the cyberattack or in estimating and evaluating the possible effects of the cyberattack on a nation.

Looking for the Social Dimensions of Cyber Warfare

After the primary literature review was carried out, the contents of the cyberattacks against Turkey were analyzed in the MAXQDA program. A significant portion of cyberattack content targets government agencies, the energy sector, and telecommunications companies. In addition, cyberattacks are carried out for purposes such as damaging information systems and causing disruptions in related services. It is stated that cyberattacks are made by hackers. It is understood that other actors other than the public are part of the process. On the other hand, the occurrence of military developments affects the realization of cyberattacks and puts the information security of other institutions that concern the social field in an important position.

It has been understood that cyberattacks target institutional contents and affect society and individuals through needs such as communication and energy, which are prominent in terms of society. It is seen that cyberattacks target information systems and highlight the information crisis. However, in the case of developments that may be important on the public level, social institutions may be the target of cyberattacks. Therefore, it is determined that the measures for information security are also of interest to institutions and individuals. Cyberattacks experienced in the past have revealed the information in question through the time of the cyberattacks and the function of the targeted institutions.

Conclusion

Expanding the scope of the concept of security through cyberattacks affects the individual, society, and states through existing risks. Therefore, in terms of critical security studies, it is necessary to start from the fact that cyber wars are state-centered, but cyber threats also affect individuals and society. In addition, paying attention to this situation is a necessity. As the reference object of security, ensuring the security of information is important in the social field as well as in every other field.

In this context, failure to take the necessary precautions regarding cyber-attacks causes an information crisis for society. On the other hand, in order not to experience an information crisis, situations that come to the fore

in the social field and are likely to be the source of social problems should be evaluated within the scope of information security. It has been determined that it is necessary to ensure information security in order not to experience an information crisis.

THE ANTAGONIST PRO-IRANIAN MILITIAS IN THE AL-HASHD AL-SHA'ABI AS SOURCES OF TERROR AND INSTABILITY IN IRAQ

Can DEMİR*

Abstract

The precarious political and security situation in Iraq in the post-2003 era led to unprecedented instability and a power vacuum in the country, which turned into an arena of regional competition between the USA and Iran. While the former had a wide-scale military presence, the latter exerted influence through support for certain Shiite political factions and militias. Following the U.S. military withdrawal in 2011, the deterioration of the security situation manifested itself more visibly when Daesh gained ground and captured Mosul, the second-biggest city in the country. With the crippled security sector unable to fight Daesh, the militias in the country were brought together under the umbrella of "al-Hashd al-Shaabi", which was funded and supported by the government. Proving instrumental in defeating Daesh, the al-Hashd al-Shaabi organization also involved pro-Iranian militias with anti-West agendas that had mainly been formed in the early times of the post-2003 era and later within the anti-Daesh movement. These pro-Iranian militias under the al-Hashd al-Shaabi have been posing threats within separate contexts to the U.S., Türkiye and the international organizations led by NATO operating in the security realm in the country. Shedding light on the evolution and dynamics of the al-Hashd al-Shaabi first, this study examines the antagonistic pro-Iranian militias as sources of terrorism and instability and puts forward implications through an analytical approach.

Article Type: Research Article

Key Words: Pro-Iranian militias in Iraq, al-Hashd al Shaabi, Popular Mobilization Forces.

Jel Codes: F50, F51, F53

Author's Note: This study was prepared in compliance with the scientific search and publication ethics. There is no content necessitating any permission from Ethical Board or any legal/special permission in this study. We, as the authors of the article, signed our declaration certifying that there was no conflict of interest within the article preparation process.

Irak'ta Terör ve İstikrarsızlık Kaynağı Olarak Haşdi Şabi İçindeki İran Yanlısı Hasım Milisler

Öz

2003 sonrası dönemde Irak'taki belirsizlik dolu politik ve güvenlik ortamı, ABD ile İran arasındaki bölgesel mücadelenin sahnesi haline gelen ülkede benzersiz bir istikrarsızlık ve güç boşluğu yaratmıştır. ABD'nin geniş ölçekli bir askeri varlığı bulunurken, İran da Şii politik gruplar

* Captain, Master's Degree in International Relations, NATO Joint Force Command Naples, can.demir@jfcnp.nato.int, chezcandemir@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8338-2897

Geliş Tarihi / Arrived : 01.01.2022
Kabul Tarihi / Accepted : 06.04.2023

ve milisleri desteklemek suretiyle etki yaratmıştır. ABD Silahlı Kuvvetlerinin 2011 yılındaki geri çekilmesi sonrasında, güvenlik ortamındaki bozulma, Daeş'in güç kazanarak ülkenin ikinci büyük kenti olan Musul'u ele geçirmesi ile kendini daha belirgin olarak göstermiştir. Güvenlik sektörünün Daeş'e karşı mücadelede yetersiz olması ile birlikte, ülkedeki milis güçler, hükümet tarafından desteklenen ve finanse edilen Haşdi Şaabi çatısı altında birleştirilmiştir. Daeş ile mücadelede etkili olan Haşdi Şaabi örgütü aynı zamanda, ağırlıklı olarak 2003 sonrası dönemin ilk zamanlarında ve daha sonra Daeş karşıtı akım içinde oluşan batı karşıtı tutumlu İran yanlısı milis güçleri de ihtiva etmiştir. Haşdi Şaabi içindeki İran yanlısı bu milisler, farklı içeriklerde ABD, Türkiye ve başta NATO olmak üzere güvenlik alanında ülkede faaliyet gösteren uluslararası organizasyonlara tehdit teşkil etmiştir. Bu çalışma, analitik bir yaklaşımla, öncelikle Haşdi Şaabi'nin gelişimi ve dinamiklerini ele almak suretiyle, terör ve istikrarsızlık kaynağı İran yanlısı hasım milisleri incelemekte ve çıkarımlar ortaya koymaktadır.

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Anahtar Sözcükler: Irak'taki İran yanlısı milisler, Haşdi Şabi, Halkın Seferberlik Güçleri.

JEL Kodu: F50, F51, F53

Yazarın Notu: Bu çalışma bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır. Bu çalışmada etik kurul izni veya yasal/özel izin gerektirecek bir içerik bulunmamaktadır. Makalenin yazarı olarak, tarafımdan SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisine imzalı beyanım ile, hazırlanma sürecinde çalışma ile ilgili herhangi bir çıkar çatışmasının bulunmadığı bildirilmiştir.

INTRODUCTION

Iraq has been stricken with instabilities and political turmoil since the U.S.-led military intervention overthrew the Ba'ath regime in 2003. The security situation in the 2003-2011 timeframe was predominantly shaped by the U.S.-led military presence and the activities of Sunni-motivated terrorist organizations with anti-U.S. and anti-Shia sentiments and agendas, as well as those of Shia-motivated militias serving as proxies of Iran and supported by the Tehran administration. Along with the other inherent factors, the wide-scale U.S. military withdrawal in 2011 added to the prevalent power vacuum and the state of instabilities. The Daesh terrorist organization gained ground and captured Mosul, declaring the city the stronghold of its so-called caliphate in 2014. Due to the incapacity and ineffectiveness of the Iraqi security forces, Daesh was defeated through the mobilization of the militias predominated by the Shiite factions under the structure of the al-Hashd al-Shaabi, or the Popular Mobilization Forces, which proved very efficient in fighting against Daesh but were also responsible for countless gross human rights violations and crimes.

The al-Hashd al-Shaabi turned into a source of instability and turmoil to a great degree following the total defeat of Daesh in 2017. Government efforts to impose state control over the militias in this structure were far from achieving success. Especially the pro-Iranian factions overtly supported by the Tehran administration as proxies and having positions with legal visibilities in politics posed terrorism threats to the U.S.-led military

presence aimed at fighting Daesh. The offshoots of these Shiite militias in the north of Iraq recently forged a regional terrorism alliance with the PKK terrorist organization, posing a threat to Türkiye. Moreover, these militias pose potential threats to the international organizations operating in the security realm, NATO in particular, which are likely to assume more dominant roles in helping the Government of Iraq in improving its security sector in the years to come.

A comprehensive literature review preceded this study to discuss the arguments above. Resources utilized within this study are assessed to have analyzed in cohesion the initial conditions in the security realm in Iraq and the developments paving the way to the rise of the al-Hashd al-Shaabi. In particular, the works by Watkins (2020) and Knights (2019) analyze Iran's influence in Iraq and the work by Blanchard (2020) analyzes the points of concern from the U.S. perspective in the security realm comprehensively. Along with the others, the works by Kılıç, Gök and Keskin (2018) and Alaca (2021a) provide a coherent overview of the development of the al-Hashd al-Shaabi. Knights, Malik and Al-Tamimi (2020), Al Jbour (2021), Abbas (2017), Mansour (2021), Rudolf (2020), Alaca (2020), Amnesty International (2017), Alkinani (2021) and Badawi (2021) analyze in their works the evolution, structure, networks and dynamics of the al-Hashd al-Shaabi as well as the illegal activities by the organization. However, the dynamics of al-Hashd al-Shaabi are analyzed in different ways, and this study reconciles all the analyses of these works.

The terrorism threat posed by the pro-Iranian militias to the U.S. military presence in Iraq and the discordance among the anti-U.S. Shiite militias in the wake of the killings of al-Muhandis and Soleimani are analyzed in the contemporary works by Ayaz (2021) and Knights, Smith and Malik (2021). The works by Alaca (2021b) and Jameel (2020) discuss comprehensively the threats by the pro-Iranian militias to Türkiye through a terrorism alliance with the PKK organization in the north of Iraq. Last but not least, the presence of the international organizations led by NATO in Iraq in support of the Iraqi state to enhance the security sector in the face of the deficiencies in the country is thoroughly analyzed in the works by Cherry (2021), Riyad (2021), Knights and Morcos (2021) and Çonkar (2021).

This study reconciles the discussions in the resources above with the other reliable ones through an analytical approach within four themes: (1) the development and dynamics of the al-Hashd al-Shaabi, (2) the threats by the pro-Iranian militias to the U.S., (3) the threats by the pro-Iranian militias

to Türkiye and (4) the presence of the international organizations led by NATO in Iraq and the relevant potential threats. The studies referred to in this study analyze one or two of the themes in their contents. However, this study fills the gap in the literature by bringing together these four themes in one piece of content and placing the news of the latest developments on academic ground.

The study puts forward answers to the following analysis questions:

- How was the previous security situation in Iraq under Iranian influence, and which developments and dynamics paved the way for the birth and rise of the al-Hashd al-Shaabi?

- What are the structure, networks, and dynamics of the al-Hashd al-Shaabi? What illegal activities have they been implicated in? What are the issues of discordance among the factions in the al-Hashd al-Shaabi?

- What are the threats posed by the pro-Iranian militias in the al-Hashd al-Shaabi to the military presence of the U.S. and its allies? What are the implications in this regard?

- What are the threats posed by the pro-Iranian militias in the al-Hashd al-Shaabi to Türkiye? What are the implications in this regard?

- How is the involvement of the international organizations led by NATO evolving in Iraq in the face of the security sector needs? What are the implications concerning security in this regard?

The first three sections of the study analyze the recent fragile security situation in Iraq, developments paving the way for the rise of the al-Hashd al-Shaabi, as well as the structure and dynamics of the organization.

In the first section, the overall security situation in Iraq is discussed. Having put an end to the Ba'ath regime, the U.S.-led military intervention in Iraq brought perverse political turmoil and overwhelmed the security situation to a great degree. The newly emerging terrorist organizations, fed by the Sunni factions in the country, capitalized on the power vacuum and presented threats. On the other hand, the overthrow of the Ba'ath regime paved the way for increased leverage for the Tehran administration in Iraq as Shiite factions gained ground in the political realm and Shiite militias became more prevalent in the country. The power vacuum and instability in Iraq turned the country into a safe haven for Daesh as the organization seized large territories in several regions, captured the second-biggest city,

Mosul, and declared the so-called caliphate in 2014.

The second section sheds light on the rise of the al-Hashd al-Shaabi. Following the Shiite supreme religious cleric Ayatollah al-Sistani's fatwa and the then PM al-Maliki's call, the already-existing and newly-emerging militias took up arms to fight against Daesh under the umbrella of the al-Hashd al-Shaabi, referred to as the Popular Mobilization Units/Forces by the international community. The al-Hashd al-Shaabi militias proved very efficient in defeating Daesh; however, the militias were responsible for countless war crimes, unlawful killings, and human rights abuses, and no or little state control over the militias existed. Starting in 2017, the Iraqi government attempted to impose state control over the militias and organize them properly. Most of these initiatives achieved limited effect as most militias continued operating autonomously.

The third section briefly examines the structure and dynamics of the al-Hashd al-Shaabi. The breakdown of factions, as well as the conflicting parties under the organization's umbrella are analyzed concisely, and the overview of the involvement in criminal activities is touched upon succinctly.

The following sections of the study focus more on the threat of terrorism posed by the antagonistic pro-Iranian militias within the al-Hashd al-Shaabi.

In the fourth section, the terrorism threat to the presence of the U.S. and its coalition partners in Iraq is analyzed. The section touches upon the Shia-motivated terrorism against the U.S.-led military presence in the post-2003 era and moves on to discuss the recent status of the U.S. military presence in the face of the imminent terrorism threat by the pro-Iranian Shiite militias in the al-Hashd al-Shaabi.

The fifth section examines the terrorism threat to Türkiye posed by the antagonistic pro-Iranian militias in the al-Hashd al-Shaabi by establishing a regional alliance with the PKK terrorist organization in the north of Iraq. The brief history of Türkiye's fight against the PKK precedes in this section. It is followed by the anti-terror campaigns in the north of Iraq and the terrorism alliance between the PKK and the said pro-Iranian militias centered on the Sinjar region.

In the following section, the status of the international organizations led by the NATO Mission in Iraq in the face of the security sector reform

needs of the country is analyzed. Though the roles of nearly all of the foreign forces were transitioned from combatant to advisory, assistance and training roles by the end of 2021, the stance by the pro-Iranian militias within the al-Hashd al-Shaabi towards the international organizations, particularly NATO Mission Iraq, may turn more aggressive and present bolder threats in the following term.

The study concludes by putting forward implications and inferences for the U.S., NATO and Türkiye, which have the most significant involvements in Iraq in the security realm, in light of the discussions in the preceding sections.

The Previous Security Situation in Iraq

Iran shares nearly 1.500 km of border with Iraq and the latter constitutes a buffer and bridge to Lebanon, Syria, and Saudi Arabia for the former. The two countries share the predominance of the Shiite population and a deep-rooted cultural and religious background. For decades, the Ba'ath regime in Iraq threatened the Shiite factions in the country and the Tehran administration through political and military clashes. However, the overthrow of the Ba'ath regime after the U.S.-led military intervention in 2003 led to a system that presented long-term political opportunities for Tehran despite the immediate threats. Following the military intervention, the Coalition Provisional Authority (CPA) pursued a policy of total termination of the Ba'ath presence in politics. The new government of Iraq, established under the auspices of the CPA, granted key positions to important Shia political figures. The factions that were Iranian allies in the country began to thrive, thereby raising the level of Tehran's leverage with its neighbor.

In the post-2003 term, Iran pursued a three-pillar policy to reduce U.S. leverage and suppress Sunni factions. In the political domain, Tehran forged close ties with Shia-dominated political parties in Iraq to promote its political interests. In the social domain, most projects in sectors ranging from religion to media were sponsored or funded by Tehran. Concerning the security domain, Iran nurtured and supported several paramilitary groups with anti-Sunni and anti-West agendas (Watkins, 2020, 10-12).

The rapid rise of Shiites in the country's politics brought a period of diminished Sunni effectiveness in the political and social sphere. In the face

of the U.S.-led military intervention, many Sunni Arabs joined the already-existing militias and fought against the United States, while new Sunni militias with anti-West agendas emerged. The most well-known of these organizations was the Organization of Tevhid and Jihad, founded in Afghanistan in 2000 and then crossing into Iraq to fight against the U.S. This organization was succeeded by Al-Qaeda in Iraq in 2004. These organizations and other Sunni factions motivated by sentiments against rising Shia influence affected the country's internal security until the 2010s.

The withdrawal of the U.S. troops from Iraq in 2011 and the poor governance of the Al-Maliki government led to the deterioration of the security situation in Iraq. The withdrawal of U.S. troops rendered Iraqi forces weaker and created a power vacuum. Iraqi PM Nuri Al-Maliki's sectarian and divisive policies led to a rise of anti-Shia sentiments within Sunni factions in the same period. The Daesh terrorist organization earned ground in the country and even captured Mosul, the second-biggest city, in 2014 while Daesh-affiliated groups strengthened their positions. Eventually, the Maliki and Abadi governments were not able to manage the security situation adequately (Kılıç, Göç and Keskin, 2018, 47-48).

The pro-Iranian militias labeled as "special groups" and designated as terrorist organizations up to a certain degree by Washington had already earned ground in the country by 2011. Almost all militias had close ties with the Islamic Revolutionary Guard Corps' Quds Force of Iran (Knights, 2019, 1). The inability of Iraqi security forces to fight Daesh paved the way for incremental involvement by these pro-Iranian militias in the internal security situation in the country.

The Rise of the al-Hashd al-Shaabi

In response to the capture of Mosul by Daesh, Nouri al-Maliki, the then Prime Minister, called on Iraqi volunteers to fight against Daesh alongside the Iraqi forces. Following this call, Shia supreme religious cleric Ayatollah al-Sistani released what was called a "fatwa" to urge Iraqi men to take up arms against Daesh. As new volunteer fighters joined the already-existing and newly-emerging Shiite militias, the militias were grouped under the umbrella of the al-Hashd al-Shaabi, referred to as Popular Mobilization Units/Forces (PMU/PMF) by the international community (Amnesty International, 2017, 8).

The five groups of militias that constituted the backbone of the al-Hashd al-Shaabi were: (1) the Shiite militias previously active and supported by the IRGC-QF between the U.S.-led intervention in 2003 and the U.S. withdrawal in 2011, (2) the armed factions of the political parties in the country, (3) the Shiite groups that emerged particularly in response to Sistani's fatwa, (4) several smaller groups emerging on tribal lines for local security considerations, and (5) the distinct groups operating in Turkmen areas (Abbas, 2017, 4-5).

The militias under the umbrella of the al-Hashd al-Shaabi are known to have pursued a persistent fight against Daesh. The international efforts in the fight against Daesh paid off to a great degree at the end of 2017, when Daesh had lost more than 90 percent of the territory previously under its control in Syria and Iraq. Though it could still instigate and conduct terrorist actions in other regions, Daesh lost its strongholds, including Mosul. Eventually, the Iraqi state declared victory over Daesh in Iraq (William Center, 2019).

The al-Hashd al-Shaabi fought alongside the Iraqi government forces in the fight against Daesh. The militias proved efficient in retaking territory and ousting Daesh, which earned them praise from the government, parliament, and religious leaders. However, many war crimes and human rights violations by the al-Hashd al-Shaabi were documented. Several Shiite militias under the broader umbrella of the organization were reported to perpetrate crimes and violations such as unlawful killings, tortures, and abuses in the Sunni-dominated areas (Amnesty International, 2017, 10-12).

After the organization's emergence, the status of the al-Hashd al-Shaabi and the integration of the militias into state security forces were continuously in question. Though the al-Hashd al-Shaabi leaders expressed willingness to be integrated into the legal security structure of the state, they wanted to eventually retain autonomy. Following an executive order by the Abadi government and legislation passed in the parliament in 2016, the al-Hashd al-Shaabi was recognized as an independent military force reporting to the Commander-in-Chief of the Iraqi armed forces, which turned the organization into a legitimate armed entity enjoying parity with the Ministry of Defense and Ministry of Interior under the Iraqi National Security Council.

The al-Hashd al-Shaabi also became a force to be reckoned with in the political realm. The organization had close ties with the Fatah Alliance, one of the country's primary political entities, as certain al-Hashd al-Shaabi

leaders had military and political identities within this structure all along (Mansour, 2018). The Fatah Alliance, led by the paramilitary leader of a faction under the broader umbrella of the al-Hashd al-Shaabi, came in second in the general elections in 2018, which consolidated the position and power of the organization to a greater degree (Alkinani, 2018). Despite the political leverage that the organization gained, the Mehdi government formed in the period following the elections continued efforts to impose complete state control on the al-Hashd al-Shaabi (Aboulenein, 2019). PM Mehdi increased efforts to formalize the structure and practices of the organization and even keep in check the leverage of the al-Hashd al-Shaabi leader Abu Mahdi al-Muhandis (Rudolf, 2020, 10-11). The disproportionate and unlawful use of force by the pro-Iranian militias under the organization against the Iraqis during the protests in October 2019 added to the bad reputation of the organization, as pro-Iranian militias were behind most of the killings of some 600 protestors as well as several leaders and activists (Barbarani, 2021).

Among the struggles for power within the organization and inefficient efforts to impose complete state control over the organization, the leader of the Hashd al-Sha'abi, Abu Mahdi al Muhandis, was killed in a U.S. strike in Baghdad on January 3, 2020, which targeted primarily and also killed Major General Qasem Soleimani, the commander of the Islamic Revolutionary Guard Corps' Quds Force of Iran (TRT World, 2020). The death of al-Muhandis paved the way for more significant differences among the organization, which had already been stricken with struggles among power elites, each claiming to represent Shia's core. Certain factions inside the organization were not content with Abu Fadak al-Mohammadawi, the successor of al-Muhandis, and militia groups adhering to al-Sistani decided to resign from the broader umbrella of the organization and operate directly under the Prime Minister.

Iraqi parliament passed legislation for the expulsion of foreign troops, including U.S. forces, on January 5, 2020, which was regarded as a significant initiative by the Fatah Alliance, which had adhering factions both in politics and within the al-Hashd al-Shaabi. Following the killing of al-Muhandis and Soleimani, the pro-Iranian militias ramped up attacks on U.S. forces and assets, mainly within as many as twenty newly-formed and renamed groups. Washington retaliated by adding the pro-Iranian leaders of the al-Hashd al-Shaabi, including Abu Fadak, to the list of Specially Designated Global Terrorists and sanctions (Alaca, 2021, 5-7).

After taking office in May 2020, the al-Kadhemi government

initiated reforms to impose state control on the al-Hashd al-Shaabi. However, Kadhemi was soon confronted and intimidated by the pro-Iranian Shiite leaders' militias in the al-Hashd al-Shaabi, which continued acts of terrorism on many occasions with impunity (Alaca, 2021, 8). After one year of deadlock following the elections in October 2021, Mohammed Shia al-Sudani formed the cabinet with an agenda similar to that of the al-Mahdi government. The new government also projected maintaining and developing the al-Hashd al-Shaabi as a parallel institution without integrating it into the broader military (Wahab, 2022).

The Structure and Dynamics of the al-Hashd al-Shaabi

The al-Hashd al-Shaabi is known to have around 165.000 members, with about 110.000 (56%) of them forming Shiite factions, around 45.000 (36%) of them forming Sunni factions, and some 10.000 (8%) of them being from minorities. Out of all Shiites in the al-Hashd al-Shaabi, nearly 66% constitute the factions following Ali Khamenei with pro-Iranian agendas. In contrast, roughly 25% of them follow al-Sistani and nearly 9% of them adhere to other currents (Al Jbour, 2021, 19-22).

After the defeat of Daesh, the al-Hashd al-Shaabi strayed from its initial purpose to a large extent. Less than sixty thousand people are known to have been members of the al-Hashd al-Shaabi, officially receiving salaries from the government in 2017. However, the unofficial number of members is known to have been more than double, i.e., more than one hundred and fifty thousand.

After the victory over Daesh, inevitable disagreements and divisions emerged within the al-Hashd al-Shaabi. Some groups were no longer operating in compliance with the initial principles of the organization. The main conflict was between the two principal Islamic currents. One main group, previously led by Abu Mahdi al-Muhandis, was a staunch supporter of Iran's Supreme Leader Ali Khamenei. By the time of al-Sistani's fatwa, most of the militias in this group had already pursued years of war against the U.S. presence in Iraq after 2003. The factions in this group occupied key positions both in the Iraqi government and the parliament. They got bigger shares of funding and were shielded from judicial prosecutions and security problems, which let them suppress the opposition and the protest movements through acts of violence with impunity. The Badr Organization, the Kata'ib Hezbollah and the Asa'ib al-Haq are known to be the leading

factions in this group. The other group in the al-Hashd al-Shaabi was led by Ali al-Sistani, the leading figure among the Iraqi Shiite Imams. Al-Sistani and his followers pursued a more national agenda all along against the Iranian influence in the country. The Kata'ib Ali al-Akbar, Kata'ib al-Imam Ali, Liwa Ansar al-Marja'iyya and the al-Abbas forces are known to be the leading factions in this group (Al Jbour, 2021, 13-15).

In and after 2016, the Iraqi governments took a set of actions through regulations and executive orders to exert more state control on the al-Hashd al-Shaabi (Knights, Malik and Al-Tamimi, 2020, 7-11). The regulations were intended to achieve a proper command and control structure and internal discipline within the al-Hashd al-Shaabi. However, specific units are known to have committed countless acts of gross human rights violations and criminal actions such as not abiding by government orders, intimidation of key political and religious leaders (Knights et al., 2020, 101-104), illegal seizure of property, refusal to obey government orders to redeploy or disband, unauthorized uses of certain technologies, unlawful use of detention facilities (Knights et al., 2020, 105-108), threatening of foreign states overtly, attacks on foreign states and the U.S. targets in Iraq, unauthorized deployments to Syria, training foreign militias (Knights et al., 2020, 108-111) and self-provision of income through smuggling, illegal taxing, tolling and looting (Knights et al., 2020, 111-116). Especially after 2019, the needs for reforms in the al-Hashd al-Shaabi were more frequently verbalized at the prime ministerial level. The Government Executive Order 331, dated September 17, 2019, granted the al-Hashd al-Shaabi its formal structure (Knights et al., 2020, 12-16) resembling the current one (Knights et al., 2020, 25-26).

The al-Hashd al-Shaabi comprises a set of different systems of the network. Several key position holders in the organization are known to be double-hatted, occupying key positions in the National Security Council, the law enforcement bodies under the Ministry of Interior and the Iraqi Security Forces (Mansour, 2021, 19).

In March 2020, the pro-Sistani militias, referred to as "Hashd-i Marja'iyya", wanted to get separated from the pro-Khamenei militias, referred to as "Hashd-i Velayat-i", by leaving the broader umbrella of the PMF and being subordinated to the Ministry of Defense. This revealed the depth of the division between Khamenei and Sistani in terms of the al-Hashd al-Shaabi¹ as the pro-Sistani factions articulated more vociferously

¹ The principal rivalry within the Shiite factions of the al-Hashd al-Shaabi comes from the dormant Qom-Najaf rivalry for being the center of Twelver Shi'ism. The Qom represents Iranian Shia as well

that the organization should have been entirely national and freed from any foreign influence all along (Alaca, 2020).

The Threat to the U.S. Presence Through Terrorism

Since the early 1980s, one of the main pillars of Iranian foreign policy has been built on hostility against the U.S. presence and its allies in the Middle East, and Iran has actively employed state-sponsored terrorism against the U.S. Since the U.S. led military intervention in Iraq in 2003, Iraq has been a focal point of the U.S. Iran political rivalry in the broader region of the Middle East. Tehran was behind a vast number of terrorist attacks by the Shiite militias both in the years leading up to 2003 and during the U.S. insurgency campaign in Iraq until 2011. It has been exploiting its leverage and the Shiite militias to counter the U.S. presence in the country until recently (Connable, Dobbins, Shatz, Cohen and Wasser, 2020, 11).

After the U.S. military withdrawal from Iraq in 2011, the main focus of the prospective U.S. military presence in the country was the fight against Daesh. In cooperation with its allies in the Combined Joint Task Force within Operation Inherent Resolve (CJTF-OIR), the U.S. military was actively involved in countering Daesh terrorism all along. Following the overall defeat of Daesh in 2017, the U.S. military supported the efforts of Iraqi forces to fight the remnants of Daesh in the country as well as providing training, advice, and assistance to more than 200.000 Iraqi security personnel in the timeframe leading up to 2020 (Blanchard, 2020, 36-37).

When the Iraqi parliament passed a resolution projecting the removal of all foreign troops in the country in January 2020, there were just more than 2.500 U.S. soldiers and 500 other foreign soldiers affiliated with the coalition against Daesh (Middle East Monitor, 2021). The Strategic Dialogues between Washington and Baghdad in 2020 and 2021 projected

as Ayatollah Khomeini's ideal of politically connecting the Shias of Iran and Iraq, referred to as the "wilayat al-faqih" approach. The Najaf represents the Shia in Iraq. The latter was suppressed in Iraq during Saddam's reign and lost its eminence, while the former was up against the enemies of the Shia sect. With the overthrow of Saddam's regime in the wake of the U.S.-led military intervention in 2003, the Najaf was revitalized under the name "Marja al-Akbar" under Ali Al-Sistani's leadership. While the Qom, religiously led by Ali Khamenei, envisions clerical rule; al-Sistani's current position opposes any kind of clerical rule and promotes the separation between politics and religion (Alkinani, 2021).

the withdrawal of the remaining U.S. troops by the end of 2021². Following a series of Military Technical Talks between the Iraqi military authorities and CJTF-OIR, the latter announced the completion of the transition into a non-combatant mission which was to enable, assist and advise Iraqi Security Forces (OIR, 2021).

The U.S. military forces are known to have been targeted by Iran-backed militias on countless occasions in Iraq in the post-2003 era. However, Iran-backed militias led by the Kataib Hezbollah ramped up their attacks in late 2019 and targeted U.S. assets in the country. The Washington Administration retaliated with the killings of Qasem Soleimani and Abu Mahdi al Muhandis on January 3, 2020 (Moore, 2020), which created an unprecedented outrage in the Shia communities in Iran and Iraq.

Tehran retaliated with countless missile and rocket attacks, resorting to both national armed capabilities and the militias serving as its proxies in Iraq. In 2020, the pro-Iranian militias within the al-Hashd al-Shaabi, such as Kataib Hezbollah and Asaib Ahl al-Haq, claimed responsibility for tens of attacks. The pro-Iranian militias within the al-Hashd al-Shaabi tried to make the attacks in 2021 look anonymous; however, the attacks were linked to those militias (France24, 2021).

In 2021, the attacks were concentrated more systemically on the locations of the U.S. and coalition troops led by Ayn-el Esed airbase. In addition to conventional means, the militias employed armed UAVs to commit aerial attacks on U.S. targets. In the face of an incremental number of attacks, the Pentagon situated C-RAM air defense systems in critical positions, such as the U.S. Embassy and the U.S. base in the vicinity of the Baghdad Airport. The local logistics companies working for the coalition were also targeted as the logistics convoys were hit by IED attacks (Ayaz, 2021, 5-6).

The Iraqi government proved inefficient in thwarting the terrorist attacks by the pro-Iranian militias within the al-Hashd al-Shaabi in the face of the acts and discourses of intimidation by those factions. Two significant moves against the pro-Iranian factions within the al-Hashd al-Shaabi were far from achieving tangible results. In June 2020, several fighters allegedly

² As of November 2021, four rounds of strategic dialogues had been held between Washington and Baghdad. The rounds took place in June 2020, August 2020, April 2021, and July 2021. The strategic talks focused on political cooperation as well as the U.S. military presence in Iraq. Amid several security concerns, the talks envisioned the withdrawal of the remaining U.S. combat troops from the country by the end of 2021 and the continuation of the U.S. military assistance to the Iraqi military. (FARAS, 2021)

behind some of the attacks were detained but later released without any prosecution. In the same way, Qasim Mahmoud Muslih, the Commander of Al-Anbar Operations in the al-Hashd al-Shaabi, was released without any prosecution soon after his arrest on terrorism-related charges in May 2021. Both events rendered more visible the Iraqi government's inability to crack down on the terrorism-related factions inside the government-funded al-Hashd al-Shaabi due to several inherent factors within the domestic political atmosphere in the country (Aljazeera, 2021).

Tehran-backed militias formed several coalitions and initiatives under the broader term of "muqawama", meaning resistance, against the so-called antagonists led by the U.S. in Iraq in the post-2003 era and several other geographies in the region. However, the growing anti-U.S. sentiments among the Shiite militias supported by Tehran led to the self-styled development of a new coalition called al-Haya al-Tansiqiya lil-Muqawama al-Iraqiya, meaning the Iraqi Resistance Coordination Committee (IRCC). The new coalition was regarded as an innovation in the era of Esmail Qaani, who succeeded the late Qasem Soleimani as the new commander of Iran's Islamic Revolutionary Guard Corps-Quds Force (IRGC-QF). The IRCC, or the Tansiqiya, emerged in October with a series of public statements and reorganized the pro-Iranian Shiite factions in the political, military and information domains to coordinate all kinetic and non-kinetic moves against the U.S. presence in Iraq (Knights, Smith and Malik, 2021, 5-6). While the Kata'ib Hezbollah (KH) and Asa'ib Ahl al-Haq (AAH) militias formerly formed the backbone of the IRCC, the participation of the group of Harakat al-Nujaba (HaN) strengthened the alliance.³ Close to thirty new paramilitary and propaganda groups with different names emerged and started working in favor of the anti-U.S. campaign through kinetic actions and various propaganda and information operations in the virtual domain (Badawi, 2021).

The Iran-aligned militias and their counterpart factions in politics also juxtaposed the withdrawal of the U.S. and NATO from Afghanistan in mid-2021 with the diminishing combatant role of the U.S. led coalition in Iraq, thereby conducting messaging activities stressing the ineffectiveness of military activities and the weakness of the U.S. as a security partner. The withdrawal from Afghanistan set a new model for the militias, and they were encouraged to ramp up the attacks to coerce the U.S. troops to withdraw from Iraq (O'Donnell, Shaw, and Ullom, 2021c, 49-50).

³ The three organizations operating within and affiliated with the PMF were designated as foreign terrorist organizations on July 2, 2009, January 3, 2020, and March 5, 2019 respectively. (US Department of State, 2021)

The Terrorism Alliance Against Türkiye

Since the mid-1980s, Türkiye has been fighting against the PKK terrorist organization, recognized as a terrorist entity also by the majority of the Western World, the USA, the EU, and NATO, neutralizing more than 43.000 terrorists and suffering in return a heavy toll of more than 8.000 military/security and close to 6.000 civilian casualties, along with huge economic losses (Şener, 2020).

The fight against the PKK has followed a checkered pattern. Though Turkish Security Forces have struck many successful blows on the organization, the PKK has capitalized on the instabilities and power vacuums in Iraq and Syria and has been fed by outside support, mainly from the antagonists in both countries (MFA, 2021). Following a huge number of operations against the PKK both within its boundaries and in the north of Iraq till 2012, Turkish Security Forces cracked down on the PKK's presence and actions in the southeastern cities in the 2015-2016 timeframe, which was followed by a series of operations in Syrian territories both against the PKK's affiliates in Syria and Deash in 2016-2020 timeframe⁴. Starting in 2018, the Turkish Armed Forces conducted a set of land and air operations in the north of Iraq providing a safe haven to the PKK. With the Operations Tigris Shield, Claw, Claw-2, Claw-3, Claw-Eagle, and Claw-Tiger in the 2018-2020 timeframe (Aslan, 2020), the Operations Claw-Lightning and Claw-Thunderbolt in 2021 (Kasapoğlu, 2021) and the Operation Claw-Lock in 2022 (Gemici, 2023), the Turkish Armed and Security Forces have strived to counter the PKK threat at its source by eliminating its operational capacity and preventing the network from pouring into Turkish territory.

With its tough geography, the north of Iraq served as a safe haven for the PKK over the years as the organization established several terrorist camps, especially in the areas of Hakurk, Qandil, Metina, Zap, Sinat, Avashin-Basyan, Gara, Haftanin, and Sinjar. PKK capitalized on the power vacuum in those areas, procured supplies and secured illegal taxes from the locals by force, which culminated in mass migrations of the locals out of these areas. With a view to countering the terrorism threat at its source, the Turkish Armed Forces conducted numerous exceptional military operations in these areas; however, the operations achieved short-lived successes rather than the total elimination of the terrorist organization for several reasons

⁴ The Turkish Armed Forces conducted Operation Euphrates Shield in 2016, Operation Olive Branch in 2018 and Operation Peace Spring in 2019 in Syrian territories (Bayır, 2021, 30-33). However, Türkiye is at odds with a number of countries in the West, led by the USA, concerning the recognition of the PKK-affiliates in Syria as a terrorist organization.

(Kızılcık, 2021).

Over the past two years, the Turkish security forces have intensified military operations in the north of Iraq by entering places previously regarded as inaccessible and destroying the dens of terrorists in Zap, Avashin-Basyan, Metina, and Gara thanks to developments in the national defense industry. Since the eradication of PKK's leverage in these areas to a certain degree, potential new operations in Makhmour, Qandil, and Sinjar have been on the agenda (Usta, 2021). Among these, a potential military operation to Sinjar has been a bone of contention both in Türkiye-Iraq relations and in the domestic politics of the latter.

The pro-Iranian militias within the al-Hashd al-Shaabi have lately been targeting Türkiye's military presence in the north of Iraq which aims at fighting against the PKK threat and providing training to the forces of the Iraqi Kurdish Regional Government. The discourses and actions of the pro-Iranian factions in the al-Hashd al-Shaabi not only target Türkiye directly but also derail relations on the Ankara-Baghdad line.

In line with its incremental military presence in the north of Iraq and campaigns to attack the network of the organization at its source, Ankara has hardened its stance against the PKK presence in Sinjar⁵, which provides a safe passage for the organization from the camps in the north of Iraq into Syrian territories.

To prevent the Sinjar region from becoming another stronghold like Qandil for the PKK, Türkiye has supported the agreement between the Baghdad and Erbil administrations in October 2020. The Sinjar Agreement has aimed to normalize conditions and restore stability in the region by expelling the PKK and the al-Hashd al-Shaabi forces. The Sinjar has been the focal point of the tactical alliance between the PKK and the pro-Iranian militias under the umbrella of the al-Hashd al-Shaabi but acting outside its chain of command. In particular, the group called the Sinjar Resistance Units (also called YBŞ) is known to have been officially funded from the economic resources of the al-Hashd al-Shaabi.

⁵ Thousands of Yazidi people, regarded as infidels, were exposed to enslavement and mass killings by Daesh in Sinjar in 2014. The PKK-affiliated groups in the region were allegedly the only factions to resist the Daesh campaign and provide shelter to the Yazidis after Peshmerga forces of the Kurdish Regional Government (KRG) had fled the region. The PKK-affiliated groups allegedly played a key role alongside the al-Hashd al-Shaabi and the Peshmerga in retaking the region from Daesh. Following the illegitimate unilateral declaration of independence by the KRG, Iraqi forces dominated by the al-Hashd al-Shaabi expelled the Peshmerga from the region, thereby consolidating the positions of the PKK and the al-Hashd al-Shaabi in the region (Jameel, 2020).

As Turkish Security Forces intensified the campaigns against the PKK in the north of Iraq and Turkish officials signaled a potential operation to the Sinjar region, the pro-Iranian militias led by the Asaib Ahl al-Haq publicized messages of threat against Ankara. The threat of the militias transformed from rhetoric into reality when the Turkish military base in Bashiqa near Mosul was attacked on April 14, 2021. Though the attack remained anonymous at the beginning, many findings suggested that the pro-Iranian militias within the al-Hashd al-Shaabi were behind the attack. In addition, the Harakat al-Nujaba faction of the al-Hashd al-Shaabi released videos in which they threatened Türkiye stating that any potential move by Türkiye in Iraq would have consequences.

The main purpose of these threats and acts of intimidation is to prevent the Turkish Armed Forces and the Peshmerga forces from making a move toward Sinjar. The rationale is that Sinjar is at the crossroads of the access of the pro-Iranian militias to their affiliates and regions of leverage in Syrian territories. In the same way, the region provides a safe passage for the PKK to have access to its affiliates in Syrian territories. Since Türkiye fights against the PKK, the region-based alliance between this terrorist organization and the pro-Iranian militias in the al-Hashd al-Shaabi places these militias at the anti-Türkiye camp, aiding and abetting terrorism in the wider region (Alaca, 2021b, 6-11). The U.S. state intelligence reports also verify this terrorism alliance in the region (Hernandez, 2022). However, Ankara proves resolute in countering the PKK threat even in the face of all these threats, with the increasing number of military operations in the region securing critical points and neutralizing top PKK figures.

Given the diplomatic statements from the side of Iran criticizing the latest military operations by the Turkish armed and security forces against the PKK in the north of Iraq, Tehran is likely to continue its covert support to the pro-Iranian militias in attacking and targeting the Turkish presence in the area (O'Donnell, Shaw, and Ullom, 2021b, 45-46).

The Precarious Stance Against the International Organizations

Since 2003, Iraq has always been subject to foreign influence from several international actors in many domains. While the U.S. presence in the country was predominant all along, the West-led foreign influence in the country was centered on the fight against Daesh, led by the efforts of the global coalition following the control of large territories by Daesh in 2014.

Following the defeat of Daesh in 2017, international actors focused more on the economy and security sector reforms in Iraq.

Iraq's security structure was crippled after the U.S.-led intervention in 2003 and later on was dependent on military assistance from the U.S. to a great degree (Riyad, 2021, 8-10). Following a series of milestone developments such as the withdrawal of the U.S. combatant forces in 2011, the fall of Mosul to Daesh in 2014 and the defeat of Daesh mainly through the employment of the al-Hashd al-Shaabi in 2017, the Iraqi security forces became more dependent on the military advice and assistance of the West-led international actors and the need for a security sector reform in the country manifested itself more visibly.

The Security Sector Reform (SSR) needs in Iraq emanate from some pressing challenges ranging from (1) the weak security institutions crippled by corruption, instability, and insufficient administrative skills to (2) the financial resources in decline; and (3) the lack of national reserves resulting in the permanent mobilization of all security forces thereby placing a huge burden on the economy to (4) the duplicative and overlapping missions and roles of security forces and intelligence agencies including the armed forces under the Ministry of Defense, the law-enforcement forces under the Ministry of Interior, the Counter-Terrorism Service, and the al-Hashd al-Shaabi.

International organizations have been helping the Iraqi government reverse the effects of these challenges. The U.S.-led coalition in Operation Inherent Resolve, previously formed to fight against Daesh, transitioned its Task Force Iraq into the Military Advisory Group (MAG) providing advice and operational-level lethal support. The UN Development Programme and the UN Assistance Mission for Iraq (UNAM-I) have been providing training in security and justice sector reforms (Knights and Morcos, 2021). The European Union and NATO have been engaged in non-combatant, capacity-building, and advisory missions in Iraq as well. The European Union Advisory Mission in Iraq (EUAM Iraq) and NATO Mission Iraq (NMI) have been operating in the country since 2017 and 2018, respectively. These missions have focused more on the capital and its vicinity in their operations and activities and have fallen short of extending the reach of the missions to other regions of the country and other factions of the security environment (Cherry, 2021, 4-6).

However, NATO Mission Iraq has been bound to be the most prominent international initiative in Iraq. Though NATO was engaged in

limited training activities in the country in the 2003-2011 timeframe, the alliance strived to meet the requests of the Baghdad administration by training and advising a considerable portion of the Iraqi security forces in the 2015-2018 timeframe. In October 2018, NATO's initiative in the country was transitioned into NATO Mission Iraq which projected non-combatant, capacity-building, advisory and training activities in tandem with the other international organizations. In response to the requests of the Baghdad administration, NATO decided to expand NATO Mission Iraq in a way that displayed its long-standing commitment to the capacity-building of the Iraqi Security Forces. NATO is bound to increase the number of personnel from around 500 to around 4,000 in the mission, work together with the Ministries of Interior and Justice in addition to the Ministry of Defense and other agencies, and expand the activities of training and advice to regions of the country other than Baghdad and its vicinity (Çonkar, 2021, 8-9).

The U.S. military recently completed the transition from its combat mission in the country to the mission of advising and enabling Iraqi security and armed forces to provide security and fight the remnants and sleeper cells of Daesh. The transition will not bring along any reduction in the number of U.S. troops as roughly 2.500 of them are envisioned to remain in the country within advisory and training missions primarily in the Military Advisory Group of Operation Inherent Resolve and secondarily in NATO Mission Iraq.

The enhancement of the NATO Mission Iraq, which is still tentative, and the advisory mission under Operation Inherent Resolve are bound to replace the U.S. national military presence in the country. The termination of the U.S. combatant mission was a political move to fend off pressure from pro-Iranian militias and their offshoots in the parliament. However, pro-Iranian factions and militias are assessed to view with a jaundiced eye the end of the U.S. combatant role and the transfer of troops to training and advisory missions under NMI and OIR (Arraf, 2021).

While NATO Mission Iraq is a strategic-level mission focusing on advising at the ministerial level (NATO, 2021) and the Military Advisory Group under Operation Inherent Resolve focuses more on the operational level advising without any combatant role (Staff CJTF-OIR, 2021), the antagonists with sentiments against the foreign military presence in Iraq are likely to lump the two missions together and even lump the advisory missions under these two umbrellas with the combatant roles previously assumed under Operation Inherent Resolve.

The pro-Iranian factions are known to have perceived NATO's initiative to enhance and enlarge its mission in the country as an intention to assume the role of Operation Inherent Resolve. NATO and the U.S. conducted messaging activities to make it more clear that the roles of OIR and NMI are different and that the enhancement of NMI is not intended to assume the responsibilities of OIR (O'Donnell, Shaw, and Ullom, 2021a, 14).

NATO's messaging activities to reassure Iraqi society may have certain shortfalls as they have not been perfectly coordinated with Iraqi officials and do not address the concerns of the Iraqis about the foreign military presence in the country (Thruelsen, 2021). The pro-Iranian factions in politics and the militias on the ground are likely to capitalize on the shortfalls of NATO's messaging, exploit them, and target the non-combatant advisory missions under NATO and OIR both in the political and security realms.

Since the pro-Iranian militias are against any security sector reform move that will damage their gains, the government support behind them, and the freedom of movement they have, any guidance by NATO Mission Iraq to the ministries and institutions in the field of security, relevant rhetoric, and potential media coverage in this context may ignite the dormant aggression, and NATO Mission Iraq may be directly targeted by the pro-Iranian militias.

CONCLUSION AND EVALUATION

Following the U.S. led military intervention in 2003, major changes took place in Iraq's internal political and social dynamics. The power vacuum in the political and security environments led to the emergence of terrorist organizations and irregular militias. Within the scope of its regional policy, Iran has increased its influence on Shiite society as well as the political and security environments in Iraq. The multi-ethnic social structure and sectarian division have been the biggest obstacles to stability in Iraq, and the country's security sector has been greatly affected by this instability. The al-Hashd al-Shaabi, which was organized through a religious and political initiative when the inadequate and ineffective security structure could not prevent the rise of the Daesh terrorist organization, is a formation that emerged as a reflection of the internal political and social realities of Iraq in the security realm.

The al-Hashd al-Shaabi was largely instrumental in neutralizing

Daesh and liberating Mosul; however, in the post-Daesh period that started with the neutralization of the great threat, the al-Hashd al-Shaabi militias did not want to give up their gains emanating from the crisis period. The al-Hashd al-Shaabi, which includes long-established militias formed with anti-U.S. agendas in the first years of the post-2003 period as well as the militias that were just formed upon the call of religious and political leaders in 2014, led to further polarization in Iraq's security sector.

The attempts by the Iraqi governments to bring the al-Hashd al-Shaabi under state control have largely proved inefficient and insufficient. The armed militias have political offshoots within Iraq's hybrid political structure and are provided covert law and jurisdictional immunity through the loopholes in the political and jurisdictional systems. The state-funded militias have remained outside the control of the state and have become the principal actors in illegal activities. The factions within the al-Hashd al-Shaabi that resist being brought under control and are the focal point of terrorist activities, even tending to intimidate the Iraqi government with their activities and rhetoric, are the militias that are largely supported by Iran and used as proxies on the field.

Iraq has been an arena of the struggle for the sphere of influence between the U.S. and Iran in the post-2003 period. The militias, which were supported by the Tehran administration and which carried out terrorist attacks targeting the U.S. military since the first years of their presence in Iraq, took their places in the al-Hashd al-Shaabi in different forms after 2014 and assumed a big role in the fight against Daesh. After 2017, when Daesh was largely neutralized, the anti-U.S. agenda of the pro-Iranian militias gained weight as they continued terrorist activities. Just at the beginning of 2020, the killing of the al-Hashd al-Shaabi leader al-Muhandis and the Commander of Iran's Islamic Revolutionary Guard Corps-Quds Force (IRGC-QF) Qasem Soleimani by the U.S. in a military operation was countered by Iranian military attacks and the increasing continuation of terrorist attacks by the pro-Iranian militias. In particular, the terrorist attacks by the pro-Iranian militias posed a great threat to the U.S. armed forces and the coalition forces under Operation Inherent Resolve. The termination of the combatant role of U.S. military presence in Iraq by the end of 2021 following the strategic talks between the U.S. and the Iraqi al-Kadhimi government in 2020 and 2021 is seen as a gain in their favor by the Tehran administration and the political factions and militias it supports in Iraq. Despite the end of the U.S. combatant presence in Iraq, the U.S. military logistics activities in Iraq and military advisory services within NATO and OIR are likely to continue. It is assessed that the future potential political

tensions between the Washington and Tehran administrations may feed the aggressions of the Iranian-backed militias against the non-combatant military presence of the U.S. and that these militias may continue to pose a threat to the overall security of the U.S. presence on a case-by-case basis.

The Iran-backed militias have recently become an undeniable threat to Türkiye in the north of Iraq. In recent years, the Turkish armed and security forces, which have pursued an effective fight against the PKK terrorist organization at home and abroad, have largely neutralized the organization by concentrating their efforts on neutralizing high-level figures of the organization with special operations and neutralizing the terrorist organization at its sources outside its borders to prevent its infiltration into the country. Following a set of successful military operations against the terrorist camps in the north of Iraq, a possible military operation in the Sinjar region, which is a strategic region of note for the terrorist organization's passage to Syria to establish connections with its affiliates here, has been on the agenda of Türkiye. In the Sinjar region, the pro-Iranian militias that form a regional alliance with the PKK terrorist organization and the government-funded regional militias under the umbrella of the al-Hashd al-Shaabi intertwined with the PKK openly threaten Türkiye's military presence in the north of Iraq and a possible operation against Sinjar. The threats even transitioned from rhetoric to reality when the terrorist attack on one of the Turkish bases in the north of Iraq was linked to the pro-Iranian militias. Losing momentum in the face of the deteriorating situation in its interactions with the other actors in the region led by the Kurdish Regional Government, the PKK is likely to cling to its alliance with the said pro-Iranian militias which are, in this regard, likely to continue posing threats to Türkiye. The military presence in the north of Iraq has been a bone of contention on the Ankara-Baghdad and Ankara-Tehran lines and it remains to be seen how Ankara will respond to the threat posed by the militias supported by Iran and funded by the Iraqi government.

The militias behind the terrorist activities targeting the U.S. military presence in Iraq and those posing a great threat to the Turkish military presence in the north of Iraq through a regional alliance with the PKK are fed by the same network of organizations led by the Kata'ib Hezbollah, Asaib Ahl al-Haq and Harakat al-Nujaba, which operate together both under the structure of the al-Hashd al-Shaabi and within the Iraqi Resistance Coordination Committee. At this point, the existence of this terrorist alliance refutes the misconception by the international community that the PKK is a threat only to Türkiye. The PKK and these pro-Iranian militias are

threats to the U.S., Türkiye and NATO at the same time. Ankara, Washington and Brussels should consider pursuing a common comprehensive policy to counter the threats by these militias and the PKK in Iraq in the central regions and the north.

International organizations led by NATO have been operating in the security realm in Iraq to boost improvements in the security sector. In line with the reduction and eventual termination of the combatant roles of the U.S. military and its allies in the coalition for OIR in Iraq, the advisory and training roles within NATO Mission Iraq and the Military Advisory Group of OIR have gained more prominence. NATO Mission Iraq has the leading role and is planned to be enhanced in number and scale-wise to reach regions other than the greater area of Baghdad and other realms of governance. While the missions of international organizations have not been mainly targeted by the actions and discourses of the pro-Iranian militias, especially NATO Mission Iraq and the Military Advisory Group of OIR, are likely to be targeted in the long term.

The scope of the threat by the pro-Iranian militias to NATO and Türkiye in the following term will be affected by the determinants and parameters of the internal politics of Iraq and the political competition between the Tehran administration and the West led by the U.S. However, the antagonistic pro-Iranian militias are highly likely to continue posing threats to the instability of Iraq and the security of the military presence of the West, aimed at improving the crippled security sector in Iraq.

REFERENCES

Books and e-books

- Connable B., Dobbins J., Shatz H.J., Cohen R.S., Wasser B. (2020). Weighing U.S. Troop Withdrawal from Iraq- Strategic Risks and Recommendations. Accessed in the following: <https://www.rand.org/pubs/perspectives/PE362.html> (25.11.2021)
- Knights M., Malik H. and Al-Tamimi A.J. (2020). Honored, Not Contained-The Future Of Iraq's Popular Mobilization Forces. Accessed in the following: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/honored-not-contained-future-iraqs-popular-mobilization-forces> (23.11.2021)

Articles

- Abbas H. (2017). The Myth and Reality of Iraq's al-Hashd al-Shaabi (Popular Mobilization Forces): A Way Forward. <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/amman/13689.pdf> (13.10.2021)
- Al Jbour A. (2021). The Popular Mobilization Forces in Iraq - Regional Dynamics and Local Variables. <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/amman/17860.pdf> (22.11.2021)
- Alaca M. (2021a). Haşdi Şaabi 7 Yaşında: Kontrol Etmek Mümkün mü? https://orsam.org.tr//d_hbanaliz/hasdi-saabi-7-yasinda-kontrol-etmek-mumkun-mu.pdf (05.11.2021)
- Alaca M. (2021b). Stalemate in Turkey's Relations with Iraq: Iran-Backed Militia Groups. https://orsam.org.tr//d_hbanaliz/stalemate-in-turkeys-relations-with-iraq-iran-backed-militia-groups_2.pdf (29.11.2021)
- Amnesty International. (2017). Iraq: Turning a Blind Eye-The Arming of the Popular Mobilization Units. <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/MDE1453862017ENGLISH.PDF> (11.10.2021)
- Ayaz Y.C. (2021). Irak'ta Şii Milis Grupların Artan Saldırıları ve ABD Kuvvetlerinin Geleceği. https://www.orsam.org.tr//d_hbanaliz/irakta-sii-milis-gruplari-artan-saldirilari-ve-abd-kuvvetlerinin-gelecegi.pdf (27.11.2021)
- Bayır F. (2021). Arap Baharı Sürecinde Türkiye'nin Güvenlik Operasyonlarının Bütçeye Etkisi. *The Journal of Defence and War Studies*, 31(1), 25-54.
- Blanchard C.M. (2020). Iraq: Issues in the 116th Congress. <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R45633/10> (25.11.2021)

- Cherry E. (2021). Enacting Security Sector Reform in Iraq: The Naivety of International Actors. https://www.bic-rhr.com/sites/default/files/inline-files/January%20Policy%20Brief_International%20Involvement%20in%20Iraq_0.pdf (07.12.2021)
- Çonkar A.B. (2021). The Future of Iraq: Security, Stabilisation and Regional Vocation. (Draft Report, dated 20 October 2021) <https://www.nato-pa.int/download-file?filename=/sites/default/files/2021-11/026%20GSM%202021%20E%20rev.%201%20-%20THE%20FUTURE%20OF%20IRAQ%20-%20CONKAR.pdf> (07.12.2021)
- Kılıç M., Göç M. and Keskin G.F. (2018). Kuruluşundan Günümüze Irak'ın Şii Milis Gücü Haşdi Şabi. *International Humanites and Social Science Review (IHSSR)*, 2(1), 46-60.
- Knights M. (2019). Iran's Expanding Militia Army in Iraq: The New Special Groups. *CTC Sentinel*, 12(7), 1-12.
- Knights M., Smith C., and Malik H. (2021). Discordance in the Iran Threat Network in Iraq: Militia Competition and Rivalry. *CTCSentinel*, 14(8), 1-20.
- Mansour R. (2021). Networks of power-The Popular Mobilization Forces and the state in Iraq. <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2021-06/2021-02-25-networks-of-power-mansour.pdf> (25.11.2021)
- Riyad O. (2021). Irak'taki Güvenlik Sorunları-Terör Örgütleri İle Milis Güçlerinin Gölgesinde Askeri Yeniden Yapılanma. <https://setav.org/assets/uploads/2021/01/A342.pdf> (22.10.2021)
- Rudolf I. (2020). The Future of the Popular Mobilization Forces After The Assassination of Abu Mahdi Al-Muhandis. <https://www.fpri.org/wp-content/uploads/2020/04/iraq-chapter-3.pdf> (05.11.2021)
- Watkins J. (2020). Iran in Iraq-The Limits of 'Smart Power' Amidst Public Protest. http://eprints.lse.ac.uk/105768/4/Iran_in_Iraq.pdf (29.10.2021)

News and Web Page Articles

- Aboulenein A. (2019). Iraq PM orders Iran-allied militias to be reined in. (1 July 2019). <https://www.reuters.com/article/us-usa-iran-iraq-idUSKCN1TW3EM> (13.10.2021)
- Alaca M. (2020). Sistani versus Khamenei on Iraq's Hashd al-Sha'abi. <https://blogs.lse.ac.uk/mec/2020/04/03/sistani-versus-khamenei-on-iraqs-hashd-al-shaabi/> (25.11.2020)

- Aljazeera. (2021). Iraq releases Iran-aligned commander Qasim Mahmoud Muslih. <https://www.aljazeera.com/news/2021/6/9/iraq-releases-iran-aligned-commander-arrested-on-terror-charges> (27.11.2021)
- Alkinani Z. (2018). The outcomes of Iraq's 2018 elections. <https://www.opendemocracy.net/en/north-africa-west-asia/outcomes-of-iraq-s-2018-elections/> (13.10.2021)
- Alkinani Z. (2021). The Intra-PMF Rivalry is Beyond the Najaf-Qom Divide. <https://iramcenter.org/en/the-intra-pmf-rivalry-is-beyond-the-najaf-qom-divide/> (25.11.2021)
- Arraf J. (2021). U.S. Announces End to Combat Mission in Iraq, but Troops Will Not Leave. <https://www.nytimes.com/2021/12/09/world/middleeast/us-iraq-combat-mission.html> (13.12.2021)
- Aslan M. (2020). Pençe Harekâtları: Terörizmle Mücadelede Devamlılık ve Kararlılık. <https://www.setav.org/pence-harekatlari-terorizmle-mucadelede-devamlilik-ve-kararlilik/> (27.11.2021)
- Badawi T. (2021). Iraq's Resurgent Paramilitaries. <https://carnegieendowment.org/sada/84368> (27.11.2021)
- Barbarani S. (2021). 'Country has no future': Iraqi protester killed at Baghdad rally. <https://www.aljazeera.com/news/2021/5/25/one-killed-as-iraqs-anti-government-protests-resume> (05.11.2021)
- FARAS (2021). The future of the US presence in Iraq following the fourth round of the strategic dialogue. <https://futureuae.com/en/Mainpage/Item/6466/persistent-challenges-the-future-of-the-us-presence-in-iraq-following-the-fourth-round-of-the-strategy> (25.11.2021)
- France24. (2021). Rocket strikes on US in Iraq seen as 'message from Iran'. <https://www.france24.com/en/live-news/20210224-rocket-strikes-on-us-in-iraq-seen-as-message-from-iran> (27.11.2021)
- Gemici O.O. (2023). Türkiye so far neutralized over 500 terrorists as part of Operation Claw-Lock. <https://www.aa.com.tr/en/turkiye/turkiye-so-far-neutralized-over-500-terrorists-as-part-of-operation-claw-lock/2787825> (18.01.2023)
- Hernandez M. (2022). PKK working with Iran-backed militias against Türkiye: Pentagon. <https://www.aa.com.tr/en/americas/pkk-working-with-iran-backed-militias-against-turkiye-pentagon/2580292#> (12.01.2023)
- Jameel R. (2020). The Iraqi and Kurdish Regional Government's Sinjar Agreement: Consequences for U.S., Turkish, and Iranian Influence and

- Rebel Rivalries. <https://jamestown.org/program/the-iraqi-and-kurdish-regional-governments-sinjar-agreement-consequences-for-u-s-turkish-and-iranian-influence-and-rebel-rivalries/> (28.11.2021)
- Kasapoğlu C. (2021). Maximum Pressure: Turkey's Anti-PKK Counter-Terrorism Campaigns in Northern Iraq. <https://jamestown.org/program/maximum-pressure-turkeys-anti-pkk-counter-terrorism-campaigns-in-northern-iraq/> (27.11.2021)
- Kızılcık Ö. (2021). Drones and checkpoints: Turkey's blueprint for success against PKK in Iraq. <https://www.trtworld.com/opinion/drones-and-checkpoints-turkey-s-blueprint-for-success-against-pkk-in-iraq-46294> (27.11.2021)
- Knights M. and Morcos P. (2021). NATO in Iraq: Not a Surge. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/nato-iraq-not-surge> (05.12.2021)
- Mansour R. (2018). More Than Militias: Iraq's Popular Mobilization Forces Are Here to Stay. <https://warontherocks.com/2018/04/more-than-militias-iraqs-popular-mobilization-forces-are-here-to-stay/> (13.10.2021)
- MFA (2021). PKK. <https://www.mfa.gov.tr/pkk.en.mfa> (27.11.2021)
- Middle East Monitor (2021). Iraq military body vows to escalate attacks against US forces. <https://www.middleeastmonitor.com/20210524-iraq-military-body-vows-to-escalate-attacks-against-us-forces/> (26.11.2021)
- Moore E. (2020). Timeline: How The U.S. Came To Strike And Kill A Top Iranian General. <https://www.npr.org/2020/01/04/793364307/timeline-how-the-u-s-came-to-strike-and-kill-a-top-iranian-general?t=1637948316226> (26.11.2021)
- NATO (2021). NATO Mission Iraq. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_166936.htm (23.12.2021)
- OIR (2021). Combat role in Iraq complete; invitation from Iraq reaffirmed to advise, assist, enable. <https://www.inherentresolve.mil/Home/Article/2867285/combat-role-in-iraq-complete-invitation-from-iraq-reaffirmed-to-advise-assist-e/> (20.12.2021)
- O'Donnell S.W., Shaw D. and Ullom T.J. (2021a). Operation Inherent Resolve- Lead Inspector General Report to the United States Congress, January 1, 2021–March 31, 2021. <https://www.dodig.mil/Reports/Lead-Inspector-General-Reports/Article/2594393/lead-inspector-general-for-operation-inherent-resolve-quarterly-report-to-the-u/> (23.12.2021)

- O'Donnell S.W., Shaw D. and Ullom T.J. (2021b). Operation Inherent Resolve- Lead Inspector General Report to the United States Congress, April 1, 2021–June 30, 2021. <https://media.defense.gov/2021/Aug/11/2002828689/-1/-1/1/LEAD%20INSPECTOR%20GENERAL%20FOR%20OPERATION%20INHERENT%20RESOLVE%20QUARTERLY%20REPORT%20APRIL%202021%20E2%80%93%20JUNE%202021.PDF> (23.12.2021)
- O'Donnell S.W., Shaw D. and Ullom T.J. (2021c). Operation Inherent Resolve- Lead Inspector General Report to the United States Congress, July 1, 2021–September 30, 2021. https://www.stateoig.gov/system/files/q4fy2021_leadig_oir_508.pdf (23.12.2021)
- Staff CJTF-OIR (2021). CJTF-OIR Military Advisor Group enables ISF, KSF warfighting independence. <https://www.inherentresolve.mil/Home/Article/2851726/cjtf-oir-military-advisor-group-enables-isf-ksf-warfighting-independence/> (23.12.2021)
- Şener N. (2020). PKK'nın kanlı bilançosu. <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/nedim-sener/pkknin-kanli-bilancosu-41602798> (27.11.2021)
- US Department Of State (2021). Executive Order 13224. <https://www.state.gov/executive-order-13224/#state> (27.11.2021)
- Usta B. (2021). Turkey aims to clear Qandil, Sinjar and Makhmour of PKK. <https://www.dailysabah.com/politics/war-on-terror/turkey-aims-to-clear-qandil-sinjar-and-makhmour-of-pkk> (27.11.2021)
- Thruelsen P.D. (2021). Misaligned in Mesopotamia: Conflicting Ambitions in NATO Mission Iraq. <https://warontherocks.com/2021/09/misaligned-in-mesopotamia-conflicting-ambitions-in-nato-mission-iraq/> (23.12.2021)
- Wahab B. (2022). Buying Time in Baghdad? What to Expect from Sudan's Government. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/buying-time-baghdad-what-expect-sudanis-government> (03.01.2023)
- William Center (2021). Timeline: the Rise, Spread, and Fall of the Islamic State. <https://www.wilsoncenter.org/article/timeline-the-rise-spread-and-fall-the-islamic-state> (23.10.2021)

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET

Irak'ta Terör ve İstikrarsızlık Kaynağı Olarak Haşdi Şabi İçindeki İran Yanlısı Hasım Milisler

Giriş

Irak'ta 2003 sonrası politik ve güvenlik ortamı, genel olarak ülkedeki ABD askeri varlığı ve İran'ın etkisi ile şekillenmiştir. İstikrarsızlık ve güç boşluğu ile nitelendirilebilen bu ortam, 2011 yılında ABD Silahlı Kuvvetlerinin Irak'tan çekilmesi ile farklı boyutlar kazanmıştır. İstikrarsızlık ortamı ve güç boşluğu, Irak'ta Daeş'in güç kazanmasına ve ülkenin ikinci büyük kenti Musul'u ele geçirmesine zemin hazırlamıştır. Ülkenin yetersiz güvenlik sektörü nedeniyle, Daeş ile mücadele için hükümet ve dini lider al-Sistani'nin çağrılarıyla ülkedeki milisler Haşdi Şaabi, Halkın Seferberlik Güçleri, adı altında birleştirilmiştir. Daeş'in etkisiz hale getirilmesinde etkili olan Haşdi Şaabi milisleri, birçok yasadışı faaliyet ve insan hakları ihlallerine de imza atmıştır.

Haşdi Şaabi milisleri içerisinde, 2003 sonrası dönemin ilk zamanlarında veya Daeş'e karşı mücadele çağrısı sonrasında kurulan Batı karşıtı tutumlar sergileyen İran yanlısı milisler de bulunmaktadır. Diğer Haşdi Şaabi milisleri gibi hükümet tarafından desteklenerek finanse edilen ve siyasi arenada da temsil edilen bu milisler, özellikle Daeş'in büyük oranda etkisiz hale getirildiği 2017 yılından sonra ABD, Türkiye ve başta NATO olmak üzere ülkede güvenlik ortamında faaliyet gösteren uluslararası örgütlere karşı farklı içeriklerde tehdit teşkil etmektedir.

Irak'ta Önceki Güvenlik Ortamı

2003 yılında ABD liderliğinde Irak'a askeri harekât sonrasında Baas rejiminin yıkılması ile Irak'taki Şii fraksiyonlar yükselişe geçmiştir. Ülkedeki Şii yükseliş, Sünni tandanslı terör örgütlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. İran'ın etkisiyle Irak içinde oluşan Şii milisler, Batı karşıtı tutumları gereği ABD ve Batı askeri varlığına karşı terör faaliyetleri gerçekleştirmiş; aynı zamanda da ideolojik karşıtlık gereği Sünni tandanslı örgütlerle de gayrimeşru bir şekilde mücadele etmişlerdir. Daeş'in Irak içinde varlık gösterdiği ilk dönemde, bu Şii milisler Daeş'e karşı da mücadele etmiştir.

Haşdi Şaabi'nin Yükselişi

Daeş'in güçlenerek Musul'u ele geçirmesine karşılık Irak güvenlik güçlerinin etkisiz kalması ile, Şii lider Sistani ve Irak hükümetinin çağrılılarıyla ülkedeki milisler Haşdi Şaabi, Halkın Seferberlik Güçleri, adı altında seferber edilmiştir. Daeş'in 2017 yılında büyük oranda etkisiz hale getirilmesinde büyük pay sahibi olan milisler, aynı zamanda sayısız yasa dışı faaliyet ve insan hakları ihlalleri de gerçekleştirmiştir. Politik arenada da temsil edilen milisler, hükümet tarafından finanse edilmektedir. Irak hükümetleri tarafından, milisler üzerinde tam bir devlet otoritesi kurmaya yönelik bir dizi girişim gerçekleştirilse de düzenlemeler arzu edilen sonuçları doğuramamıştır.

Haşdi Şaabi'nin Yapısı ve Dinamikleri

Hali hazırda, Haşdi Şaabi'nin büyük çoğunluğunu Şii milisler, geri kalanını Sünni ve diğer milisler oluşturmaktadır. Şii milislerin çoğunluğunu ise İran yanlısı milisler oluşturmaktadır.

2017 yılında, Daeş'in büyük oranda etkisiz hale getirilmesi sonrasında, Haşdi Şaabi içindeki Şii milisler arasında güç ayrılıkları baş göstermiştir. İranlı Şii lider Hamaney ve Iraklı Şii lider Sistani'ye biat eden milisler farklı kamplara ayrılmıştır. Sistani yanlısı milisler, 2020 yılında Haşdi Şaabi'den ayrı hareket etmeye başlamıştır. Irak Hükümetleri, Haşdi Şaabi'yi daha iyi kontrol edebilmek için bir dizi düzenleme yapmışsa da milisler birçok yasa dışı faaliyet ve insan hakları ihlallerinin faili haline gelmiştir.

Terör Üzerinden ABD Varlığına Tehdit

İran yanlısı milisler, önceki dönemlerde olduğu gibi, ABD başta olmak üzere Batı askeri varlığına karşı terör eylemleri düzenlemiştir. 2020 yılı başında, ABD'nin bir özel operasyonu ile Haşdi Şaabi lideri el-Mühendis ve İranlı komutan Kasım Süleymani'nin öldürülmesi, ABD askeri varlığına karşı terör olaylarında artışa yol açmıştır. İran yanlısı Şii milisler, Irak Direniş Koordinasyon Komitesi adı altında birleşme yoluna giderek saldırılarını artırmıştır. Washington yönetimi ise, Irak Hükümetinin talebi üzerine ve iki yönetim arasındaki stratejik görüşmeler neticesinde, 2021 yılı sonunda Irak'taki askeri varlığının muharip rolüne tamamen son vermiştir.

Türkiye'ye Karşı Terör İttifakı

Türk Silahlı Kuvvetleri ve güvenlik güçleri, PKK terörüne karşı yurt içi ve yurt dışında son zamanlarda etkili harekâtlara imza atmıştır. Özellikle, Irak kuzeyindeki başarılı harekâtlar sonrasında, örgüt için önem arz eden Sinjar bölgesine muhtemel bir askeri harekâtın sinyali, Türkiye'yi PKK ile bölgede ittifak içinde olan İran yanlısı milisler ile karşı karşıya getirmiştir. Bu milisler, Türkiye'yi söylemleri ile tehdit ederken, 2021 yılı içinde Türkiye'nin Başika'daki askeri üssüne yönelik gerçekleştirilen bir saldırı ile bu milislerin bağlantılı olduğuna yönelik bulgular tespit edilmiştir. İran yanlısı milisler, Irak kuzeyi genelinde ve Sinjar bölgesi özelinde PKK ile işbirliği itibarıyla Türkiye'ye karşı tehdit teşkil etmektedir.

Uluslararası Örgütlere Karşı Belirsiz Tutum

Irak'ta NATO başta olmak üzere, uluslararası örgütler, güvenlik sektörünün geliştirilmesi için Irak hükümetine destek maksadıyla faaliyet göstermektedir. Bu kapsamda faaliyet gösteren en etkili misyon NATO Irak Misyonudur. 2018 yılından itibaren bugünkü görünümü ile faaliyet gösteren misyonun, 2021 yılında Irak Hükümeti tavsiyesi ve NATO'nun kararı ile genişleyerek ülkenin farklı bölgeleri ve farklı bakanlıklarında da danışmanlık ve eğitim faaliyetlerini sürdürmesi beklenmektedir. Şu ana kadar, İran yanlısı milisler, NATO Irak Misyonu ve diğer uluslararası örgütlerin misyonlarını doğrudan hedef almasalar da, Batı yanlısı tutumları gereği ve güvenlik sektörü reformlarının kazanımlarına zarar vereceği gerekçeleriyle, bu misyonlara da tehdit teşkil edebilir.

Sonuç ve Değerlendirme

İran yanlısı milisler, aynı güç merkezi tarafından yönlendirilmektedir. ABD askeri varlığına karşı terör faaliyetleri icra eden milisler ile Irak kuzeyinde PKK ile işbirliği içinde olan ve Türkiye'yi tehdit eden milisler, aynı milis ailesinden gelmektedir. Bu bağlamda PKK'nın yalnızca Türkiye'ye bir tehdit olduğu zeminde bir argümandır. PKK ve İran yanlısı milisler, oluşturdukları terör ittifakı ile aynı anda Türkiye, ABD ve NATO'ya tehdit teşkil etmektedir. Bu terör ittifakına karşı üç yönetim de ortak strateji ve tutum oluşturmalıdır.

ABD'nin muharip askeri varlığının sona ermesi ile özellikle NATO Irak Misyonunun önemi daha da artacaktır. NATO Irak Misyonunun, ülkedeki muharip askeri varlıktan farklı olduğuna kani olunması, bu

misyonun İran yanlısı milisler tarafından bu zamana kadar doğrudan hedef alınmamasını sağlamıştır. Ancak, NATO Irak Misyonunun genişlemesi ile birlikte, güvenlik sektörü reformuna büyük oranda karşı olan milislerle çatışan angajmanları, misyonun hedef alınmasına zemin hazırlayabilecektir.

Irak'taki güvenlik durumu, güvenlik sektörünün durumu ve İran yanlısı milislerin tutumları, ABD-İran ilişkilerinin seyri ve iç politik dinamikler gibi değişkenlerden etkilenecektir.

THE NEW TERRORISM AND ANALYSIS OF THE PKK IN THE CONTEXT OF LEARNING TERRORIST ORGANIZATIONS

Ali GÖK*, Çağla MAVRUK**

Abstract

According to David Rapoport's Four Waves theory, "modern terrorism" is historically handled in four waves: "anarchist, anti-colonial, new left, and religious." However, after the 9/11 terrorist attacks, new terrorism advocates stated that a fifth wave had begun. Al-Qaeda and ISIS terrorist organizations are generally at the center of these discussions as actors in new terrorism. Although the PKK terrorist organization is in the third wave in Rapoport's classification of terrorist waves, it has sought to change its organizational style, goals, motives and motivation sources, action methods, and tactics according to time and environment, with the methods it has experienced and learned from al-Qaeda and ISIS. In this study, the PKK's search for change, which is called a learning terrorist organization, is analyzed on the basis of the arguments of new terrorism. The main question of the study is whether the PKK can be considered as an actor of new terrorism, such as al-Qaeda and ISIS terrorist organizations.

Article Type: Research Article

Keywords: The New Terrorism, The Next Generation of Terrorism, The Fifth Wave of Terrorism, Terrorist Organization PKK, The Transformation of the Terrorist Organization PKK.

JEL Codes: F50, F52

Author's Note: This study was prepared in compliance with the scientific search and publication ethics. There is no content necessitating any permission from Ethical Board or any legal/special permission in this study. We, as the authors of the article, signed our declaration certifying that there was no conflict of interest within the article preparation process.

Yeni Terörizm ve Öğrenen Terör Örgütleri Bağlamında PKK'nın Analizi

Öz

David Rapoport'un terörizm çalışmalarında da önemli bir yeri olan Dört Dalga teorisine göre "modern terörizm" tarihsel açıdan "anarşist, sömürge karşıtı, yeni sol ve köktendinci" olmak üzere dört dalga halinde ele alınmaktadır. Ancak, 11 Eylül terör saldırılarından sonra yeni terörizm savunucuları beşinci bir dalganın başladığını ifade etmişlerdir. Bu tartışmaların odak noktasında ise yeni terörizmin aktörleri olarak El Kaide ve İŞİD terör örgütleri bulunmaktadır. PKK terör örgütü de Rapoport'un terör dalgaları sınıflandırmasında üçüncü dalga içerisinde yer almasına rağmen, El Kaide ile İŞİD'den tecrübe ettiği ve öğrendiği yöntemlerle birlikte örgütlenme biçimini, hedeflerini, motif ve motivasyon kaynaklarını, eylem yöntem ve taktiklerini, zamana ve ortama göre değiştirme

* Dr.Öğr. Üyesi, Gaziantep Üniversitesi, İlahiye İ.İ.B.F., Kamu Yönetimi Bölümü, aligok86@gmail.com, ORCID 0000-0002-0734-459X

** Dr.Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İ.İ.B.F., Kamu Yönetimi, caglamavruk@nevsehir.edu.tr, ORCID 0000-0003-1079-8442

arayışı içerisinde olmuştur. Bu çalışmada, öğrenen bir terör örgütü olarak adlandırılan PKK'nın söz konusu değişim arayışı, yeni terörizmin argümanları temelinde analiz edilmektedir. PKK'nın El Kaide ve İŞİD terör örgütleri gibi yeni terörizmin bir aktörü olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği çalışmanın temel sorusunu oluşturmaktadır.

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Anahtar Kelimeler: Yeni Terörizm, Yeni Nesil Terörizm, Terörizmin Beşinci Dalgası, PKK Terör Örgütü, PKK Terör Örgütünün Dönüşümü.

JEL Kodları: F50, F52

Yazarın Notu: Bu çalışma bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır. Bu çalışmada etik kurul izni veya yasal/özel izin gerektirecek bir içerik bulunmamaktadır. Çalışma ile ilgili herhangi bir çıkar çatışmasının bulunmadığı SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisi'ne yazar imzaları ile beyan edilmiştir.

INTRODUCTION

Although the concept of new terrorism was coined in the literature in the 1990s, its use became widespread after the attacks on the United States of America (USA) by the terrorist organization al-Qaeda on September 11, 2001. Since the terrorist attacks of 9/11, the changing organizational structures, motives, tactics, and methods of terrorist organizations have begun to be conceptualized as new terrorism, based on the example of al-Qaeda.

The conceptualization of old and new terrorism is vigorously debated in the literature. Scholars who analyze recent terrorist acts through the concept of new terrorism often emphasize the change in the character of terrorism. On the other hand, the concept of new terrorism skeptics state that today's terrorism has not undergone a radical change and that the violence created by terrorism points to basic continuities with previous expressions.

Following the terrorist attacks of September 11, 2001, David Rapoport published an article in which he developed a research framework in the field of terrorism. This article includes a discussion of modern terrorism in a historical context and the historical evolution of violence. With his wave approach, Rapoport puts forward four waves of terrorism, which he categorizes as "anarchist wave, anti-colonial wave, new left wave, and religious wave". However, the new terrorism debate has brought with it a new debate about whether there is a possibility of a fifth wave.

Despite being included in the third wave, the Kurdistan Workers Party (PKK) terrorist organization sought to alter its organizational form, goals, motives and motivation sources, and action methods and tactics to respond to the changing environment and the impact of new terrorism. The PKK terrorist organization has been trying to transform itself from a hierarchical structure to a cell and network type structure, especially with the methods it

learned from al-Qaeda and the Islamic State of Iraq and the Levant (ISIS). At the same time, it is trying to transform into a structure in which it can process religious elements in addition to its ideological motivations and can use technological capabilities with suicide bombings in addition to its limited actions.

In this study, it is argued that terrorism has always been politically motivated and based on violence, but in the process, it has transformed into a new conflict mode. Based on this assumption, the main purpose of this study is to analyze the PKK's efforts to change its organizational style, organizational goals, motive and motivation sources, and action methods and tactics within the framework of terrorism's transforming structure. This study is a qualitative-based single-case analysis over time, and the analysis of PKK's change efforts is made in two parts.

The first part of this study is a comparative discussion of the concepts of new terrorism and old terrorism, with a focus on their general assumptions. In the second part, the PKK's efforts to change organization style, organizational goals, motive and motivation sources, and action methods and tactics are analyzed within the framework of the assumptions put forward by the new terrorism.

The Four Waves of Modern Terrorism and The New Terrorism Discussions

Rapoport, who has an important place in terrorism studies, claims that modern terrorism started in the late 19th century and has historically been divided into four waves. According to Rapoport, the changing structure of the international system gives terrorism a cyclical character in waves (Rapoport, 2016, p. 217). Rapoport defines four waves as a cycle that takes place over a period of approximately 40 years. Each cycle is dynamic in terms of expansion and contraction. Groups within a given wave adapt to the necessities of their time (Kaplan, 2016). Moreover, each organization has its own motivational sources, action tactics, and weapons, and there are also turning point events that lead to the emergence of the next terrorist wave. Although the transition to the next wave is generally seen as the end of the previous one, in some waves, some features of the previous wave may transform to adapt to the next wave (Biçer, 2020, p. 920).

The four waves revealed by Rapoport are the "anarchist wave (1880-1920)", "anti-colonial wave (1920-1960)", "new left wave (1960-1990)" and "religious wave (1979- ...)" (Rapoport, 2004, p. 47). As the first wave, the anarchist wave emerged in the 1880s under the influence of the

movements spread by the French Revolution, and its effects lasted until the First World War. After the anarchist wave, the anti-colonial wave started in the 1920s with the effects of self-determination and nationalism. The second wave lasted until the 1960s. The new left-wing wave started in the 1960s in line with Marxist-Leninist ideology and lasted until the 1980s. The fourth wave is a religiously motivated and fundamentalist wave that emerged in 1979, especially with the Iranian Islamic Revolution and the Soviet invasion of Afghanistan, and is still there. The breaking point of the religious-motivated terror wave was the 9/11 attacks carried out by the al-Qaeda terrorist organization.

With the 9/11 attacks, old and new terrorism debates have undoubtedly become a central issue in international relations, and the question of old and new terrorism has been actively discussed in the security studies literature. This concept, which gained importance as a result of 9/11, was originally put forward in the 1990s and claimed that terrorism took on a different form with a new characteristic. In the security studies literature, there are many academic studies claiming that the nature and character of terrorism have transformed into a new form.

Al-Qaeda's cell-type organizational structure, its radical interpretation of the religion of Islam and its religious motivations, and also its actions and pattern of tactics based on suicide attacks have led to an intense debate over the fifth wave of terrorism. At this point, it should be noted that the debates on new terrorism occurred shortly before the 9/11 attacks and gained importance after the attacks (Burnett and Whyte, 2005, p. 2). It has now been proven that terrorism has acquired a new dimension with ISIS's field of action and pattern of tactics. With the 9/11 attacks, old and new terrorism debates have undoubtedly become a central issue in international relations, and the question of old and new terrorism has been actively discussed. New terrorism was originally put forward in the 1990s, and it was claimed that terrorism took on a different form with a new characteristic. The most common argument in these studies is that the organizational forms, motivations, aims, tactics, and actions of terrorist organizations have been transformed (Copeland, 2001; Lauquer, 2003; Burnett and Whyte, 2005; Hoffman, 2006; Goertz and Streitparth, 2019). In other words, it has been recognized that the new terrorism has different motives, different actors, different sponsors, and more lethality than the old terrorism (Copeland, 2001; Duyvesteyn, 2004, p. 439-440; Crenshaw, 2008; Gofas, 2012).

The question that needs to be raised at this point is whether the form that terrorism has taken is really new since those who defend the opposite of this view claim that none of the elements put forward as the characteristics

of the new terrorism are completely new, that terrorist acts are continuous and that the elements mentioned as new are the result of the evolution of old terrorism (Tucker, 2001; Duyvesteyn, 2004; Spencer, 2006; Spencer, 2016).

In this study, four variables will be examined comparatively in order to explain the elements that make the new terrorism new. As shown in Table 1, these variables are organization style, organizational goals, motive and motivation sources, and action method and tactic.

	<u>Old Terrorism</u>	<u>New Terrorism</u>
Organization Style	Hierarchical Structure	Cell and Network Type Structure
Organizational Goals	Local	Regional and Global
Motive and Motivation Sources	Ideology	Religion and Political Authority
Action Method and Tactic	Selective and Limited Impact	Non-selective and High Impact

Table 1. Characteristics of Old and New Terrorism

New Terrorism and Organization Style

The modern terrorism discourse mainly focuses on two types of terrorist organization structures: hierarchical and network type (Gunaratna and Oreg, 2010, p. 1045). Old terrorism has a command and control mechanism and an easily identifiable form of organization. There are also certain political, social and economic tools in this type of organizational structure (Hoffman, 1999, p. 8). In this organizational model, there is a strict hierarchical structure and stratification, and the effectiveness of the leading staff is quite high. (Arquilla, Ronfeldt and Zanini, 1999: p. 40-41).

As new forms of terrorism emerge, al-Qaeda and ISIS have shifted from a vertical hierarchical structure to a horizontal and flexible network structure. In this system of cell-type structuring, terrorist organizations have a decentralized network structure that allows local units to take the initiative on actions (Arquilla, Ronfeldt and Zanini, 1999, p. 48-51).

According to Tucker (2001, p.1-2), terrorist organizations are now willing to develop forms of network organization for the same reason as businesses. The information revolution reduces communication costs and allows the hierarchical structure that controls the functions of businesses to be pushed out of the system. For the same reason, organizations transform the pyramids of authority and control from a hierarchical structure to a flat organizational structure. These organizations are transformed into networks and divided into groups consisting of autonomous entities connected to each other for common purposes (Tucker, 2001, p.1-2).

For terrorist organizations, network organization is advantageous in terms of resistance to the disintegration of organizations. This organizational structure allows members of the organization to form cells without the need for face-to-face meetings (Gunaratna and Oreg, 2010, p. 1045). This structure also increases the learning opportunities of organizations and makes them more flexible and adaptable. Thus, organizations can become more resilient because if one or more of their founding elements are destroyed, the others can continue. In summary, a network, unlike a hierarchical structure, becomes indestructible by neutralizing its leader (Tucker, 2001, p. 1-2). Since communication between cells is minimal in planning terrorist acts, this form of “leaderless terrorism” is more difficult for security forces to eradicate (Gunaratna and Oreg, 2010, p. 1046). Al-Qaeda, for example, gradually changed its structure from a rigid hierarchical model to network structures, which resulted in a highly dispersed and multi-structured cellular design. From 1979 to 1989, the organization adhered to the principles of a hierarchical structure to ensure participation in the anti-Soviet war. Each unit was connected to the organization led by Osama bin Laden in a pyramid-like structure. This structure, following its success against the Soviet army in Afghanistan, has come to a point where it can carry out terrorist acts in the Western world and turn into a global terrorist organization. Al-Qaeda turned to network-type organization principles and restructured in line with this goal (Mishal and Rosenthal, 2006, p. 277-278; Gofas, 2012, p. 22).

The organizational transformation of al-Qaeda has also created an infrastructure for ISIS. This infrastructure has made ISIS one of the most complex networked terrorist organizations in terms of organizational structure and administrative effectiveness. The organization is divided into many cells that carry out terrorist acts in different parts of the world under the so-called “caliphate institution” and are connected to each other with common religious motives. The mentioned organizational transformation in terrorist organizations is also reflected in their organizational goals.

New Terrorism and Organizational Goals

The advocates of the new terrorism approach draw attention to the fact that while the actions of traditional terrorist organizations have a certain geographical orientation, current terrorist organizations carry out their activities on a global scale with the aim of changing the current world order (Gofas, 2012, p. 23). Old terrorism has a local character in terms of action areas. Both rural and urban areas are at the center of their terrorist actions. The new terrorism, on the other hand, aims to increase the effect of terrorist acts by choosing city centers with high social mobility as areas of action. At the same time, the actions of new terrorism are regional and global in nature, as their organizational goals are global rather than local. Unlike the old terrorism, the new terrorism does not pursue goals that can be pacified or compromised (Crenshaw, 2008, p. 122-123). The motivations of the new terrorism are religious fanaticism rather than a set of agreeable political demands (Gofas, 2012, p. 19). Crenshaw (2008, p. 123) expressed the purpose of new terrorist acts as “to enslave whole nations and intimidate the world.”

Although in the new terrorism, terrorist organizations challenge the established dynamics of international law and society and exert their influence on a global scale, terrorist organizations still emerge and flourish in weak states. In these cases, terrorist organizations control certain parts of weak states and carry out their actions in order to create an alternative administration in those regions. For this purpose, they organize terrorist acts against both the weak state they aim to control and third-party states (Honig and Yahel, 2019, p. 1211).

The capabilities of terrorist organizations in the new terrorism differ from those of most terrorist organizations in history, as they aim to control territory and parts of a state. According to Honig and Yahel (2019, p. 1211), new terrorist organizations have hybrid structures with both conventional military capabilities as well as guerrilla and terrorist capacities. They also exhibit state-like behavior (Honig and Yahel, 2019, p. 1211). Practices such as the creation of police forces, education, justice, health, and social infrastructure can be mentioned in this context (Honig and Yahel, 2019, p. 1213). In previous waves, hit-and-run tactics were used to weaken the state's authority in rural or urban centers. The new terrorism, on the other hand, aims to create an alternative administration to the state authority by carrying out terrorist acts aimed at providing area control in city centers. Lia (2015, p.31) claims that the goals of such terrorist organizations are to become proto-states and such terrorist organizations share at least four different characteristics: being intensely committed, internationalist,

regionally expansive, and irredentist. These organizations have a way of denying nearly all aspects of the Westphalian world order, including the names and borders of existing states (Lia, 2015, p. 31). Such terrorist organizations, especially those with religious motives, have a long history in the Middle East and sometimes seriously challenge the existing regimes. The growth and spread of jihadist organizations became more evident after the Arab popular uprisings in 2011. The counter-revolution campaigns following these uprisings and the onset of civil wars in Syria, Libya, and Yemen led to the growth and spread of such organizations (Lia, 2016, p. 3). In this context, the spread of ISIS and its cells both in the Middle East and in other regions shows that the jihadist proto-states are a serious new security problem (Svensson and Finnbogason, 2021, p. 573).

At this point, the following question arises: What are the differences between ISIS and other so-called old terrorist organizations in terms of organizational goals? First, ISIS aims at de facto statehood, which refers to a political authority operating within a region without international legal recognition. This occurs when a central government loses its monopoly of authority over a region and becomes unable to prevent the establishment of an alternative political institution in the region it claims sovereignty over. This reflects ISIS's tendency to seize cities by targeting countries and its effort to establish a state in the Middle East, especially in Syria and Iraq. Second, it refers to transnational terrorism, which poses a serious threat to peace and stability at regional and global levels. The establishment of a de facto state is often locally motivated and results from the ethnic, religious, or ideological division of a particular society (Özpek and Yağış, 2019, p. 23-24). However, ISIS has changed this thought with its global actions and regional area control within the borders of more than one state.

Although ISIS is a terrorist organization operating globally and trying to influence as many states as possible in the "Islamic world", it aims to establish a de facto state in the Middle East, especially Syria and Iraq (Goertz and Streitparth, 2019, p. 119). Changing regional dynamics such as the Arab Spring, which created a power vacuum in Syria and disappointed Sunni Arab tribes due to the increasing authoritarianism of the Iraqi government under Nuri al-Maliki, allowed ISIS to control the weakened regions and authorities (Özpek and Yağış, 2019, p. 27).

New Terrorism and Motive and Motivation Sources

The new terrorism is characterized by perpetrators with fundamentalist elements. In addition, religion is also used as a dominant motivation for terrorist acts. Based on the old terrorism classification,

terrorist organizations in this category mostly adopted the extreme left or right ideological division. Old terrorism is also based on ideological foundations of self-determination or political/regional autonomy. At this point, it should be noted that although there are organizations that still exist on the basis of ideological motivation, the effectiveness of these organizations has decreased relatively (Arquilla, Ronfeldt and Zanini, 1999, p. 42). The predominantly secular ideological motivations of the old terrorist organizations are no longer the primary sources of motivation for carrying out terrorist acts (Hoffman, 2006, p. 89). In sum, terrorist acts are now perceived as a “sacred duty” under the influence of religion rather than a goal for terrorists.

According to Goertz and Streitparth (2019, p. 10), terrorist organizations are trying to create a new world order through religious motivations. This process has been described as “cosmic warfare” that triumphed over chaos. Cosmic warfare focuses on the metaphysical conflict between “good and evil” and “us against them”, and terrorist organizations derive moral justification for violence from these dilemmas through religion (Goertz and Streitparth, 2019, p. 10). This argument, when combined with terrorist organizations’ aims to destroy the existing world system, also provides the basis for large-scale terrorist acts aimed at mass casualties (Hoffman, 2006, p. 89).

Religiously motivated terrorist organizations such as al-Qaeda and ISIS, unlike ideologically motivated terrorist organizations, do not hesitate to carry out attacks that may cause mass deaths, as they only care about a small, selected circle and are not restricted by the fear that extreme violence will disturb some voters (Tucker, 2001, p. 2-3). In this context, the target of terrorist organizations to cause more mass casualties has also been reflected in the methods of terrorist acts.

New Terrorism and Action Method and Tactic

The change in strategy towards the method, target, and tactic of terrorist acts is also among the elements that make the new terrorism new. Old terrorism is especially selective in its target choice and resorts to the use of proportional violence. In this type of terrorism, rather than indiscriminate use of violence, mostly military personnel, law enforcement officers, high-level representatives of a state, or certain segments of society are targeted because old terrorism aims to broadcast messages that attract the attention of the public rather than a terrorist act inflicting high casualties (Simon and

Benjamin, 2000, p. 59-75; Roy, Hoffman, Paz, Simon and Benjamin, 2000, p. 156-172). As emphasized by Prunckun (2012, p. 178), old terrorism uses the doctrine of “kill one, frighten ten thousand” in terms of its method and tactics. The weapons used in each terrorist wave have changed and developed in direct proportion to technological developments. Old terrorism does not aim to gain access to weapons of mass destruction and is bound by strategic and political considerations (Field, 2009, p. 200).

With the increase in proxy warfare, new terrorist groups can easily find sponsors, and with the effect of globalization, they can easily access new technological tools, bombs, explosives, and weapons at a low cost. For this reason, these groups have had the opportunity to carry out attacks with high destructive power. Moreover, the loss of many lives is a result of the technology paradox. Today, many terrorist organizations, especially ISIS, can easily access all kinds of tools and equipment, including advanced conventional weapons and unmanned aerial vehicles, and show the ability to use them. This allowed terrorist organizations to more easily combine conventional military capabilities with guerrilla capabilities and has led to the transformation of action methods and tactics.

In line with the technology paradox, the most important distinguishing feature of new terrorism is that it carries out its actions indiscriminately. Unlike old terrorism, there is no target selectivity in new terrorism. In a nutshell, what is new about new terrorism is the deliberately indiscriminate nature of terrorist attacks, given the large number of professional or amateurish, successful or unsuccessful attempts to detonate bombs among civilian targets and kill as many civilians as possible. Now the aim is not just to make armed propaganda through actions but to carry out great destruction. New terrorism is both deadlier and unpredictable because it is non-selective (Lauquer, 2003, p. 9; Kurtuluş, 2011, p. 485-486). Contrary to old terrorism, these groups “want a lot of people watching and a lot of people dead” (Simon and Benjamin, 2000, p. 71).

Terrorist organizations are increasingly attracted to the lure of suicide attacks because of their unique tactical advantages over traditional acts of terrorism in killing large numbers of civilians. Suicide acts, whether with a suicide bombing, drone, or other vehicle, tend to be more destructive and deadly, as well as less costly and often easier to implement than other tactics of action since there is no need for an escape plan, and if the attack is successful, there is no attacker to be caught or questioned. Also, given the overwhelming impact of brutality and bloodshed, media coverage of suicide-based terrorism is almost certain. In this context, suicide acts are a particularly powerful psychological weapon. Therefore, the terrorists’

decision to use this tactic is neither irrational nor out of desperation, as is sometimes portrayed. Rather, it is a purely rational and calculated choice consciously adopted (Hoffman, 2006, p. 132-133).

Although there are many examples of suicide attacks in the historical process, after the Second World War, such acts increased quantitatively and qualitatively and transformed from a military method to an action method used by terrorist organizations. In this context, Hezbollah's attack against the American Embassy and Naval Forces in Lebanon in 1983 introduced the public to suicide acts. Suicide acts increased, especially after 9/11, with the effect of technology. The frequent use of such acts by al-Qaeda and then by ISIS has caused suicide acts to become almost a phenomenon among terrorist organizations (Yeşiltaş, 2016).

As a result, primarily al-Qaeda and then ISIS were seen as important examples of new terrorism due to the impact of the 9/11 attacks. Although, the PKK terrorist organization has different motives and motivations than al-Qaeda and ISIS, it has started to set an important example of new terrorism with the skills it learned and gained from al-Qaeda and ISIS. At this point, the first question to be answered is "why terrorist organizations need learning and change." In the next section, this question will be answered.

PKK in the Context of New Terrorism and Learning Terrorist Organizations

Attempts to define organizational learning have generally focused on how it occurs rather than what it is. At the same time, scholars do not agree on how organizational learning takes place. For instance, there is some disagreement as to what conditions should occur in order to detect that learning has taken place, in particular whether the process should be intentional as well as the knowledge gained should be relevant to the actions and goals of the organization concerned. When defining organizational learning, organizations need to focus on their learning capabilities, especially in changing or uncertain environments. According to Trujillo and Jackson (2005, p. 181), who emphasized that organizational learning is a process, organizational learning is "a process through which members of a group acquire new knowledge or technological capabilities that can improve strategic decision-making, tactical planning or design and operational activities". Levitt and March (1988, p. 319), on the other hand, defined organizational learning as "routine-based, history-dependent, and target-oriented." They claim that organizations learn by transforming their own

experiences as well as the experiences of others into routines that guide behavior (Levitt and March, 1988, p. 319). Dibella and Nevis (1996, p. 363) also define organizational learning by emphasizing the impact of experience on organizational learning. According to their definition, organizational learning is the capacity to develop or maintain performance based on experience.

Today, terrorist organizations have become organized structures that experience learning processes, and they regard these processes as necessary for the continuation of their existence. Terrorist organizations are faced with both the needs of the group and the challenges of the external environment. Although they continue to use existing tactics, they aim to both increase the effects of their operations and cope with complex situations with the new operational skills and tactics they have acquired (Bell, 1998, p. 183). Organizational learning in a terrorist organization is the acquisition of new knowledge or technological capabilities that the group will use to make better strategic decisions, plan and design tactics more skillfully, increase morale and confidence, and conduct more “successful” operations. In short, learning is the change to improve the performance of a group (Jackson et al., 2005, p. 2). Based on this definition, one can argue that the learning ability of terrorist organizations affects the following variables: organizational forms; areas of action; motives and motivation sources; action methods and tactics.

A terrorist organization establishes a relationship between past experiences, current activities, and future plans in the organizational learning process and aims to achieve maximum benefit for itself in this process. If a terrorist group learns particularly “well” in this process, it can both act systematically, strengthen its capabilities, and determine its strategy and tactics accordingly. In this context, with organizational learning, a terrorist organization can develop and use new weapons and tactics; increase its skills in the use of existing weapons and tactics; collect and use intelligence information; and maintain the capabilities it has developed despite the organization’s losses, depending on the organization’s ability and level (Jackson, 2005 et al. ix). However, terrorist organizations cannot automatically or immediately gain the ability to use learned skills or perform certain types of actions. Capabilities are created through a process. Terrorist organizations collect information while designing their actions, choosing their targets, and using new technological tools, and they complete the learning process by integrating this information with their past experiences (Jackson, 2004, p. 2). In sum, terrorist organizations have to adapt to the innovations and changes taking place in their environment and develop their skills in order to ensure their continuity (Demir, 2008, p. 58).

One of the most basic elements that ensure the continuity of a terrorist organization is the surprise nature of its actions. This can be achieved through space, time, and/or technological development. When terrorist organizations cannot achieve this development, they may go extinct. For this reason, they have to change in order to reach their goals and learn to gain talent (Demir, 2008, p. 63).

The technological sophistication and tactical expertise of a terrorist organization largely determine the lethality, scale and effectiveness of the organization's actions. For example, a particular bomb can be planted in many different places by an organization targeting a single building. Depending on the types of tactics, engineering, intelligence, and other information available to the group, the same bombing could range from a mere limited action to an extremely deadly terrorist attack. Technology adoption is the organizational learning process in which groups learn and acquire techniques that may be useful to them, integrate them into group operations, and adequately train or experiment with their staff to use them well (Jackson, 2004, p. 8-9). As a result, terrorist organizations are making an effort to adopt new methods and tactics to develop existing action methods, and they prefer to interact with or communicate with other organizations in the learning process.

The PKK, which is the main subject of the study, also enters the learning process to adapt to the requirements of new terrorism and interacts with terrorist organizations, especially al-Qaeda and ISIS, even though they have different sources of motivation. In the next section, this interaction will be examined under the headings of organization style, organizational goals, motive and motivation sources, and action method and tactics, which are the variables of the new terrorism.

PKK's Organizational Style

Founded by Abdullah Öcalan at a meeting that took place in Fis village of Lice in Diyarbakır in 1978, the PKK defined its mission as making a "communist revolution" and establishing a "separate Kurdish state" through armed struggle (guerrilla warfare) (Başbuğ, 2011, p. 17). The PKK did not have enough weapons, personnel, and sources to finance its activities; it turned to robbery and drug smuggling. However, since almost all left-wing terrorist organizations used the same methods, the PKK could not be noticed by the authorities as a separate group. On the eve of the

September 12, 1980, military coup, the PKK left Turkey to complete the necessary organization in the Syrian-controlled Beqaa valley due to the increase in ideological conflicts and the martial law in effect in the eastern and southeastern provinces (Criss, 1995, p. 18-19).

Having completed its organizing process in Beqaa, Öcalan announced the establishment of the organization with the Eruh and Semdinli attacks in 1984, when it carried out the attack with the Liberation Units of Kurdistan (HRK), the armed wing of the PKK. As of 1985, it established the Kurdistan National Liberation Movement (ERNK), the political arm of the PKK, in order to transform into a more organized structure. ERNK has been tasked with carrying out activities such as collective activities, press conferences, raids, recruitment of personnel, training, logistical support, creating financial resources, and providing international connections, especially in Europe (Özdağ, 2005, p. 38). However, ERNK and HRK could not achieve the desired effect in the beginning, as they lacked public support with their “hit-and-run missions”. HRK was dissolved in 1986 and replaced by the People’s Liberation Army of Kurdistan (ARGK) (Criss, 1995, p. 19-20). This new structure started to carry out terrorist acts such as ambushes, bomb attacks, armed attacks, sabotage, raids, road blockades, and kidnapping (İşeri, 2008). In the following period, the PKK increased its terrorist activities on Turkish territory and has been continuing these actions against Turkey for 38 years.

In these 38 years, the PKK has undergone an important but not yet understood transformation in terms of organizational structure. Like Marxist-Leninist terrorist organizations in general, the PKK tries to position itself as a party. The PKK has a hierarchical organizational structure, and Öcalan is at the top of this hierarchy. Subordinate to Öcalan are the presidential council, the central committee, and the central disciplinary committee (Bacik and Coşkun, 2011, p. 251). In this respect, it can be said that the PKK has a command and control mechanism dependent on the leader and an easily identifiable organizational form. There is also a strict hierarchical structure and stratification in the PKK’s organizational model. It can also be stated that the effectiveness of the leadership cadres in this structure is quite high. Although Öcalan’s leadership influence and the structure of the organization have continued after Öcalan’s capture in 1999, the PKK has been making an effort to become a more institutional structure by undergoing a transformation in terms of its administrative and decision-making mechanisms. It can be proposed that the basis of this effort is both the aim of preventing the disintegration of the organization after Öcalan’s capture and the intra-organizational leadership struggle after Öcalan.

Within the framework of this transformation and struggle, the PKK first transformed its armed wing, ARGK, into the People's Defense Forces (HPG) in 2000. Subsequently, it tried to reorganize under the name of the Kurdistan Freedom and Democracy Congress (KADEK) in 2002 and the Kurdistan People's Congress (KONGRA-GEL) in 2003. In 2005, the functions of these organizations started to change, and these organizations were also restructured (White, 2016, p. 9-11; Özeren, Sever, Yılmaz and Sözer, 2014, p. 327).

It is observed that the PKK is trying to become an umbrella organization like al-Qaeda and ISIS due to the branches it has within itself and the ties between these branches. Moreover, although the PKK is a vertically hierarchical organization that is characteristic of old terrorism, it has begun to show the characteristics of an organization with a horizontal and flexible network structure. In this context, the PKK is trying to adapt to the cell-type structure, which is seen as the distinguishing feature of the new terrorism, as well as the organizational structure that allows its local units to take the initiative over the actions. The PKK seeks such a change, as cell and network-type organizations are advantageous in terms of resistance to the disintegration of organizations.

The decisions taken at the PKK's 8th Congress (the Kurdistan Freedom and Democracy Congress- KADEK 1st Congress), held on April 20-24, 2002, are important in terms of these transformation efforts. In the congress, decisions were taken to establish new organizations in Iraq, Iran, and Syria, especially in Turkey, in order to increase the effectiveness of the organization again. After the decisions taken in the congress, the PKK established the Democratic Union Party (PYD) in 2003 to establish an autonomous structure in Syria (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2017, p. 11).

In 2005, the PKK in Turkey, the PYD in Syria, the Kurdistan Free Life Party (PJAK) in Iran and the Kurdistan Democratic Solution Party (PCDK) in Iraq were combined under the umbrella of the Kurdistan Communities Union (KCK) and entered the institutionalization process (Soner, Aslan and Kıyıcı, 2017, p. 7). The KCK is an "umbrella" organization established to facilitate the creation of an alternative state system, of which the PKK is also a part (Özeren, et al., 2014, p. 327). In the KCK Agreement, the purpose of these new organizations is stated as being able to establish a "Democratic Confederal Kurdistan" in the relevant countries (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2017, p. 11). When the terrorist organization took on this new guise, it not only changed its name, but also restructured its propaganda and organizational methods (Özeren, et al., 2014, p. 327).

The PYD should also be mentioned separately, as it significantly affected the PKK's transformation process in the context of learning organizations in the restructuring process. As a result of Turkey's coercive diplomacy, the effectiveness of PKK networks decreased in the region after the Assad regime drove Öcalan out of Syria in 1998. The support of Syrian Kurds for the PKK decreased at the end of the 1990s. The PKK established the PYD in 2003 in order to revive local support in Syria through the remnants of the organization and to remove Assad's pressure on the PKK. After 2003, the PKK continued its activities in Syria through the PYD and established new networks in Syria for recruiting, training, financial support, and smuggling (Self and Ferris, 2017, p. 19).

The developments in Syria after the Arab Spring as well as the authority vacuum caused by the civil wars afterwards provided a wide range of action for the PKK and its Syrian branch, the PYD. They established the People's Defense Units (YPG), the armed wing of the PYD, to carry out their actions (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2017, p. 9).

The onset of a civil war in Syria and the increased effectiveness of ISIS caused the PYD to be perceived as the representative of the Kurds in the northeastern provinces of Syria as well as a structure that took on the task of protecting them. As a result of this, the YPG has become an actor used by the USA to fight ISIS. Although the fight against ISIS is brought to fore in the public opinion, the main goal of the PYD is to establish an autonomous Kurdish region in line with the PKK's plan. Arrangements for electing an 82- member popular assembly to enact the autonomous region policy in Afrin, Ayn al-Arab (Kobani) and Hasakah are a result of this goal (Lawson, 2016, p. 484-485). In addition, the PYD/YPG terrorist organization tried to create "autonomous cantons" within the scope of the "democratic autonomy" approach, which is the main target of the PKK, by building "legislative, executive, and judicial" powers in these regions it seized (Kerman and Efeğil, 2017, p. 163-164).

The YPG's taking control of the regions in northern Syria under the name of fighting ISIS was an important step towards achieving its goal of creating an autonomous structure. However, the most important effect is the YPG's application of what it learned or experienced from ISIS in its fight against Turkey under the PKK umbrella. This situation was also reflected in the organizational structure of the PKK. The PKK, like ISIS, began to take the initiative in its cells without being tied to the hierarchical level, in terms of action planning and realization. The PKK attracted attention with its strict hierarchical structure in the 1990s, and this situation points to a new organizational structure. The PKK recruited the Kurdistan Freedom Falcons

(TAK) in 2004, the Patriotic Revolutionary Youth Movement (YDG-H) in 2013, the Civil Defense Units (YPS) in 2015, and the Civil Defense Units (YPS) in 2020 to put into practice the terrorist acts in the cities, which it calls “urban guerrilla methods”. These branches started using the Children of Fire Initiative. The common point among these structures is that they are affiliated with the PKK through their local cells.

With this new strategy that was put into practice after 2015, the PKK started to have the YDG-H take the city actions and generally kept its own militants in the background (Yeşiltaş and Özçelik, 2016, p. 8; Blaser and Stein, 2016). YDG-H is composed of radical youth and the main goal here is to normalize terrorism and turn its subjects into youth. According to Yeşiltaş and Özçelik (2016, p. 8-9), this situation brought about a significant change in the character of terrorism. Accordingly, “the most important feature of the new character of PKK terrorism, besides city warfare, is that it forces the society to radicalization in which armed violence can be used” (Yeşiltaş and Özçelik, 2016, p. 14). In addition, this structure’s bond with the KCK, which is the umbrella structure, is more important than its organic bond with the PKK’s armed wing. In this context, it can be stated that local cells are directed by “KCK neighborhood assemblies and local organizations” (Yeşiltaş and Özçelik, 2016, p. 14).

PKK’s Organizational Goals

Historically, the PKK has targeted terrorist acts in both rural and urban centers, but mostly in rural areas, and has mainly used “rural guerrilla warfare” tactics since its establishment (Konaev and Kadercan, 2018). However, the terrorist organization started to adopt the tactics of “urban guerrilla warfare based on the countryside” by shifting its actions mainly to the city centers over time (Yeşiltaş, Düz, Öncel, and Öztürk, 2016, p. 6).

There are differences between the objectives of “urban guerrilla warfare” and “rural guerrilla warfare”. In rural guerrilla warfare, military outposts and convoys in remote rural areas are targeted. In urban guerrilla warfare, on the other hand, government buildings, military facilities, police stations, police patrols, school buildings, and public facilities are targeted in city centers. In this context, by linking rural guerrilla and urban guerrilla warfare tactics, the PKK aimed to transform its one-way influence on the people into a two-way relationship with popular support (Yeşiltaş and Özçelik, 2016, p. 11-13). The PKK’s efforts to spread its actions to the city centers, especially with the experience of the PYD in Syria, have also been a result of this goal (Dal and Kurşun, 2021, p. 373).

The PYD/YPG's fight against ISIS in Ayn al-Arab directly or indirectly encouraged the PKK to start a similar "urban guerrilla war" in cities where Kurds are densely populated in Turkey. In various cities, especially Diyarbakır, Cizre, and Silopi, barricades were built on the roads and ditches were dug. The PKK planned to create the so-called "autonomy" (Leezenberg, 2016, p. 683-684). According to Leezenberg (2016, p. 683-684), it was probably not a coincidence that the ditches were dense in cities relatively close to the Syrian border, and especially in cities close to Ayn al-Arab. The geographical proximity indicates a high degree of coordination between the PYD and the PKK in these actions.

According to Aydın (2021, p. 51), the PKK shifted its elements to the PYD with the onset of the civil war in Syria and aimed to test its experiences in Syria in the city centers under the YDG-H elements in 2015. The terrorist organization carried out activities through the YDG-H including identity control, so-called public order, and trial, in order to both spread violence to cities and make it accepted that it is an "alternative authority". In addition, it set up barricades in city centers, prepared hand-made explosive devices (IED), and confiscated citizens' homes and businesses. In addition, it tried to render public services inoperable by burning health centers, hospitals, schools, places of worship, and other public buildings (Aydın, 2021, p. 51). There are other tactics that the PKK learned from ISIS through the PYD in the "urban guerrilla warfare" strategy. Some of these tactics include setting up booby traps in buildings, hanging sheets and curtains to deter snipers and aerial reconnaissance, and drilling holes in home walls to provide safe passage between buildings. It has also tried to hide and go unnoticed in underground tunnels and underground sewer systems to ambush and attack less mobile security forces, as Hamas did in Gaza, Hezbollah in Lebanon, and ISIS in Iraq and Syria. Moreover, it placed snipers on the roofs, on the upper floors of the buildings and in the trenches (Konaev and Kadercan, 2018). For example, YPS' terrorist code-named Xebat, who gave an interview to the French newspaper *Le Monde* in front of the barricades in the Nusaybin district of Mardin, said that he came to Turkey after fighting in Ayn al-Arab and stated that "they had experienced tactics such as tunnels, barricades, bombs, and traps in Ayn al-Arab, learned about the city war in Rojava and used what they learned in Ayn al-Arab here (Bozarslan, 2016).

The main goal of this strategy is to impose its authority on the local people, in line with the PKK's aim of declaring so-called autonomy in cities.

Just as the PYD tried to do in Syria and ISIS in Iraq and Syria, the PKK aims to gain area control in certain regions by using violence as a tool, to act as a state authority in these regions, and to perform most of the public services themselves. Since its establishment, the PKK has tried to achieve this aim by establishing so-called courts, conducting identity checks, or attempting to seize public buildings. However, the fact that it spreads the conflicts in the city centers to the extent that people could be directly affected or involved differs from its goals in other periods.

In summary, it can be argued that the PKK, as an example of old terrorism, has a local character in terms of its areas of action and continues to choose both rural and urban areas as its focus. On the other hand, there are elements that show that the PKK aims to increase the impact of its actions at the regional level. The first of these is that it prefers city centers where social mobility is high and where it can influence and gather support, as areas of action. The other is to act with the PYD, which is its extension in Syria.

PKK's Motive and Motivation Sources

Being one of the most important examples of the third wave of new left terrorism, the PKK, with its Marxist and Leninist ideology, has centered ethnic nationalist and separatist discourses (Seren, 2019; Avcı, 2019, p. 145).

The ideological motive and organizational structure of the PKK were created by being influenced by the student movements at the time it was founded. It is stated that Öcalan was particularly influenced by Mahir Çayan (Başbuğ, 2011, p. 20). Although these preferences overlap with the cyclical conditions at the time the PKK was founded, there is a general belief that Öcalan put his ideas into practice as a result of being influenced by Mahir Çayan while founding the PKK (Bila, 2004, p. 29-30). Mahir Çayan adopted the Marxist-Leninist ideology based on the labor-capital contradiction and accepted armed action as the only way to resort. According to Çayan, revolution is not possible without armed actions and armed propaganda, and it is necessary to establish a party in order to achieve the goals (Başbuğ, 2011, p. 20). As an alternative to the labor-capital conflict put forward by Çayan, Öcalan put forward Kurdishism, that is ethnicity, which he describes as a national problem or national contradiction (Bila, 2004, p. 31).

The terrorist organization drew on an intellectual framework to provide legitimacy for the reasons for its terrorist acts under the names of Marxism and Kurdishism (Demirel, 2003, p. 281). In this context, the ideologically motivated terrorist organization has adopted the strategy of “guerrilla warfare” since its establishment and has the goal of establishing an independent “Kurdish state” in the Eastern and Southeastern regions of Turkey (Sarı, 2019, p. 108; Karadağ and Sıkı, 2021, p. 347).

The terrorist acts of the PKK cover two main periods: the period between 1978-1999 and the period after the capture of Öcalan after 1999. The first period is called the “long-term people’s war strategy” period, and the second period is called the “legitimate defense strategy” period by the terrorist organization. Also, both periods have different strategies and sources of motivation to influence their audiences (Aydın, 2021, p. 49).

In its first period, the PKK focused on armed propaganda and aimed to intimidate its mass through violence. It has taken actions that will force the masses to obey by creating an atmosphere of fear, including attacking villages and killing civilians and public servants. The PKK tried to do this with a three-stage strategy called “strategic defense, strategic balance, and strategic attack”. Strategic defense is the stage in which the state authority continues to dominate and the terrorist organization is on the defensive by taking advantage of “confidentiality, flexibility and mobility”. At this stage, the terrorist organization aims to reach the point where it can fight the state by staging actions against its critical systems. When the terrorist organization reaches this point, the second stage, the strategic balance stage, comes into play. Strategic balance is the state of balancing with the state by involving the target public in the armed struggle with intense terrorist acts as well as by carrying out actions such as general strike, boycott, and occupation at a higher level. The third and final stage, the strategic attack, is the stage when the terrorist organization neutralizes all security forces in the countryside and in the city. In this framework, the PKK has never passed the strategic defense stage and reached the next level, even though it has made various attempts (Demirel, 2003, p. 288-289).

In its “legitimate defense strategy”, the PKK gave prominence to the use of human rights and democratic political struggle discourses. This strategy includes popular actions, mass petitions, meetings, sit-ins, protests, boycotts, strikes, rallies, marches, demonstrations, occupations as well as many types of actions from conflict to armed and unarmed insurrections (Aydın, 2021, p. 49-50). In this context, the PKK has started to carry out its actions based on ethnic and cultural differences and has claimed that there is a deep ethnic discrimination and difference in Turkey and has tried to use

this claim in its propaganda elements (Başbuğ, 2011, p. 22). “Democratic confederalism” lies at the heart of this strategy. Öcalan put forward this ideology by being inspired by Murray Bookchin, who works on the ecological movement. In this regard, it has been claimed that the PKK, under the umbrella of the KCK, has abandoned its terror tactics for the “Marxist and Leninist revolution” by referring to “Bookchin’s communalism” and will implement a largely non-violent strategy aimed at greater regional autonomy.

“Bookchin’s communalism”, which the PKK references, is against the state and hierarchical state structures. It also advocates a policy where the people can participate in direct democracy in the dimension of municipalities, neighborhoods, and towns, which Bookchin calls “libertarian municipalism” for “self-governance” (Bookchin, 1996, p. 301). In line with this idea, the PKK has determined a confederate strategy of struggle that includes all Kurds in Turkey, Iraq, Iran, and Syria. The PKK aimed to unite the Kurds in the region under a single social, political, judicial and cultural administration in a non-hierarchical “democratic autonomy” structure based on the KCK Convention, which it put forward in 2005 (Soner, Aslan and Kıyıcı, 2017, p. 12). As a result, despite the claims that the PKK has undergone an ideological transformation from Marxist and Leninist ideologies with the ideas of “democratic confederalism” or “democratic autonomy”, the main goal of both strategies is to break the Eastern and Southeastern regions of Turkey from the control of the state by influencing the masses.

The motives and motivations of the PKK are based on the ideological foundations of the old terrorism of “self-determination or political/regional autonomy”. Although the PKK is not characterized by perpetrators containing fundamentalist elements, as in the new terrorism, it has sometimes preferred to use religion as a source of motivation, “despite its secular ideological motivations”. Despite having a Marxist and Leninist ideology, the PKK tried to use Islam in the 2000s. It has been inspired by terrorist organizations such as Hezbollah, al-Qaeda and ISIS to influence religious Kurdish masses (Avcı, 2019, p. 151). The main reason why the PKK wants to use religious motifs is that Hezbollah, al-Qaeda and ISIS target the same audience in Turkey, in Eastern and Southeastern Anatolia, despite their ideological and purpose differences with the PKK (Övet, Hewitt and Abbas, 2022, p. 1).

The existence of such a competition is also clearly seen in a message released by Öcalan in 2013. In his message, Öcalan called for a “Democratic Islam Congress” to convene in Diyarbakır against groups that

betray Islam, such as al-Qaeda and al-Nusra” (BBC, 2013). After Öcalan’s call, the so-called congress was held in Diyarbakır in 2014. At the meeting, which started with the recitation of the Qur’an, Öcalan stated in his message that “there is a constant need for a new Islamic institution in Kurdistan, as in the rest of Islamic lands” (BBC, 2014). Both statements made by Öcalan are important examples of the PKK’s use of religion as a propaganda tool to influence the masses.

PKK’s Action Method and Tactic

In addition to its armed actions against public-related targets such as military bases, government buildings, security forces personnel, village guards, and teachers, the PKK also intensely targets civilians with suicide acts. A suicide terrorist act (bomb vehicle, suicide vest, kamikaze planes, etc.) is a method frequently used by terrorist organizations with religious motives in the fourth wave and differs from other armed actions in terms of the type of action, as both the target and the suicide bomber die during the action. As mentioned above, the PKK is a Marxist and Leninist terrorist organization and it does not have religious motivations. At this point, it can be stated that religious motivation or belief in life after death and heaven is not essential to suicide acts. The motivation of the PKK in the suicide actions is “to save the ethnic identity from so-called state violence and to deter society and the state from fighting in the state-organization conflict” (Yeşiltaş, 2016). As Sarı and Tinas (2018, p. 16) point out, decisions regarding suicide attacks were taken at the fourth conference of the PKK held in May 1996. Accordingly, it was conveyed to the members of the terrorist organization that a decision was made to “send suicide squads with the approval of the central headquarters of each state and to carry out preparation and infrastructure works” (Sarı and Tinas, 2018, p. 16).

After this decision, it was observed that the PKK started to organize suicide attacks in Turkey and security forces were mostly targeted in these attacks. The first suicide attack of the PKK was carried out on June 30, 1996, when PKK female suicide bomber Zeynep Kınacı, detonated the explosives on her against the military unit present for a flag-raising ceremony in Tunceli, leaving 8 soldiers killed and 29 wounded. In the period from the first suicide attack to 1999, a total of 22 suicide attacks were carried out by the terrorist organization against the security forces and public personnel. The terrorist group aimed for maximum effect in its actions, and therefore civilian casualties were often incurred. During the period when the organization started to transform and become active again,

civilians were directly targeted in suicide attacks (Yeşiltaş, 2016). Among these actions, the suicide action carried out by the Kurdistan Freedom Falcons (TAK), a group linked to the PKK, on May 22, 2007, in the Anafartalar Bazaar in Ankara's Ulus district is an important turning point. This action caused the deaths of nine people and the injuries of more than 110 others. This suicide action is similar to the suicide actions after September 11, 2001, in which al-Qaeda directly targeted civilians with highly destructive bombs. It can be stated that the PKK was basically inspired by al-Qaeda.

Another type of suicide attack is a car bomb attack. With the US invasion of Iraq and the civil war in Syria, the use of bombed cars in terrorist acts has increased rapidly. After al-Qaeda's car bomb attacks in Turkey, the PKK also started to carry out such actions. The first known act of this kind by the PKK was carried out by the TAK on September 20, 2011, when a car loaded with explosives exploded on Kızılay Kumrular Street in Ankara. Considering the psychological impact, loss of life, damage and form of the explosion, the terrorist organization "achieved" its strategic terror target with this terrorist attack (Özçelik, 2016, p. 8-9). Between August 2, 2015 and August 25, 2016, the PKK carried out 11 suicide attacks with bomb-laden cars in Turkey. This is important in terms of showing that although al-Qaeda and ISIS have come to the fore in car bomb attacks, the PKK is also a terrorist organization that uses this type of suicide attack intensively (Sarı and Tınas, 2018, p. 17).

As a result, the PKK's strategy change in terms of methods, targets, and tactics in terrorist acts is among the elements that make the new terrorism new. In this respect, rather than acting selectively in target choice, the PKK carries out its actions without discrimination among its targets. It can be stated that the PKK is increasingly attracted to the lure of suicide attacks due to their unique tactical advantages compared to traditional terrorist acts.

Another issue related to acts of suicide is the advantage that technology provides terrorist organizations. First, the terrorist acts that ISIS tried to organize with drones in Syria and then the signs that the PKK tried to use these methods are important (Kasapoğlu and Kırđemir, 2019, p. 1-3). As Kasapoğlu and Kırđemir (2019, p. 3) state, "rotary-wing drones called quadcopters or 4-motor multicopter were used in terrorist acts that started in 2016, while fixed-wing, glider type hull platforms have been used recently." The drone attacks on the 8th Main Jet Command in Diyarbakır on May 19, 2021 and on the Unmanned Aircraft Systems Base Command, also known as the SİHA base in Batman on May 21, 2021, and the 23rd Infantry

Division Command in Şırnak can be mentioned as important examples of this situation (TRT Haber, 2021).

With the development of technology, the weapons used in all terror waves have also changed and improved. Today, like ISIS, the PKK can easily reach all kinds of tools and equipment, from advanced conventional weapons to unmanned aerial vehicles, and demonstrate the ability to use them. This situation allowed the PKK to more easily combine conventional capabilities with guerrilla capabilities. This has led to more destructive actions and tactics.

CONCLUSION

In order to develop an effective strategy in the fight against terrorism, it is crucial to analyze the development of terrorist organizations first. In the fight against terrorism, it is important to reveal the transformation of a terrorist organization and the factors affecting this transformation through its organizational style, organizational goals, motivation and motivation sources, and action methods and tactics, in terms of predicting the threats that the terrorist organization may pose. Especially the new form of terrorism after 9/11 and the fact that terrorist organizations interact more intensely by entering an organizational learning process in order to be more effective make it more necessary to study and analyze the transformations of terrorist organizations in the fight against terrorism. For this purpose, in this study, the transformation of the PKK is discussed. In the study, the concept of new terrorism and its general assumptions were put forward, and the PKK's organization style, organizational goals, motive and motivation sources, and action methods and tactics were discussed in detail on the basis of the assumptions put forward by the new terrorism. al-Qaeda and ISIS are generally the focus of new terrorism discussions. However, it can be argued that the PKK terrorist organization has started to form one of the most important examples of the new terrorism with the influence of the new terrorism and the elements it has experienced and learned from al-Qaeda and ISIS.

The first significant transformation effort of the PKK, evaluated within the framework of the new terrorism, was experienced in its organizational structure. At this point, it is observed that the PKK, due to the branches it has within itself and the ties between these branches, is trying to become an umbrella organization like al-Qaeda and ISIS through the KCK. Although the PKK is a hierarchical organization, it has begun to show the characteristics of a network-type organization.

In terms of organizational goals, the PKK started to use the elements of TAK, YDG-H, YPS, and the Children of Fire Initiative to increase terrorist acts in cities, which they call “urban guerrilla methods”. Although the PKK wants to present these elements as independent from the “people”, the common point of these structures is that they are affiliated with the PKK through their local cells. Those cells tried to bring the methods they had experienced and learned against ISIS under the umbrella of the PYD/YPG in Syria to the city centers in Turkey. Barricades and ditches were set up on the roads in various cities in Southeast and East Anatolia, and so-called autonomy was planned. Instead of using hit-and-run tactics to weaken the state’s authority, the PKK carried out terrorist acts in rural areas or in urban centers to maintain area control in urban centers, as ISIS tried to do in Syria and Iraq. By doing so, the PKK tried to create a so-called alternative administration to the state authority.

At this point, it can be argued that the PKK, as an example of old terrorism, has a local character in terms of its areas of action and continues to choose both rural and urban areas as its focus. On the other hand, it is important to highlight that it aims to increase the impact of its actions at the regional level by preferring the city centers where social mobility is high, where it can act as areas of action and gather support, and by acting together with its extension in Syria, the PYD. These goals are also directly proportional to the motives and motivation sources that the PKK tries to create in line with its goals. In addition, although the motives and motivations of the PKK are not characterized by the perpetrators of the new terrorism that contain fundamentalist elements, the PKK has sometimes preferred to use religion as its motivation source “despite its secular ideological motivations”.

In addition to its armed actions against public-related targets such as military bases, government buildings, security forces personnel, village guards, and teachers, the PKK also intensely targets civilians with suicide attacks. The method, target, and strategy of the PKK’s terrorist acts are among the elements that make the new terrorism unique. In this respect, it is seen that the PKK does not act selectively in target selection and carries out its actions without discrimination. It can be concluded that the PKK is increasingly attracted to the lure of suicide attacks, especially because of their unique tactical advantages compared to traditional terrorist acts that kill large numbers of civilians. Finally, the PKK has diversified its action methods and tactics with the effect of technological developments in line with its objectives. In this context, it can easily access and use all kinds of tools and equipment, from advanced conventional weapons to unmanned aerial vehicles, especially due to the ongoing proxy war in Syria.

As a result, the PKK perceived the elements it experienced, especially in Syria through the PYD/YPG branch, as a reason or necessity for transformation and implemented similar methods against Turkey. The developments in Syria have created an infrastructure for the transformation of the PKK. For this reason, it seems likely that the extent to which the ongoing conflicts in Syria will evolve in the future, or the increasing gap in the central authority in Syria, will also affect the PKK's new transformation.

REFERENCES

- Arquilla, J., Ronfeldt, D. and Zanini, M. (1999). Networks, Netwar, and Information-Age Terrorism, In O.I. Lesser, B. Hoffman, J. Arquilla, D. Ronfeldt and Zanini, M. (Ed.), *Countering the New Terrorism* (p. 39-84), RAND.
- Avcı, E. (2019). Yeni Sol Dalgadan Küresel Dalgaya Türkiye’de Terörizm. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 29 (1), 139-166.
- Aydın, İ. (2021). PKK’nın Şehir Savaşı Temelli Terör Stratejisi. *ORSAM Ortadoğu Analiz*, 12 (103). <https://www.orsam.org.tr/tr/pkknin-sehir-savasi-temelli-teror-stratejisi/> (22.03.2022).
- Bacık, G. and Coskun, B.B. (2011). The PKK Problem: Explaining Turkey’s Failure to Develop a Political Solution, *Studies in Conflict & Terrorism*, 34 (3), 248-265.
- Başbuğ, İ. (2011). *Terör Örgütlerinin Sonu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- BBC. (2014 May 10). Diyarbakır’da Demokratik İslam Kongresi.. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/05/140510_kongre_diyarbakir (27.03.2022).
- BBC. (2013 October 14). PKK lideri Öcalan’dan İslam Kongresi çağrısı. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/10/131014_bdp_imrali_ocalan_mesaj (27.03.2022).
- Bell, J. B. (1998). *The Dynamics of the Armed Struggle*. London, UK: Frank Cass.
- Biçer, R.S.S. (2020). Modern Terörizmin Beşinci Dalgası: Devletlerin Uluslararası Terörist Örgütlerle İş Birliğinin Sebepleri ve Sonuçları. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 16 (36), 915-945.
- Bila, F. (2004). *Satranç Tahtasındaki Yeni Hamleler: Hangi PKK*. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Blaser, N. and Stein, A. (2016). The PKK’s Urban Warfare Tactics. *Atlantic Council*. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/the-pkk-s-urban-warfare-tactics/> (01.04.2022).
- Bookchin, M. (1996). *Ekolojik Bir Topluma Doğru*. (Çev. A. Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bozarslan, M. (2016). Kobani deneyimi Sur sokaklarında. <https://www.al-monitor.com/tr/contents/articles/originals/2016/03/turkey-syria-pkk-isis-kobani-tactics-used-in-southeast.html#ixzz7Q36Fcvq8> (29.03.2022).
- Burnett, J. and Whyte, D. (2005). Embedded Expertise and the New Terrorism. *Journal for Crime, Conflict and the Media*, 1 (4), 1-18.
- Criss, N.B. (1995). The Nature of PKK Terrorism in Turkey. *Studies in Conflict and Terrorism*. 18, 17-37.

- Copeland, T. (2001). Is the New Terrorism Really New?: An Analysis of the New Paradigm for Terrorism. <https://journals.lib.unb.ca/index.php/jcs/article/view/4265/4834> (05.04.2022).
- Crenshaw, M. (2008). The Debate over 'New' vs. 'Old' Terrorism, In I. A. Karawan, W. McCormack, and S. E. Reynolds (Ed.), *Values and Violence: Intangible Aspects of Terrorism*, Springer Science-Business Media B.V.
- Dal, E.P. and Kurşun, A. M. (2021). Suriye İç Savaşının IŞİD ve PYD-YPG Aracılığıyla Türkiye'ye Yayılma Etkilerinin Değerlendirilmesi. In T, Sakman, (Ed.) *Devlet Doğasının Değişimi: Güvenliğin Sınırları* (p. 365-376), İstanbul: TASAM Yayınları.
- Demir, C. K. (2008). Öğrenen Örgütler ve Terör Örgütleri Bağlamında PKK. *Uluslararası İlişkiler*, 5 (19), 57-88.
- Demirel, E. (2003). *Dünyada Terör*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Di Bella, A.J. and Nevis, E.C. (1996); Understanding Organizational Learning Capability, *Journal of Management Studies*, 33(3), 361-379.
- Duyvesteyn, I. (2004). How New is the New Terrorism?, *Studies in Conflict & Terrorism*, 27 (5), 439-454.
- Field, A. (2009). The 'New Terrorism': Revolution or Evolution?, *Political Studies Review*, VII/2,
- Goertz, S. and Streitparth, A.E. (2019). *The New Terrorism Actors, Strategies and Tactics*. Cham: Springer.
- Gofas, A. (2012). Old vs. New Terrorism: What's in a Name?, *Uluslararası İlişkiler*, 8 (32), 17-32.
- Gunaratna, R. and Oreg, A. (2010). Al Qaeda's Organizational Structure and its Evolution, *Studies in Conflict & Terrorism*, 33 (12), 1043-1078.
- Hoffman, B. (2006). *Inside Terrorism*. New York: Columbia University Press.
- Hoffman, B. (1999). Terrorism Trends and Prospects, In O.I. Lesser, B. Hoffman, J. Arquilla, D. Ronfeldt and Zanini, M. (Ed.), *Countering the New Terrorism* (p. 7-35), RAND.
- Honig, O. and Yahel, I. (2019). A Fifth Wave of Terrorism? The Emergence of Terrorist Semi-States. *Terrorism and Political Violence*, 31 (6), 1210-1228.
- İşeri, R. (2008). *Türkiye'de Etnik Terör: Asala ve Pkk Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Jackson, B.A., Baker, J.C., Cragin, K., Parachini, J., Trujillo, H.R. and Chalk, P. (2005). *Case Studies of Organizational Learning in Five Terrorist Groups*. RAND Corporation.

- Jackson, B.A. (2004). *Organizational Learning and Terrorist Groups*. RAND Corporation.
- Kaplan, J. (2016). Waves of Political Terrorism. <https://oxfordre.com/politics/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-24?print> (10.04.2022).
- Karadağ, H. and Sıkı, İ. (2021). Divergent Nature of Terrorism: A Comparative Analysis on PKK and ISIS/ISIL. *Akademik Hassasiyetler*, 15, 341-360.
- Kasapoğlu, C. and Kırdemir, B. (2019). Terör Tehdidinde Yeni Boyut: Drone Saldırıları ve Türkiye'nin Milli Güvenliğine İlişkin Gelişmeler. *Ekonomi ve Dış Politika Araştırmalar Merkezi*, Sayı 3. <https://edam.org.tr/teror-tehdidinde-yeni-boyut-drone-saldirilari-ve-turkiyenin-milli-guvenligine-iliskin-gelismeler/> (24.03.2022).
- Kerman, İ. and Efegil, E. (2017). Terör Örgütü PKK/PYD'nin Suriye'de İzlediği İç Savaş Stratejisinin Değerlendirilmesi. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), 162-198.
- Konaev, M. and Kadercan, B. (2018). Urban Warfare in the Turkey-PKK Conflict and Beyond. *Center for Strategic Studies*. <https://sites.tufts.edu/css/urban-warfare-in-the-turkey-pkk-conflict-and-beyond/> (29.03.2022).
- Kurtuluş, E.N. (2011). The New Terrorism and its Critics. *Studies in Conflict & Terrorism*, 34 (6), 476-500.
- Lauquer, W. (2003). *No End to War: Terrorism in the 21st Century*. New York: Continuum.
- Lawson, F.H. (2016). Explaining the Spread of Ethnosectarian Conflict: Syria's Civil War and the Resurgence of Kurdish Militancy in Turkey, *Nationalism and Ethnic Politics*, 22 (4), 478-496.
- Leezenberg, M. (2016). The ambiguities of democratic autonomy: the Kurdish movement in Turkey and Rojava, *Southeast European and Black Sea Studies*, 16 (4), 671-690.
- Levitt, B., March, J.G. (1988). Organizational Learning, *Annual Review of Sociology*, 14, 319-340.
- Mishal, S. and Rosenthal, M. (2005). Al Qaeda as a Dune Organization: Toward a Typology of Islamic Terrorist Organizations. *Studies in Conflict & Terrorism*, 28 (4), 275-293.
- Övet, K. Hewitt, J. and Abbas, T. (2022). Understanding PKK, Kurdish Hezbollah and ISIS Recruitment in Southeastern Turkey. *Studies in Conflict & Terrorism*, 1-21.
- Özçelik, N. (2016). The PKK and Car Bomb Attacks. *SETA*, No: 24. <https://setav.org/en/assets/uploads/2016/12/PKK-Car-Bomb-Attacks.pdf> (27.03.2022).

- Özdağ, Ü. (2005). *Türkiye’de Düşük Yoğunluklu Çatışma ve PKK*. Ankara: Üç Ok Yayıncılık.
- Özeren, S., Sever, M., Yılmaz, K. and Sözer, A. (2014). Whom Do They Recruit?: Profiling and Recruitment in the PKK/KCK. *Studies in Conflict & Terrorism*, 37, 322-347.
- Özpek, B.B. and Yağış, Y. (2019). Competitive Jihadism: Understanding the Survival Strategies of Jihadist De Facto States. *All Azimuth*, 8 (1), 23-36.
- Prunckun, H. (2014). The First Pillar of Terror-Kill One, Frighten Ten Thousand: A Critical Discussion of the Doctrinal Shift Associated with the New Terrorism, *Police J.*, 87, 178-185.
- Rapoport, D.C. (2016). It Is Waves, Not Strains. *Terrorism and Political Violence*, 28 (2), 217-224.
- Rapoport, D.C. (2004). The Four Waves of Modern Terrorism., In Audrey Kurth Cronin and James M. Ludes (Ed.), *Attacking Terrorism: Elements of a Grand Strategy* (p. 46-73), Washington DC: Georgetown University Press.
- Roy, O., Hoffman, B. Paz, R. Simon, S. and Benjamin, D. (2000). America and the New Terrorism: An Exchange, *Survival*, 42(2), 156-172.
- Sarı, B. and Tınas, M. (2018). *İnsanlığa ve Demokrasiye Terör Tehdidi: PKK Örneği*. Ankara: Polis Akademisi Yayınları. https://www.pa.edu.tr/Upload/editor/files/PKK_Ornegi_Raporu_TR.pdf (25.03.2022).
- Sarı, B. (2019). Vekillikten Çatışmaya, Çatışmadan Ortaklığa: PKK-Suriye İlişkilerinin Değişen Karakteristiği. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 8 (1), 107-132.
- Self, A. and Ferris, J. (2017). Dead Man Tell No Lies: Using Killed in Action Kia Data To Expose The PKK’s regional Shell Game. *ORSAM*, No: 57. https://www.academia.edu/40135186/ORSAM_Policy_Brief_57_Andrew_Self_Jared_Ferris_Dead_Man_Tell_No_Lies_Using_Killed_in_Action_Kia_Data_To_Expose_The_PKK_s_Regional_Shell_Game (30.03.2022).
- Seren, M. (2019). Terörizmle Mücadelenin Değişen Yönü ve Türkiye. *Kriter Dergisi*, 4(39). <https://kriterdergi.com/siyaset/terorizmle-mucadelenin-degis-en-yonu-ve-turkiye> (27.03.2022).
- Simon, S. and Benjamin, D. (200). American and the New Terrorism, *Survival*, 42(1), 59-75
- Soner, B.A., Aslan, Ö. and Kıyıcı, H. (2017). *PKK’nın Bölgesel Terör Ağı Yapılanması*. Ankara: Polis Akademisi Yayınları. <https://www.pa.edu.tr/Upload/editor/files/pkk-bolgesel-teror-agi-yapilanmasi.pdf> (25.03.2022).

- Spencer, A. (2006). Questioning the Concept of 'New Terrorism', *Peace Conflict & Development*, 8, 1-33.
- Spencer, A. (2016). New Versus Old Terrorism, In R. Jackson (Ed.), *Routledge Handbook of Critical Terrorism Studies* (269-312), New York: Routledge.
- T.C. İçişleri Bakanlığı. (2017). PKK/KCK Terör Örgütünün Suriye Kolu: PYD-YPG. https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/IcSite/strateji/deneme/YAYINLAR/%C4%B0%C3%87ER%C4%B0K/pyd_arapca.pdf (30.03.2022).
- TRT Haber. (2021 Haziran 01). PKK'nın yeni saldırılarında yabancı istihbarat izleri. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/pkknin-yeni-saldirilarinda-yabanci-istihbarat-izleri-585153.html> (01.04.2022).
- Tucker, D. (2001). What's New About the New Terrorism and How Dangerous Is It?. *Terrorism and Political Violence*, 13, 1-14.
- White, P. (2015). *PKK Dağlardan İnmek*. (Çev. M. Topal). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yeşiltaş, M. (2016). Bir Terör Yöntemi Olarak İntihar Eylemleri ve Türkiye'deki Durum. *Kriter Dergisi*, 1(2). <https://kriterdergi.com/dosya/bir-teror-yontemi-olarak-intihar-eylemleri-ve-turkiyedeki-durum-1> (27.03.2022).
- Yeşiltaş, M. and Özçelik, N. (2016). PKK Terörünün Yeni Dinamikleri: Radikalleşme ve Şehir Çatışması. *SETA*, No: 157. https://setav.org/assets/uploads/2016/05/20160426225231_pkk-terorunun-yeni-dinamikleri-pdf.pdf (29.03.2022).
- Yeşiltaş, M., Düz, S., Öncel, R. ve Öztürk, B. (2016). 2016'da Güvenlik ve Terörle Mücadele. *SETA*. <https://www.setav.org/2016da-guvenlik-ve-terorle-mucadele/> (29.03.2022).

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET

Giriş

“Yeni terörizm” kavramı literatürde 1990’larda ortaya çıkmasına rağmen, 11 Eylül 2001 tarihinde El Kaide terör örgütü tarafından Amerika Birleşik Devletleri’ne (ABD) yönelik gerçekleştirilen saldırılardan sonra kavramın kullanımı yaygınlık kazanmış, söz konusu saldırılardan sonra El Kaide örneğinden hareketle terör örgütlerinin değişen organizasyon yapıları, hedefleri, motifleri, taktik ve yöntemleri “yeni terörizm” olarak kavramsallaştırılmaya başlanmıştır.

“Eski” ve “yeni” terörizm kavramsallaştırması literatürde yoğun bir şekilde tartışılmakla beraber, yeni terörizm üzerinden günümüz terör eylemlerini analiz etmeye çalışan düşünürler, terörizmin karakterinde yaşanan değişime odaklanırken, bu bakış açısına kuşku ile yaklaşan düşünürler de günümüzdeki terörizmin radikal açıdan bir değişime uğramadığını, terörizmin yarattığı şiddetin önceki ifadeleriyle temel sürekliliklere işaret ettiğini ifade etmektedirler. Bu çalışmada ise terörizmin her zaman siyasal saik ve şiddet temelli olduğu, bu durumun devam ettiği, ancak süreç içerisinde yeni bir “çatışma moduna” dönüştüğü savunulmaktadır. Bu hipotezden hareketle çalışmanın temel amacı, terörizmin bu dönüşen yapısında Kürdistan İşçi Partisi (PKK) terör örgütünün organizasyonundaki, hedeflerindeki, motiflerindeki, taktik ve yöntemlerindeki değişim arayışını analiz etmektir.

Çalışmada PKK’nın bu değişim arayışı literatür taramasına dayalı nitel araştırma yöntemi kullanılarak iki bölümde ele alınacaktır. Birinci bölümde yeni terörizm kavramı ve genel varsayımları eski terörizm kavramıyla karşılaştırmalı bir biçimde tartışılacak, ikinci bölümde PKK’nın örgütlenme biçimindeki, hedeflerindeki, motiflerindeki, eylem yöntem ve taktiklerindeki değişim arayışı yeni terörizmin ortaya koyduğu varsayımlar özelinde analiz edilecektir.

Yeni Terörizm Tartışmaları

11 Eylül saldırıları ile birlikte eski ve yeni terörizm tartışmaları hiç şüphesiz uluslararası ilişkilerde merkezi bir mesele hâline gelmiştir. 11 Eylül saldırıları sonucunda gündeme gelen yeni terörizm kavramı özünde 1990’larda ortaya atılmış ve terörün yeni bir karakteristik ile farklı bir şekle büründüğü iddia edilmiştir. Güvenlik çalışmaları literatüründe terörizmin doğası ve karakterinin yeni bir biçime dönüştüğünü iddia eden birçok akademik çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaların ortak noktası terör örgütlerinin örgütlenme biçimlerinin, motivasyonlarının, amaçlarının, taktik ve eylemlerinin dönüştüğünü iddia etmeleridir. Ancak, günümüzde

terörizmin aldığı şekil gerçekten “yeni” midir? Zira, bu görüşün aksini savunanlar, yeni terörizmin nitelikleri olarak ileri sürülen unsurların hiçbirinin tamamen yeni olmadığını, terör eylemlerinin süreklilik içinde olduğunu ve yeni olarak bahsedilen unsurların eski terörizmin evrimi sonucu yaşandığını iddia etmişlerdir.

Terörizmin yeni bir biçime dönüştüğünü savunan çalışmalara göre terör örgütleri artık işletmelerle aynı nedenden dolayı ağ örgütlenme biçimleri geliştirmeye isteklidirler. Çünkü bilgi devrimi, iletişim maliyetlerini düşürerek, işletmelerin işlevlerini kontrol eden hiyerarşik yapının sistem dışına itilmesine olanak tanır. Örgütler de aynı sebepten dolayı otorite ve kontrol piramitlerini düzleştirmekte ve bir ağ formuna dönüşerek özerk varlıklardan oluşan ve ortak amaçlarla birbirine bağlı gruplara bölünmektedirler. Yine bu çalışmalar, geleneksel terör örgütlerinin eylemlerinin belirli bir coğrafi yönelime sahip olduğuna dikkat çekmekle birlikte, günümüzdeki terör örgütlerinin mevcut dünya düzenini değiştirme hedefiyle küresel çapta faaliyetlerini gerçekleştirdiklerini ifade etmektedirler. Söz konusu çalışmalarda yeni terörizmin köktendinci unsurlar içeren failer tarafından karakterize edildiği, dinin, terör eylemleri için baskın bir motivasyon kaynağı olarak kullanıldığı belirtilmektedir. Ayrıca teknoloji paradoksuyla doğru orantılı olarak yeni terörizmin en önemli ayırt edici özelliğinin eylemlerin ayırım gözetmeksizin gerçekleştirilmesi olduğu iddia edilmektedir. Kısaca eski terörizmin aksine yeni terörizmde seçicilik söz konusu değildir. Bu fikirler çerçevesinde terörizmin yeni bir biçime dönüştüğünü savunan çalışmalarda yeni terörizmin aktörleri olarak da El Kaide ve İŞİD terör örgütleri gösterilmektedir.

Öğrenen Terör Örgütleri Bağlamında PKK

Çalışmanın konusunu oluşturan PKK da yeni terörizmin gerekliliklerine adaptasyon için öğrenme sürecine girerek, farklı motivasyon kaynaklarına sahip olsalar da yeni terörizmin örnekleri olarak gösterilen El Kaide ve İŞİD’den etkileşim sağladığı görülmektedir. Bu etkileşim çalışmada örgütlenme biçimi, örgütsel hedefler, motif ve motivasyon kaynakları, eylem yöntem ve taktikleri başlıkları altında incelenmiştir.

PKK’nın örgütlenme biçimi incelendiğinde; PKK’nın lidere bağlı bir komuta kontrol mekanizmasına ve kolayca tanımlanabilir bir örgütlenme biçimine sahip olduğu söylenebilir. Ayrıca PKK’nın örgüt modelinde sıkı bir hiyerarşik yapı ve kademelenme de mevcuttur. Bu yapı içerisindeki lider kadroların etkinliğinin oldukça yüksek olduğu da ifade edilebilir. 1999 yılında yakalanmasından sonra Öcalan’ın liderlik etkisi ve bu yapı devam

etse de PKK, yönetsel ve karar alma mekanizması bakımından kendi içerisinde bir dönüşüm geçirerek daha kurumsal bir yapı hâline gelme çabası içerisinde olmuştur. Bu çabanın temelinde şüphesiz Öcalan'ın yakalanmasıyla birlikte örgütün dağılmasını engelleme amacı ve Öcalan sonrası örgüt içi liderlik mücadelesi yatmaktadır. Bu noktada PKK'nın, kendi içinde sahip olduğu kollar ve bu kollar arasındaki bağlar nedeniyle El Kaide ve İŞİD gibi çatı örgüt haline gelmeye çalıştığı, eski terörizmin özelliği olan dikey hiyerarşik bir örgüt olmasına rağmen, yatay ve esnek bir ağ yapısına sahip bir örgütün özelliklerini göstermeye başladığı gözlemlenmektedir.

PKK'nın örgütsel hedefleri incelendiğinde; Tarihsel olarak PKK'nın terör eylemlerinin hedefi hem kırsal hem şehir merkezleri olmuş, ancak genelde ağırlık merkezi kırsalda olmuştur ve kuruluşundan bu yana örgüt ağırlıklı olarak "kırsal gerilla savaşı" taktiklerini kullanmıştır. PKK, zamanla eylemlerinin ağırlık noktasını şehir merkezlerine de kaydırarak, "kıra dayalı şehir gerilla savaşı" taktiklerini benimsemeye başlamıştır. Söz konusu stratejinin temel hedefi PKK'nın şehirlerde sözde özerklik ilan etme amacıyla doğru orantılı bir şekilde otoritesini yerel halka kabul ettirebilmektir. İŞİD'in Irak ve Suriye'de ve yine PYD'nin Suriye'de şiddeti araç olarak kullanarak yapmaya çalıştığı gibi, PKK'nın da belirli bölgelerde alan kontrolü sağlayarak, bu bölgelerde devlet otoritesi gibi hareket edip, çoğu kamu hizmetlerinin kendileri tarafından yerine getirilme amacı taşıdığı görülmektedir.

PKK'nın motifi ve motivasyon kaynağı incelendiğinde; üçüncü dalga yeni sol terörizmin önemli örneklerinden olan PKK, Marksist ve Leninist bir ideolojiyle sahip olmakla birlikte, etnik milliyetçi ve ayrılıkçı söylemleri merkezine almıştır. Bu kapsamda ideolojik olarak motive olan terör örgütü, kuruluşuyla birlikte "gerilla savaşı" stratejisini benimseyerek, kendisine Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde bağımsız bir "Kürt devleti" kurma hedefine sahiptir. PKK, Marksist ve Leninist ideolojiden "demokratik konfederalizm" ya da "demokratik özerklik" düşüncelerle ideolojik dönüşüm geçirdiği iddialarına rağmen her iki stratejinin de temel hedefi kitleleri etkileyerek, Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu bölgelerinin devletin kontrolünden kopartılmasıdır. Sonuç olarak PKK'nın sahip olduğu motifler ve motivasyon kaynakları, eski terörizmin "kendi kaderini tayin hakkı veya siyasi/bölgesel özerklik" ideolojik temellerine dayanmaktadır. Ancak PKK, yeni terörizmde olduğu gibi köktendinci unsurlar içeren failer tarafından karakterize edilmese de, "seküler ideolojik motivasyonlarına rağmen" zaman zaman dini de motivasyon kaynaklarını da kullanmayı tercih etmiştir.

PKK'nın eylem yöntemi ve taktiği incelendiğinde; PKK, askeri üsler, hükümet binaları, güvenlik güçleri personeli, köy korucuları, öğretmenler gibi kamu bağlantılı hedeflere yönelik silahlı eylemlerinin yanında, intihar eylemleriyle sivilleri de yoğun bir şekilde hedef almaktadır. İntihar eylemleri, genelde dini motifli terör örgütlerinin sıklıkla kullandığı bir yöntem olmakla birlikte, yeni terörizm çalışmalarında söz konusu yöntem hem hedefin hem de eylemi düzenleyenin kendisinin ölmesi sebebiyle eylem türü bakımından eski terörizmin silahlı eylemlerinden ayrılmaktadır. PKK, Marksist ve Leninist bir terör örgütü olması sebebiyle dini motivasyonlara sahip değildir. Bu noktada intihar eylemlerinde dini motivasyonun ya da ölümden sonra yaşam ve cennet inancının şart olmadığı sonucu doğmaktadır. PKK'nın da söz konusu eylemlerde motivasyon kaynağı "etnik kimliğin sözde devlet şiddetinden özgürleştirilerek devlet-örgüt çatışmasında toplum ve devleti mücadeleden caydırmaktır. Sonuç olarak PKK'nın terör eylemlerindeki yöntem, hedef ve taktiğe yönelik bu stratejisi yeni terörizmi yeni yapan unsurları arasında yer almaktadır. Bu doğrultuda PKK'nın, eski terörizmin özelliği olan hedef seçiminde seçici davranmadığı, yeni terörizmin en önemli ayırt edici özelliği olan eylemlerini ayırım gözetmeksizin gerçekleştirdiği görülmektedir.

Sonuç

Terörizmle mücadelede etkili bir strateji geliştirebilmek için öncelikle terör örgütlerinin nasıl bir gelişim gösterdiğinin analiz edilebilmesi gerekmektedir. Kısaca örgütlenme biçimi, hedefleri, motif ve motivasyon kaynakları, eylem yöntemleri ve taktikleri üzerinden bir terör örgütünün dönüşümünü ve bu dönüşümüne etki eden faktörleri ortaya koyabilmek terörizmle mücadelede önem teşkil etmektedir. Bu yöntemle terör örgütlerinin gelecekteki konumları ve oluşturabilecekleri tehditler daha kolay öngörülebilir olacaktır.

Özellikle 11 Eylül sonrası terörizmin aldığı yeni biçim ve terör örgütlerinin daha etkili olabilmek adına bir örgütsel öğrenme sürecine girerek daha yoğun bir şekilde etkileşime girmeleri, terörizmle mücadele noktasında terör örgütlerinin yaşadıkları dönüşümlerin analiz edilmesini daha fazla gerekli kılmaktadır.

Söz konusu amaç doğrultusunda bu çalışmada Türkiye'nin yaklaşık 38 yıldır mücadele ettiği PKK terör örgütünün yaşadığı dönüşüm ele alınmıştır. Birinci bölümde yeni terörizm kavramı ve genel varsayımları eski terörizmle karşılaştırmalı olarak ortaya konmuş, ikinci bölümde PKK'nın örgütlenme biçiminin, hedeflerinin, motif ve motivasyon kaynaklarının,

eylem yöntemleri ve taktiklerinin nasıl bir dönüşüm geçirme arayışında olduğu yeni terörizmin ortaya koyduğu varsayımlar özelinde tartışılmıştır.

Yeni terörizm tartışmalarının odak noktası her ne kadar El Kaide ve İŞİD olsa da, PKK terör örgütü de yeni terörizmin etkisiyle ve El Kaide ile İŞİD'den tecrübe ettiği ve öğrendiği unsurlarla birlikte yeni terörizmin önemli örneklerinden birini oluşturmaya başlamıştır.

Sonuç olarak PKK, özellikle Suriye'de PYD/YPG kolu vasıtasıyla tecrübe ettiği unsurları, bir dönüşüm gerekçesi ya da zorunluluğu olarak algılamış ve benzer yöntemleri Türkiye'ye karşı uygulamaya koymuştur. Bu noktada Suriye'de yaşanan gelişmeler PKK'nın dönüşümü için bir alt yapı oluşturmuştur. Bu sebeple gelecekte Suriye'de devam eden çatışmaların evrileceği boyutun, ya da oradaki merkezi otorite boşluğunun artarak devam etmesinin, PKK'nın yeni bir dönüşüm geçirmesine de etki etmesi muhtemel görünmektedir.

TEORİ VE PRATİKTE TERÖRİST ÖRGÜTLERİN ŞEHİR EYLEM YÖNELİMLERİ VE STRATEJİLERİ

Mehmet KURUM*

Öz

Terörist örgütler içinde buldukları zaman ve zemine göre kırsal alanları, şehirleri veya her iki alanı aynı anda eylem ve faaliyet alanı olarak kullanabilmektedirler. 19. yüzyılda endüstrileşmenin sonucu ortaya çıkan hızlı şehirleşme bir taraftan modern terörist hareketlerin ortaya çıkmasının zeminini oluştururken diğer taraftan terörist hareketlerin hem örgütlenme ve eylem alanı hem de propagandalarının hedefleri olmuştur. 20. yüzyılın başlarından itibaren ulusal kurtuluş hareketleriyle ortaya çıkan ve Soğuk Savaş döneminde devam eden süreçte terörist grupların bazıları şehirleri, bazıları kırsal alanları, bazıları ise hem şehirleri hem de kırsal alanları fiziki alan olarak kullanmışlardır. El Kaide tarafından 11 Eylül 2001'de ABD'de ve 2011 sonrasında DEAŞ tarafından gerçekleştirilen terör saldırıları, şehirlerde yapılan terörist eylemlerin şiddetinin hangi seviyelere kadar ulaşabileceğini ve insanlar üzerinde yaratabileceği korku ikliminin dehşet verici örneklerini oluşturmuştur. Nitekim hem eylem sayısı hem de öldürücülük açısından şehirler terör eylemlerinin ana hedefi haline gelmeye başlamıştır. Gelecekte de dünyada şehirleşmenin daha hızlı ve kontrolsüz bir şekilde artması, şehirlerin hem fiziki hem de insani boyutta karmaşıklaşması ve hassasiyetlerin çeşitlenmesi, şehirlerin terörist örgüt ve hareketlerin temel eylem alanlarından biri haline gelmesine neden olacağı öngörülmektedir. Nitel boyutta ele alınan bu çalışmada; dünyada hızlı ve kontrolsüz bir şekilde karmaşıklaşan şehirlerin terörist örgüt ve hareketler tarafından nasıl istismar edilebileceği ve güvenlik birimlerinin emniyet ve asayişini sağlamada ne gibi zorluklar ile karşılaşabileceğine ilişkin hususların incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda çalışmada ilk olarak tarihsel süreçte terörist örgütlerin hangi stratejik ve taktik düşünceler ile şehir eylemlerine yöneldikleri ortaya konulacaktır. Müteakiben şehirlerin fiziki ve sosyal boyutta gelişiminin terörist örgütlerin eylem dinamikleri ile güvenlik kuvvetlerinin operasyonel dinamiklerine etkileri incelenecektir.

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Anahtar Kelimeler: Terör, Terörist Örgüt, Marighella, Şehirleşme, Şehir Eylem Stratejisi.

JEL Kodları: F50, F51, F52

Yazarın Notu: Bu çalışma bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır. Bu çalışmada etik kurul izni veya yasal/özel izin gerektirecek bir içerik bulunmamaktadır. Çalışma ile ilgili herhangi bir çıkar çatışmasının bulunmadığı SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisi'ne yazar imzası ile beyan edilmiştir.

* Dr. Öğr. Üyesi, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Terörizm Araştırmaları Merkezi Müdürü, e-posta: mehmet.kurum@jsga.edu.tr, mkurum@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-5387-4188

Urban Action Tendencies and Strategies of Terrorist Organizations in Theory and Practice

Abstract

Depending on temporal and spatial considerations, terrorist organizations are able to use rural areas, urban areas or both at the same time as fields of action and activity. The rapid urbanization, that emerged as a result of industrialization in the 19th century; on the one hand, formed the basis for the emergence of modern terrorist movements, on the other hand, became an area for both the organization and action of terrorist movements and a target of their propaganda. Within the time period that emerged with the national liberation movements, which started from the onset of the 20th century, and continued during the Cold War period, some of the terrorist groups used urban areas, some used rural areas, and some used both areas as physical fields of activity. The terrorist attacks carried out by Al-Qaeda in the USA on September 11, 2001, and executed by DAESH, which emerged after Al-Qaeda and year 2011, have set terrifying examples of to what extent the violence of terrorist acts in urban areas can reach and the climate of fear it can create on people. As a matter of fact, urban areas have started to become the main target of terrorist acts in terms of both the number of actions and lethality. It is predicted that in the future, the rapid and uncontrolled increase of urbanization in the world, the complexity of urban areas in both physical and human dimensions, and the diversification of vulnerabilities, will cause urban areas to become the main fields of action of terrorist organizations and movements. In the study, in which the subject was discussed in a qualitative context; the aim is to examine the issues related to how urban areas, which are becoming more complex in a rapid and an uncontrolled manner throughout the World, can be exploited by terrorist organizations and movements, and the challenges the security units may encounter while providing public safety and security. In this context, firstly, in the historical process, based on which strategic and tactical thoughts the terrorist organizations have turned to activities in urban areas will be studied in this article. Subsequently, the effects of the physical and social development of urban areas on the action dynamics of terrorist organizations and on the operational dynamics of security forces will be examined.

Article Type: Research Article

Keywords: Terror, Terrorist Organization, Marighella, Urbanization, Urban Action Strategy.

JEL Code: F50, F51, F52

Author's Note: This study was prepared in compliance with the scientific search and publication ethics. There is no content necessitating any permission from Ethical Board or any legal/special permission in this study. I, as the author of the article, signed my declaration certifying that there was no conflict of interest within the article preparation process.

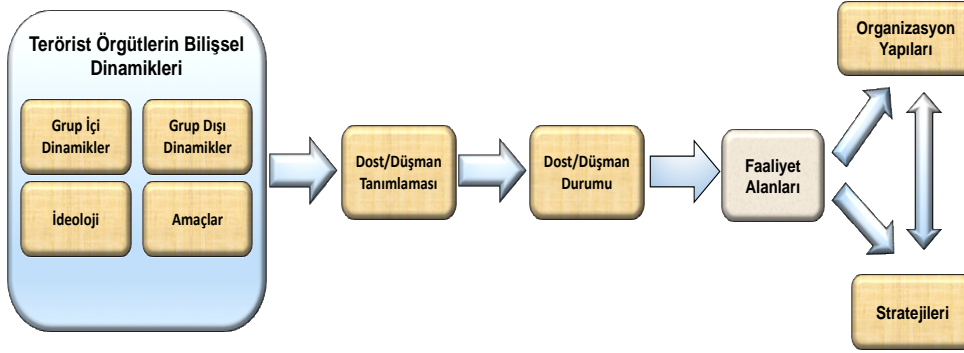
GİRİŞ

Tarihsel süreçte birçok grup, politik amaçlarına ulaşmak için terörü sistematik bir araç olarak kullanmıştır. Bu anlamda, “terör, şiddet kullanma ya da şiddet tehdidi içeren normal dışı yollarla siyasal davranışları etkilemek üzere tasarlanmış sembolik fiil” olarak ortaya çıkmıştır. Halk desteği az olan terörist gruplar, mevcut yönetime bağlı olan ve amaçları doğrultusunda harekete geçmemiş olan kitleleri harekete geçirmek için mevcut yönetimi istikrarsızlaştırarak halk ile bağlarını koparmaya ve terör ile siyasal davranışları etkilemeyi hedeflemişlerdir (Thornton, 1964, s. 71-

74). Terörist örgütler; sembolik içeriğe sahip şiddet eylemleriyle, hedef kitlelerin algılamalarını, bilişsel alanlarını ve faaliyetlerini manipüle etmeyi ve bu şekilde de sosyal etki yaratmayı amaçlar (Gerwehr ve Hubbard, 2007, s. 87-88). Terörizm, anlık kurbanların veya terörist saldırıların ötesinde özellikle psikolojik etkiler yaratmak için tasarlanmıştır. Bu durum, korku yaratarak rakip etnik veya dini grubu, tüm ülkeyi, ulusal hükümeti veya siyasal partiyi veya genel olarak kamuoyunu da içeren daha geniş bir hedef kitleyi yıldırmaya çalışma anlamına gelir. Teröristler, yerel veya uluslararası düzeyde istenen siyasi değişikliği yaratma konusundaki yetersizliklerini şiddet yoluyla yaptıkları propagandayla baskı, etki ve güç oluşturarak tamamlamaya çalışırlar (Hoffman, 2006, s. 40-41).

Terörist örgütler içinde buldukları zaman ve zemine göre kırsal alanları, şehirleri veya her iki alanı aynı anda eylem ve faaliyet alanı olarak kullanabilmektedirler. Terörist örgütlerin hangi alanları tercih edecekleri; örgütlerin amaç ve ideolojileri ile grup içi ve dışı dinamiklerinin şekillendiği bilişsel çerçevede ortaya çıkar. Faaliyet alanlarının belirlenmesine ilişkin süreç Şekil 1'deki model¹ kapsamında açıklanabilir. Örgütlerin amaç ve ideolojileri ile grup içi ve dışı dinamiklerinin etkileşimi sonucu şekillenen bilişsel dinamikleri; kimin dost kimin düşman olduğunun tanımlanmasında belirleyici rol oynar. Bu kapsamda, terörist örgütler tarafından kendi grupları ile temsil ettiklerine inandıkları yandaş kitleler veya aktörler dost, mücadele ettikleri kitleler veya aktörler düşman olarak tanımlanır. Terörist örgütlerin hangi alanlarda faaliyet gösterecekleri, söz konusu süreç ile gelişen dost ve düşman tanımlaması ile dost ve düşman durumu kapsamında şekillenir. Doğal olarak örgütlerin bilişsel dinamiklerindeki değişimler de dost ve düşman tanımlamalarının değişmesine ve bunun sonucunda yeni tanımlamalara bağlı olarak da faaliyet alanlarının değişmesine neden olur. Terörist örgütlerin dost ve düşman tanımlamalarına göre ortaya çıkan faaliyet alanları, örgütlerin bu faaliyet alanlarında nasıl örgütlenmeleri gerektiğinin yanında düşmanlarına karşı mücadelelerinde hangi strateji ya da stratejileri kullanacaklarının ipuçlarını verir. Çünkü terörist örgütlerin stratejileri faaliyet alanlarının özelliklerine ve örgütlenebilecekleri ortamlara göre şekillenir (Kurum, 2017, s. 84). Nitekim bir terörist grubun stratejilerinin seçimini etkileyen en önemli iki faktör, örgütlerin içinde buldukları çevre/ortam ile hükümetlerin (kapasitelerine bağlı olarak) verebilecekleri tepkiler olduğu söylenebilir (O'Neill, 2005, s. 64).

¹ Bu model Kurum (2017) tarafından kavramsallaştırılmış olan Bilişsel Güvenli Ortamlar modelinden uyarlanmıştır.

Şekil 1: Terörist Örgütlerin Bilişsel Dinamikleri ile Faaliyet Alanları İlişkisi (Kurum, 2017, s. 80)

Terörist örgütlerin kullandıkları fiziki alanlar; temelde şehirlerin ve kırsal alanların özelliklerinin sağladığı fırsatlara ve devletlerin askerî ve güvenlik birimlerinin şehirler veya kırsal alanlardaki kontrolü sağlama kapasitelerine göre şekillenmektedir. İlk çağlarda ortaya çıkan terörü araç olarak kullanan Yahudi inanç grubu Sicariiler daha çok şehirlerin kalabalık ortamlarında saldırı eylemleri yaparken, 11. yüzyılda Haşhaşiler, Alamut kalesi gibi coğrafi olarak ulaşılması güç, arazilerde kendilerini koruyarak çeşitli suikast eylemleri düzenlemişlerdir. Modern terörizmin ortaya çıktığı 19. yüzyılda Rusya’da şehirler, 20. yüzyılın başlarından itibaren ulusal kurtuluş hareketleriyle ortaya çıkan ve Soğuk Savaş döneminde devam eden süreçte terörist grupların bazıları şehirleri, bazıları kırsal alanları, bazıları ise hem şehirleri hem de kırsal alanları fiziki alan olarak kullanmışlardır. Günümüzde ise, öncekilerden farklı olarak terörist örgütler tarafından kullanılan fiziki alanlar, hem şehirleri hem de kırsal alanı kapsamakla birlikte, belirli bir ülke ve bölgeyle sınırlı kalmayıp, hem eylemsel hem de örgütsel olarak uluslararası boyutlara ulaşmıştır (Kurum, 2017, s. 85).

Nitekim El Kaide tarafından 11 Eylül 2001’de ABD’de El Kaide tarafından gerçekleştirilen terör saldırıları, şehirlerde yapılan terörist eylemlerin şiddetinin hangi seviyelere kadar ulaşabileceğini ve insanlar üzerinde yaratabileceği korku ikliminin dehşet verici bir örneği olmuştur. 11 Eylül saldırıları sonrasında çeşitli terörist gruplar tarafından özellikle büyük şehirler hem eylem yoğunluğu hem de öldürücülük açısından saldırı eylemlerinin ana hedefi haline gelmeye başlamıştır. 2011 sonrasında Irak ve Suriye’nin belirli bölgelerinde de facto olarak kontrol sağlayan DEAŞ, benzer şekilde dünyanın birçok ülkesindeki başkent ve büyük şehirlerinde öldürücülüğü yüksek terör eylemleri gerçekleştirmiştir.

Gelecekte de dünyada şehirleşmenin daha hızlı ve kontrolsüz bir şekilde artması, şehirlerin hem fiziki hem de toplumsal boyutta karmaşıklaşması ve hassasiyetlerin çeşitlenmesi, şehirlerin terörist örgüt ve hareketlerin temel eylem alanlarından biri haline gelmesine neden olacağı öngörülmektedir. Nitel boyutta

ele alınan bu çalışmada; dünyada hızlı ve kontrolsüz bir şekilde karmaşıklaşan şehirlerin terörist örgüt ve hareketler tarafından nasıl istismar edilebileceği ve güvenlik birimlerinin emniyet ve asayişini sağlamada ne gibi zorluklar ile karşılaşabileceğine ilişkin hususların incelenmesi amaçlanmaktadır.

Bu kapsamda, terörist grupların şehirlerde eylem yönelimlerini anlamak için ilk olarak tarihsel süreçte terörist örgütlerin hangi stratejik ve taktik düşünceler ile şehir eylemlerini yöneldikleri ortaya konulacaktır. Doktrinel anlamda Brezilya'da aynı zamanda bir terörist hareketin liderlerinden olan Carlos Marighella tarafından kaleme alınan "Şehir Gerillasının El Kitabı" incelenerek dönemin şehri eylem stratejisi ile dinamikleri açıklanacaktır. Daha sonra 11 Eylül 2001 terör saldırıları sonrasında terörist örgütlerin şehir eylem yönelimlerindeki değişim ortaya konulacaktır. Müteakiben şehirlerin fiziki ve toplumsal boyutta gelişiminin terörist örgütlerin eylem dinamikleri ile güvenlik kuvvetlerinin operasyonel dinamiklerine etkileri incelenecektir.

Terörist Örgütleri Şehirlere Yönelten Stratejik ve Taktik Düşünceler

Tarihte sistematik olarak terörizmi ilk kullanan gruplardan biri M.S. 66-73 yıllarında faaliyet gösteren Yahudi inanç grubu olan Sicariiler'dir. Sicariiler, Roma İmparatorluğuna karşı bağımsızlıklarını kazanabilmek için şehir mücadelesini içeren terör stratejisini uygulamışlardır. Değişen durumlara göre farklı taktikler kullanan Sicariiler, bir taraftan "sicari" adı verilen hançerle toplumun büyük kesiminde hassasiyet yaratmak amacıyla pazarlar gibi kalabalık ortamlarda acımasız suikastlar düzenlemişlerdir. Bu suikastlarında bir Roma lejyoneri veya kendilerine ihanet ettiklerini düşündükleri bir Yahudi vatandaşına kadar çeşitli politik ve dini liderleri hedef almışlardır. Suikast eylemlerinin yanında ağır vergi yükü altında ezilen çalışan sınıfın desteğini kazanmak için vergi kayıtlarının buldukları binalara saldırılar düzenleyerek vergi kayıtlarını yok etmeye çalışmışlardır (Hoffman, 2006, s. 83; Chaliand ve Blin, 2007, s. 55-58). Ayrıca Sicariiler Romalılar tarafından kullanılan su kuyuları ile ambarları zehirleyerek, şehirlere yönelik ilk ilkel kimyasal saldırı eylemlerini de gerçekleştirmişlerdir. Sicariiler korku yayan şiddet eylemleriyle, hedef alınan kurbanlarının çok ötesinde psikolojik etki yaratmayı amaçlamışlardır. Bu şekilde işgalci Roma yönetimi ile işgalcilerle işbirliği yapan Yahudileri kapsayan daha geniş bir kitleye karşı güçlü mesajlar vermeyi amaçlamışlardır (Hoffman, 2006, s. 83).

1090–1272 yılları arasında İran, Suriye ve Filistin bölgelerinde

faaliyet gösteren Şii İsmailiye mezhebinden olan “Haşhaşiler” amaçlarına ulaşmak için terörizmi araç olarak kullanmışlardır. Hasan Sabbah tarafından kurulmuş olan grup, başlangıçta Alamut kalesi gibi dağlık bölgelerdeki uzak kaleleri ele geçirerek üslenmiş ve daha sonra şehir merkezlerine inerek düşmanlarına karşı suikast eylemleri gerçekleştirmiştir. Düşmana karşı açık cephede savaşmak için kendi kuvvetinin yetersiz olduğunu düşünen Hasan Sabbah, bunun yerine küçük, disiplinli grup ile planlı, sistematik ve uzun süreli terör kampanyasının çok daha etkili politik bir silah olabileceğini öngörmüştür² (Laqueur, 1999, s. 8-11). Haşhaşiler, Selçuklu Devleti’nin otoritesinin sarsıldığı dönemlerde bazı şehirleri kontrol altına almak için şehirlerde çeşitli terör kampanyalarına yönelmişlerse de başarılı olamamışlardır (Chaliand ve Blin, 2007, s. 67-68).

Kırsal alanlar genelde şehirlerdeki mücadele kazanılana kadar kaçıp kurtulmak için bir yer olmuştur. Şehirler, merkezlerinde güvenlik sağlandığında ve yeni bir yönetim kurulduktan sonra kontrolün kolayca sağlanabileceği soyut bir alandan daha fazla anlam ifade etmiştir (Taw ve Hoffman, 1995, s. 71).

19.Yüzyıl Modern Terörizm Dönemi Anarşist Dalga

Fransız İhtilali (1789) sonrasında monarşi karşıtlığı Avrupa’da yayılmaya başlamış ve tanrısal otorite politik olarak sorgulanarak milliyetçilik ile birlikte ulus devlet sisteminin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Aynı dönemde büyük Endüstri Devrimi ile yaşanan sosyo-ekonomik değişimler 19. yüzyıl kapitalizminin yabancılaştırıcı ve sömürücü koşulları Anarşizm, Komünizm/Marksizm gibi yeni ideolojilerin ortaya çıkmasına ve günümüzdeki anlamda devlet karşıtı devrimci terörizmin gelişmesine neden olmuştur (Hoffman, 2006, s. 4-5).

19. yüzyılın ikinci yarısında Avrupa ve ABD’de benzeri görülmemiş teknolojik ve ekonomik gelişmeler ile üretimin ve ticaretin hızla artması modern kapitalist ekonominin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Şehirlerde gelişen endüstrinin işgücü ihtiyacı ve daha iyi yaşam beklentisiyle kırsal bölgelerden şehirlere göç hızlanmıştır. Kentsel nüfus da önemli ölçüde artmış ve 60 yılda ana kentsel alanlarda yaşayan insanların sayısı iki katına

² Düzenlenen suikast eylemlerinde Bağdat’ta Selçuklu Devleti veziri Nizamülmülk gibi Sünni devlet adamlarının yanında Suriye’de Hıristiyan Kont Raymond II ve Kudüs Kralı Montferrat gibi dönemin önemli kişiler hedef alınmıştır. Alamut kalesinin 1270 yılında Moğollar tarafından işgal edilmesiyle etkinlikleri kaybolmuştur (Laqueur, 1999, s. 8-11).

çıkıştır. Bu şekildeki dönüşüm bütün ilerlemelerden faydalanan burjuvazi sınıfı ile son derece perişan ve güvencesiz bir ortamda çalışan işçi sınıfını ortaya çıkarmıştır. Toplumsal dönüşüm ile ortaya çıkan gerilimler aynı zamanda devrimci doktrinlerin gelişmesine katkı sağlamıştır (Hubac-Occhipinti, 2007, s. 114-115).

Teröristlerin eylem imkânları, 1800'li yılların başında büyük oranda tek atımlık silahlar ile daha kısıtlı iken (Ehrlich ve Liu, 2006, s. 161) İsveçli kimyager Alfred Nobel tarafından 1866'da dinamitin keşfedilmesi Fransa, Rusya ve ABD dâhil birçok ülkede anarşist ve popülist hareketlerin yükselişine etki etmiştir. Dinamit; dönemin diğer silah türlerine göre çok daha hafif olması, kolay kullanımı, kitleler üzerinde hem daha öldürücü hem de daha korkutucu olması sebebiyle, terörist tip saldırı eylemleri için çok uygun bir araç olmuştur (Chaliand ve Blin, 2007a, s. 180).

Şehirlerin nüfuslarının hızlı artışıyla ortaya çıkan toplumsal gerilimler, dinamitin keşfedilmesi ve mevcut ortamı doktrine ederek devrim gerçekleştirmeyi amaçlayan ideolojilerin ortaya çıkması, “eylemli propaganda”nın uygulanması için uygun bir zemin hazırlamıştır. Nitekim 1881 yılı Krallara yönelik suikastların başlangıç yılı olmuştur. Rus Çar II. Alexander, “Halkın İradesi” (Narodnaya Volya) adlı anarşist örgüt tarafından bombalı saldırı eylemi ile öldürülmüştür (Chaliand ve Blin, 2007a, s. 178). 1883'te ABD'deki İrlandalıların kurduğu “Clan na Gael” ile İrlanda Cumhuriyet Kardeşliği (Irish Republican Brotherhood) örgütü taktik bir ittifak kurarak İngiltere'nin Londra metrosu ve ana tren istasyonu ile diğer şehirlerde bombalı eylemler başlatmıştır. Bu bombalı eylemlerin amacı; kendi davalarına dikkat çekmek olsa da, yoldan geçen ve demiryolu yolcusu çok sayıda kişinin hayatını kaybetmesine neden olmuştur (Hoffman, 2006, s. 10).

“Anarşist dalga” (1880-1920) olarak adlandırılan bu dönemde, şehirlerin terörist gruplarca örgütlenme, propaganda ve eylemsellik açısından oldukça önemli olduğu görülmektedir. Dinamitin icadı ile birlikte 1880'lerde, anarşist terörizmin en belirgin eylemleri Almanya, Avusturya ve ABD'de gerçekleşirken, 1890'lardan itibaren Fransa, İspanya, İtalya ve Portekiz gibi batı ve güney kıta Avrupası ülkelerine yayılmıştır. Bu ülkelerde anarşist teröristler tarafından 60'tan fazla kişi öldürülmüş ve 200'den fazla kişi dinamit, tabanca ve hançerle yaralanmıştır. Kurbanların sayısı nispeten az olsa da birçoğunun siyasal ve sosyal açıdan yarattığı etki, bu şiddet eylemlerinin kötü şöhretini büyük ölçüde arttırmıştır (Rapoport, 2004, s. 47).

Bu eylemlerin etkisinin yüksek olmasının bir diğer önemli nedeni ise Paris, Barselona ve Roma gibi büyük kent merkezlerinde meydana gelmeleridir. Büyük şehir merkezlerinde düzenlenen eylemlerin hedefi ise çoğunlukla ses getirebilecek ve kalabalık kitlelerin bulunduğu ortamlar olmuştur. Örneğin 1893'te Barselona'da otuzdan fazla insan hayatını kaybetmesine neden olan opera binasının bombalanması eylemi ile İtalya'da 1894'te parlamento binasının bombalanması eylemleri halkı önemli ölçüde korku ve paniğe sürüklemiştir (Jensen, 2004, s. 134-139; Chaliand ve Blin, 2007a, s. 178-179).

Aynı dönemde Osmanlı Devleti topraklarında da benzer eylemlerin gerçekleştirildiği ve şehirlerin bu maksatla bir eylem alanı olarak seçildiği dikkat çekmektedir. Osmanlı Makedonya'sında ortaya çıkan İç Makedonya Devrimci Örgütü ve anarşist ideoloji etrafında birleşmiş bir grup olan ve "Gemiciler" olarak anılan oluşumun Selanik'te planlayıp gerçekleştirdiği eylemler bunu göstermektedir. 28 Nisan 1903'te Selanik limanındaki Fransız gemisi Guadalquivi'nin dinamitle patlatılması ve akabinde 29 Nisan'da şehir merkezinde kafelere yapılan bombalı saldırılar ile Selanik Osmanlı Bankası'nın bombalanması dikkat çeken terör eylemleri olarak tarihe geçmiştir (Şenışık, 2017: 297). Rus anarşist örgüt "Halkın İradesi"nin (Narodnaya Volya) yöntemlerinden etkilenen Ermeni terör örgütleri İstanbul'da çeşitli bombalı terör eylemleri gerçekleştirmiştir. 26 Ağustos 1896 tarihinde İstanbul'un çeşitli semtlerinde silahlı ve bombalı saldırılar ile Osmanlı Bankası ele geçirilmiştir. Avrupalı devletlerin müdahalesi ile baskını yapan teröristler bir Fransız gemisiyle Malta'ya götürülmüştür (Laqueur, 2001, s. 43-44; Engin, 2001, s. 37-38; Chaliand ve Blin, 2007a, s. 193).

Birinci Dünya Savaşı Sonrası Dönem: Sömürge Karşıtlığı

"Sömürge karşıtı" olarak adlandırılan ikinci dalgada (1920-1960) yaşanan terör olaylarında da şehirler önemini devam ettirmiştir. Bu dönemde terörist örgütler hedef yelpazelerini genişleterek farklı hedeflere yönelik eylem gerçekleştirmeye başlamışlardır. Özellikle daha önceleri devletin önemli politik figürlerine yönelik gerçekleştirilen suikast eylemlerinin istenen etkiyi yaratmamasının hedef yelpazesinin genişlemesinde etkili olduğu ifade edilebilir. Nitekim bu süreçte terörist örgütler "devletin gözü ve kulağı" olarak görülen polis ile ailelerini hedef alan sistematik terörist eylemlere yönelmişlerdir. Teröristler polisi hedef alan eylemler ile polisin yetersizliğini ortaya koymayı ve nihayetinde askerî güçlerin olaylara müdahale ederek şiddetin tırmandırılarak toplumsal desteği yanlarına çekmeyi amaçlamışlardır (Rapoport, 2004, s. 54).

1931-1948 arasında Filistin’de İngiliz yönetimine karşı faaliyet gösteren Yahudi Irgun (Irgun Zvai Leumi/Ulusal Askerî Örgütü) terör örgütü, hükümet kurumlarının öncelikli olarak hedef alınmasını içeren bir strateji benimsemiştir. Irgun, Şubat 1944’te Filistin’in üç büyük şehri olan Kudüs, Tel Aviv ve Hayfa’da aynı anda göçmenlik departmanının bombalanmasıyla faaliyete geçmiştir. Özellikle de hükümetin politikalarının uygulanmasını sağlayan güvenlik güçleri hedef olarak seçilmiştir. En önemli bombalama eylemlerinden biri 1946’da Kudüs’te King David oteline yapılan bombalı saldırıdır. Bu saldırı da 91 kişi hayatını kaybetmiş 45’i ise yaralanmıştır. Irgun, şehirlerde gizlenmeyi, örgütlenmeyi ve eylemlerini gerçekleştirdikten sonra da şehrin kalabalığına karışıp normal vatandaşlar gibi hareket etmeyi eylem stratejisi olarak benimsemiştir. Irgun örgütünün amacı; İngilizleri askerî olarak yenmek değil, Filistin’deki İngiliz yönetimini zayıflatmak ve çekilmeye zorlamak için şiddeti tırmandırmak ve hükümetin sembolü olacak hedeflere saldırmaktır (Hoffman, 2006, s. 48).

Aynı dönemde Cezayir’de 1954-1962 yılları arasında Fransız sömürge yönetimine karşı kapsamlı bir ayaklanmaya girişen “Ulusal Kurtuluş Cephesi”nin (Front De Liberation Nationale/FLN) şehirlere yönelik eylem ve faaliyetleri terörist faaliyetler için şehirlerin önemini bir kez daha ortaya koymuştur. İlk iki yılında başarısız olan örgütün kırsal yapılanması dağılma noktasına gelmiştir. Bu noktada örgüt stratejisini şehirlere odaklama kararı almış ve eylemlerini özellikle başkente yöneltmiştir. Şehirlerde artan terör olaylarına karşı Cezayir’deki Fransız Valisi orduyu davet etmiş ve 7 Ocak 1957’de Fransa’nın seçkin bir birliği olan 10. Paraşüt/Hava İndirme Tümeni komutanı General Jacques Massu şehirlerde düzeni sağlamak için tam yetkiyi almıştır. FLN buna cevap olarak Birleşmiş Milletlerin yıllık açılış oturumuna denk gelecek şekilde 28 Ocak’ta genel bir saldırı ilan etmiştir. Nitekim bu dönemde FLN; barlar, kafeler, şehrin kalabalık cadde ve sokakları ile seyircilerle dolu stadyumları hedef almıştır. FLN tarafından gerçekleştirilen terör saldırılarında iki hafta içerisinde 15 kişi ölmüş, 105 kişi de yaralanmıştır. Fransız yönetimi askerî açıdan başarı elde etmiş olsa da Cezayir’de Fransız ordusunun vahşete varan operasyonel faaliyetleri, bir taraftan Cezayir halkını yabancılaştırarak FLN örgütüne yönelik halk desteğinin artmasına neden olurken diğer taraftan Fransız iç kamuoyunun Fransız ordusunun Cezayir’deki harekâtın sürdürülmesi yönündeki desteğinin azalmasına neden olmuştur. Nitekim Fransız ordusu 1962 yılında Cezayir’den çekilmek durumunda kalmış ve Cezayir bağımsız bir ülke haline gelmiştir (Hoffman, 2006, s. 57-60).

Şehir eylem stratejisini kullanan örgütlerden biri de Kıbrıs’ta 1953 yılında General George Grivas liderliğinde faaliyetlerine başlayan “Kıbrıs

Savaşçıların Etnik Örgütü” (National Organization of Cypriot Fighters/EOKA) adlı terörist örgüttür. Grivas, EOKA'nın stratejisini şehirlerde 8-10 kişilik bireysel gruplar ile saldırı eylemleri gerçekleştirerek İngiliz birliklerini mümkün olduğunca şehirlerde güvenliği sağlamaya odaklayarak, Kıbrıs adasının kalanında kontrolü daha kolay elde etmek olarak belirlemiştir. Böylece İngilizler teröristlerin ne zaman nereye saldıracaklarını bilememeleri nedeniyle hiçbir yerde kendilerini güvende hissedememişlerdir. Şehirleri hedef alan bu stratejinin, İngiliz güvenlik güçlerinin dağınık kullanılmasına, korku ve endişeye kapılmasına ve yıpranmasına neden olduğu ifade edilmektedir (Hoffman, 2006, s. 54-55).

1955 yılının sonunda örgüt tarafından şehirlerde uygulanan vur-kaç taktiği ile her hafta ortalama iki İngiliz askeri veya polisin öldürülmesi, güvenlik güçlerini savunmada bırakmış ve etkili karşı operasyonlar yapamamalarına neden olmuştur. Şehirlerde gerçekleştirilen terör eylemleri aynı zamanda uluslararası medyanın da Kıbrıs konusuna dikkatinin çekilmesini sağlamıştır. Yahudi Irgun terör örgütünün lideri Menachem Begin gibi EOKA lideri Grivas'ta, acımasız terörist saldırıların İngiliz kuvvetlerinin moralini bozacağını ve aşırı tepkiyle karşılık vererek Kıbrıslı Rumları EOKA'ya daha çok yönelteceğini öngörmüştür. Nitekim EOKA'nın 400 silahlı militanı ile 750 destekçisine karşı İngiliz güvenlik güçlerinin sayısı 40.000'e kadar çıkmıştır (Hoffman, 2006, s. 55-56).

Soğuk Savaş Dönemi: Yeni Sol Dalga

Geçmişte çoğunlukla tarımsal alanda gelişmekte olan bölge ve ülkelerde, devlet otoritesi ile ticaretin merkezi şehirler genellikle devrimlerin uzak bir hedefi olarak görülmüştür. Gücün merkezi, ticaretin temeli ve hükümet otoritesinin nihai karakolu olan şehirlerin boyun eğdirilmesi, kırsal kitleler seferber olduktan ve kırsal yerler fethedildikten sonra nihai zaferin son ve kesin noktası olarak görülmüştür. Bu süreçte kırsal alana konuşlandırılacak güvenlik güçlerini şehirlere kanalize etmek, şehirlerdeki halkı korkutmak, hükümete olan güveni zayıflatmak ve ulusal ve uluslararası alanda hareketlerine ve amaçlarına dikkat çekmek için izole terör eylemleri gerçekleştirilmiştir. Meksika'da Pancho Villa'dan Çin'de Mao ve 1950'lerde Küba'da Fidel Castro'ya kadar şehirler - kırsal alandaki parlak başarıların sonunda- devrimlerin bitiş noktasını temsil etmişlerdir (Taw ve Hoffman, 1995, s. 71).

“Yeni sol dalga” olarak adlandırılan üçüncü dalga (1960-1990) terörizmde askerî odaklı bir strateji ile Küba'da başarıya ulaşan Che

Guevara, benzer bir ayaklanmayı Bolivya'da denemiştir (O'Neill, 2005, s. 59-61). Guevara'nın "foco" olarak adlandırılan askerî odaklı stratejisinde, kendini adanmış "çekirdek öncü bir grubun" silahlı mücadele ile mevcut politik koşulların değiştirilebileceğini öngörülmüştür (Martin, 2003, s. 135-136).

1967'de Küba'daki kırsal "foco" (odak) devrim stratejisini Bolivya'da uygulamaya koyan Ernesto Che Guevara'nın ölümü ile birlikte devrim girişiminin başarısız olması, devrimci teorisyenleri şehirleşmenin yüksek olduğu Latin Amerika ülkelerinde şehir merkezli "foco" stratejisini uygulamaya yöneltmiştir. Kırsal "foco" stratejisinin aksine bu stratejide önce şehirlerin kontrol altına alınması ve sonrasında kırsal alanın ele geçirilmesi öngörülmüştür (Taw ve Hoffman, 1995, s. 71). Che Guevara'nın 1967'de Bolivya'da askerî odaklı kırsal "foco" stratejisinin başarısızlıkla sonuçlanması, 1960'lı yıllarda Brezilya'daki yönetime karşı mücadele eden Carlos Marighella'yı (1911-1969) şehir ve kırsal gerilla savaşını birleştirecek yeni bir strateji geliştirmeye yöneltmiştir. (Laquer, 2001: 178; Chaliand ve Blin, 2007b: 230-231). Brezilya'da "Ulusal Özgürleştirme Eylemi" (Ação Libertadora Nacional/ALN) örgütünün lideri olan Carlos Marighella şehirlerde örgütlenmenin nedenlerini, amaçlarını, hedeflerini ve taktiklerini "Şehir Gerillasının El Kitabı" (Minimanual Of The Urban Guerilla) adlı kitabında toplamıştır. Marighella'nın bu kitabı dönemin birçok sol ideolojik terörist grubun şehir eylemlerine yönelmesinin esin kaynağı olmuştur (Laquer, 2001, s. 185). Ayrıca bu dönemde Venezuela, Arjantin ve Bolivya'daki kırsal isyan hareketlerinin hükümetin güvenlik kuvvetleri tarafından yenilgiye uğratılması, nüfuslarının yarısının şehirde yaşadığı Brezilya ve Arjantin'deki devrimci hareketler tarafından şehirlerde gücü elde etmenin mevcut yönetimi ele geçirmenin koşulu olarak görülmesine neden olmuştur (Wilkinson, 2011, s. 27).

Marighella, stratejisinde şehirlerdeki terörizmi kırsaldaki gerilla mücadelesinin bir önceki aşaması olarak görmüştür. Doğrudan askerî stratejilere ya da sadece kırsal dayalı yöntemleri uygulamaya ve tartışmaya devam eden komünist örgütleri şiddetle eleştirmiş ve devrim için "nesnel koşullar" henüz olgunlaşmadığını bu nedenle mücadelenin hem kırsal hem de şehir gerilla savaşı ile sürdürülmesi gerektiğini vurgulamıştır (Baumann, 1973, s. 19). Brezilya'ya özgü coğrafî ve demografik faktörleri değerlendirerek hareketin "Brezilya'nın Kalbi" olarak adlandırdığı Guanabara-Sao Paulo-Belo Horizonte şehirleri üçgeninde olması gerektiğini savunmuştur (Marighella, 2003, s. 86). Bu dönemde Marighella tarafından teorileştirilen şehir terörizmi Latin Amerika'da başta Brezilya'da ALN olmak üzere Uruguay'da "Ulusal Özgürlük Hareketi" (Movimiento de Liberacion Nacional/MLN) ve Arjantin'de "Halkın Devrimci Ordusu"

(Ejército Revolucionario del Pueblo/ERP) örgütleri tarafından uygulamaya geçirilmiştir. Bu örgütler eylemlerinde daha çok şehirlere odaklanmış ve çoğunlukla soygun, adam kaçırmaya ve suikast tarzı eylemlere yönelmişlerdir (Laquer, 2001, s. 185).

Latin Amerika’da süren terör dalgası eş zamanlı olarak Avrupa’da da etkisini göstermiştir. Almanya’da “Baader-Meinhof Fraksiyonu”, İngiltere’de “Geçici İrlanda Cumhuriyet Ordusu” (Provisional Irish Republican Army/PIRA), İspanya’da “Bask Yurdu ve Özgürlük” (Euskadi Ta Askatasuna/ETA), İtalya’da Kızıl Tugaylar ile Japon Kızıl Ordusu eylem faaliyet alanı olarak şehirleri kullanmışlardır (O’Neill, 2005, s. 75). Filistin Halk Kurtuluş Cephesi (FHKC)’nin 22 Temmuz 1968’de Roma-Tel Aviv hattında gerçekleştirdiği uçak kaçırmaya eylemi terör eylemlerinin etkisini uluslararası boyutlara taşımıştır (Hoffman, 2006, s. 63). Nitekim 1960-1990 yılları arasında en çok karşılaşılan eylem türleri uçak kaçırmaya, rehin alma ve büyükelçiliklere saldırılar olmuştur (Demir, 2018, s. 166). Bu dönemde ortaya çıkan bazı terörist gruplar eylem ve faaliyet alanları olarak hem kırsal bölgeleri hem de şehirleri aynı anda kullanmaya başlamıştır. Nitekim Peru’da “Peru Komünist Partisi - Aydınlık Yol” (Partido Comunista Del Peru – Sendero Luminoso/PCP-SL) adlı örgüt başlangıçta yoksul olan Ayacucho bölgesinde sadece kırsal alanda faaliyet gösterirken zamanla saldırı eylemlerini başkent Lima ve diğer şehirlere de yaymıştır. Benzer şekilde Filipinler’deki “Yeni Halk Ordusu” (Bagong Hukbong Bayan/BHB), şehir terör taktikleri ile kırsal gerilla savaşını bir arada kullanmıştır (Raymond, 2003, s. 80).

Türkiye’de 1960’lı yılların sonlarında şiddet içeren sol ve sağ öğrenci olayları sonrasında birçok radikal sol ideolojik terörist örgüt ortaya çıkmıştır. Nitekim Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO) kırsal alanı esas alan (sözde) halk savaşını stratejisini benimserken, Türkiye Halk Kurtuluş Partisi/Cephesi (THKP/C) ise şehir gerilla stratejisini Mao’nun uzun süreli halk savaşı stratejisi ile sentezlemiştir. Türkiye Komünist Partisi/Marksist-Leninist (TKP/ML) ise Marksizm-Leninizm-Maoizmi esas alarak mücadelenin kırsaldan başlayarak şehirlere doğru yayılması gerektiğini savunurken Devrimci Halk Kurtuluş Partisi/Cephesi (DHKP/C) ses getiren eylemlerini şehirlerde gerçekleştirmiştir. Marksist Leninist Komünist Partisi (MLKP) mücadelenin şehirlerden başlayarak kırsala yayılması gerektiğini savunurken, Maoist Komünist Partisi (MKP) kırsal alanları esas alan mücadeleyi benimsemiştir (Kurum ve Çardak, 2023). Nitekim dünyadaki sol konjonktürdeki çeşitliliği bağlı olarak Türkiye’deki sol terörist örgütler de amaçlarına ulaşmak için kimi zaman kırsal alanı kimi zaman şehirleri veya her ikisinin karışımını esas alan stratejiler benimsemişlerdir.

Şehir Eylem Stratejisinin Doktrine Edilmesi: Marighella'nın Şehir Gerillasının El Kitabı

Şehir eylem stratejisine ilişkin fikirlerini “Şehir Gerillasının El Kitabı” (1969) adlı kitabında toplamış olan Carlos Marighella, stratejisini önce şehirde gerilla eylemlerine başlanarak kökleşmenin sağlanması ve sonrasında kır gerillasının başlatılması olarak öngörmüştür. Brezilya'nın Sao Paulo ve Rio gibi nüfusu kalabalık şehirlerini “insan okyanusu” olarak tanımlamış ve şehir gerillasının 1969'un ikinci yarısında diğer vatandaşların içinde gizlenen “sudaki balık” gibi kökleştiğini belirtmiştir. Kır gerillasının da aynı yılın sonunda başlatılması düşünülmüştür (Marighella, 2003, s. 27).

Marighella, niçin şehir gerillası ile mücadeleye başlandı sorusuna “Ülkenin içinde bulunduğu dikta ortamında, propaganda ve kamuoyunda tanınma olanakları, özellikle şehirlerde vardır” şeklinde cevap vermiştir. Şehirlerdeki mevcut durumun gerillayı başlatabilmek için istenilen nesnel ve öznel koşulları bir araya getirdiğini düşünmüştür (Marighella, 2003, s. 46). Ekim 1969'da Conrad Detrez tarafından derlenen bir mülakatta Marighella, “devrimci savaş” mücadelesinde şehir gerillası ve psikolojik savaşın kır gerillasının önüne geçtiğini öne sürmüştür. “Devrim mücadelesine” devlet güçlerinin yoğunlaşmasına imkân veren kır gerillası ile başlamak yerine şehir gerillası ve psikolojik savaş ile başlamanın daha etkili olacağını ifade etmiştir. Şehir eylemlerine karşı Brezilya yönetiminin askerî yönetime dönüştüğünü ve bu şekilde askerî yönetim tarafından alınan sert tedbirlerin halkı hoşnutsuz ederek kendi hareketlerinin güçlenmesini sağlayacağını ve mevcut yönetimin meşruluğunun azalacağını öngörmüştür (Marighella, 2003, s. 55-56).

Devrimci savaşın şehir gerillası, psikolojik savaş veya kır gerillası biçimlerinde kendini gösteren uzun süreli bir savaş olduğunu belirten Marighella (2003, s. 63, 67-69, 76), şehir gerillasında olması gereken temel özellikleri de şu şekilde özetlemiştir:

- Şehir gerillasının hedefi, kır gerillasına destek olmak, silahlı halk kuvvetleriyle birlikte yepyeni bir devrimci sosyal ve politik yapı kurmaktır.

- Şehir gerillasının düzenli dikta kuvvetlerine karşı avantajı; dikta kuvvetlerinin halkın nefret ettiği düşman adına hareket etmesine karşılık, şehir gerillasının savunduğu haklı davanın halkın kendi davası olmasındandır.

- Şehir gerillası halk arasında yaşamasını bilmeli, hayatını çalışarak kazanmalı ve normal şehir hayatına aykırı düşmemeye dikkat etmelidir. Eğer polis tarafından tanınıyor veya aranıyorsa gizlenerek yaşamalıdır.

- Görevlerini yerine getirebilmek için şehir gerillaları 4-5 kişilik küçük gruplar halinde örgütlenmelidir.

Şehir gerillasının en önemli tekniğinin sürekli saldıran ve hareketli olan taraf olması ve savunmanın kendileri için ölüm olduğunun kabul edilmesidir. Sürekli saldırılar ile hükümet kuvvetlerinin yıpratılması, demoralize edilmesi ve saf dışı bırakılarak kır gerillasının meydana çıkması ve gelişmesine ortam sağlanması öngörülmüştür (Marighella, 2003, s. 79).

Marighella (2003, s. 86), Brezilya'da şehir gerillasının saldırı esasına dayanan eylemlerinin amaçlarını da şu şekilde sıralamıştır:

- Brezilya diktasının ve Kuzey Amerikan egemenliğinin dayandığı, ülkede bütün kudreti elinde tutan büyük sanayi maliye-ekonomi-politika-kültür-ordu-subay kompleksinin dayandığı Rio-Sao Paulo-Belo Horizonte üçgenini sarsmak.

- Diktatörlüğün mahalli emniyet ve muhafaza sistemini zaafa uğratmak, devamlı saldırılarımız karşısında diktanın güçlerini daima savunma durumunda bırakmak böylece düşmanı hareketsiz bir durumda kalmaya mahkûm etmek, nereden, nasıl ve ne zaman geleceğini bilmediği saldırılarla düşmanın stratejik sinir merkezlerini tahrip etmek.

- Diktanın kuvvetlerini dağıtmak için, kendi başına hareket edebilen ayrı ayrı gruplarla birçok noktadan saldırıya geçerek hükümet kuvvetlerini belli noktada yoğunlaştırmasına fırsat tanımadan bütün ülke çapında mücadeleye girmeye zorlamak.

- İzlenmesi mümkün olmayan, bitmez tükenmez eylemlere girişerek karışıklıkları sistemli şekilde artırmak, böylelikle diktayı, kırlarda baskı kuramayacak ve birliklerinin büyük kısmını şehirlerde tutmak zorunda kalacak bir duruma düşürmek.

- Diktanın güçlerini alışık oldukları yaşamın konfor ve rahatlığını terke mecbur etmek, kendilerini sürekli alarında ve sınırları gergin bir halde tutmak ya da hiçbir sonuca götürmeyen yanlış izler üzerine çekmek.

- Açık muharebeden ve kesin sonuçlu çatışmalardan kaçınmak, çok seri yapılan ve çok kısa süren yıldırım hücumlarıyla yetinmek.

- Kır gerillasının eylemlere girişmesine ve daha sonra da ulusal kurtuluşun devrimci ordusunun kurulmasına ortam hazırlayabilmesi için şehir gerillasına çok geniş bir hareket ve eylem serbestliği sağlamak.

Marighella, halkın desteğini elde etmek amacıyla, şehir gerillasının eylemlerini her zaman halkın çıkarları doğrultusunda sürdürmesi gerektiğini vurgulamıştır. “Diktanın” yolsuzluğunun görüldüğü her yerde şehir gerillası buna karşı savaştığını göstermelidir. Gerillanın halkın yararına işe karıştığını göstermedeki inatçılığın, halkın desteğini elde etmenin en iyi biçimi olarak öngörülmüştür. Dikta ise şehir eylemlerini kontrol altına almak için baskıyı artıracak ve bu durumda vatandaşların hayatını daha da dayanılmaz hale getirecektir. Devletin düzeni sağlamak için askerî bir düzene dönüşmesi sonucunda mağdur olan halk, hataların ve eziyetlerin tek sorumlusunu mevcut yönetim olarak görmeye başlayacak ve devlet ile iş birliğine girmeyi reddedecektir. Böylelikle kitlelerin desteğini kazanan “gerillalar” diktayı devireceklerdir. Şehirlerde başkaldırının başladığı andan itibaren, hazırlığı “şehir savaşına” bağlı kır gerillasının harekete girişmesine çalışılacaktır (Marighella, 2003, s. 101-102).

Marighella şehir gerilla stratejisinin zorlukları olarak; “yeterli tecrübeli elemanın olmaması, modern silahları tanıyan ve kullanabilen teknik elemanlarının olmaması, teknik personel yetiştirmek için yeterli zamanın olmaması ve atış ile nişancılık talimleri yapabilecek bir yerden yoksun olması şeklinde sıralamıştır (2003, s. 63, 68).

Marighella şehir terörizm stratejisinin esasını “iktidardakileri askerî durumu siyasi bir duruma dönüştürmeye zorlayacak şiddet eylemlerini gerçekleştirerek siyasi krizi silahlı krize dönüştürmek” olarak belirlemiştir. Bu şekildeki bir stratejiyle, devletin yetkililerinin baskıcı bir şekilde tepki göstermeleri için provoke edilerek aşırı karşılık vermesi öngörülmüştür. Ancak pratikte bu baskı, kitlelerin pasif desteğinden başka bir şey çıkarmadan devrimci örgütün parçalanmasına hizmet etmiştir. Bu tür eylemlerdeki potansiyel sosyal tabanın derinliği çok iyi anlaşılammış ve sempati ile organize destek arasında büyük bir fark olduğu kavranamamıştır. Aslında, Marighella'nın şehir gerilla savaşı stratejisinin bazı doğal zayıflıkları: hareketin yer altı doğası ve önemli niteliksel yetersizliği göz önüne alındığında organize halk desteğinin eksikliği ve 1964'ten bu yana diktatörlük altında yönetilen devletin zayıf olduğu varsayımdır. Kırsal “foco” stratejisini reddetmesine rağmen, Marighella'nın şehir gerilla stratejisi de şehir “foco” stratejisi olarak başarılı olamamıştır (Chaliand ve Blin, 2007b, s. 231).

Nitekim Marighella liderliğinde Ekim 1968'de üst düzey bir Amerikan ordu subayının suikastıyla başlatılan “Ulusal Kurtuluş Eylemi” (Ação Libertadora Nacional/ALN) hareketi, Marighella'nın Kasım 1969'da São Paulo'da öldürülmesiyle şehir gerilla savaşı başlatılmadan kaosa dönüşmüştür. Marighella'nın ölümünden sonra 1970'li yıllarda şehir terörizm stratejisiyle

Arjantin’de ERP, “Silahlı Kurtuluş Kuvvetleri” (Fuerzas Armadas de Liberacion/FAL) ve “Montonero Peronist Hareketi” (Movimiento Peronista Montonero/MPM); Uruguay’da “Tupamarolar” adlı terörist örgütler ortaya çıkmış ancak bu örgütlerin hiçbiri başarılı olamamışlardır. Bu örgütlerin şehirlerde şiddeti tırmandırmaları rejimlerin askerî diktatörlüğe dönüşmesine neden olmuştur (Chaliand ve Blin, 2007b, s. 232-234).

Latin Amerika’da şehir eylem stratejisini esas alan terörist örgütlerin neden başarılı olamadıklarının sebepleri şu şekilde özetlenebilir: İlk olarak örgütler, gizliliğe önem veren küçük gruplar ile başarılı eylem yapma ve medyada seslerini duyurma gibi ikincil öneme sahip görevlere odaklanmışlardır. İkinci olarak eylemlerin yürütülmesi ve hareketin güvenliğini sağlamaya çalışmak sınırlı enerjisi ve personeli olan örgütlerin tükenmesine neden olmuştur. Üçüncü olarak çatışma ortamında çoğunlukla halk pasif bir izleyici konumunda kalmıştır. Seçici olmaya yönelik çabaya rağmen terörizmin kullanımı etkili olmamış ve sonuçsuz kalmıştır. Dördüncü olarak tükenmişlik ve güvensizlik duygusu ile başlangıçtaki heyecanın üstü kapanmıştır. Son olarak sürpriz unsurunun zaman içerisinde etkisinin azalmasına bağlı olarak, etkili eylemler ile güvenlik güçlerinin zor duruma düşmelerine yönelik ilgi ve hayranlık, şiddetin genel anlamda kınanmasına ve reddine dönüşmüştür (Chaliand ve Blin, 2007b, s. 234). Ancak şehirleri esas alan bütün devrim girişimlerinde şehirlerde yaşayan halk teröristlerin amaçlarına duyarsız kalmış ve harekete geçirilememiştir. Toplumun şiddet içeren yaklaşımları kabul etmemesi nedeniyle teröristler kendilerini marjinalleşmiş bulmuşlardır. Bunun yanında şehirlerdeki lojistik ve güvenlik yönündeki güçlükler, teröristlerin faaliyetlerini uzun süre devam ettirmesini zorlaştırmıştır (Taw ve Hoffman, 1995, s. 71-72).

Latin Amerika teröristlerinin şehirde karşılaştığı diğer bir zorluk da hükümetin kalesi ve ülkenin siyasi ve ticari sinir merkezi olan şehirlerin içinde ve çevresinde hükümet güçlerinin yoğunlaşabilmesidir. Bu şekilde yoğunlaşan güçler, eğer yenilgiye uğratılmamışlarsa, herhangi bir şehir temelli isyanı kontrol altına almada yeterli olmuşlardır. Her ne kadar bombalama, vur-kaç saldırı ve kaçırma gibi bireysel eylemler gerçekleştirilmiş olsa da, çoğu hükümet -tamamen beceriksiz veya tamamen güçsüz olmadıkça- şehirlerdeki ayaklanma girişimlerini kolaylıkla bastırabilmiştir. Hükümetlerin güvenlik güçlerinin yeterli tedbirler alması, terörist örgütlerin eylem birimlerinin sayılarını azaltarak daha küçük hücrelere dönüşmeye zorlamıştır. Bu şekilde terörist saldırı gruplarının küçülmesi aynı zamanda eylem kapasitelerinin sınırlı kalmasına ve hükümet güvenlik kuvvetlerini yenilgiye uğratacak seviyeye ulaşamamalarına neden olmuştur (Taw ve Hoffman, 1995, s. 72).

Terörizmin Küreselleşmesi: 11 Eylül 2001 Terör Saldırıları

Günümüzde ulusal sınırları aşan farklı amaç ve hedefleri olan çeşitli terörist gruplar ortaya çıkmıştır. Soğuk Savaş sonrasında küreselleşmenin yoğunlaşması, 1979 İran devrimi ve Afganistan işgali ile dinin politik bir araç olarak ön plana çıkması, bir ülkenin sınırları içerisinde amaç ve hedefleri olan terör hareketlerinden farklı olarak El Kaide gibi küresel amaç ve hedefleri olan terör hareketlerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. El Kaide bütün dünyayı savaş alanı olarak kabul ederek, dünyanın herhangi bir yerinde saldırı eylemi gerçekleştirebilmeyi öngörmüştür (O'Neill, 2005, s. 65-66). Geçmişte terörist gruplar sömürge yönetimlerini ülkelerinden çıkarmayı, mevcut rejimi yıkmayı veya belirli bir bölgeyi merkezi yönetimden ayırarak özgürleştirmeyi amaçlarken, El Kaide bağlamında ortaya çıkan yeni anlayışta terörizm, uluslararası asimetrik savaşın potansiyel bir silahı olarak ortaya çıkmıştır (Raymond, 2003, s. 81).

Küresel bir politik sistem (sözde halifelik) kurmayı amaçlayan El Kaide, sürekli ve spekülatif terör saldırılarıyla; ABD ile müttefiklerini baskı altına almayı ve ekonomik kaynaklarını kurutmayı öngörmüş ve öncelikle ABD'nin Müslüman topraklarındaki "(Kuzey Afrika'dan Güney Asya'ya) varlığını ve etkisini ortadan kaldırmayı, sonrasında da "dininden dönmüş" olarak nitelediği devletlerin ortadan kaldırılmasını hedeflemiştir (Raymond, 2003, s. 82; O'Neill, 2005, s. 65-66). Bu amaç ve hedefler El Kaide'nin; hem "uzaktaki düşman" ABD ile batıyı hedef alan, hem de "yakındaki düşman" Ortadoğu'da ve Asya'da "yoldan çıkmış", otoriter ve (sözde) İslam karşıtı rejimleri hedef alan geniş kapsamlı cihat hareketi başlatmasına neden olmuştur (Hoffman, 2006, s. 285). El Kaide amaç ve hedeflerine ulaşmak için çeşitli bölgelerdeki bağlantıları ve yerel işbirlikçileriyle dünyanın birçok yerinde gerçekleştirdiği şiddetli saldırılar ile uluslar ötesi terör kampanyası başlatmıştır (O'Neill, 2005, s. 66).

El Kaide tarafından 11 Eylül 2001'de ABD'de gerçekleşen terör saldırıları, terörizmin doruk noktasına ulaştığı bir süreç olmuştur. Şehirlerde yapılan terörist eylemlerin şiddetinin hangi seviyelere kadar ulaşabileceğinin ve insanlar üzerinde yaratabileceği korku ikliminin dehşet verici bir örneği olarak El Kaide terör örgütünün bu saldırıları terör örgütlerinin şehir eylem stratejisinde de önemli bir farklılaşmayı göz önüne sermiştir. Terörizmin sembolik hedefleri artık yerini mümkün olan en fazla sayıda insanın öldürülmesi olarak değiştirmiştir. Hiyerarşik olmayan gevşek bağlarla birbirine bağlı ağ türü bir organizasyon yapılanması ile El Kaide şehirlerde hücresele ağlar kurarak farklı ülkelerde örgütlenmiş ve eylemlerini de farklı coğrafyalara taşımıştır (Kilberg, 2012, s. 813-815).

11 Eylül 2001'de Dünya Ticaret Merkezi'ne gerçekleştirilen terör

saldırısında 2.825 kişi ölmüş, küçük işyeri sahipleri dâhil 100.000'e yakın iş insanı saldırıdan doğrudan etkilenmiştir (Marcuse, 2004, s. 266). 11 Eylül 2001 saldırıları ile şehir merkezlerinde gerçekleştirilen terörün asimetrik bir savaş türü olarak çeşitli radikal grupların siyasi hedeflerine ulaşmasının ana dayanağı haline gelmeye başladığı değerlendirilmektedir. 11 Eylül 2001 saldırıları terörizmin etkilerini dünyanın büyük şehirlerine yayma yeteneğine sahip olduğunu göstermiştir. Terörizm Bilgi Tabanı'na (Terrorism Knowledge Base) göre 1968-2005 yılları arasında dünyanın en çok saldırıya uğramış otuz ülkesinde toplam 5.866 uluslararası terör olayı meydana gelmiştir. Bu terör saldırı olayların %84'ü (4.942 olay) şehirlerde meydana gelmiştir. Bu olaylarda 9.854 ölüm ve 44.296 yaralanma olmak üzere toplam 54.150 zayıat meydana gelmiştir. Ölümlerin %83,4'ü (8.220), yaralanmaların %95,5'i (42.330) ve toplam zayıatın %93,5'i (50.647) şehirlerdeki terör saldırılarında gerçekleşmiştir (Valiyev, 2007, s. 5).

11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında 2005 yılına kadar Birleşik Krallık, İsrail, Sri Lanka, Rusya, Lübnan, Türkiye, İtalya, Endonezya, Pakistan, Kolombiya, Arjantin, Kenya, Tanzanya, Hırvatistan, Fas, Singapur, Filipinler, Suudi Arabistan, Kuveyt ve Irak gibi 24'ten fazla ülkede 350'den fazla intihar saldırısı gerçekleştirilmiştir (Hoffman, 2006, s. 131). 2004'de Madrid'de, 2005'te Londra'da, 2011'de Oslo'da, 2015'te Paris'te, 2016 Brüksel, Nice ve Berlin'de, 2017'de Manchester, Londra ve Barselona gibi Avrupa'nın önemli başkent ve şehirlerinde önemli terör saldırıları gerçekleştirilmiştir. Bu saldırılarda 600'den fazla insan hayatını kaybetmiş, 3500'ü aşan sayıda insan da yaralanmıştır (Esen, 2017).

Irak'ın 2003'te ABD işgali sonrasında ABD güdümünde oluşturulan Irak yönetimine karşı El Kaide'nin Irak uzantısı gruplar ile yerel olarak ortaya çıkan DEAŞ³ tarafından Irak'ın birçok şehrinde şiddetli terör saldırıları gerçekleştirilmiştir. DEAŞ, 2011 yılında Suriye'de başlayan iç çatışmalar sonrasında 2014 yılında Irak'ta Musul'u ele geçirerek Suriye'ye kadar bir alanda "de facto" bir yönetim oluşturmuştur. El Kaide gibi başta sosyal medyada çeşitli öldürme videoları yayımlayarak internet ortamını etkili kullanabilen DEAŞ, hem Suriye ve Irak'ta önemli şehir ve ekonomik bölgeleri ele geçirerek önemli bir güç haline gelmiş hem de dünyanın farklı ülkelerindeki şehir merkezlerinde "yalnız kurt" olarak nitelendirilen elemanları vasıtasıyla birçok ölümcül ve korku veren saldırılar gerçekleştirmiştir (Stern ve Berger, 2015). DEAŞ, diğer terörist örgütlerden farklı olarak Irak, Suriye ve Libya'da geleneksel askerî yeteneklere sahip

³ Genelde Arapça DEAŞ (ad Davlah al-İslamiyah fil-Iraq wa ash-Sham) ile İŞİD (Irak ve Şam İslam Devleti) isimleri literatürde sıklıkla kullanılan kısaltmalardır. Bu çalışmada standartlık sağlanması açısından DEAŞ kısaltması kullanılmıştır.

yaklaşık 30.000 savaşçısıyla belirli bölge ve şehirleri devlet gibi kontrol eder duruma gelmiştir (Beccaro, 2018, s. 210-211).

“Savaş Araştırma Enstitüsü” (The Institute for the Study of War/ISW) DEAŞ’ın eylem ve faaliyet alanlarını üç halkada açıklamıştır. İlk halkada sözde “halifelik” devletini kurmayı planladığı ‘iç halka’ Ürdün, İsrail, Filistin, Lübnan, Suriye ve Irak bölgesi olarak tanımlanmıştır. Örgüt Irak ve Suriye’de nüfusu kontrol etmek için ilk olarak su gibi yerel stratejik kaynakları ele geçirmiştir. Nitekim DEAŞ 2014-2016 yılları arasında Fırat ve Dicle havzası ile buradaki bazı barajları kontrol altına alarak su ve elektriği bölgedeki yerel halka karşı baskı yapmak ve desteklerini kazanmak için bir silah olarak kullanmıştır. Barajları kontrol altına alması elektrik ve su kaynaklarını kontrol etmesinin yanında suyun akışını keserek ve artırarak operasyonel avantajlar elde etmiştir. Suyu keserek kuruyan nehir yataklarını saldırı güzergâhları olarak sürpriz/beklenmedik bir şekilde kullanma imkânı bulmuştur (Beccaro, 2018, s. 211). DEAŞ, otorite boşluğu yaşanan bölgelerde oluşturduğu konvansiyonel askerî gücü ile hem kırsal alanlardaki stratejik noktaları hem de şehirleri kontrol altına alarak önemli bir güç elde etmiştir.

DEAŞ’ın etki yaratmayı hedeflediği ikinci halka ise tarihsel olarak Arap yöneticiler tarafından Fas’tan Pakistan’a tutulan ‘yakın çevre’ olarak nitelendirilmiştir. Libya ve Sina’daki DEAŞ’ın saldırı eylemleri, 2015-2016 yılları arasında Sirte gibi daha istikrarlı bir mevcudiyete dönüştürülebilen bu tür operasyonlara iyi bir örnek teşkil etmektedir. Üçüncü halka ise Avrupa, ABD ve Güneydoğu Asya gibi ikinci halkanın dışındaki alanlar ‘uzak çevre’ olarak tanımlanmıştır. Bu bölgelerde DEAŞ, Paris ve Brüksel’deki gibi dağınık ama kanlı terörist saldırılar gerçekleştirmiştir (Beccaro, 2018, s. 211). DEAŞ, Irak ve Suriye’de ‘iç çevre’ olarak kontrol altına aldığı hem kırsal alanları hem de önemli şehirleri hem insan kaynağı hem de maddi kaynak olarak kendi faaliyetlerini desteklemek için kullanmıştır. ‘Yakın çevre’ olarak tanımlanan Müslümanların çoğunlukta yaşadığı ülke ve bölgelerde ise “dininden dönmüş” olarak kabul ettikleri mevcut yönetimleri istikrarsızlaştırmak ve ‘uzak çevre’ olarak tanımlanan ‘kâfir’ olarak nitelendirdikleri ülkelerde ayırım gözetmeyen ve daha çok insanın ölmesini amaçlayan korku verici terör saldırı eylemleri gerçekleştirmiştir. Söz konusu amaç ile hedeflerine ulaşmak ve daha büyük etki yaratmak için hem yakın çevrede hem de uzak çevredeki terör saldırılarının hedeflerini dünyanın önemli şehir merkezlerinden seçmiştir.

DEAŞ, Küresel Terörizm Veri Tabanı’na (Global Terrorism Database/GTD) göre 2013-2018 yılları arasında Irak ve Suriye’de gerçekleştirdiği saldırılar hariç toplam 223 saldırı gerçekleştirmiştir. Bu

saldırıları Türkiye dâhil olmak üzere Irak ve Suriye'nin çevre Ortadoğu ülkelerinin yanında Belçika, Fransa, Almanya ve İngiltere gibi Avrupa ülkeleri ile okyanus ötesi Avustralya, Endonezya, Malezya ve Filipinler gibi farklı ülkelerdeki önemli şehir merkezlerinde gerçekleştirilmiştir.⁴ Bu saldırıların türleri incelendiğinde ilk üç sırada 130 bombalı saldırı, 57 silahlı saldırı ve 22'si rehin alma eyleminin olduğu görülmektedir. Söz konusu veri tabanına göre DEAŞ'ın terör saldırısı hedeflerinin (toplam 223 saldırı) yaklaşık %66'sını (42 askerî ve 33 polis hedeflerinin dışında kalan) yumuşak hedefler oluşturmaktadır.

Tarihsel süreçte modern terörizmin ortaya çıktığı 19. yüzyılda terörist örgütler genelde mevcut yönetimlere karşı halk kitlelerinin dikkatini çekmek ve iktidara karşı provoke etmek için şehir tabanlı eylem ve faaliyetlere yönelmişlerdir. Bu yönelim silah ve patlayıcılar ile ulaşım ve iletişim alanındaki teknolojik gelişmelere ve terörist örgütlerin kapasiteleri ile mücadele ettikleri ülke/ülkelerin coğrafi, demografik ve yönetim kapasitelerinin özelliklerine bağlı olarak zaman ve bölgeye göre farklılaşmıştır. Nitekim kentleşme oranının yüksek olduğu ve kırsal alanların terörist faaliyetler için gizlenme, barınma ve eylem yapma imkânları açısından kısıtlı olduğu ülkelerde terörist örgütler stratejik olarak şehir merkezlerini tercih ederken; kentleşme oranının düşük ve kırsal yaşamın nispeten yüksek olduğu, arazinin coğrafi özellikleri açısından gizlenme, barınma ve eylem imkânı sağladığı ülkelerde terörist örgütler stratejik olarak kırsal alanları tercih edebilmektedir. Bazı terörist örgütlerde eylem ve faaliyette buldukları ülke ve bölgelerin özelliklerine göre hem şehir eylem stratejisini hem de kırsal eylem stratejisinin karışımlarını kullanabilmektedirler. Küreselleşmenin yoğunlaştığı günümüzde terörist örgütler artık belirli bir ülkeyle sınırlı kalmayıp, hem eylemsel hem de örgütsel olarak çeşitli şekillerde hem şehirleri hem de kırsal alanları uluslararası boyutlarda kullanabilir duruma gelmişlerdir. Terörist örgütler hem örgütlenebilmek hem de çeşitli eylem ve faaliyetlerde bulunabilmek için bazen kırsal alanları bazen de şehirleri tercih edebilmektedir. Terörist örgütlerin hangi alanları kullanacaklarına ilişkin tercihleri; temelde şehirlerin ve kırsal alanların özelliklerinin sunduğu fırsatlara ve devletlerin güvenlik birimlerinin bu alanlardaki kontrolü sağlama kapasitelerine göre şekillenmektedir.

Terörist örgütlerin şehir eylem strateji ve taktik yönelimleri örgütlerin amaç ve hedeflerine bağlı olarak farklı şekillerde ortaya çıkmıştır. Terörist örgütün faaliyet gösterdiği ülke veya bölgede mevcut iktidarı veya kontrolü

⁴ Bu dönemde Türkiye'de toplam 74 terör saldırısı saldırı gerçekleştirilmiştir.

ele geçirmeyi amaçlaması söz konusu ülke ve bölgede halk desteğini gerekli kılmıştır. Bu anlamda, söz konusu ülke ve bölgelerdeki şehirler hem örgütlenme hem de eylem sahası olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak buradaki eylemlerdeki strateji halkı kazanarak kurtarılmış bölgeler oluşturma üzerine şekillenmiştir. Bu strateji ile terörist örgütler daha çok halkı yanlarına çekmeyi amaçlayan seçici eylemler ile mevcut devlet yönetiminin daha büyük ve ayırt etmeyen güç ile saldırarak halkın büyük kesimini mağdur etmesi hedeflenmiştir. ETA ve IRA gibi belirli bir bölgenin bağımsızlığı için mücadele eden terörist gruplar zaman zaman eylem alanlarını söz konusu bölge dışında da seçebilmektedirler. Nitekim ETA Bask bölgesi dışında İspanya'nın farklı şehirlerinde, IRA ise Kuzey İrlanda'nın dışında Britanya yönetimindeki diğer şehir merkezlerinde çeşitli eylemlerde bulunmuşlardır.

Bunun yanında özellikle uluslar ötesi amaçları olan küresel alanda faaliyet gösteren bazı terörist gruplar stratejik olarak eylem alanlarını; halk desteği beklemedikleri ve hedef aldıkları ülke ve toplumların acizliğini göstermek amacıyla halk desteği almayı hedeflemediği ülke ve bölgedeki şehirlerden seçebilmektedirler. Nitekim El Kaide ve DEAŞ terör eylemlerini herhangi bir halk desteği beklemedikleri Batı ve Güneydoğu Asya ülkelerinde gerçekleştirdikleri görülmektedir. Halk desteği beklemedikleri veya önemsemedikleri eylem sahalarında daha öldürücü ve ayırt etmeyen terör saldırıları gerçekleştirebilmektedirler. Bu şekilde özellikle kalabalık şehirlerde daha çok can ve mal kaybına yol açan terör eylemleri ön plana çıkmaktadır. Bu tür daha çok insanın ölmesini veya zarar görmesini hedefleyen ve korkuya yol açan terör saldırıları ile “güçlü düşmanın” aciz duruma düşürüldüğü mesajı verilmesi amaçlanmıştır.

Şehirlerin Gelişimi ve Terörist Örgütler ile Güvenlik Kuvvetlerinin Operasyonel Dinamiklerine Etkileri

Gelişmekte olan tüm dünyada nüfus hızlı ve karmaşık bir şekilde kırsaldan kente doğru kaymaktadır (Taw ve Hoffman, 1995, s. 68). 1990 yılında dünya nüfusunun %43'ü (2,3 milyar) şehirlerde yaşarken, 2015 yılına kadar şehirlerde yaşayan nüfus %54'e (4 milyar) yükselmiştir. 2030'a kadar küresel şehirleşme oranının %60'ın üzerinde, 2050'de ise %70'in üzerinde olacağı tahmin edilmektedir. Günümüzde dünyada 31'den fazla “mega” şehir (nüfusu 10 milyondan fazla olan şehirler), bir ila beş milyon arasında nüfusa sahip 436 şehir ve 500.000 ila bir milyon arasında nüfusa sahip 551 şehir vardır (Spencer, 2019, s. xl-xli).

Nüfusun hızlı artışı yanında karmaşık kentleşme, küresel düzeyde daha önce benzeri görülmemiş şekilde gelişmeye devam etmektedir. 1990'larda dünyanın kentsel nüfusu %36 oranında artmıştır. 2003 yılına kadar 900 milyon kişi şehirlerin gecekondu mahallelerinde yaşamaya başlamıştır (Graham, 2004, s. 7). Kırsal bölgelerden şehirlere daha iyi bir yaşam umuduyla göç eden birçok kişi daha kötü koşullar ve umutsuzlukla karşılaşmaktadır. Dünyanın birçok ülkesinde göç ile birlikte ani ve hızlı şehirleşme birçok yoksul kenar ve gecekondu mahalleleri yaratmıştır. Bu kenar mahalleleri yaşanan yoksulluk ile devrim ve yıkım söylemleri için birer üreme alanları haline gelmişlerdir (Taw ve Hoffman, 1995, s. 68). Nitekim 1960'ların Latin Amerika devrimcilerinin yaptığı gibi, Lima ve San Salvador gibi şehirleri çevreleyen gecekondu mahalle ve semtlerinde bazı gruplar da belirli alanlarda mevcut meşru yönetime alternatif "gölge hükümet" gibi davranarak kontrolü ele geçirmiş ve bir çeşit "kurtarılmış bölge" oluşturmuşlardır (Taw ve Hoffman, 1995, s. 73).

Hızlı ve kontrolsüz şehirleşme ile birlikte gecekondu gelişmekte olan ülkelerin şehir merkezlerinin bir parçası haline gelmiştir. Kentleşme ekonomik olarak hizmetlerin yoğunlaşması ile yaşam koşullarını iyileştirme potansiyeline sahipken, diğer taraftan bu süreçte sosyal tabakaların geniş bir bölümünün yaşam koşulları kötüleşmiştir. BM verilerine göre, dünyadaki kentsel nüfusun neredeyse üçte biri insanlık dışı yerleşimlerde yaşamaktadır. Kenar mahallelerde insanlık dışı ve yetersiz yaşam koşulları yasa dışılık, radikalleşme ve şiddetin artması için hassas bir zemin oluşturur. Bunun yanında aşırı yoksulluk ve lüksün yan yana olması keskin ayrışma ile rahatsızlıkları beslemekte ve radikalleşme potansiyelini artırmaktadır. Nüfus yoğunluğu ile kötü yaşam koşulları, kentsel terörist gruplara mevcut ortamdan memnun olmayan kitleler içerisinde militan devşirebileceği ve rahat hareket edebileceği bir ortam sağlamaktadır (Le Blanc, 2013, s. 798-799). Teröristler ve isyancılar/devrimciler nüfusun sivil, politik ve ekonomik şikâyetlerinden yararlanarak topluma nüfuz etmeye çalışabilmektedirler (Spencer, 2019, s. xl).

"Kentsel arazinin", tüm toplumların dönüşümünü içeren karmaşık ekonomik, demografik, sosyal ve kültürel değişimlerin ürünü olması (Graham, 2004, s. 20), zaman içerisinde şehirlerin daha çok büyümeleri, politik ve ekonomik güç merkezleri haline gelmeleri düzensiz silahlı grupların faydalanabileceği daha istikrarsız ortamlar yaratmaktadır (Warren, 2004, s. 217). Özellikle, gecekondu mahallelerinde terör-suç etkileşimleri daha şiddetlidir. Bu bölgeler; çetelerin, suç işletmelerinin, teröristlerin ve savaş ağalarının sosyal hayata egemen oldukları, etkili güvenlik bağları ile hukukun üstünlüğünü aşındırdıkları alanlardır (Sullivan ve Elkus, 2019, s. 42-43).

Şehirlerde çeşitli şekillerde ortaya çıkan bu elverişli koşullar, terörist/isyancı grupların kırsal ayaklanma stratejilerini şehirlerde daha etkin bir şekilde adapte ederek kullanmalarına imkân sağlamıştır. Şehirler, belirli bir bölge üzerinde kontrol sağlama, gönüllü ve/veya zorla ülke nüfusunun belirli bir kesiminin bağlılığını elde etme ve hükümetin merkezine, idari ve ticari altyapısına yakın bölgelerde eylemler yapabilmesi için güvenli üsler/ortamlar sağlama gibi avantajlara sahip olabilmektedir (Taw ve Hoffman, 1995, s. 73-74).

Şehirler, kırsal alanlara kıyasla nispeten daha iyi bir altyapıya dayanmaktadır. Ulaşım, su ve elektrik gibi hizmetlere erişim ve yönetsel organizasyonlar genellikle kırsal alanlara göre daha gelişmiştir. Aynı zamanda, devletlerin politik, ekonomik ve kültürel merkezleridir. Hükümetin, yabancı devletlerin ve ticari derneklerin ofisleri ve kurumları büyük şehirlerde yoğunlaşmıştır. Şehirlerde yüz binlerce hatta milyonlarca insan bir arada yaşamaktadır. Kentsel ortamların bu özellikleri, teröristler için çeşitli fırsatlar ve riskler içermektedir (Le Blanc, 2013, s. 804). Şehirlerin gelişmiş altyapıları, ekonomik, politik ve kültürel yaşamın yoğun olması ve nüfus yoğunluğu şehirlerdeki ayaklanma veya terör eylemlerinin gelişimini etkilemektedir (Le Blanc, 2013, s. 813). Ayrıca günümüzde modern yüksek teknolojik silah ve teçhizatıyla donatılmış güvenlik güçlerinin (hem askerî hem de kolluk) artırılmış kapasiteleri kırsal alanlara dayalı terörist grupların eylem ve faaliyet alanlarını sınırlandırmaktadır. Bu kapsamda, yüksek askerî teknolojik devlet hâkimiyeti karşısında terörist grupların eylemselliğini kentlere kaydıracağı varsayılabilir (Graham, 2004, s. 20).

Hem kırsal alanlar hem şehirler açısından ele alındığında karmaşık arazi kullanımı söz konusu olduğunda; *fiziki boyut* (arazi türü, iklim ve ulaşım-iletişim sistemi) ve *insani boyut* (demografi, sosyo-ekonomik koşullar, siyasi kültür ve etnik ve dini) anlamında dikkate alınması gerekmektedir (Beccaro, 2018, s. 219). Nitekim kırsal alanlara kıyasla, şehirlerin nüfus yoğunluğunun zaman içerisinde artması ve düzensiz kentleşme şehirlerin karmaşıklığını daha da artırmaktadır (Lucas, 2020, s. 65).

Şehirlerin Karmaşık Fiziki Yapılanmalarının Terörist Eylem ve Faaliyetlerine Etkileri

Kent yaşamında altyapının kritikliği, teröristlere sabotaj, günlük aktiviteleri bozma ve hükümet güçlerini göreceli olarak düşük maliyetli bir şekilde zayıflatma

fırsatları sunmaktadır. Şehirlerin altyapı unsurları, aynı zamanda ekonomik kaynaklar ile kültürel ve politik öneme sahip merkezleri içeren kritik hedefleri korumak için önemli insan gücüne ihtiyaç duyulmasına neden olmaktadır. Güvenlik güçlerinin şehirlerdeki gözetleme altyapıları, teröristlerin faaliyetlerini tespit ederek engelleyebilmektedir. Ancak bu tür gözetleme altyapılarının karmaşık şehir ortamında her yerde mevcut olmaması, terörist grupların şehirlerde tespit edilmeden faaliyet gösterebilmelerine fırsat vermektedir (Le Blanc, 2013, s. 805; Lucas, 2020, s. 66).

Kalabalık sokaklar ve bozuk yollar nedeniyle, kenar mahalleler; kırsal bölgelerde ormanlık alanlardaki güvenli üsler gibi güvenlik güçleri tarafından kontrol altına alınamaz duruma gelmektedir. Teröristler böylece hükümetin şehirleri üzerindeki otoritesini koparmakta ve bu şekilde iktidarın yönetme iradesi ile halk desteğini zayıflatmaktadır. Nihayetinde amaç ilk önce şehirlerde gücü ele geçirmek ve sonrasında bunu ülkenin geri kalanına yaymak olarak ortaya çıkmaktadır (Taw ve Hoffman, 1995, s. 74).

Şehirlerin fiziki ortamı aynı zamanda teröristlere benzersiz zorluklar da sunmaktadır. Şehirlerdeki nüfus ile fiziki alanlar güvenlik güçleri tarafından kısa sürede yoğunlaştırılarak kolaylıkla kontrol altına alınabilir ve dolayısıyla kontrol edilemeyen alanlar (ya da teröristlerin nüfuz edebileceği alanlar) daha düşük seviyede bırakılabilir. Teröristler için bir başka dezavantaj da, şehirlerdeki çatışmanın sürekli olması nedeniyle yeterli büyüklükte eğitim yapabilecekleri alanlara sahip olamamalarıdır. Terör eylemleri ile birlikte saldırı ve sabotajlara karşı daha önce savunmasız olan altyapılar daha iyi korunmaya başlanmakta ve bu şekilde güvenlik güçlerinin alan üzerindeki kontrolü artmaktadır. Ayrıca saldırı olaylarıyla birlikte güvenlik güçlerinin operasyon temposu artmakta ve şehirlerin fiziki ortamı terörist gruplar açısından dezavantaja dönüşebilmektedir (Lucas, 2020, s. 66).

Şehir ortamının bazı özellikleri hem terörist grupları hem de bu gruplar ile mücadele eden güvenlik güçlerini olumsuz etkilemektedir. Her iki grubun da şehir ortamında siviller ile iç içe olması, hareket alanının daralmasına neden olmaktadır. Sivil kayıplara neden olan terörist grupların terör saldırıları kamuoyu açısından sorun yaratabilirken, devletin güvenlik kuvvetlerinin müdahaleleri insan hakları ihlallerine yol açma riski taşımaktadır. Şehir ortamı, potansiyel hedefler ile sivil kayıplardan kaçınma kısıtlaması devletlerin teknolojik üstünlüğünün çoğunu ortadan kaldırır. Bununla birlikte, sivil nüfusun varlığından kaynaklı kısıtlamalar, devletlerin güvenlik güçlerini uzun menzilli hassas silahlar ile ezici ateş gücü gibi teknolojilerini teröristlere karşı uzaktan emniyetli bir şekilde kullanmalarına

izin vermemektedir. Ayrıca bu operasyonel kısıtlamalar, şehir çatışmalarını karakterize eden evden eve yakın muharebeleri içeren diğer operasyonlara da uzanmakta ve bu şekilde devletlerin üstün silahlara sahip olmasından kaynaklı asimetrik avantaj azalmaktadır (Lucas, 2020, s. 66-67).

Şehirlerde eylem ve faaliyetlerde bulunan terörist gruplar taktiksel olarak giderek toplumsal destekten bağımsız hareket edebilirlerken, stratejik düzeyde çoğunlukla toplumsal desteğe bağımlıdır. Terörist grupların finansman, silahlanma, barınma gibi konularda alternatifler bulabilmeleri operasyonel anlamda toplumsal destekten bağımsız olarak hareket edebilmelerine olanak sağlamaktadır. Nihayetinde terörist grupların hükümeti devirmeleri için kitlesel toplumsal desteği harekete geçirmeleri gerekmektedir. Kentsel ortamlar, bölgenin teröristler tarafından kontrol etmesine engel olması nedeniyle kırsal alanlardaki gibi terörist grupların militanlarını eğitmelerine ve geliştirmelerine izin vermemektedir (Le Blanc, 2013, s. 799).

Şehirlerin Karmaşık Sosyal Yapılanmalarının Terörist Eylem ve Faaliyetlerine Etkileri

Artan operasyonel güvenlik zorlukları ile halk desteğine duyulan ihtiyaç arasındaki sürekli gerilim, paylaşılan kimliğe dayalı önceden var olan sosyal ağlar, kentsel bir isyan gibi yüksek riskli kolektif eylemlerin ortaya çıkması için önemli bir önkoşuldur (Staniland, 2010, s. 1628). Ulus ötesi göç ve diasporik karışım ile hibrit olarak şekillenen birçok mahalle ve topluluklardan oluşan şehirler, ulus ötesi kimliklerin karışımlarıyla artan bir şekilde daha sorunlu hale gelmişlerdir. Kaçınılmaz olarak bu türde şekillenen yerleşim yerleri ve gruplar da “onlar ve biz” veya “yerli ve yabancı” gibi ikilikler yeniden dirilerek yayılma ortamı bulabilmektedir (Graham, 2004, s. 11). Paylaşılan kimlik; etnik köken, milliyet, din veya diğer özelliklere dayanmakta ve bu paylaşılan değerler tipik olarak devletler olmak üzere baskı yapanların elindeyse mücadeleyi destekleyici olarak kullanılabilir. İç göç kavramsallaştırması bakımından, kırsal alan nüfusunun aynı hedef kentsel alana kaymasına dayanan hızlı kentleşme, genellikle gettolaşmaya ve grup içi bağların kentsel ortamda da aynı şekilde devamına etki edebilmektedir (Lucas, 2020, s. 69). Belirli nüfusların izolasyonunu sürdüren veya artıran yerleşim düzenleri ve hükümet politikaları bu kolektif kimlikleri daha da belirginleştirmektedir. Bu mevcut kimlik tabanlı sosyal altyapı, teröristlerin hangi bireylerin taleplerini meşru görebileceklerini daha kolay tanımlamalarını sağlamaktadır. Terörist gruplar ile aynı kimliği paylaşan bu kapalı topluluklar, grubun eylemlerini meşru

görmeseler bile, siyasi taleplerini meşru olarak görme olasılıkları daha fazladır. Bu nedenle halk her iki tarafın siyasi tartışmaları arasında kaldıklarında terörist grubu aktif olarak desteklemeseler de, mevcut meşru hükümete karşı tarafsız kalmayı tercih edebilmektedirler. Bu şekilde sıkı sıkıya örülmüş kimlik temelli topluluklar, hükümet güçlerine coğrafi olarak yakın olsa dahi, terörist gruplar faaliyetlerini tek bir gruba dâhil ederek operasyonel güvenlik sorunlarının üstesinden gelmeye çalışmaktadırlar. Bu durum, kentsel ayaklanmaların ortaya çıkması için önemli bir önkoşul olarak ortaya çıkmaktadır (Eccarius, 2011'den akt. Lucas, 2020, s. 69).

Kentleşme oranının, diğer bir deyişle şehirlerde yaşayan insan sayısının artması, hem terörist gruplar hem de güvenlik güçlerinin davranışını etkilemektedir. Terörist gruplar için nüfusun yoğun olması ihtiyaç duyulan malzemelerin temin edilmesi, eleman temin edilmesi ve anonimlik (bilinmezlik) sağlanabilmesi için artan sayıda potansiyel destekçi anlamına gelmektedir. Güvenlik güçleri açısından yoğun bir nüfusun kontrol edilmesi, yeterli altyapı da yoksa genellikle zor olmaktadır (Lucas, 2020, s. 67-68).

Nüfusu kontrolü altına alma, her ortamdaki terörist gruplar için önemli bir bileşendir. Sivil nüfus; yeni eleman, destekçi, canlı kalkan, muhbir vb. şekilde kullanılabilen bir kuvvet çarpanıdır. Kentsel nüfusun heterojenliği, nüfusun kontrol edilmesini zorlaştırmaktadır. Bu çeşitlilik, herhangi bir grubun tüm nüfus üzerindeki kontrolünü sürdürmesini engellediğinden, terörist unsurlar için olduğu kadar güvenlik güçleri bakımından da nüfusu kontrol altına alma mücadelesini karmaşıklaştırmaktadır. Terörist grupların hem eleman temini hem de malzeme desteği açısından büyük ölçüde halka bağımlı olması, halktan kendilerini soyutlamalarını imkânsız hale getirir. Güvenlik güçlerinin silahlı terörist militanlar ile destek ağlarını ayırt etmede zorluk yaşaması, terörist gruplar ile mücadelesinin de aynı oranda zorlaşmasına neden olmaktadır (Lucas, 2020, s. 68).

Nüfus yoğunluğu, özellikle teröristler için operasyonel güvenliği ve gizliliği zorlaştırır. Kentsel ortamda, terörist grubun destekçileri; devlet yanlıları ve nötr bireylerle yakın bir çevrede yaşarlar. Bu yakınlık ve iç içelik güvenlik kuvvetlerinin teröristler ile işbirlikçilerini ayırt etmelerini zorlaştıran bir etki de yaratabilir. Aynı zamanda terörist unsurlar açısından, güvenlik güçlerinin işbirlikçilerini yakalama olasılığı nedeniyle, gizlilik ihtiyacı artar. Kentsel çevrenin kontrolü için sürekli mücadele, terörist grupların esasen güvenlik kuvvetlerinin etki alanının az olduğu bölgelerde faaliyet göstermesini gerektirmekte ve bu durum terörist yapılanmanın komuta ve kontrol yeteneklerini sınırlandırmaktadır. Bu bağlamda terörist

grupların güvenlik güçlerinin gözetiminden ve yakalamasından kaçınmaya çalışmaları, merkezi iletişimlerini sürdürmelerini zorlaştırmaktadır. Buna karşı terörist gruplar, komuta ve kontrol ihtiyaçlarından fedakârlık yaparak hücre tipi yapılanma ile tespit edilme riskini azaltmaya çalışmaktadırlar. Bu hem terörist hem de güvenlik güçleri için bir sorun oluştursa da, iletişim altyapısının devlet tarafından kontrol edilmesi terörist grupları çoğu zaman dezavantajlı duruma getirmektedir. Kırsal alanlarda terörist gruplar; güvenlik güçlerinin ulaşamayacağı bölgeleri kontrol ederek, daha az yakalanma korkusuyla nüfus içerisinde açıkta faaliyet gösterebilmektedirler (Lucas, 2020, s. 68).

Şehirler, ayaklanma kampanyaları için daha geniş ve hatta uluslararası bir propaganda alanı sunmaktadır. Hükümet karşıtı radikal gruplar kendi kampanyalarını en etkili şekilde şehirlerde gerçekleştirebilmektedirler. Saldırganlar için cazip hedefler şehirlerde yoğunlaşır ve saldırılar gerçekleştiğinde bunların kamuoyundan gizlenmesi çok zordur. Bu nedenle, modern terörist gruplar için şehir ortamlarının rolü giderek daha önemli hale gelmektedir (Le Blanc, 2013, s. 799).

Şehirlerin Karmaşık Yapılanmalarının Güvenlik Güçlerinin Operasyon Davranışlarına Etkileri

Düzenli birliklerin faaliyet gösterdikleri tüm ortamlar arasında, şehirler en karmaşık ve en zorlu olanıdır. Bu durumun nedenleri:

- Fiziki arazi,
- Açık alanlarda mücadele için tasarlanmış yaklaşımların entelektüel ve mesleki sınırlamaları,
- Kentsel çatışmanın pre-modern doğası,
- Savaşçı olmayan sivillerin varlığı şeklinde ifade edilmektedir (Hills, 2004, s. 236).

İlk olarak, şehirlerin fiziksel özellikleri ve kısıtlamaları özeldir. Şehirler, doğal arazi üzerine yerleştirilen yatay, dikey, iç ve dış formların karmaşık bir karışımını temsil etmektedir. Bu durum aynı zamanda yer/harekât manevrasını çok boyutlu hale getirmektedir. Yapısal yoğunluk, üç boyutlu bir bulmacanın içinde “hassas küçük birlik yeteneklerini” (precise small-unit location capabilities) zorunlu kılmaktadır. Kentsel alanlar; örtü, gizlenme ve idameyi/desteği sağlamakla birlikte, gözlem mesafelerini, nişan menzillerini, silahların etkinliğini ve hareket kabiliyetini

de sınırlamaktadır. Elektronik parazit ve kesintili görüş hatları, tipik olarak yer üstü algılama sistemlerinin ve Global Konumlandırma Sistemlerinin (Global Positioning System/GPS) değerini azaltarak iletişimi ve hedef tespitini zorlaştırmaktadır. Endüstriyel tehlikeler ve inşaat malzemelerinin yanıcı doğası, propan veya doğal gazın yaygın kullanımı ile birlikte yangın riski yaratmaktadır (Hills, 2004, s. 236).

Karmaşık ve sıkışık ortamları ile şehirler; yüksek teknoloji hedef yönelimli bombaların, gözetleme sistemlerinin ve otomatik "ağ merkezli" silahların etkinliğinin sınırlı olduğu fiziksel bir alan olarak görülmektedir. Bu dikey yapılanma iletişimi bozmakta ve siviller ile teröristleri birbirlerinden ayırmayı zorlaştırmaktadır. Ayrıca dikey yapılanma, kentsel çatışma alanının yüksek teknoloji sensörlerinin sağladığı farkındalık ile etkisizleştirme gücünü de zayıflatmaktadır (Graham, 2004, s. 19).

İkinci olarak şehir operasyonları, inşa edilmemiş çevrede gerçekleşen konvansiyonel muharebe koşulları için tasarlanmış mevcut askerî karar verme ve icra modellemesi dışındadır. Şehir operasyonlarına yönelik teknolojiler, yeniden değerlendirilerek mücadele için tahsis edilmiş olsa da doktrinel ve organizasyonel hassasiyetler devam edebilmektedir. Bunun yanında kentsel operasyonların yoğun insan gücüne ihtiyaç duyması bu hassasiyeti daha da artırmaktadır (Hills, 2004, s. 236-237). Ayrıca yoğun yapılaşmanın olduğu inşa edilmiş çevrelerde askerî operasyonların yüksek zayıya neden olması sayısal, teknolojik ve lojistik olarak üstün güvenlik güçlerinin açık alanda sahip olduğu avantajları azaltmakta ve ayrıca istenmeyen ikincil hasarlara da neden olmaktadır (Warren, 2004, s. 216).

Üçüncüsü, kentsel alanlarda gerçekleştirilen operasyonların teknik zorlukları çok karmaşıktır. Sensörlere, bilgi harekâtına ve insan istihbaratına entegre çoklu görev yetenekleri gibi gelişmeler operasyonel başarıya katkıda bulunabilir. Ancak 2003 yılında ABD teknolojik üstünlüğe sahip kuvvetleri ile Bağdat'ı çok süratli bir şekilde ele geçirmesine rağmen, sonraki süreçte yaşanan kent savaşları teknolojik üstünlüğün avantajını ortadan kaldırmıştır (Hills, 2004, s. 237). Manevra kabiliyeti ve silahların taktik kullanımı, sanki bir labirent gibi karmaşıklık ve bilinmezlik yaratan şehir sokaklarınca sınırlandırılmaktadır. Çok katlı binalar elektronik iletişimi engelleyerek haberleşme ve komuta yapılarının bozulmasına neden olmaktadır. Üst katlar, çatılar ve şehrin altyapısı düşmanın korunmasını sağlayan bir sütteye ve mevziye dönüşmektedir. Şehir operasyonlarında, çatışmayla ilgisi olmayan sivillerin çatışma bölgesinde bulunması nedeniyle ikincil hasar ihtimali ortaya çıkmaktadır. Bu durum, güvenlik güçleri için büyük ölçüde sorunlar yaratmaktadır (Warren, 2004, s. 216-217).

Kentsel ortamın operasyonel zorluklarına karşı çeşitli teknikler geliştirilmiştir. Örneğin, 2002'nin başlarında Nablus, Jenin ve Tulkarm'daki yoğun nüfuslu Filistinli mülteci kamplarına karşı operasyon düzenleyen İsrail Savunma Kuvvetleri tarafından "fare deliği" açma metodu kullanılmıştır. İsrail İç Cephe Komutanlığından paraşütçüler ve Özel Kuvvetler, kampların kül blok duvarlarından geçmek için elektrik ile çalışan karbür diskler, balyozlar ve küçük patlayıcılar kullanmışlardır. Böylece dar geçitlerde keskin nişancı ve bubi tuzaklarından kaçınmışlardır (Hills, 2004, s. 238).

Son olarak, şehirlerde siviller; kasıtlı veya kazaen çatışma alanlarının şekillenmesinde rol oynamaktadırlar. Kentsel operasyonlar, kimi zaman sivillerin içinde kimi zaman da siviller aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bir şehri korumak, açık alan operasyonlarından farklı olarak nüfusu da kontrol etmek demektir ve bu da zor bir süreçtir. Sivillerin varlığı, medyanın ve sivil toplum örgütlerinin güvenlik kuvvetlerinin yaptıklarına eleştirel gözle bakmasına neden olmaktadır. Pratikte sivillere yönelik hassasiyetten kaynaklı durumlar, terörist örgütler tarafından istismar edilebilir. Çünkü genellikle sivil kayıpları en az dikkate alan taraf olan terörist örgütler açısından kısa vadeli taktiksel avantaj sağlamaktadır. Güvenlik kuvvetlerinin teknolojik avantajlara sahip olması, terörist örgütleri şehirlerde uzun süreli düşük seviyeli çatışmalara başvurmaya teşvik edebilmektedir (Hills, 2004, s. 238). Şehirlerde gerçekleştirilecek operasyonlar öncesinde ve sonrasında şehrin sakinleri ne kadar operasyon bölgesinden uzaklaştırılmaya çalışılırsa çalışılırsa yine de operasyon alanında insanlar kalmaktadır (Spencer, 2019, s. xl). Bu nedenle kentsel ortamlarda gerçekleştirilen operasyonlarda her zaman insan unsuru dikkate alınmak zorundadır.

Terörist Örgütlerin Eylem Dinamikleri ve Şehirler

Terörizmi strateji olarak kullanan gruplar gerçekleştirdikleri eylemlerle; anlık kurbanların ötesinde psikolojik etki yaratmayı ve korku ile rakip etnik veya dini grubu, tüm ülkeyi, ulusal hükümeti, siyasal partiyi veya genel olarak kamuoyunu da içeren daha geniş bir hedef kitleyi yıldırma amaçlamaktadırlar (Hoffman, 2006, s. 40-41). Teröristler, dramatik ve şok edici şiddet eylemleriyle amaçlarına dikkat çekmeyi ve dikkate alınmaları gereken bir güç olduklarını göstermeyi hedeflemektedirler. Teröristler için genelde (eylemlerde ölen veya zarar gören) kurbanlar hiçbir şey ifade etmemekte, terörizmde gerçek kurbanlardan ziyade diğer insanların seyretmesi amaçlanmaktadır (Jenkins,

1971, s. 22). Terörist örgütler; sembolik veya sivil hedeflere karşı sürekli şiddet kullanarak korku yayma, siyasi haksızlıklarına mümkün olduğunca fazla dikkat çekme ve şiddete karşı aşırı veya toplum tarafından kabul edilemeyecek şiddetle karşılık verilmesini provoke ederek kitleleri harekete geçirmeye çalışmaktadır (Kiras, 2007, s. 187-188).

Bu amaçları en iyi gerçekleştirebilecekleri ortam da şehirlerde bulunur. Bir terörist eylemin başarısı ne kadar propaganda ve tanıtım etkisi yarattığına bağlı olarak değerlendirilir. 1960'larda kırsaldan kentsel teröre geçişin ana nedenlerinden biri olarak şehirlerde terör eylemlerinin yarattığı propaganda etkisi olduğu söylenebilir. Şehirlerde teröristler her zaman medyanın ve dolayısıyla geniş bir kitlenin dikkatini kolaylıkla çekmektedirler. Bu anlamda, şehirler hem siyasi mücadele hem de propaganda için son derece önemlidir. Şehirlerde gerçekleştirilen terör eylemleri daha büyük psikolojik etki yaratmaktadır (Laqueur, 2001, s. 109).

Şehirlerdeki hedefler, hem yüksek görünürlükleri hem de politik olarak sembolik özellikleri ile değer kazanır. Terörist örgütler şehirlerde daha kolay saldırabilecekleri daha çok hedef bulabilmektedirler. Avrupa'da 1994-2016 yılları arasında El Kaide ve DEAŞ tarafından gerçekleştirilen saldırıların yaklaşık %88'i korunmayan yumuşak hedeflere karşı gerçekleştirilmiştir. Burada yumuşak hedeflere gerçekleştirilen saldırılar ile hem eylem başarısı hem de daha kolay kaçabilme olasılığı artırılmaktadırlar. Dini aşırılıkçı motivasyona sahip terörist örgütler diğer ideolojik örgütlere göre genelde sivillerin yoğunlukta olduğu halka açık alanlar ile ulaşımı hedef alan terör saldırıları gerçekleştirmektedirler. Dini aşırılıkçı terörist örgütler halka açık alanlarda gerçekleştirdikleri kitlesel zayıata neden olan saldırılar ile toplumsal yıkıcılığın yanında hedef toplum üzerinde daha fazla korku yaymayı amaçladıkları söylenebilir (Hemmingby, 2017, s. 26-33). Ayrıca şehirlerdeki eylemler, kırsal alanlarda mümkün olmayan potansiyel olarak medyada ve uluslararası alanda dikkat çekme fırsatları sağlamaktadır (Taw ve Hoffman, 1995, s. 74; Glenn, 2005, s. 1). Kırsal hedefe yönelik bir saldırının, uzak çevredekiler ile ilişkilendirilmesi zor olabilirken; bir şehri hedef alan bir saldırının yarattığı yıkım görüntüleri başka şehirlerde yaşayan insanları da çok daha fazla etkisi altına alabilir. Örneğin 1995'te Tokyo metrosuna yapılan sinir gazı saldırısı New York, Londra, Moskova, Hong Kong, Kahire ve Kalküta gibi dünyanın farklı bölgelerindeki şehirlerde yaşayan insanlar tarafından endişe verici olarak algılanmıştır (Glenn, 2005, s. 2). Şehir yaşamındaki değişim, insanların bir saldırı sonrasında kısa süreli şoktan çok daha fazla etki yaratmaktadır (Valiyev, 2007, s. 10). Şehirlerde gerçekleştirilen terör eylemleri hem yarattığı fiziki etki hem de psikolojik etkileri açısından; kırsal alanlara göre hem daha geniş hem de zaman olarak daha uzun süreli olmaktadır. Şehirde gerçekleştirilen bir terör eyleminin

fiziki etkisi sadece saldırıyla oluşan anlık zararın ötesinde bütün şehrin günlük sosyal ve ekonomik yaşam akışını etkileyebilmektedir. Aynı zamanda bu etkiler daha uzun süreli yayılarak devam edebilmektedir. Örneğin, 11 Eylül 2001 tarihinde Dünya Ticaret Merkezine yapılan terör saldırılarının finansal ve ticari açıdan olumsuz etkileri en uzak ekonomilere dahi nüfuz etmiştir. Dünya finansal ve ticari sistemlerindeki yoğun karşılıklı bağımlılık ilişkileri ekonominin bir sektöründe yaşanan bir olumsuzluğun diğer sektörleri de etkilemesine neden olmuştur (Glenn, 2005, s. 2).

Öte taraftan, günümüzde bazı şehirler kimi sosyo-kültürel zenginlikleri bakımından ön plana çıkmakta, temsil ettikleri değerler ulusal sınırları aşmaktadır. Örneğin, Endonezya/Bali ve Mısır/Şarm El-Şeyh'in yoğun kentsel turizm merkezlerindeki bombalı saldırılar sadece o şehirlerin buldukları ülkeler olan Endonezya veya Mısır hükümetlerini hedef almamaktadır. Benzer şekilde, El Kaide'nin Jakarta'daki Avustralya büyükelçiliği ile Nairobi ve Dar-es-Salaam'daki Amerikan büyükelçiliklerinin bombalanması terör saldırıların gerçekleştiği şehir ve ülkelerin ötesinde uluslararası boyutta etki yaratmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle, şehirlerdeki terörist saldırıları, olayın vukuu bulunduğu mahallin çok ötesinde küresel çapta etkileri açısından değerlendirmek önemli hale gelmektedir (Beall, 2007, s. 4).

Şehir merkezlerindeki terör olaylarının yarattığı şiddetin bir başka boyutu ise şehir yaşamının insan yığınlarının iç içe olması ve modern yaşamın bir parçası olan teknolojik bağımlılıklar nedeniyle şehirlerde gerçekleştirilen terör saldırıları çok daha yıkıcı saldırı potansiyeli sunmaktadır (Beall, 2007, s. 5). Teröristler için gerçekleştirdikleri saldırılarda ölen sayısının fazla olması devlet yöneticileri ile halk için saldırıların ciddiyetinin bir göstergesi olarak algılanırken, teröristler için ise bu bir başarı parametresi olarak görülmektedir. Ayrıca, tesiri yüksek saldırılar; medya ilgisi, halkın korkuları ve devlet yetkililerinin daha kararlı davranmaları üzerindeki siyasi baskıları arasındaki ilişkiler üzerinde de önemli etkiler yaratmaktadır (Hemmingby, 2017, s. 27). Şehirler; hükümet yetkilileri, enerji santralleri, askerî tesisler ve telekomünikasyon tesisleri de dâhil olmak üzere sabotaj ve terörizm için potansiyel beşeri ve fiziki hedefleri barındırırlar (Valiyev, 2007, s. 10).

Teröristler tarafından şehirlerde bıçak gibi basit silahlardan daha karmaşık ateşli silahların kullanımına varan geniş bir spektrumda farklılaşan araçlarla gerçekleşen saldırılar bulunmakta, bombalı eylemler ile karayolları taşıtlarının kitlesel etki yaratacak şekilde silah gibi kullanıldığı vakalara rastlanılmaktadır. Bu bağlamda, terörist örgütlerin intihar saldırıları gibi bazı eylemleri şehirlere özgün bir taktik olarak ortaya çıkmaktadır. Daha

fazla zayıfatı amaçlayan intihar saldırıları şehirlerin kalabalık merkezlerinde beklenmeyen yer ve zamanda gerçekleştirilebilmektedir. Özellikle intihar türü saldırı eylemleri El Kaide ve sonrasında DEAŞ tarafından yaygın olarak kullanılmıştır. Nitekim 2003 ve 2010 yılları arasında bu iki örgüt ve uzantıları tarafından 1.321 intihar saldırısı gerçekleştirilmiştir. 2011 ve 2012'de ortalama ayda yaklaşık 5-10 intihar saldırısı olurken Irak'ta "Duvarları Yıkma" terör kampanyasıyla birlikte bu sayı ayda 30 saldırıya kadar yükselmiştir. Nisan 2013'ten itibaren intihar saldırıları önemli ölçüde artarak DEAŞ'ın en karmaşık operasyonlarının kilit rol oynayan eylem türlerinden biri haline gelmiştir (Beccaro, 2018, s. 214-215).

Modern anlamda şehir çatışmalarının örneklerini veren DEAŞ, Irak ve Suriye'de kent merkezlerinin sunduğu avantajları hem terörizm hem de konvansiyonel savaş taktikleri ile uyumlu kullanarak birçok şehir merkezini ele geçirmiş veya savunmuştur (Beccaro, 2018, s. 221). Saldırılarında roket, topçu silahları, tanksavar ile hava savunma silahlarını kullanan DEAŞ, şehir çatışmalarında uzak mesafeden kullanılabilen keskin nişancı silahlarını da çok etkin kullandığı ifade edilmektedir (Beccaro, 2018, s. 217).

DEAŞ'ın Irak ve Suriye'deki tecrübelerini kendi amaç ve hedeflerini gerçekleştirmek için kullanan PKK terör örgütü de, sözde "devrimci halk savaşı" adı altında 19 yerleşim biriminde "özerklik" ilan ederek şehir eylemlerine yönelmiştir.⁵ Aralık 2015'ten Haziran 2016'ya kadar süren bu süreçte örgüt, Cizre, Silopi, Sur, İdil, Nusaybin ilçeleri başta olmak üzere Doğu ve Güneydoğu'nun bahse konu şehir merkezlerinde hendek ve barikatlar oluşturarak⁶ sokak ve mahalle ölçeğinde "öz yönetim" ve "öz savunma" adı altında bir tür alan hâkimiyeti kurma ve silahlı çatışma sürecini derinleştirmeyi hedeflemiştir (Yeşiltaş ve Özçelik, 2016: 17-21). PKK terör örgütü; Irak ve Suriye'de edindiği tecrübeleri de kullanarak kendine müzahir olduğunu düşündüğü çeşitli il ve ilçe merkezlerinde kendine müzahir halk desteğinin yüksek olduğu gecekondu mahallelerinde uygulayabileceğini düşünmüş ancak bu girişim Türk güvenlik kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen meskûn mahal operasyonları ile sekteye uğratılmıştır.

Terör örgütlerinin şehir çatışmalarında kullandığı çok etkili

⁵ PKK terör örgütü, hukuka ve demokratik anayasal düzenimize aykırı bir şekilde Hakkâri/Merkez-Yüksekova, Şırnak/Merkez-Beytüşşebap, Diyarbakır/Sur-Silvan, Mardin/ Nusaybin, Ağrı/Doğubeyazıt, Muş/Bulanık-Varto, Van/Merkez-Tuşba-Başkale-Erciş, Bitlis/Hizan, Siirt/Eruh, Adana/Seyhan, Batman/Bağlar, Tunceli/Merkez olmak üzere 19 farklı yerde sözde "Öz Yönetimler" ilan etmiştir. Bkz. İçişleri Bakanlığının Uluslararası Af Örgütü'nün Raporuna İlişkin 23 Ocak 2017 Tarihli Basın Açıklaması, <https://www.icisleri.gov.tr/uluslararasi-af-orgutunun-raporuna-iliskin-basin-aciklamasi> (Erişim Tarihi: 18.10.2018).

⁶ İçişleri Bakanlığının Uluslararası Af Örgütü'nün Raporuna İlişkin 23 Ocak 2017 Tarihli Basın Açıklaması.

taktiklerinden biri de keskin nişancılıktır. Geleneksel keskin nişancılıktan farklı olarak şehir keskin nişancısının ilk avantajı atış menziline kısa olması nedeniyle çok özel bir eğitime ve silaha ihtiyaç duyulmamasıdır. Ayrıca, şehirlerde örtü ve gizleme daha kolay ve basit bir şekilde yapılabilmektedir. Nitekim eylemi gerçekleştiren militan eylemden sonra normal sivil gibi giyinerek dikkat çekmeden ortadan kaybolabilir. Ayrıca terörist unsurlar; herhangi bir topçu veya hava bombardımanında etkilenmeden, uzaktan binaların içerisindeki güvenli bir yerden kumanda edilen silahlar ile belirli bölgeleri ateş altına alabilmektedirler. Başta DEAŞ olmak üzere pek çok terör örgütünün, şehir savunmasında kullandığı önemli taktiklerden biri de düşmanın ilerlemesini yavaşlatmak için binalar ile belirli sokak ve caddeleri El Yapımı Patlayıcılar (EYP) ile tuzaklamak olmuştur. Ayrıca savunma sistemini güçlendirmek amacıyla hendekler ve tüneller ile son derece karmaşık bir yer altı sistemi oluşturulmuştur (Beccaro, 2018, s. 217-218).

Çatışmalarda zaman ve mekân çeşitli şekillerde kullanılarak çok çeşitli aldatma taktik ve teknikleri kullanılabilir. Aldatma, zayıf tarafın sayı ve silah olarak düşüklüğünü telafi etmesine izin verir ve düzensiz savaş kavramının merkezi bir yönüdür. Bu anlamda kentsel alanların hem fiziki hem de sosyal karmaşık yönleri çeşitli aldatma taktik ve tekniklerinin kullanılması için uygun koşulları sağlamaktadır. Fiziksel yönü ile kentsel alanlar; sokaklar, binalar, tüneller ve benzeri alt yapılarıyla bombaların gizlenmesi ve keskin nişancıların saklanması için uygun ortamlar sağlarken; düzenli hareket eden güvenlik kuvvetlerinin uyum içerisinde hareket etmesini zorlaştıran üç boyutlu bir alan sunmaktadır. Ayrıca sosyal yönüyle de operasyon alanında sivil nüfusun olması, teröristler ile masumların ayırt edilmesindeki güçlükler ile birlikte kentsel çevre dinamik yapısıyla düzenin sağlanmasını güçleştirir. Kentsel ortam bu anlamda, teröristlerin tespit edilip etkisiz hale getirilmesini zorlaştırırken; teröristlerin çok daha etkili ve çeşitli eylemler gerçekleştirebilmesine olanak sağlamaktadır. Örneğin, DEAŞ, Irak ve Suriye'deki kentsel saldırılarında hareketlilik ve aldatmayı sürpriz, beklenmedik eylemler ve bilinen teknoloji ile silahların alışılmamış kullanımıyla yerel seviyede bir anda üstünlük elde etmiştir (Beccaro, 2018, s. 218-219).

Şehirlerde devletin kontrolünün daha etkin olmasına rağmen terörist örgütlerin birçoğu şehir ortamının sağladığı imkânları kendi eylem ve faaliyetleri için kullanabilmektedir (O'Neill, 2005, s. 75). Şehirlerin terörist örgütlere sağladığı avantajlar aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Şehirler, teröristler için kırsal alanlara kıyasla, sembolik binalardan üst düzey yöneticilere kadar daha cazip hedefler sunar.

- İnsanların bir araya yığılma ve karmaşıklığa yönelik modern eğilimin bir parçası olarak şehirleşme, terör hedeflerin ve metotlarının sayısının ve erişilebilirliğinin artmasına olanak sağlar.

- Şehirlerin büyüklüğü, demografik farklılığı ile değişkenliği, teröristlere kimliği belirsiz bir şekilde hareket etme ve gizlenme imkânı sağlar.

- Şehirlerin nüfus yoğunluğunun fazla olması, mevcut rejime karşı yapılacak mücadelede ateş gücü ile askerî birlik üstünlüğünü nötralize eder. Bu şekilde savaş için yetiştirilen ve donatılan askerî birliklerin, sivillerle iç içe olan teröristlere karşı ağır silahlarını kullanamaması ve cadde ile ara sokaklardaki çatışmalar terörist hareketlere avantajlar sağlar.

- Şehirlerdeki yoksul kenar mahalleler ile gecekondu eleman temin etmek ve destekçi bulmak için uygun ortamlar sağlar. Şehirlerdeki marjinal gruplar ile işsizler terörist örgütlere katılımı artırmak için uygun hedefler oluşturur. Şehirler, sosyo-ekonomik sorunların ve gelir dağılımdaki adaletsizliğin daha çok hissedildiği alanlar olduğundan terörist örgütlerin istismarına açık ortamlar sağlar.

- Şehirlerdeki eylemler kırsal alanlarda mümkün olmayan potansiyel olarak medyada ve uluslararası alanda daha fazla dikkat çekme fırsatları sağlar. Bu anlamda, şehirlerde gerçekleştirilen eylemler daha fazla propaganda etkisi yaratır (Taw ve Hoffman, 1995, s. 74; Valiyev, 2007, s. 3- 4; Kurum, 2017, s. 87-88).

SONUÇ

Tarihsel süreçte çeşitli terörist örgüt ve hareketler, temelde şehirlerin ve kırsal alanların özelliklerinin sağladığı fırsatlara ve devletlerin askerî ve güvenlik birimlerinin şehirler veya kırsal alanlardaki kontrolü sağlama kapasitelerine göre şekillenmiştir. Modern anlamda terörizm, 19. yüzyılda endüstrileşmenin sonucu yaşanan hızlı şehirleşme ve şehirleşmenin yarattığı sorunlar ile anlam bulmuştur. Nitekim hızlı ekonomik ve sosyal değişim ile birlikte kontrolsüz şehirleşme hem çeşitli terörist hareketlerin ortaya çıkmasının zeminini oluşturmuş hem de birçok terörist hareketin temel örgütlenme ve eylem haline gelmesini sağlamıştır. Aynı dönemde yaşanan teknolojik gelişmeler bir taraftan iletişim, medya ve ulaşım araçlarının gelişmesini sağlarken diğer taraftan tek atımlık silahlar ortaya çıkmaya başlamış ve dinamit keşfedilmiştir. Ateşli silahların geliştirilmesi ve dinamitin keşfedilmesi terörist tip saldırıların etkisini artırırken iletişim ve medya araçları eylemlerin propaganda etkisini artırmıştır. Ulaşım araçları da teröristlerin hareket

kabiliyetlerinin artmasını sağlayarak farklı şehir ve bölgelerde hatta ulusal sınırların ötesinde bir araya gelebilmelerine, işbirliği yapabilmelerine, eylem gerçekleştirebilmelerine ve kaçabilmelerine olanak vermiştir.

20. yüzyılın başlarından itibaren sömürge karşıtı çeşitli ulusal kurtuluş hareketleriyle ortaya çıkan ve Soğuk Savaş döneminde devam eden süreçte terörist grupların bazıları şehirleri, bazıları kırsal alanları, bazıları ise hem şehirleri hem de kırsal alanları fiziki alan olarak kullanmışlardır. Bu dönemde çeşitli terörist hareket lideri tarafından hareketlerinin başarılı olması için kırsal alanların mı yoksa şehirlerin mi esas alınması gerektiği konusunda tartışmalar ortaya çıkmıştır. Brezilya’da aynı zamanda devrimci bir terörist hareketin liderlerinden olan Carlos Marighella, terörist hareketlerin şehir eylem strateji ile taktiklerini doktrinel anlamda “Şehir Gerillasının El Kitabı”nda ortaya koymuştur. Marighella, stratejisinde şehirlerdeki terörizmi kırsaldaki gerilla mücadelesinin bir önceki aşaması olarak görmüştür. Devrim için “nesnel koşullar” olgunlaştırılması için mücadelenin hem kırsal hem de şehir “gerilla savaşı” ile sürdürülmesi gerektiğini öne sürmüştür. Bu dönemde Latin Amerika ülkeleri olan Venezuela, Arjantin ve Bolivya’daki kırsal isyan hareketlerinin bastırılması, nüfuslarının çoğunluğunun şehirlerde yaşayan Brezilya ve Arjantin gibi ülkelerde devrimci hareketler şehir merkezlerini esas alan eylemlere yönelmesine neden olmuştur. Özellikle şehir eylemlerinin kırsal alanlardaki eylemlere göre bir anda gündem oluşturarak çok daha büyük psikolojik etki yaratabilmesi şehir eylem stratejisinin tercih edilmesini sağlamıştır.

Soğuk Savaş sonrasında küreselleşmenin yoğunlaşması ve şehirleşmenin artarak devam etmesi ile birlikte ulus ötesi küresel amaçları olan El Kaide gibi çeşitli terörist hareketler, büyük şehir merkezlerini hedef alan, öldürücülüğü yüksek büyük zayıata yol açan ve sembolik değeri yüksek terörist eylemlere yönelmişlerdir. 11 Eylül 2001 terör saldırıları ile El Kaide ve sonrasında bağlı gruplar ile 2011 sonrasında ortaya çıkan DEAŞ tarafından dünya başkentleri ile büyük şehirleri hedef alan ve dünya çapında psikolojik etki yaratan birçok terör saldırısı gerçekleştirilmiştir. Uluslararası boyutta korku iklimi yaratan bu saldırılar ile şehirler, terör eylemlerinin ana hedefi haline gelmeye başlamıştır. Artık günümüz dünyasında terörist örgüt ve hareketler, belirli bir ülke ve bölgeyle sınırlı kalmayıp uluslararası boyutlarda istediği yer ve zamanda örgütlenip eylem yapabilir hale gelmiştir.

Gelecekte dünyada şehirleşmenin hızlı ve kontrolsüz bir şekilde artması, şehirlerin hem fiziki hem de insani boyutta karmaşıklaşması terörist eylemlere karşı birçok hassasiyeti beraberinde getirmektedir. Küresel şehirleşme oranının ve mega şehirlerin sayısının giderek artması, bu şehirlerde kenar gecekond

mahallelerin kontrol edilemez hale gelmesi ve bazı mahallelerin “kurtarılmış bölgelere” dönüşmesi, terörist faaliyetleri kolaylaştırırken güvenliği sağlamayı zorlaştırmaktadır. Şehirlerin fiziki olarak dikey ve yer altı yapılanmaları ile teröristlerin masum sivil nüfusla iç içe olmaları, güvenlik kuvvetlerinin taktik ve teknik üstünlüğünü nötralize ederken teröristlere hem eylemsel hem de örgütsel boyutta birçok avantaj sağlamaktadır.

Şehirler, kırsal alanlara göre teröristlere bir taraftan birçok kolay ve geniş hedef yelpazesi sunarken diğer taraftan güvenlik kuvvetlerinin teröristlere yönelik operasyonlarını hem taktik hem de teknik açıdan sınırlandırmaktadır. Bu anlamda kırsal alanlarda kolaylıkla uygulanabilen operasyon taktik ve teknikleri meskün mahallerin karmaşık fiziki yapısına bağlı olarak çok daha zorlaşmaktadır. Bunların yanında şehir merkezlerinde gerçekleştirilen terör eylemleri kırsal alanlara göre hem insani hem de fiziki açıdan çok daha büyük zayıyata yol açar. Ayrıca şehirlerde gerçekleşen bir terör eyleminin etkileri “domino etkisi” yaratarak şehrin diğer bölge ve alanları ile çevre bölge ve şehirlere ve hatta ülkeyi etkileyebilir. Nitekim özellikle günümüz büyük şehirlerinde bilgi ve iletişim sistemleriyle her şeyin birbiriyle bağlantılı olduğu bir şehir ekolojisinde, toplumsal düzen ile işleyişi ve hizmetlerin devamlılığını sağlayan kritik altyapılara yönelik fiziki veya siber saldırılar bu etkiyi daha da artıracak potansiyele sahiptir. Bu kapsamda gelecekte şehirler, terörist örgüt ve hareketler için kolaylıkla örgütlenip gizlenebilecekleri ve daha etkili saldırı yapabilecekleri bir ortam sunmaktadır. Bu nedenle, şehirlerin güvenliğinin sağlanmasında kent mimarisinden düzensiz gecekondulaşmaya kadar teröristlerin istismar edebileceği hem fiziki hem de insani hassasiyetler analiz edilerek geleceğe yönelik tedbirler geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Baumann, C. E. (1973). *The diplomatic kidnappings: A revolutionary tactic of urban terrorism*. The Hague: Martinus Nijhoff.
- Beall, J. (2007). *Cities, terrorism and urban wars of the 21st century*, Crisis States Research Centre, Working Paper no. 9.
- Beccaro, A. (2018). Modern irregular warfare: The ISIS case study. *Small Wars and Insurgencies*, 29(2). 207-228.
- Chaliand G. ve Blin, A. (2007). Zealots and assassins. İçinde G. Chaliand ve A. Blin (Ed.), *The History of terrorism: From antiquity to al Qaeda* (s.55-78). Londra: University of California Press Ltd.
- Chaliand G. ve Blin, A. (2007a). The “golden age” of terrorism. İçinde G. Chaliand ve A. Blin (Ed.), *The History of terrorism: From antiquity to al Qaeda* (s.175-196). Londra: University of California Press Ltd.
- Chaliand G. ve Blin, A. (2007b). From 1968 to radical Islam. İçinde G. Chaliand ve A. Blin (Ed.), *The History of terrorism: From antiquity to al Qaeda* (s.221-254). Londra: University of California Press Ltd.
- Demir, C.K. (2018). Terörizm ve terörizmle mücadele. İçinde G. Sarı ve C.K. Demir. (Ed.), *Teoriden Uygulamaya Güvenlik Üzerine* (s.159-206). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Ehrlich, P. R. ve Liu, J. (2006). Socioeconomic and demographic roots of terrorism. İçinde J.F. Forest (Ed.), *The making of a terrorist: Recruitment, training, and root causes* (s.160-171). Westport: Praeger Security International.
- Engin, V. (2001, Mayıs). Osmanlı başkentinde Ermeni terörü. *Popüler Tarih*, 34-38.
- Esen, H. (2017, Ağustos 18). *Avrupa'daki büyük terör saldırıları*. Mayıs 4, 2020 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/avrupadaki-buyuk-teror-saldirilari-/886942> adresinden alınmıştır.
- Gerwehr, S. ve Hubbard, K. (2007). What is terrorism: Key elements and history. İçinde B. Bruce, L.M. Brown, L.E. Beutler, J.N. Breckenridge ve P.G. Zimbardo (Ed.), *Psychology of Terrorism* (s. 87-100). New York: Oxford University Press.
- Glenn, R. W. (2005). Terrorism and cities: A target rich environment. İçinde D. Dilegge, R. J. Bunker, J.P Sullivan ve A. Keshavarz (Ed.), *Blood and concrete: 21st century conflict in urban centers and megacities* (s. 1-31). Bloomington: Xlibris Corp.
- Global Terrorism Database (GTD), Mayıs 25, 2020 tarihinde <https://start.umd.edu/gtd/> adresinden erişilmiştir.

- Graham, S. (2004). Introduction: Cities, warfare, and states of emergency. İçinde S.Graham (Ed.), *Cities, war, and terrorism: Towards an urban geopolitics* (s. 1-25). Malden: Blackwell Publishing.
- Hemmingby, C. (2017). Exploring the continuum of lethality: Militant Islamists' targeting preferences in Europe. *Perspectives on Terrorism*, 11(5), 25-41.
- Hills, A. (2004). Continuity and discontinuity: The Grammar of urban military operations, İçinde S.Graham (Ed.), *Cities, war, and terrorism: Towards an urban geopolitics* (s. 231-246). Malden: Blackwell Publishing.
- Hoffman, B. (2006). *Inside terrorism*. New York: Columbia University Press.
- Hubac-Occhipinti, O. (2007). Anarchist terrorists of the nineteenth century. İçinde G. Chaliand ve A. Blin (Ed.), *The history of terrorism: From antiquity to al Qaeda* (s.113-131). Londra: University of California Press Ltd.
- İçişleri Bakanlığının Uluslararası Af Örgütü'nün Raporuna İlişkin Basın Açıklaması (2017, Ocak 23). Ekim 18, 2018 tarihinde <https://www.icisleri.gov.tr/uluslararasi-af-orgutunun-raporuna-iliskin-basin-aciklamasi> adresinden alınmıştır.
- Jenkins, B. M. (1971). *The five stages of urban guerrilla warfare: Challenge of the 1970s*. Santa Monica: Rand Corporation.
- Jensen R. (2004). Daggers, rifles and dynamite: Anarchist terrorism in nineteenth century europe. *Terrorism and Political Violence*, 16(1), 116-153.
- Kilberg, J. (2012). A basic model explaining terrorist group organizational structure. *Studies in Conflict and Terrorism*, 35(11), 810–830.
- Kiras, J. (2007). Terrorism and irregular warfare. J. Baylis, J. Wirtz, E. Cohen ve S.G. Colin (Ed.), *Strategy in the contemporary world: An Introduction to strategic studies* (s. 185-207). Oxford: Oxford University Press.
- Kurum, M. (2017). *Terörist örgütlerin güvenli ortamları ve PKK*. Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Kurum, M. ve Çardak, B. (2023). *50 Soruda radikal sol terör örgütleri*. (2. Baskı), Ankara: İçişleri Bakanlığı İç Güvenlik Stratejileri Dairesi Başkanlığı.
- Laqueur, W. (1999). *The new terrorism: Fanaticism and the arms of mass destruction*. Oxford: Oxford University Press.
- Laqueur, W. (2001). *A history of terrorism*. Brunswick, New Jersey: Transactions Publishers.
- Le Blanc, J. (2013). The Urban environment and its influences on insurgent campaigns. *Terrorism and Political Violence*, 25(5), 798–819.
- Lucas, R. (2020). Taking to the streets: the Kurdistan Workers' Party and the urbanization of insurgency, *Small Wars and Insurgencies*, 31(1), 61–86,

- Marcuse, P. (2004). The “war on terrorism” and life in cities after September 11, 2001, İçinde S. Graham (Ed.), *Cities, war, and terrorism: Towards an urban geopolitics* (s. 263-275). Malden: Blackwell Publishing.
- Marighella, C. (2003). *Şehir gerillasının el kitabı*. Eriş Yayınları.
- Martin, G. (2003). *Understanding terrorism: Challenges, perspectives, and issues*. Thousand Oaks: Sage Publication.
- O’Neill, B. (2005). *Insurgency and terrorism: From revolution to apocalypse*. Washington, D.C.: Potomac Book.
- Rapoport, D. C. (2004). The four waves of modern terrorism. İçinde A.K. Cronin, ve J.M Ludes (Ed.), *Attacking terrorism: Elements of a grand strategy* (s. 46-73). Washington, D.C.: Georgetown University Press.
- Raymond, G.A. (2003). The evolving strategies of political terrorism. C.W. Kegley (Ed.), *The new global terrorism: Characteristics, causes and controls* (ss. 71-83). New Jersey: Prentice Hall.
- Spencer, J.(2019). Urban warfare studies. İçinde D. Dilegge, R. J. Bunker, J.P Sullivan ve A. Keshavarz (Ed.), *Blood and concrete: 21st century conflict in urban centers and megacities* (s. Xxxix-lx). Bloomington: Xlibris Corp.
- Staniland, P. (2010). Cities on fire: Social mobilization, state policy, and urban insurgency, *Comparative Political Studies*, 43(12), 1623–1649.
- Sullivan, J.P. ve Elkus, A. (2019). Postcard from Mumbai: Modern urban siege. İçinde D. Dilegge, R. J. Bunker, J.P Sullivan ve A. Keshavarz (Ed.), *Blood and concrete: 21st century conflict in urban centers and megacities* (s. 32-53). Bloomington: Xlibris Corp.
- Stern, J. ve Berger, J.M. (2015). *ISIS: The state of terror*. Londra: William Collins.
- Şenışık, P. (2017). Osmanlı Makedonyası’nda şiddet ve Nisan 1903 Olayları. *Türkiyat Mecmuası*, 27(1), 289-303.
- Taw, J. ve Hoffman, B. (1995). The urbanization of insurgency: The Potential challenge to U.S. army operations. *Small Wars and Insurgencies*, 6(1), 68–87.
- Thornton T.P. (1964). Terror as a weapon of political agitation. İçinde H. Eckstein. (Ed.), *Internal War: Problems and Approaches*, The Free Press.
- Valiyev, A. (2007). *Urban terrorism: Do terrorists target cities and why*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). University of Louisville, Louisville.
- Warren, R. (2004). City streets - the war zones of globalization: Democracy and military operations on urban terrain in the early 21st century. İçinde S. Graham (Ed.), *Cities, war, and terrorism: Towards an urban geopolitics* (s. 214-230). Malden: Blackwell Publishing.

Wilkinson, P. (2011). *Terrorism versus democracy: The liberal state response*. Londra: Routledge.

Yeşiltaş, M. ve Özçelik, N. (2016). *PKK terörünün yeni dinamikleri: Radikalleşme ve şehir çatışması*. İstanbul: SETA Yayınları 157.

EXTENDED SUMMARY

Urban Action Tendencies and Strategies of Terrorist Organizations in Theory and Practice

Introduction

Depending on temporal and spatial considerations, terrorist organizations are able to use rural areas, urban areas, or both at the same time as fields of action and activity. The areas that terrorist organizations will prefer, are emerged by the cognitive framework in which the goals and ideologies of the organizations and their in-group and out-group dynamics are shaped. The physical areas used by terrorist organizations are basically shaped according to the opportunities provided by the characteristics of cities and rural areas and the capacity of the military and security units of the states to provide control in cities or rural areas.

In a qualitative context, this study aims to examine the issues related to how urban areas can be exploited by terrorist organizations and movements and the challenges the security units may encounter while providing public safety and security. In this context, firstly, the historical process, based on which strategic and tactical thoughts the terrorist organizations have turned to activities in urban areas will be studied in this article. Subsequently, the effects of the physical and social development of urban areas on the action dynamics of terrorist organizations and on the operational dynamics of security forces will be examined.

Strategic and Tactical Considerations Directing Terrorist Organizations to Cities

Historically, the rapid urbanization that emerged as a result of industrialization in the 19th century; on the one hand, formed the basis for the emergence of modern terrorist movements; on the other hand, it became an area for both the organization and action of terrorist movements and a target of their propaganda. Within the time period that emerged with the national liberation movements, which started at the onset of the 20th century and continued during the Cold War period, some of the terrorist groups used urban areas, some used rural areas, and some used both areas as physical fields of activity. The terrorist attacks carried out by Al-Qaeda in the USA on September 11, 2001, and executed by DAESH, which emerged after Al-Qaeda in 2011, have set terrifying examples of to what extent the violence

of terrorist acts in urban areas can reach and of the climate of fear it can create in people. As a matter of fact, urban areas have started to become the main target of terrorist acts in terms of both the number of actions and their lethality.

The first doctrinal ideas regarding the urban action strategy of terrorist organizations were put forward by Brazilian Carlos Marighella in the book "The Urban Guerrilla's Handbook" (1969). When asked why the fight against the urban guerrilla was started, Marighella replied, "In the dictatorship environment the country is in, there are opportunities for propaganda and public recognition, especially in the cities." Marighella argued that the urban guerrilla and psychological warfare preceded the rural guerrilla in the "revolutionary war" struggle. Marighella identified the core of the urban terrorism strategy as "transforming the political crisis into an armed crisis by carrying out acts of violence that will force those in power to transform the military situation into a political one". With such a strategy, it was envisaged that the state authorities would react excessively by provoking them to react in an oppressive manner.

The Development of Cities and Their Effects on the Operational Dynamics of Terrorist Organizations and Security Forces

Population across the developing world is shifting rapidly and intricately from the rural to the urban. It is estimated that the global urbanization rate will be over 60% by 2030 and over 70% by 2050. Along with rapid population growth, complex urbanization continues to evolve at an unprecedented global level. The variously emerging conditions in cities have allowed terrorist/insurgent groups to adapt and use rural insurgency strategies more effectively in cities.

The criticality of infrastructure in urban life offers terrorists opportunities to sabotage, disrupt daily activities and weaken government forces in a relatively low-cost way. Infrastructure elements of cities also require significant manpower to protect critical targets, which include economic resources and centers of cultural and political importance. The surveillance infrastructure of the security forces in the cities can detect and prevent the activities of terrorists. However, the fact that such surveillance infrastructures are not ubiquitous in the complex urban environment allows terrorist groups to operate undetected in cities.

For terrorist groups, the dense population means an increasing number of potential supporters to procure needed materials, recruit staff, and ensure anonymity. Controlling a dense population for security forces is often difficult without adequate infrastructure. The heterogeneity of the urban population makes it difficult to control it. Attractive targets for attackers are

concentrated in cities, and when attacks do occur, they are very difficult to conceal from the public. Therefore, urban environments are becoming more and more important for modern terrorist groups.

Moreover, the complex structures of cities affect the operational behavior of security forces in various ways. First, cities represent a complex mix of horizontal, vertical, interior, and exterior forms placed on natural terrain. This also makes the ground or operational maneuver multidimensional. Structural density necessitates precise small-unit location capabilities in a three-dimensional puzzle. While urban areas provide cover, concealment, and support, they also limit observation distances, aiming ranges, effectiveness, and mobility of weapons.

Second, city operations are outside of current military decision-making and enforcement modeling designed for conventional combat conditions in the unbuilt environment. Although technologies for city operations have been reassessed and allocated for combat, doctrinal and organizational sensitivities may persist. In addition, the need for intensive manpower in urban operations increases this sensitivity even more.

Third, the technical challenges of operations in urban areas are very complex. Advances such as multitasking capabilities integrated into sensors, information operations and human intelligence can contribute to operational success. While operations in cities, on the one hand, eliminate the advantage of technological superiority, on the other hand, the possibility of secondary damage arises due to the presence of non-conflict civilians in the conflict zone.

Terrorist organizations seek to mobilize the masses by constantly using violence against symbolic or civilian targets to spread fear, draw as much attention as possible to their political injustices, and provoke an excessive or unacceptable response to violence by society. The environment in which they can best achieve these goals is also found in cities.

Targets in cities gain value both for their high visibility and for their politically symbolic features. While an attack on a rural target may be difficult to associate with those in the remote neighborhood, the images of devastation created by an attack targeting a city can affect people living in other cities even more.

There are attacks carried out by terrorists in cities with a wide spectrum, ranging from simple weapons such as knives to the use of more complex firearms. There are cases where bombing actions and highway vehicles are used as weapons in a way to create a mass effect.

A wide variety of deception tactics and techniques can be used in conflicts, using time and space in various ways. Deception allows the

weaker to compensate for their inferiority in numbers and weapons, and is a central aspect of the concept of irregular warfare. In this sense, both the physical and social complex aspects of urban areas provide suitable conditions for the use of various deception tactics and techniques.

Conclusion

It is predicted that in the future, the rapid and uncontrolled increase of urbanization in the world, the complexity of urban areas in both physical and human dimensions, and the diversification of vulnerabilities will cause urban areas to become the main fields of action of terrorist organizations and movements. The physical vertical and underground structures of cities and the fact that terrorists are intertwined with the innocent civilian population neutralize the tactical and technical superiority of the security forces while providing terrorists with many advantages in both operational and organizational dimensions.

Cities, on the one hand, offer terrorists a wide range of easy targets compared to rural areas; on the other hand, they limit the operations of security forces against terrorists, both tactically and technically. In this sense, operation tactics and techniques that can be easily applied in rural areas become much more difficult due to the complex physical structure of residential areas. In addition, terrorist acts in city centers cause much greater casualties, both human and physical, compared to rural areas. In addition, the effects of a terrorist act in cities can create a "domino effect" and affect other regions and areas of the city, surrounding cities and regions, and even all over the country. As a matter of fact, especially in today's big cities, in an urban ecology where everything is interconnected with information and communication systems, physical or cyber-attacks on critical infrastructures that ensure the continuity of social order and functioning, and services have the potential to further increase this effect. In this context, cities in the future provide an environment where terrorist organizations and movements can easily organize, hide and attack more effectively. For this reason, future-oriented measures should be developed by analyzing both physical and social vulnerabilities that terrorists can exploit, from urban architecture to irregular slums, to ensure the security of cities.

ROBOTLARIN KAMU GÜVENLİĞİNDE KULLANIMI: MEKÂNSAL BİR SINIFLANDIRMA

Alper EKMEKCİOĞLU*, Mete YILDIZ**

Öz

Bu çalışmanın amacı, robot teknolojisinin 21. yüzyılda kamu güvenliğine mekânsal etkilerini anlamaya yardımcı olabilecek bir analitik çerçeve oluşturmaktır. Robot tasarımında erişilen insanüstü yeteneklerin incelenmesinin ötesinde, bu çalışmada robot kullanımının kamu politikası aktörlerine etkileri çoklu akımlar kuramı kullanılarak değerlendirilmiştir. Bu çerçevede, 'Kamu güvenliğinde robot teknolojisinin meşruiyeti tartışmaları mekân değişkeninden etkilenmekte midir?' sorusunun yanıtı araştırılmıştır. Robot otonomisinin kamu güvenliğindeki rolünün kapsamı incelendiğinde; robotlar ile aynı ekosistemdeki insanların sorumlulukları, robot kullanımının insan haklarına etkileri, bu kullanımın mekânsal boyutu ile robot kullanımı karşıtı tartışmalar gibi temalar öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, tam-otonom ve yarı-otonom robot kullanımının yasal, etik ve toplumsal etkileri tartışılmıştır. Ayrıca robotların kamu güvenliğinde kullanımında tartışmaların yoğunlaştığı sorun alanlarına dikkat çekilmiştir. Kamu güvenliğinde robot kullanımı tartışmalarının mekâna göre farklılaşması ve tam-otonom robotların kamu politikalarında büyük değişimlerin habercisi olması, bu konuda gelecekte yapılacak araştırmalarda 'otonominin mekânsallığı' yaklaşımının daha fazla kullanılması gerekliliğini de beraberinde getirmektedir.

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Anahtar Kelimeler: Robot, Otonomi, Teknoloji, Kamu güvenliği, Etik.

JEL Kodları: H84, H54, K42, O3

Yazarın Notu: Bu çalışma bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır. Bu çalışmada etik kurul izni veya yasal/özel izin gerektirecek bir içerik bulunmamaktadır. Çalışma ile ilgili herhangi bir çıkar çatışmasının bulunmadığı SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisi'ne yazar imzası ile beyan edilmiştir.

The Use Of Robots In Public Safety: A Spatial Taxonomy

Abstract

The aim of this study is to create an analytical framework that can help to understand the spatial effects of robot technology on public safety in the 21st century. Beyond examining the superhuman abilities achieved in robot design, this study evaluates the effects of robot use on public policy actors using multiple streams theory. In this context, the answer to the question "Is the discussion of the legitimacy of robot technology in public safety affected by the space variable?" has been investigated. When the scope of the role of robot autonomy in public safety is examined; themes such

* Dr., Jandarma Genel Komutanlığı, alper2197@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7322-4879

**Prof.Dr., Hacettepe Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, myildiz@hacettepe.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5864-6731

as the responsibilities of people in the same ecosystem with robots, the effects of robot use on human rights, the spatial dimension of this use and discussions against the use of robots come to the fore. In this context, the legal, ethical and social effects of using fully-autonomous and semi-autonomous robots are discussed. In addition, attention has been drawn to the problem areas where the discussions in the use of robots in public safety are intensified. The differentiation of the discussions on the use of robots in public safety according to space and the fact that fully-autonomous robots herald major changes in public policies bring the necessity of using the 'spatiality of autonomy' approach more in future research on this subject.

Article Type: Research Article

Keywords: Robot, Autonomy, Technology, Public Safety, Ethics

JEL Codes: H84, H54, K42, O3

Author's Note: *This study was prepared in compliance with the scientific search and publication ethics. There is no content necessitating any permission from Ethical Board or any legal/special permission in this study. I, as the author of the article, signed my declaration certifying that there was no conflict of interest within the article preparation process.*

GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı, robot teknolojisinin 21. yüzyılda kamu güvenliğine mekânsal etkilerini anlamak üzere analitik bir çerçeve oluşturmaktır. Robot tasarım süreçlerinde erişilen insanüstü yeteneklerin incelenmesinin ötesinde, bu analizde güvenlik robotlarının kullanımının kamu politikası aktörleri açısından olumlu ve olumsuz etkilerinin sistematik bir değerlendirilmesinin yapılmasına gayret gösterilmiştir. Bu amaçla makalede 'kamu güvenliğinde robot teknolojisinin meşruiyeti tartışmaları mekândan etkilenmekte midir?' sorusunun yanıtı araştırılmıştır. Bu çalışmada robot kavramı ile ayırt etmeksizin tüm otonom sistemlere atıfta bulunmaktadır.

Bu çerçevede, çalışmanın sahadan toplanan birincil verilerden ziyade alan yazını taramasından elde edilen ikincil verileri kullanması ve nispeten yeni bir tartışma konusunu ele almaktan kaynaklanan nispeten sınırlı sayıdaki araştırmadan yararlanması gibi sınırlılıkları göz önünde bulundurularak kamu güvenliğinde mekân-otonomi ilişkisine odaklanılmıştır. Otonominin kamu güvenliğindeki rolünün kapsamına, robotların aynı ekosistemdeki insanların sorumluluklarına ve insan haklarına etkileri, robot kullanımının mekânsal farklılıkları ile otonomi ve robot karşıtı tartışmalar girmektedir. Bu minvalde, tam-otonom ve yarı-otonom (içinde veya üstünde¹) robot kullanımının yasal,

¹ İçinde (*in the loop*) yarı otonom sistemler, insan operatörler tarafından ateşlendikten sonra önceden programlandığı şekilde hedefini kendisi bulan tank, gemi vb. sistemleri ifade ederken; üstünde (*on the loop*) sistemler, insan operatörler tarafından yönetilen ve denetlenen otomatik savunma füzeleri benzeri sistemleri anlatmaktadır.

etik ve toplumsal etkileri tartışılmıştır. Bu konuyu takiben robotların kamu güvenliğinde kullanımında tartışmaların yoğunlaştığı sorunlu alanlar analiz edilmiştir.

Bu çalışmanın kuramsal çerçevesini kamu politikaları analizi disiplini içinde kullanılan Çoklu Akımlar Kuramı (Kingdon, 1984) oluşturmaktadır. Bu kuramın sunduğu analiz modelinin tercih edilmesinin nedeni, robotların kamu güvenliğine katkılarının yanı sıra bu uygulamalara yönelik eleştirilerin karar vericiler tarafından ne düzeyde benimsendiğini anlamaya da yardımcı olmasıdır. Bu modelde yer alan üç ana akım olan sorun, kamu politikaları ve siyaset akımları birbirinden farklı zeminlerde akan üç bağlantılı süreci temsil etmektedir. Sorun akımı, çözülmesi istenen sorunları; kamu politikası akımı ele alınan sorunun potansiyel çözümlerini ve siyaset akımı ise özelde siyasetçilerin ve genelde siyaset kurumunun sorun-çözüm eşleşmesine bakışını temsil etmektedir. Bu akımların kritik zamanlarda birleşmesiyle açılan fırsat penceresi, sorun-çözüm eşleşmesinin siyasetçilerin gündemine girmesine olanak tanımaktadır. Bu çalışmadaki otonom robotları odağına alan mekânsal analitik yaklaşım, çoklu akımlar kuramının politika alternatiflerini belirleme ve hükümetlerin gündemine girme süreçlerini açıklamaktadır.

Bu çalışmada, robotların kamu güvenliğinde kullanımı tartışmalarında mekânsal bir sınıflandırma yaklaşımına gidilmiştir. Bu çerçevede tartışmaların dayanaklarından ilki, robot-otonomi ilişkisi kapsamında yarı-otonom ve tam-otonom robotların mekânsal-işlevsel farklılıkları beraberinde getirmesi olmuştur. Tartışmaların farklılaşmasındaki diğer bir dayanak ise, sınır-ötesinde çatışma, sınır-içinde ise yaşatma ilkesidir. Mekânsal incelemeler sınır-ötesi, sınır ve sınır-içi olmak üzere kendine özgü nitelikler barındıran üç temel mekân üzerinden gerçekleştirilmiştir. Tartışmaların mekâna göre farklılaşması ve tam-otonom robotların kamu politikalarında büyük değişimlerin ve yeni sorunların habercisi olması 'otonominin mekânsallığı' yaklaşımının bu sorunların çözümlenmesinde daha fazla kullanılmasını gerektirmektedir.

Bu bağlamda, ulusal alanyazınında kamu güvenliğinde robot kullanımının mekânsal etkilerine yönelik bir araştırma ve sınıflandırma eksikliği bulunmaktadır. Bu araştırma söz konusu eksikliğin giderilmesi amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla, alan yazını taraması yoluyla bir derleme ve analiz gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede, devlet aygıtının kamu güvenliğini sağlamada günden güne genişleyip çeşitlenen araçları çerçevesinde; robotların çatışma (Hanna ve Olken, 2018; Sparrow, 2016; Umbrello, Torres

ve De Bellis, 2020), sınır (Csernaton, 2018; Loukinas, 2022; Martins ve Jumbert, 2022) ve asayiş sorunlarının (Heyns, 2016; Joh, 2016; Shay, Hartzog, Nelson, Larkin ve Conti, 2016) çözümünde kullanımı süreçlerinde gündeme gelen yasal, etik ve toplumsal meşruiyet tartışmaları mekânsal düzlemde incelenmiştir.

Yazın Taraması

Otonomi kavramı, bir sistemin operasyonel bağımsızlığını tanımlamada kullanılmaktadır (Sparrow, 2016, s. 7). Otonom sistemler, insan tarafından yönetilenler, yetki verilenler, denetlenenler ve tam otonomiye sahip olanlar şeklinde dörde ayrılmaktadır (Heyns, 2016; Sharkey, 2012; Winnefeld ve Kendall, 2011, s. 357). Bir sistemin robot olarak tanımlanabilmesi için ‘hisset-düşün-hareket et’ temel prensiplerine göre belirli bir düzeyde otonomiye sahip olması beklenmektedir. Bu bağlamda, sensörlerin çevreyi tanınması ve değişiklikleri takip etmesi, yapay zekânın karar vermesi ve bu karar doğrultusunda çevrede bir faaliyette bulunulması öngörülmektedir. Bu üç sürecin (takip, karar ve faaliyet) birbirini izlemesi sonucunda bir yapay organizma robotu oluşmaktadır (Antebi, 2013). Bu çerçevede, bu çalışmada kavram karmaşıklığını önlemek amacıyla tüm otonom sistemler robot olarak adlandırılmıştır. Bu tür robot sistemleri insanlara kıyasla maliyet-etkinlik, hız, görev başarısı, uzağa erişim ve dayanıklılık alanlarındaki üstünlükleri dolayısıyla görev etkinliğini artırdıkları için karar vericilerce sıkça tercih edilmektedir (Arkin ve Moshkina, 2007).

İçinde bulunulan Endüstri 4.0 döneminde yapay zekâ (Artificial Intelligence, AI) uygulamalarıyla geçmişe kıyasla ileri seviyeye taşınan otonom robotların kullanım yelpazesinin genişliği ve teknolojik kabiliyetlerinin yanı sıra insan hakları, etik kaygılar, eşitlik ve yoksulluğa etkisi (Yüksekbilgili ve Çevik, 2018; Zhang vd., 2017) gibi başka boyutlardaki tartışmalar da gündeme gelmektedir (Ashrafian, 2015; Koops, Di Carlo, Nocco, Casamassima ve Stradella, 2013; P. Lin, Abney ve Bekey, 2014; Liu ve Zawieska, 2020; Zardiashvili ve Fosch-Villaronga, 2020). Otomasyon sistemlerinin evrimi kaçınılmaz bir teknolojik gelişmeyi temsil ettiğinden her alanda olduğu gibi silahların özelliklerinde de değişikliklere yol açması kaçınılmazdır. Ulusal ve uluslararası düzeyde yürütülen bu tartışmalara yönelik sorunların çözülmesine, adli ve idari yeni düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır (Anderson ve Waxman, 2013, s. 2).

Robotların 21. yüzyıldaki teknolojik gelişmeler silsilesindeki yeri toplumsal ve ekonomik yaşama katkısı yönüyle incelendiğinde, tüm bu

faaliyetlerdeki sıkıcı (örneğin, sürekli tekrara dayalı üretim bantlarında), pis (örneğin, kanalizasyon temizleme çalışmalarında) ve tehlikeli (örneğin, nükleer kaza sonrası müdahale sürecinde) tüm alanlarda robotların kullanımının giderek yaygınlaştığı görülmektedir. İşgücü ve hizmet sektörü, askerî ve güvenlik, araştırma ve eğitim, eğlence, medikal ve sağlık, insan bakımı ve arkadaşlık bu alanlardan bazılarına örnektir (Lin, Abney ve Bekey, 2014). Sonrasında, COVID-19 salgını sürecinde robotların insan gücüne bir alternatif olma rolü güçlenmiş ve genişleyen kullanım alanlarına erişmiştir. Bu yeni dönemde insanların yeni rolünün nasıl olabileceğine yönelik eğilimler de bu bağlamda gözden geçirilmektedir (Arntz, Gregory ve Zierahn, 2016; Chui, Manyika ve Miremadi, 2016; Gentilini, Grosh, Rigolini ve Yemtsov, 2019; Howard, 2018).

21. yüzyılın ilk çeyreğinde robotların kullanımı tartışmaları çoğunlukla robotlar ile insanlar arasındaki ilişki (Human-Robot Interaction, HRI) ve insan yerine robot kullanımı konusunu odağına almıştır. İlerleyen süreçte 21. yüzyılın ikinci çeyreğinde bu kapsamın daha ileri bir boyuta taşınarak insan-duygusal robot ve robot-robot ilişkisinin (AIonAI) gündeme gelmesi için uzun bir süre beklemeye ihtiyaç duyulmayacaktır (Ashrafian, 2015). Örneğin, ölümcül silahlara sahip tam- otonom robotların katıldığı yeni bir muharebe ortamı şekillenmesi veya daha çok tekil olarak kullanılan robotların giderek artan oranda yapay zekâca sevk ve idare edilen sürüler halinde iş birliği yapması öne çıkacaktır. (Zardiashvili ve Fosch-Villaronga, 2020).

Bu ilişkinin insanlar üzerindeki yansımaları yeni tartışma alanları oluşturmaktadır. Bu çerçevede, kamu güvenliği bağlamında, insan-robot ve robot-robot gibi boyutların yanı sıra robot-temelli çatışma, robot-odaklı uluslararası ilişkiler, robot hukuku ve robotların siyasete etkisi gibi tartışma alanlarının gelişmesi beklenmektedir.

Kavramsal Çerçeve

Politika yapma sürecinde gündem belirleme ve seçenekleri tanımlama olmak üzere iki birbirinden farklı süreç yürütülmektedir. Hükümetler gündem belirleme aşamasında, özneler grubunu daraltarak odaklanabileceği bir liste meydana getirmektedir. Seçenekleri tanımlama süreci ise belirli tercihler yapılarak muhtemel alternatiflerin sınırlandırılması anlamına gelmektedir. Bu çalışmanın kuramsal temelini oluşturan çoklu akımlar kuramı, otonom robotlara yönelik sorunların hükümetlerin gündemine girmesi ve politikaların oluşturulması sürecinin açıklanmasında benimsenmiştir. Çoklu akımlar kuramına göre, tartışmalar ve politika çözümleri sorunlar, politikalar ve

siyaset olmak üzere birbirinden farklı üç akım içerisinde karmaşık bir çevrede gelişmektedir. Bu kuram, akımlardaki kimi sorunların ve politika önerilerinin karmakarışık siyaset ve politika tartışmalarında diğerlerinden nasıl daha fazla öne çıktığını kavramaya çalışmaktadır (Kingdon, 1984, s. 196).

Sorun akımı, politika yapıcılarının birtakım sosyoekonomik gelişmelerin toplum tarafından bir sorun alanı olarak kabul edilmesinden bilgi sahibi olunması sürecini kavramaya gayret etmektedir. Politikalar akımı, siyasi çevre dâhilinde tanımlanmış bir sorunun çözümüne dair politika önerilerinin bir ırmak içerisinde daimî akışı anlamına gelmektedir. Birçok önerinin içinde bulunduğu bir 'politika çorbasının' çıktısı olan politikaların, politika aktörleri olarak bilinen bürokratlar, milletvekilleri, akademisyenler ve araştırmacıların içerisinde bulunduğu bir politika ağı tarafından müşterek bir tartışma sahası özelinde oluşturulduğu kabul edilmektedir. Siyaset akımı ise politika ve önerilerin bulunduğu derin kültür ile bu kültürün içinde yer alan politika aktörü rolündeki siyasetçilerin yaklaşımını konu almaktadır (Theodoulou ve Cahn, 1995, s. 91).

Politika grubunun bilgi toplama, kapsamlı bir analiz ve çalışmalarını idare etme; siyaset grubunun ise politika grubuna kıyasla daha geniş bir alana odaklanarak seçimlerden galip gelme, partilerini başarılı kılma ve geniş bir kamuoyu desteğine sahip olma gibi hedefleri bulunmaktadır. Birbirlerine yönelik karşılıklı güvensizliğin egemen olduğu bu iki topluluktan politika akımı aktörleri siyasetçilerin bir tartışmanın bazı boyutlarını göz ardı ettiğine inanmaktadır. Siyaset akımı aktörleri ise politika aktörlerinin seçim ve kanun yapma sürecinde politikacıların kaygılarını göz önüne almadığından müşterek bir paydada bir araya gelmenin güçleştiğini belirtmektedir. Bu bakış açılarının farklılığının altında yatan gerekçe, bu iki akımın temsilcisi aktörlerin birbirinden farklı geçmişlere, eğitime ve kaygılara sahip olmasına bağlanmaktadır (Kingdon, 1984, s. 227-228).

Kingdon (1984) modelindeki sorunlar, politikalar ve siyaset akımları birbirinden farklı nehirlerde akmakta, her biri kendine özgü bir mecrada olgunlaşmakta ve diğer akımlardaki gelişmelere yönelik fazla bir bilgisi bulunmamaktadır. Bu akımların kritik dönemlerde birleşmesiyle fırsat penceresinin açıldığı kabul edilmektedir. Fırsat pencereleri, zamanlama açısından kırılma anlarında veya bu üç akımın tamamının yeterli bir doyuma eriştiği dönemlerde kendisini göstermektedir. Siyaset aktörleri, fırsat penceresinin açılması ile birlikte bir tavır almayı ve politika önerilerini bu süreçlerde tercih etmeyi benimsemektedir. Politika oluşturma sürecinin ve politikacıların harekete geçme motivasyonunun kritik anlarda fırsat

penceresinin açılması etrafında döndüğü yönünde bir değerlendirme bulunmaktadır.

Bilginin iletildiği ortamın başlı başına kendi etkisini oluşturması (ortam mesajdır) ve teknolojinin insan duyularının uzantısı olduğu yönündeki yaklaşım (McLuhan, 1994) bu çalışmanın inşasına epistemolojik bir dayanak olmuştur. Bu nitel çalışmada, birincil kaynakların rehberliğinde çoklu akımlar kuramının bileşenlerinden birisi olan sorunlar akımına odaklanarak sorunların tespitine yönelik çıkarımlarda bulunma yoluna gidilmiştir. Bu sorun akımını daha analitik bir çerçeveye oturtmak için mekânsal bir yaklaşımın benimsenmesi yoluyla mekân-otonomi ikilisi üzerinden bir sorun akımı çerçevesi oluşturulmuştur. Mekânsal yaklaşım ile sorunların sınır-ötesi, sınır ve sınır-içi olmak üzere üç başlıkta ele alınmasına karar verilmiştir. Mekânın diğer bir etkisi ise otonominin düzeyini belirlemesi üzerinde olmuştur. Bu düzeyin belirlenmesinde yasal, etik ve toplumsal kaygıların farklılığı belirleyici rol oynamıştır.

Sınır-ötesinde otonomi tartışmalarında çatışma temelinde savaşı-sivil ayrımı ve orantılılık odağında bir yaklaşım benimsenirken, sınır içerisinde uzlaşma temelinde anayasal özgürlüklerin korunması üzerinden hareket edilmektedir. Hibrit bir yapıya sahip sınır bölgesi ise askerî-sivil sınır ikilemi üzerinden hükümetlerin yaklaşımları ve tehdit algılarına göre işlevini yürüten dinamik bir yapıya sahip olduğundan diğerlerine kıyasla otonominin daha *ad hoc* bir uygulama sahasını oluşturmaktadır. Bu analitik inceleme neticesinde, kamu politikaları analizi yaklaşımıyla fırsat penceresinin oluşmasının gerekliliklerinden olan politika akımının gelişimine yönelik politika önerileri ile katkıda bulunulabilir. Böylece bu tartışmalar siyasetçilerin gündemine girdiğinde, başvurabilecekleri alternatiflerin önceden oluşturulması sürecine katkı sunulabilir.

Kamu Güvenliğinde Robotlara Yaklaşım

21. yüzyılın başından itibaren ABD ve İsrail'in 'terörle savaş' politikası bağlamındaki öldürücü uygulamaları, bu konu ile ilgili yasal, ahlaki ve toplumsal meşruiyet odaklı tartışmaların yalnızca bir boyutunu oluşturmaktadır (Marin, 2017, s. 300). Yapay zekâ teknolojisi geliştikçe, robotlar toplumun güvenliğinde daha karmaşık ve geniş roller edinmektedir. Örneğin, biyometrik yetenekler ve sensörle donatılmış kolluk robotlar yüzleri, silahları, uyuşturucu maddeleri ve salgın hastalıklarda vücut sıcaklığını tespit edebilmektedir (Chen, Marvin ve While, 2020). İnsan

kontrolündeki askerî robotların artık bağımsız karar verebildiğinin bazı örnekleriyle sınırlarda da karşılaşılmaktadır. Örneğin, Güney Kore’de Kuzey Kore sınır hattı boyunca silahlı tam-otonom yeteneğine sahip robot şimdilik yarı-otonom bir şekilde devriye görevine başlamıştır (Brollowski, 2013). ABD’li Patriot ve Phalanx ile İsrail’in Iron Dome karşı-füze sistemleri ise bir kere aktif edildikten sonra insan müdahalesine ihtiyaç duymamaktadır (Anderson ve Waxman, 2013, s. 1).

Muharebe ortamının temposu ve karmaşıklığı robotların gittikçe daha otonom karar almasını dayatmaktadır (Anderson ve Waxman, 2013, s. 2). Sparrow (2016) otonom silahlı sistemlerin askerî alanda gelişiminde üç gerekçeyi işaret etmektedir: (1) Uzaktan pilotla komuta edilen robotların iletişim altyapısının ihtiyacı karşılamaması ile uydu ve komuta merkezinin askerî hedef bakımından hassasiyet oluşturması. (2) Teknolojik gelişmelerin etkisiyle muharebenin temposunun özellikle havadan havaya muharebede artması. (3) Bilginin çeşitli kaynaklardan alınması ve saniyeler içerisinde karar verilmesine ihtiyaç duyulması. İnsandan kaynaklı hatalar ve kazalar, eğitim maliyetleri, maaş ödemeleri ve sağlık giderleri gibi maliyet kazlemlerine kıyasla robotların daha verimli olması verimliliği ve zayıf maliyeti düşüklüğü olacaktır (Marin, 2017; Umbrello vd., 2020). Geliştirme ve üretim süreçlerindeki maliyetin yüksekliğine rağmen (Marin, 2017, s. 318), robotun idaresindeki az sayıda görevli, uzun vadede tasarruf sağlayacak, böylece muharebede ‘robot sürüleri’ kullanarak (Brollowski, 2013, s. 57) kuvvet çarpanı etkisi oluşturulabilecektir (Antebi, 2013, s. 66).

Robotlar daha önce maruz kalınan tehlikelere karşı askerlerin muharebe sahasında yaşamını kaybetme riskini azaltmaktadır. Örneğin, robotların insanların yerini almasıyla muharebelerde gazların askerleri bertaraf etmede işlevini yitirecektir. Robotlar muharebe ve çatışma bölgelerinde kurtarma ve emniyet işlevini görmede de belirgin bir katkı sağlayacaktır. Örneğin, tıbbi robotlar yaralı bir askerın tespitini, robotik ambulans içerisinde güvene alınmasını ve sağlık merkezine sevki esnasında ilk yardımını gerçekleştirebilir. Bu sistemler yüksek doğrulukta ve isabetli uygulamalarla asimetrik ve meskûn mahal çatışmalarında dost ateşinden kaynaklı veya savaş-dışı insanlara yönelik tehdide karşı insani güvenliğe katkı sağlamaktadır (Brollowski, 2013, s. 61). Robotların bekleyen bir ailesinin olmaması ise sosyal maliyeti azaltması bakımından anlam taşımaktadır (Antebi, 2013, s. 66).

Arkin ve Moshkina (2007) robotların muharebe ortamında insanlardan ‘daha insani’ tavırlar sergileyebileceği görüşündedir. Buna göre, insanlar mücadele esnasında intikam, öfke, sinir ve bir şekilde kazanma

isteğinden kaynaklı savaş hukukuna aykırı davranışlar sergileyebilmektedir. Umbrello vd. (2020) etik bir savaşın yürütülmesinde ahlaki özellikler taşıyan öldürücü otonom silahların (Legal Autonomous Weapons, LAWs) veya ‘ahlaklı yapay savaşçıların’ insanların yerine tercih edilmesini ve diğerlerinin yasaklanmasını önermektedir. Bu koşullarda öne sürülen *etik otonom robot* yaklaşımının tartışmaya birçok açıdan katkısı olacaktır: Ölçülü davranabilme, üstün veri toplama yeteneği, rasyonel karar alma, insani psikolojik travmalardan uzak kalma, gelişmiş durumsal farkındalık ve insanların etik ihlallerini tespit etme. Bu bağlamda “askerler mi robotlaşmalı, yoksa robotlar mı askerleşmeli” sorusu anlam kazanmaktadır (Arkin ve Moshkina, 2007).

Muharebe sahasından sınıra gelindiğinde, askerî robotların güvenlik sağlama işlevi her türlü kaçakçılık, düzensiz göçmen, terörist saldırılar, gizlice girme vb. asimetrik tehdit ve kolluk sorunlarını gözetleme ve tespit etmeye odaklanmaktadır. Sivil-askerî yapısı tartışmalı hudut bölgesinde, sınırın işlevinin insan hareketliliğinin artmasıyla dinamikleşmesi, yeni mekânsal yaklaşımda askerî nitelikteki arıgözü sistemlerinin kullanımına yol açmıştır (Pedrozo, 2017). Bunun ötesinde üçüncü ülkelerle yapılan anlaşmalara göre tehditleri önlemek amacıyla sınırın dışsallaştırılmasına bir seçenek olarak öne çıkmıştır (Marin, 2017, s. 323).

Hudutların yedi gün 24 saat gözetlenmesi ihtiyacına karşın, hudut güvenliğinden sorumlu kamu görevlilerinin hududu sürekli denetlemesi iklim koşulları ve sorunu tespit etme yeteneği bakımından sınırlı kalmaktadır. İklim koşullarına dayanıklı bir otonom gözetleme robotunun bu işlevi daha etkili yürütmesi teknolojik yeterlilik bağlamında mümkünken, biyometrik donatılarla ses, göz, el veya yüz vasıtasıyla kimlik ayırt etme yeteneğinin artması beklenmektedir. Otonom robotların sınırı gözetlemede kullanımı; (1) insani zayıflıklar ve muhtemel riskleri azaltması, (2) zamanı ve maliyeti azaltması, (3) etkili denetimin sağlanması ve (4) nesnelere ve sensörler arasındaki mesafenin azalması bağlamında katkı sağlamaktadır (Ahmed ve Essa, 2021; Meijer, 2011).

İç güvenlikte robotların kullanımı askerî robotlardan farklılaşarak öldürücü olmayan meşru güç kullanımı üzerinden değerlendirilmektedir. Bu sistemler, ani değişmesi muhtemel durumlarda kolluk görevlilerini koruma yeteneğine sahiptir (Kostavelis ve Gasteratos, 2017). Örneğin, kolluk kuvvetleri bomba imha etme esnasında insan kontrolünde bu robotları kullanmaktadır. Bu robotların *faydalı, ucuz ve yaygın* olması özellikle trafik koluğu gibi rutin görevlerde kullanım alanlarını genişletmektedir (Joh, 2016, s. 519; Shay vd., 2016, s. 239). Yapay zekânın desteğiyle kolluğun önleme devriyesi (Westall, 2017) ve kitlelerin kontrolü (Chapbell, 2016; Szocik ve

Abylkasymova, 2021), rehin alma olayları, intihar bombacıları, bazı suçların faillerinin hedef alınması (Kaplan, 2018) ve yüksek güvenlikli cezaevlerinin korunması (Heyns, 2016, s. 359) gibi kimi görevlerini polis robotları vasıtasıyla yürütmesi şaşırtıcı olmayacaktır.

Robot-Kamu Güvenliği İlişisine Mekânsal-Eleştirel Bir Bakış

Kamu güvenliğinde robot kullanımının olumsuz dışsallıkları *sorunlar akımı* içerisinde bireysel güvenlik boyutuyla tartışılmaktadır. Otonom silahlı sistemler, bir kere aktif edildiğinde insan kullanıcı müdahalesi olmadan hedefleri seçip temasa geçebilmektedir (Anderson ve Waxman, 2013, s. 1). Silahlı çatışmalarda robotların kullanımını yasaklayan bir anlaşma bulunmaması, tartışmanın ‘insani ilkelerin ihlali’ (the principle of humanity) odağında yürütülmesine yol açmıştır (Brollowski, 2013, s. 55). Robotların kullanım alanlarının çeşitlenmesi ve çok boyutlu etkilerine eleştiriler *etik, yasal ve toplumsal* sorunlar bağlamında yapılmaktadır (Operto, 2011).

Liu ve Zawieska (2020), kuramsal açıdan robot teknolojisinin doğasında bir sorumsuzluk olduğuna inanmaktadır. Bu sorunsalın çözümünde sorumlu uygulamanın (koşullara bağlı) yanında sorumlu tasarım (kavramsal) beklentisinin bulunması (Murphy ve Woods, 2009), robot sorumluluğunda insani sorumluluğun temel dayanak olmasını gerektirmektedir. Güç ilişkisi bağlamında, insanların robotları kontrol ettiği kabulünün yapay zekânın katkısıyla *koşullara bağlı öğrenme* neticesinde tersine dönmesi beklenmektedir. Bu anlamda, insanların rolünün robotik sistemlerin *içinde, üstünde* veya *dışında* olmanın ötesinde *altında* olmasını tahmin etmek uzak bir ihtimal değildir. Robotların insanlara muhtemel zararları göz önüne alınarak *insana karşı sorumluluk* (Anderson ve Waxman, 2013, s. 15; Heyns, 2016, s. 373) tartışmaları giderek daha fazla anlam kazanmaktadır. Bu sorunların yukarıdan-aşağıya yasal veya aşağıdan-yukarıya etik-ahlaki bakışla çözümsüz kalması robotların gelişiminde engel oluşturacaktır (Brollowski, 2013, s. 76; Operto, 2011, s. 77).

Sınır-Ötesi Tartışmaları

Anderson ve Waxman (2013, s. 20) sınır-ötesi tartışmaları dört başlık altında toplamıştır: (1) makine programlamanın temel etik ve yasal ilkeleri sağlaması, (2) ahlaki niteliklere sahip silah kontrol görevinden tamamen alınmaması, (3) insanın silah kontrol görevinden alınmasıyla sorumluluğun sorgulanır hale gelmesi, (4) insan askerlerin riskten arındırılması ve sivillere

yönelik zararın azalmasıyla silahlı mücadeleye talebin artması. Bu bağlamda, makinenin karar verme yaklaşımının baştan ahlaki anlamda kötü olduğu kabulünün zamanla ve en azından bazı koşullarda değişebileceği öngörülmektedir. Silahların işlevlerinin otonomi kazanmasının artımlı bir ilerleme kaydetmesine rağmen, robotun bir öldürme kararını vermede insanın yeteneklerine erişmesi için daha çok basamak olduğu kabul edilmektedir. Sharkey (2012, 2017) otonom robotların insanlardan daha insani davranabileceğinin öne sürülmesini (Arkin ve Moshkina, 2007) insan biçimli tasarımlar ve robotlara bu yönde anlam yükleyen söylemlerin bir neticesi kabul ederek eleştirmektedir.

Teknolojik yetersizliklerden kaynaklı sorunlara kıyasla, yasal, etik-ahlaki ve toplumsal sorunların çözümü daha karmaşıktır. Bunlardan birisi savaşın tanımında oluşan *de juri* değişimidir. Buna göre, muharebe sahasından insan etkisinin çıkarılması, maliyetlerde ve metotlardaki büyük değişikliklerle paradigma değişimini beraberinde getirmektedir. Bunun yanında, uluslararası *yasal* bir düzenlemeye yönelik çalışmaların geç kalması neticesinde bu boşluğun devletler ve devlet-dışı aktörlerce istismara açık tutulması, özellikle sorumluluk bağlamında tam-otonom robotlar açısından bir sorun oluşturmaktadır. *Etik* bağlamda, robotları kullanan insanların düşmanların yaşamını tek bir tuşla sona erdirmesi (Heyns, 2016; Sparrow, 2016, s. 370) tartışılan başka bir konudur. Bununla birlikte, muharebede yaşamını riske etmeden düşmana zarar verme arzusu geçmişten bugüne süregelmiştir. Böylece silahların menzili arttıkça fiziksel gücün önemi azalmıştır (Antebi, 2013, s. 73).

Otonomideki ilerlemeler isabetin artması neticesinde muharebeyi daha az yıkıcı ve zararlı hale getirme kazanımı sunarken, diğer yandan daha yıkıcı ve etik erdemin geri planda kaldığı bir sürece yol açabilmektedir (Anderson ve Waxman, 2013, s. 2). Bu gelişmeler ışığında, gelecekteki robotların tasarımında mühendisler ile etikçilerin sağlık hizmetinde görevli robotlar örneğinde olduğu gibi ‘insani hassasiyet’ (Zardiashvili ve Fosch-Villaronga, 2020) prensibini odağına alarak iş birliğini yansıtacak robotetik (Veruggio, 2006) kavramının daha bir anlam kazanacağı anlaşılmaktadır. Bu temelde, Avrupa İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948) ve Lizbon Anlaşması’nda (2000) bulunan ilgili insan haklarının maddelerinin belirlenmesine ihtiyaç vardır (Operto, 2011, s. 73). Aynı bağlamda Asimov (1950) üç temel kuralı önermektedir: robotların insanlara zarar vermemesi, insanların talimatlarına uyması ve birinci ve ikinci kuralla çelişmediği sürece kendini koruması.

Öldürme yetisine sahip otonom robotların yasaklanmasını savunan² Sharkey (2012), bu robotların insan müdahalesi olmadan hedefi imha etmesinin evrensel insan hakları açısından sorunlu olacağı görüşündedir. İlk tartışma, hesap verebilirlik bağlamında robotların sorunlu davranışlarında sorumluluğu kimin üstleneceğidir. Otonom robotlar ayırım yapabileceği sınırlı koşullarda kullanılsa bile olası aksiliklere karşı *sorumluluk merkezli* bakış çok boyutlu bir yaklaşımı (Liu ve Zawieska, 2020) barındırmaktadır. Buna karşın, Parodi (2021) asimetrik savaşlarda savaşan-sivil ayırımında insan karar verici bulunmasının sorumluluk boşluğunu önleyebileceğini değerlendirmektedir. Anderson ve Waxman (2013, s. 17) ise muharebede operasyonel planlama ve hukuk bağlamında kolektif sorumluluğu gerektirecek mekanizmalar geliştirilmesini önermektedir. Muharebede otonom robot teknolojisinin üstünlüğünün asimetrik savaş ve terör saldırılarına yönelimi güçlendireceğini söylemek ise abartı bir yaklaşım olmayacaktır (Brollowski, 2013).

İkinci tartışma, otonom silahlı robotların savaşın dışındaki aktörleri ayırt etme, durumsal farkındalık ve orantılılık yeteneğinin muharebede insan askerlere kıyasla zayıf kalmasıdır. Bu bağlamda, beklenen askerî başarı ve sivil yaşam kayıpları arasındaki dengeyi insanların otonom robotlardan daha doğru gözececeği inancı savaşın bilimden çok sanat olduğunu çağırıştırılmaktadır (Sharkey, 2012). Otonom silahların, *jus in bello* (Cenevre Anlaşması Ek 1 Protokol 57. Md.) bağlamında sivil kayıpların önüne geçmede çevredeki silahsız insanları da tespit etmesi beklenmektedir. İnsani güvenlik bağlamında her silahlı insanın doğrudan muharebe ile ilişkili olduğunu varsaymak da doğru olmayacaktır. Örneğin, barışı koruma ile görevli birlikler, hizmet dışı bir tankın üzerine çıkan çocuklar, teslim olmak isteyen veya savaşın dışında kalan *hors de combat* (Diplomasi ve uluslararası hukuk jargonunda savaş sırasında görevlerini yerine getiremeyecek durumda olan kişiler, Cenevre Anlaşması Ek 1 Protokol 41. Md.) insanlar meşru hedeflerin bulunduğu alanda olabilir. Öyle ki hedefin ölmesine karar verilmesinde insani yaklaşımın eksikliği insan yaşamının değerine saygısızlık olarak kabul edilebilir. Bu çerçevede, etik robotların insan davranışlarının doğasını anlaması ve soyut düşünme yeteneği kazanması beklenmektedir (Sparrow, 2016).

Yapay zekâ ile robotların davranışlarını tasarlarken ahlakilik tartışmalarında üzerinde uzlaşılan sözleşmelerden başlanabilir. Bu bağlamda,

² Bkz. *Campaign to Ban Killer Robots (KRC)*

ahlak teorilerinin yerine sivillerin öldürülmesini yasaklayan Cenevre³ (1949) ve Lahey (1899, 1907) sözleşmelerinin oluşturduğu ‘Savaş Kanunları’ ve ‘Angajman Kuralları’ etik tartışmalara temel oluşturması bakımından yeterlidir. Silahlı otonom robotlar bu çerçevede tasarlanırken, etik-ahlaki tartışmaların bu temel üzerinden geliştirilmesine zaman kazandıracaktır (Anderson ve Waxman, 2013; Brollowski, 2013).

Ontolojik yaklaşımıyla ahlaki değerlerin belirli koşullarda yasaların önüne geçtiğini belirten Brollowski (2013, s. 64), insan hakları düzenlemelerinin etik, ahlak ve hukuk arasındaki ilişkiyi güçlendirdiğini belirtmektedir. St. Petersburg Deklarasyonu’nda (1868) kimi silahların yasaklanmasıyla başlayan pozitivist insanlık hukuku yaklaşımı, sonraki süreçte insana saygının odağa alınmasıyla etik ve ahlaki sorumluluk yönüyle Lahey Barış Konferansı’nda (1899) bağlayıcı bir statüye erişmiştir. Bu yaklaşımın ‘insanlık hukuku’ ötesinde ‘insanlık prensibine’ dönüşümü 1977 Ek Protokolü’nde kendisini göstermiştir.

Bu tartışmalarda Cenevre Anlaşması’ndaki (1949) ‘sağduyu’ yaklaşımının ötesinde ‘Uluslararası Silahlı Çatışmaların Mağdurlarının Korunmasına İlişkin Ek Protokol’ün (1977) 36. Md.⁴ ve 51 (3) Md.⁵ ile Belirli Konvansiyonel Silahlar Anlaşması (1980) robotların silahlandırılmamasında göz önüne alınabilecek yasal düzenlemelerdir. Bu düzenlemelerin uygulanmasındaki karmaşa tam-otonom robotların hedef belirleme işlevine sahip olsalar bile silah sistemleri taşımadığı sürece silahlandırılmış olmadıklarından kaynaklanmaktadır. Buna rağmen, tam-otonom robotların silahlandırılması mevcut teknolojik imkânlar dâhilinde bir tercihten başka bir şey değildir (Sharkey, 2012, s. 797).

Lin vd. (2014) robotların neden olduğu riskleri azaltmada kurallara ve etik kodlara uyumlu bir şekilde tasarlanmasını vurgulamaktadır. Bununla birlikte, sanıldığı gibi aksine, robotlar henüz bu beklentileri kavrayacak kadar gelişmemiştir. Tasarlamaların yanı sıra kurallar ve normlar henüz tartışmalı, belirsiz ya da yeterince uygulanmamıştır. Örneğin, ayırım yapmadan öldürme

³ Cenevre Anlaşmaları dört sözleşmeden oluşmaktadır: (1) Harp Halindeki Silahlı Kuvvetlerin Yaralı ve Hastalarının Vaziyetinin İyileştirilmesi Sözleşmesi, (2) Silahlı Kuvvetlerin Denizdeki Yaralı, Hasta ve Kazazedelerinin Vaziyetinin İyileştirilmesi Sözleşmesi, (3) Harp Esirleri Sözleşmesi, (4) Harp Zamanı Sivil Şahısların Korunması Sözleşmesi.

⁴ Madde 36: *Bir Yüksek Akit Taraf, yeni bir silahın, savaş aracının ya da yönteminin üzerinde çalışmalar yapması, geliştirmesi, elde etmesi ya da benimsemesi durumunda bunun kullanımının işbu Protokol ya da ilgili Yüksek Akit Tarafı bağlayan herhangi bir uluslararası hukuk kuralıyla her koşulda ya da bazı hallerde yasaklı olup olmadığını belirlemek yükümlülüğü altındadır.*

⁵ Madde 51(3): *Siviller, bir süre veya hiç düşmanlık içerisinde bulunmadığında bu bölümün tanıdığı korumadan yararlanacaklardır.*

yeteneğine sahip kara mayınları yüzyıllarca kullanımın ardından ancak 20. yüzyılın sonunda yasaklanmıştır. Bazı uluslararası kuruluşlar⁶ anti-personel kara mayınlarını yasaklayan Ottawa Anlaşması'nı (1999) silahlı tam-otonom robotları *yasaklama* (Anderson ve Waxman, 2013, s. 20) yaklaşımına örnek göstermektedir. *Gelişmiş kara mayınları* kavramsallaştırmasının sorunlu olduğunu savunan Sparrow'a (2016, s. 95) göre, silahlı robotların güçlü bir yapay zekâya gereksinimi hala yeterince gelişmiş olmadığını göstermektedir. Otonom robotların müdahil olduğu koşullarda davranışlarını meşrulaştırma gereksinimi de bu tartışmayı derinleştirmektedir.

Sınır Güvenliği Tartışmaları

Tecrübelerle dayalı eğilimlere bakıldığında, askerî-stratejik, iç güvenlik ve siber-gözetleme olmak üzere üç sosyal evrenden oluşan sınır kontrolünde, bu başlığın konusu siber-gözetleme evreni diğerlerini destekleyici bir rol almaktadır. Bu evrenler sırasıyla katı, sıvı ve gaz metaforu olarak da nitelendirilmektedir (Bigo, 2014, s. 211). Sınırların gözetiminde kullanılan robotların insanlara kıyasla iklim şartlarına daha dayanıklı olmasına rağmen; doğal afet, bozulma veya çalınma, enerji tüketimi, verileri gönderme-alma ve veri tabanının sürekli güncellenmesi ihtiyacı gibi teknolojik kısıtları bulunmaktadır (Ahmed ve Essa, 2021, s. 2). Bu kısıtlara otonom robotların menzili ve toplanan verinin kalitesi de eklenebilir (Loukinas, 2022, s. 96).

Bu kısıtların giderilmesine yönelik, AB-destekli araştırmalar (Horizon 2020, Framework Program-7⁷ vb.) yürütülmesine rağmen, teknoloji kaynaklı sorunlar tartışmaların yalnızca bir boyutunu oluşturmaktadır. Esasında robotların kullanımının sosyal inşası daha tartışmalı bir alanı işaret etmektedir. Avrupa'nın hudutlarında her türlü muhtemel güvenlik riskinin tespit edilmesi politikası hudut güvenliğine odaklanmayı beraberinde getirmiştir (Csernaton, 2018, s. 175). Marin (2017, s. 302), askerî teknolojinin sivil amaçlarla hudutlarda kullanımında ortaya çıkan etik, yasal ve toplumsal tartışmaları 'metamorfoz' kavramıyla açıklamaktadır. Bu bağlamda özgürlük-güvenlik ikilemi farklı bir boyut kazanmıştır.

Bu ikilemde hudutlarda göçün yönetiminde insani güvenlik söyleminin dışarıda bırakılması mümkün değildir. Göçmenlerin Avrupa

⁶ International Committee for Robot Arms Control, Human Rights Watch

⁷ 7. Çerçeve Program

yolculuğunda güvenlik bağlamında hem bir risk hem de risk altında olması, göçün yönetiminde birbirini tamamlayan boyutları ifade etmektedir. Avrupa’da sınır güvenliğine yönelik akıllı sınırlar yaklaşımının teknolojinin desteğiyle düzensiz göçün güvenikleştirilmesi ile eşleştiğini söylemek yanlış olmayacaktır (Jeandesboz, 2016; Milivojevic, 2013). Sınır güvenliğinin *sosyo-teknik çevresinde* robotlaşması seçimle gelmiş politika yapıcılarının işini zorlaştırmış, bu sorun uygulamaları çokça tartışılan kurumlara⁸ devredilmiştir. Politika çözümleri sorun çözen teknolojik ürünlere indirgenmiştir. Böylece göçmenler insan sıfatından farklı teknik isimlendirmelerle adlandırılmakta, silahsız robotların uygulamalarını meşrulaştırıcı söylemlerin aksine koruma ve yardımdan uzak kalmaktadır (Martins ve Jumbert, 2022, s. 1439).

Avrupa Birliği (AB) sınır gözetlemede faydalanılan robotların en yaygını *çok-amaçlı sınır arıgözü* (insansız hava aracı), hem kamu kurumları hem de hükümet-dışı örgütlerce kullanılarak düzensiz göçmenler için riskler ve fırsatlar oluşturmaktadır (Loukinas, 2022). Bu sistemlerin sınır gözetleme işlevinin odağında istihbarata dayalı risk değerlendirmesi için tespit ve veri toplama yeteneği bulunmaktadır (Milivojevic, 2013). Avrupa Gözetleme Sistemi’nin (Eurosur) parçası olarak arıgözünün Akdeniz’de sınırın gözetlenmesine katkısı düzensiz göçmenler için insan hakkı ihlali ve geri itme yönünden riskler oluştururken, arama ve kurtarma çalışmalarındaki insan hayatını koruma⁹, kolluk çalışmalarını destekleme ve deniz kirliliğiyle mücadelede çeşitli fırsatlar sunmaktadır (Loukinas, 2022).

Silahlı ya da silahsız yarı-otonom robotlar, iç güvenliğin yönetme ve dış güvenliğin savunma odaklı farklı evrenler olmasına rağmen metodunun birbirine benzemesine (Bigo, 2014), Avrupa sınırlarının arıgözü ile eşleştirilmesine (Csernaton, 2018, s. 178) ve teknolojik-siber kale olmasına (Meijer, 2011; Milivojevic, 2013) neden olmuştur. Bununla birlikte sınırlardaki yarı-otonom robotlarda arıgözlerinin sıkça yer almasının yanında robot köpekler gibi kara robotları da kendini göstermiştir (Shoichet, 2022). Bu sistemlerin sınır güvenliğini artırdığı varsayımı ise teknolojik rasyonelleştirmeye (Marcuse, 2013; Marin, 2017) rağmen tartışmalıdır.

Ulusal aktörler için güvenikleştirilen göçmen sorunsalına karşı sahada topladığı istihbarat ışığında alınan kararlar ve uygulamalarda

⁸ Frontex, Avrupa Deniz Güvenliği Ajansı (EMSA), Avrupa Savunma Ajansı (EDA) vb.

⁹ Sınır gözetiminde deniz ile ilgili düzenlemeler şunlardır: Arama ve Kurtarma Anlaşması (SAR), Denizde Hayat Güvenliği Anlaşması (SoLaS) ve BM Deniz Kanunu Anlaşması (UNCLOS)

sorumluluğun insanlarda kalması (Deniz Kurtarma Koordinasyon Merkezi) nedeniyle bu sistemler yarı-otonom karaktere yatkın olmaktadır. Burada sorumluluğun insanda veya kurumda olmasına rağmen, aynı alanda birden fazla aktörün bulunması ve insan hakları ihlalini yapanın tespitindeki zorluklardan dolayı kimin sorumlu olduğu ve Őeffaflık tartışması ağırlık kazanmaktadır. Dahası, tespit edilen hayati tehlike altındaki düzensiz göçmenlerin tamamına kurtarma operasyonu yapıldığını söylemek de doğru olmayacaktır (Loukinas, 2022). Sınır gözetlemesi, istihbarat ve askerî keşif arasındaki iç güvenlik-savaş ikilemi ise başka bir tartışmalı alandır (Neocleous, 2013). Özel askerî ve güvenlik şirketlerinin sınırın gözetlenmesini hudut sorumlusu kurumlar adına yapması ve topladığı verileri kurumlarla paylaşması ise sorunu daha karmaşık hale getirmektedir (Calcara, 2022; Davitti, 2019; Marin ve Krajčıková, 2016).

Hudut bölgesinde kullanılan robotların, yalnızca bu bölgedeki hareketlilikte rol almasının ötesinde toplumun gözetlenmesi anlamına gelen faaliyetleri de yeni bir tartışmaya yol açmıştır. Güvenliği sağlama ortak paydası üzerinden yapılan meşrulaştırmada kolluk, ilk yardım, itfaiye vb. güvenlik aktörlerinin talebi üzerine robotların sınırın içerisinde kullanıldığına rastlanması yeni sosyo-mekânsal, işbirlikçi ve gözetlemeye yönelik uygulamalara yol açmaktadır (Pedrozo, 2017, s. 105). Örneğin, ABD'de Arizona eyaletine bağlı Meksika sınırındaki *Nogales* kentinde, diğerlerine kıyasla alçaktan uçan (3.000 fit) ve rahatça görülebilen zeplininin (TARS) kullanılması kent sakinleri arasında özel hayatlarının gizliliğinin ihlal edildiği kaygısı Gümrük ve Sınır Koruma teşkilatını bir açıklama yapma mecburiyetinde bırakmıştır (Paul, 2022).

Sınır-İçi Tartışmaları

Robotların iç güvenlikte kolluk uygulamalarında kullanımını diğer mekânlara göre daha tartışmalı bir alan olmuştur. Bu sistemlerin insanların yaşama ve insan onuruna saygı gibi 1976 tarihli Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin içerdiiği haklara yaklaşımının muhakeme yeteneğini gerektirmesi, insan sorumluluğunun sorunlu olduğu varsayılan özellikle tam-otonom robotların iç güvenlikte yaygınlaşmasını engellemektedir. Kolluk uygulamalarında evrensel insan hakları hukuku, silahlı çatışmalarda başvurulan uluslararası insancıl hukuktan üstündür. Evrensel insan hakları hukuku zor kullanımında uluslararası insancıl hukuka göre daha yasaklayıcı bir yaklaşım içermektedir. Öyle ki insan hakları hukuku yaşama hakkını, insancıl hukuk ise öldürme hakkını odağına koymaktadır.

Devlet aygıtı ve düşmanları arasındaki silahlı çatışma ilişkisine kıyasla, devlet ve yönetimi altındakiler arasındaki iç güvenlik ilişkisi birbirinden farklıdır (Asaro, 2016, s. 67; Heyns, 2016, s. 353; Kaplan, 2018, s. 611).

Terörle mücadelenin mekânsal anlamda gri bir alanı ifade etmesi göz önüne alınarak, robotların ağırlıklı kolluk uygulamalarında kullanımına odaklanılmıştır. Robotlara karar verme yetkisinin bırakılması ve hangi düzeyde zor kullanım yetkisi tanınacağı tartışmalıdır. Bu yetkinin belirlenmesinde teknoloji değil, politikalar etkilidir (Dechesne, Dignum, Zardiashvili ve Bieger, 2019, s. 9). Kolluk kuvvetlerinin güç kullanımında *zorunluluk* ve *orantılılık* gereklerinin karşılanması esastır. Vicdani sebepler ile takdir hakkı düşünüldüğünde, robotların bu muhakemeyi sağlaması silahlı çatışmaya kıyasla daha güç olacaktır. Dahası, robotlar için insanların davranışlarını tanımanın zor olmasının ötesinde, eğilimleri ve niyetlerini anlama ihtiyacı sorunu daha karmaşık hale getirmektedir (Szocik ve Abylkasymova, 2021, s. 5)

Kolluk görevlileri insan haklarını korumak ve saygı duymakla yükümlüdür. İnsan haklarının kısıtlanmasında yasal bir gerekçe ve orantılılık aranmaktadır. Bu yükümlülüğü bilen endüstrinin teşvikiyle, silahlı robotların kolluk uygulamalarında kimi zaman öldürücü olabilen türlerinin uyarlanması insan-robot ilişkisinde ‘öldürücü tasarım sorunu’ (Asaro, 2016, s. 55; Kaplan, 2018, s. 608) tartışmasını öne çıkarmaktadır. Kolluk uygulamalarında daha az öldürücü veya zorlayıcı güç olduğu varsayılan sistemlerin gerçek veya plastik mermi, biber veya göz yaşartıcı gaz, elektroşok gibi zor kullanma araçları-silahları bulunmaktadır. Otonomi düzeyinden bağımsız olarak, robotların bu araçları kullanması tartışmalıdır (Joh, 2016, s. 531).

Otonom kolluk robotları, insanların fiziki zayıflığını gidermesine rağmen etik ve yasal açıdan duruma göre hoşgörü, empati ve takdiri içeren karar alma sürecinde yetersiz ve belirsiz bir niteliğe sahiptir (Hartzog, 2015). Bu sistemlerin *gözetleme*, *analiz* ve *uygulama* yeteneği önlemeden suç tespitine kadar kolluk uygulamalarında kamu refahına ve maliyet-etkinliğe olumlu katkıda bulunabilirken, özgürlükler bakımından neden olduğu yasal, etik ve sosyal sorunlar da irdelenmelidir (Shay vd., 2016, s. 239-242). Büyük veri döneminde yaygınlaşan gözetleme ile elde edilen verilerin işlenmesi neticesinde, politika yapıcılar ve kolluk görevlilerine rehberlik edecek ilkeler olmadığında özel hayatın gizliliği ve özgürlüklerin ihlali ile karşılaşılması kaçınılmazdır (Dechesne, Dignum, Zardiashvili ve Bieger, 2019, s. 7).

Çin’in kitleleri kontrol etmek için geliştirdiği ve COVID-19 salgını döneminde kişisel emniyetin öne çıkmasıyla daha fazla ilgi gören *Anbot*

kolluk robotunun (Lin ve Singer, 2016) taşıdığı elektroşokun ateşlenmesinde insan kullanıcının yetkili olması tartışmanın büyümesini bir nebze dindirmiştir (Szocik ve Abylkasymova, 2021). Otonom kolluk robotları otoriter yapıların hâkimiyetini sürdürmesinde ve sosyal değişimin önüne geçmede de polis devletinin bir aracı olabilir. Bu tartışmanın çözümü yetersizliğin benimsenerek robotlar üzerinde insan müdahalesinin ve sorumluluğunun sürdürülmesinden geçmektedir (Hartzog, 2015, s. 1764-1767).

Kolluk robotunun yakaladığı bir şüphelinin direnmesi neticesinde, robotların müdahalesinin zorunluluğu, ne ölçüde karşılık vereceği ya da orantılılığı, diğer vatandaşlara zarar vermemesi ve hesap verebilirliği de tartışmalıdır. Bu tartışmanın temelinde robotların yasalarda nasıl tanımlanacağı bulunmaktadır. Bu bağlamda, meşru savunma düzenlemesi hayatını kaybedebilecek insan kolluk görevlileri için güç kullanımında meşruiyet sağlarken, duyguları olmayan ve insan görevliden daha kısa süre içinde karar alabilen robotlar için ne ölçüde geçerli olacağının belirlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır (Asaro, 2016, s. 60).

Öncelikle robotların mal, hayvan, köle, çocuk vb. hangi tanımlamaya uyduğuna karar verilmelidir. Mal oldukları kabul edilirse kolluk görevi esnasında kendilerini insan saldırılarına karşı savunmaları tartışmalı olacaktır. Burada pasif savunma tedbirlerinden kalkan, başlık, kurşungeçirmez yelekler vb. öne çıkacaktır (Joh, 2016, s. 537). Szocik ve Abylkasymova (2021, s. 7) kolluk robotunun insanlara müdahalesinin daha sınırlı olmasını beklemektedir. Bunun istisnası olarak, *Siyahilerin Yaşamı Değerlidir*¹⁰ hareketinin protestoları (2016) sırasında ABD’de Teksas eyaletine bağlı Dallas kentinde kolluk kuvvetine ateş açan bir şüpheli örtü ve gizleme yaptığı bölgeye bomba taşıyan robot gönderilerek hedef alınmıştır. Bu bağlamda kolluk uygulamalarının askerileşmesi (*Posse Comitatus Kanunu*) ve yeni koşullara göre düzenlenmesi tartışılmaktadır (Kaplan, 2018).

Başka bir tartışma alanı da polis robotlarının kolluk-toplum ilişkilerini nasıl etkileyeceğidir. Buna göre, verilerin işlenmesi sonucu oluşan istihbarata istinaden robotların önleyici uygulamalarda (Dechesne vd., 2019, s. 18) kullanımı, toplumla kolları birbirinden duygusal bakımdan uzaklaştırabilir ve toplumun baskı altında hissetmesine yol açabilir (Joh, 2016, s. 537). Başka bir ifadeyle, kolluk uygulamalarının mükemmel olması sonucunda toplumda bazı suçların veya kabahatlerin işlenmesine hoşgörü gösterilmemesinin

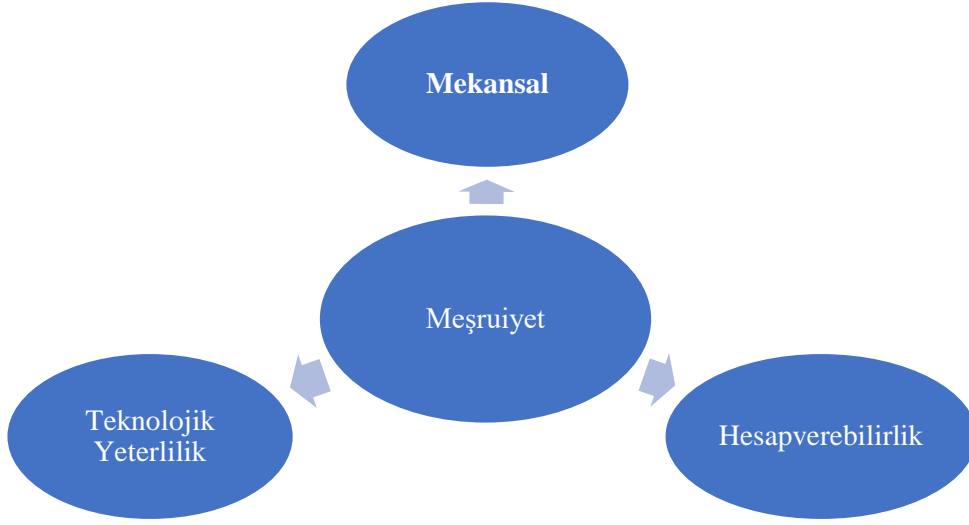
¹⁰ *Black Lives Matter*, <https://blacklivesmatter.com/about/> (Erişim T. 21.07.2022).

toplumsal maliyeti tartışmalıdır (Shay vd., 2016). Suçla mücadelede kolluk robotu kullanımının yasal olduğu varsayılsa bile kamu politikaları açısından benzer bir meşruiyet bulunmayabilir (Kaplan, 2018, s. 605).

Tartışmalara Mekânsal Düzlemde Bir Bakış

Sorunlar akımı bağlamında incelendiğinde, uluslararası yasal düzenlemelerin teknolojik gelişmelerin oldukça gerisinde kalması ve otomasyon bağlamında öğrenme yeteneğine sahip yapay zekânın tam-otonom robotlar bağlamında olumlu ve olumsuz katkılarına yönelik çekincelerin varlığını sürdürmesi, değişimin beraberinde getireceği tartışmaların sorunlar akımındaki etkisinin karmaşıklığını ve derinliğini göstermektedir. Sorunların karmaşıklığı ve derinliği yasal, etik, toplumsal ve politikalar bağlamında birçok yeni tartışmaya neden olmaktadır. Yarı-otonom robotlar olarak adlandırılan sınıftaki gelişmeler ya da yenilikler yapay zekânın uygulama alanları olmasına rağmen sorumluluğun insanda kalmasından dolayı sivil kayıplar, profesyonel askerî etiğin göz ardı edilmesi ve askerî güç kullanım eşliğinin düşmesi gibi tartışmaları içermektedir.

Kamu politikaları akımı bağlamında incelendiğinde, tam-otonom robotlarda olduğu gibi robotun kendiliğinden uygulamalar gerçekleştirilmesi ve dahası makinelerin öğrenme yeteneği kazanması tartışmaları başka bir seviyeye taşımaktadır. Esasında burada otonomideki büyük değişimin temel dayanağını sorumluluk bağlamında robotun işlevlerinden ve yeteneklerinin ötesinde kendi başına karar verme yeteneği ve yetkisi oluşturmaktadır. Bu çalışmada, Şekil 1'de görüldüğü gibi robotlarla ilgili meşruiyet tartışmalarında teknolojik ve hesap verebilirlik boyutlarının ardından mekânsal-işlevsel boyuta odaklanarak bir inceleme gerçekleştirilmiştir.

Şekil 1. Meşruiyet-Otonomi ilişkisi

Meşruiyet-otonomi ilişkisine bakıldığında, ilk olarak otonom sistem teknolojisini yasaklamaya yönelik girişimlere kıyasla, düzenlenmesine yönelik yaklaşımların daha etkili olacağı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda silahların otonomiye sahip olması kendi başına yasa dışı olmazken, bu silahların kullanımında yasal prensipleri içeren savaşan-sivil ayrımı ve askerî kazanç-sivil kayıp orantılılığına saygı duyulması her durumda geçerliliği korumaktadır. Meşru kullanımı meşru olmayandan ayırmada teknolojik yeterlilik beklenmektedir.

İkincisi, *hesap verebilirliğin* tanımlanabilir olmasına ihtiyaç duyulmasıdır. Robotlara yönelik araçsal yaklaşım insan onuruna saygının temelini oluşturmaktadır. Teknolojinin insanların dünya üzerinde daha fazla kontrolüne olanak sağlayan araçlar olması sorumluluğun insanlarda kalmasını haklı çıkarmaktadır. Makul kontrol kavramı (Heyns, 2016) insana karşı sorumluluğu göz önüne alınarak yasal, etik ve politika tartışmalarını bu çerçevede yürütmektedir. Sonuçta kolluk uygulamalarında soyut duygulardan hoşgörü, empati ve takdirin dışarıda bırakılmasıyla insan temasının kesilmesi etik ve toplumsal sorunların temelini oluşturmaktadır.

Bu iki boyutun ötesinde, meşruiyetin belirlenmesinde otonom silah sistemlerinin ne maksatla, nerede ve hangi koşullar altında kullanımının

hukuki ve meşru olacağı üzerinden bir tanımlama yapılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu kapsamda otonom bir robot meskûn mahal muharebeleri veya çatışmalarının operasyonel ortamlarında savaşı-sivil ayrımı ve orantılılığı belirleme yeteneği zayıf olduğundan yetersiz görülürken, az sayıda sivilin bulunduğu denizaltı veya makine-makine muharebesi gibi sahalarda hukuki ve meşru olarak kabul görebilir. Dahası bu sahalarda yalnızca belirli işlevler yürütmek üzere rol alması da işlevsel bir bakış açısını beraberinde getirecektir (Anderson ve Waxman, 2013, s. 11).

Otonom robotların muharebede kullanımının odağında savaşı-sivil ayrımı ve orantılılık bulunmaktadır. Buna rağmen robotları yalnızca askerî maksatla kullanım bağlamında değerlendirmek yetersiz kalacaktır. Bu bağlamda, ülkelerin sınırlarında robotların kullanımı askerî yaklaşım politikası benimsendiğinde önleme ve caydırıcılık, iç güvenlik yaklaşımı benimsendiğinde geçirgenlik ve yönetilebilirlik yaklaşımları üzerinden yürütülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, hudutta askerî-sivil yaklaşımını birlikte barındıran hibrit bir politikanın uygulamalarına rastlamak mümkündür.

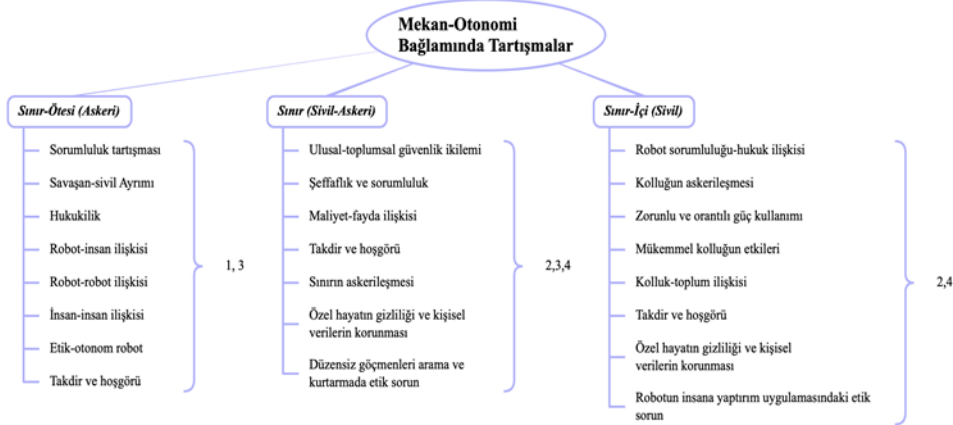
İç güvenlikte robotların kullanımı ise diğer mekânlardan tamamen ayrılarak yaşama hakkı ve anayasal özgürlüklerin korunması ilkesi üzerinden şekillenmektedir. Daha basit bir söylemle, ülke dışında veya muharebe şartlarında çatışma, ülke içerisinde ise uzlaşma ilkesi üzerinden oluşan bir meşruiyet çerçevesinde politikalar uygulanmaktadır. Kolluk uygulamalarında, şiddet ve öldürücü güç kullanımında hesap verebilirliğe duyulan ihtiyaç robotların yasaklanmasına kadar götürecektir düzeyde ulaşarak mekânsal anlamda diğerlerine kıyasla en sorunlu sahayı temsil etmektedir. Robotların uygulamalarında yasal, etik ve toplumsal tartışmaların sahalara göre değişmesi 'otonominin mekânsallığı' yaklaşımını ortaya çıkarmaktadır.

Şekil 2. Otonomi-Silah İlişkisi

Şekil 2’de olduğu gibi güvenlik çalışmalarında robotlar (1) silahlı tam-otonom, (2) silahsız tam-otonom, (3) silahlı-yarı otonom ve (4) silahsız-yarı otonom güvenlik robotları olarak dört başlık altında sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmadaki robotların çeşitliliği Şekil 3’deki gibi mekânsal kullanımlarıyla eşleştirildiğinde otonomi-mekân ilişkisi ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda, mekân ve robotlar ilişkisinde süregelen sorunlar veya tartışmalar üzerinden yeni bir bakış açısı getirilmelidir. Mekânların belirlenmesinde kara, hava ve deniz boyutlarında ayrıma gidilmeden muharebe ve kolluk uygulamaları göz önüne alınarak *savaşan-sivil ayrımının önem taşıdığı*, *nüfusun seyrek olduğu* ve *nüfusun yoğun olduğu* olmak üzere üç farklı temel mekân değerlendirmeye alınmıştır.

Şekil 3. Mekân-Otonomi Bağlamında Tartışmalar

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Bu sınıflandırmaya Şekil 3’te olduğu gibi mekân-otonomi bağlamında sırasıyla sınır-ötesi, sınır ve sınır-içinde yürütülen tartışmaları göstermek üzere yer verilmiştir. Bu tabloda belirtildiği üzere, mekân farklılaştığında robotlar üzerinden yapılan tartışmaların konusunun da farklılaştığı anlaşılmaktadır. Ulus-ötesinde tartışmalar, tam-otonom robotların insanların yaşam hakkını elinden almadaki meşruiyeti, orantılılık ve insan ilişkilerinin azalmasına etkisi tartışılmaktadır. Sınırların askerî-kolluk uygulamaları tartışması robotların kullanımında da etkili olmuştur. Hibrit bir bakışla, sınırlarda terörden düzensiz göçmenlere kadar geniş bir yelpazede tehdit algısının çeşitliliğine bağlı olarak silahlı tam-otonom robotlar hariç diğer robotların kullanımını konu alan tartışmalara rastlanılmaktadır. Ulus-içinde ise robotların desteğiyle genellikle polis devleti olma riski üzerinden tartışmalar yürütülmektedir. Bu bakımdan mükemmel kolluk hâkimiyetine ne düzeyde müsaade edilmesi gerektiği tartışılmaktadır.

Siyaset akımı bağlamında incelendiğinde, teknolojinin gelişim hızının etkisiyle bu kadar çeşitli tartışmaların bulunduğu sorun akımının geniş bir kapsamı barındırmasına rağmen, politikalar akımının sorunlara kıyasla hükümetlerin ihtiyaçlarına odaklı bir güvenlik yaklaşımı gibi daha belirli, sınırlı ve katı bir alanda gelişim içerisinde olduğu görülmektedir. Siyaset akımının ise politika akımı ile uyumlu olarak belirgin bir şekilde güvenlik odaklı siyasalara yöneldiği anlaşılmaktadır. Bu bakımdan otonom robot kullanımının beraberinde getireceği olumsuz dışsallıkların ve örneklerin oluşturacağı yeni ihtiyaçlar neticesinde insani güvenliğe yönelik yasal, etik ve toplumsal tartışmaları kapsamak üzere fırsat penceresinin açılması ve sorunların siyasetçilerin politika gündemine girmesi mümkün olabilir.

SONUÇ

Tam-otonom robotların kullanımının genelde kamu yönetimi sisteminde özelde ise kamu güvenliği alanında yaygınlaşması birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Yapay zekâ destekli robotların kullanımında sorunları öngören proaktif bir kamu politikası tasarlanıp uygulanmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu bağlamda, insan kontrolündeki yarı-otonom robotların insanlarla doğrudan temasa geçmemesi etik ve toplumsal sorunlara yol açmasına rağmen, sorumluluğunun insanda kalması sorunların tespiti ve analizini kolaylaştırmaktadır. Robot kullanımının mekânı sınır-ötesinden sınıra, sınırdan da ülke içine doğru değişikçe yarı-otonom robotlar konusundaki meşruiyet tartışmaları da farklılaşmaktadır.

Muharebe, sınır ve kolluk uygulamalarında sorumluluğun insanda kalması yarı-otonom robotların araçsallığını kanıtlamaktadır. Tam-otonom robotlar ise ‘hisset-düşün-hareket et’ yaklaşımıyla yasal, etik ve toplumsal boyutlarda yeni tartışmalara sebebiyet vermektedir. Sorumluluğun kimde olduğunun belirlenmesinin karmaşıklığı göz önüne alındığında ve yapay zekâyla öğrenme yeteneği kazanması beklenen robotların yeteneklerinin öngörülebilirliği sorgulandığında mevcut sorunlar ve tartışmalar daha da derinleşmektedir. Robot kullanımının meşruiyet bakımından tüm mekânlarda daha tartışmalı bir hale gelmesi çok boyutlu analizleri gerektirmektedir.

Bu çalışmada robotların kamu güvenliğinde kullanımının getirdiği tartışmaları daha anlaşılır ve açık kılmak üzere mekânsal bir sınıflandırma yapılarak analitik bir yaklaşım ortaya koymaya çalışılmıştır. Bu çerçevede mekân sınıflandırması, sınır-ötesi, sınır ve sınır-içi olmak üzere *sui generis* nitelikler barındıran üç farklı mekân türü üzerinden gerçekleştirilmiştir. Özetle, tartışmalar ülke dışında veya muharebe şartlarında öldürme, ülke içerisinde ise yaşatma ilkesi temelinde yürütölmektedir. Sınır bölgesinin kendine özgü askeri veya sivil özellikler taşıması, ölkelerin tehdit algıları ile yakından ilişkilidir. Bu nedenle bu konuda gelecekte yapılacak araştırmalarda bu çalışmadakine benzer bir sınıflandırmanın farklı coğrafî düzlemlerde ve boyutlarda gerçekleştirilmesi yol gösterici olarak yazına katkı sağlayacaktır.

Konunun yeniliğinden ve genişliğinden dolayı bu makalede kamu güvenliğinde robotların kullanılması konusu dünya genelinde incelenmiştir. Bununla beraber ele alınan konunun Türkiye'ye yansımalarının ayrı bir makale olarak kaleme alınması yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Ahmed, H. M. ve Essa, H. S. (2021). Survey of an intelligent surveillance system for monitoring international border security, 1-9. *Materials Today: Proceedings*. <https://doi.org/10.1016/j.matpr.2021.05.550>
- Anderson, K. ve Waxman, M. C. (2013). Law and ethics for autonomous weapon systems: Why a ban won't work and how the laws of war can. Jean Perkins Task Force on National Security and Law Essay Series, Hoover Institution and Stanford University .
- Antebi, L. (2013). Who Will Stop the Robots? *Military and Strategic Affairs*, 5(2), 61-77.
- Arkin, R. C. ve Moshkina, L. (2007, 1-2 June 2007). Lethality and Autonomous Robots: An Ethical Stance. The 2007 IEEE International Symposium on Technology and Society sempozyumunda sunulmuştur.
- Arntz, M., Gregory, T. ve Zierahn, U. (2016). The Risk of Automation for Jobs in OECD Countries. doi:<https://doi.org/10.1787/5jlz9h56dvq7-en>
- Asaro, P. (2016). "Hands up, don't shoot!" HRI and the automation of police use of force. *Journal of human-robot interaction*, 5(3), 55-69.
- Ashrafian, H. (2015). AIonAI: A Humanitarian Law of Artificial Intelligence and Robotics. *Science and Engineering Ethics*, 21(1), 29-40. doi:10.1007/s11948-013-9513-9
- Asimov, I. (1950). The evitable conflict. *Astounding Science Fiction*, 45(4), 48-68.
- Bigo, D. (2014). The (in) securitization practices of the three universes of EU border control: Military/Navy–border guards/police–database analysts. *Security Dialogue*, 45(3), 209-225.
- Brollowski, H. (2013). Military robots and the principle of humanity: Distorting the human face of the law? M. Matthee, B. Toebes ve M. Brus (Eds.), *Armed Conflict and International Law: In Search of the Human Face: Liber Amicorum in Memory of Avril McDonald* (s. 53-96). The Hague, The Netherlands: T.M.C. Asser Press.
- Calcara, A. (2022). Contractors or robots? Future warfare between privatization and automation. *Small Wars ve Insurgencies*, 33(1-2), 250-271.

- Champbell, C. (2016). China has launched the robocops you have been waiting for. *Time*. <https://time.com/4307492/china-public-security-anbot-dalek-robot-robocop/> adresinden alınmıştır.
- Chen, B., Marvin, S. ve While, A. (2020). Containing COVID-19 in China: AI and the robotic restructuring of future cities. *Dialogues in Human Geography*, 10(2), 238-241. doi:10.1177/2043820620934267
- Chui, M., Manyika, J. ve Miremadi, M. (2016, 08.07.2016). Where machines could replace humans-and where they can't (yet). <https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/where-machines-could-replace-humans-and-where-they-cant-yet> adresinden alınmıştır.
- Csernaton, R. (2018). Constructing the EU's high-tech borders: FRONTEX and dual-use drones for border management. *European Security*, 27(2), 175-200. doi:10.1080/09662839.2018.1481396
- Davitti, D. (2019). The rise of private military and security companies in European Union migration policies: Implications under the UNGPs. *Business and Human Rights Journal*, 4(1), 33-53.
- Dechesne, F., Dignum, V., Zardiashvili, L. ve Bieger, J. (2019). *AI ve Ethics at the Police: Towards Responsible use of Artificial Intelligence in the Dutch Police*. Araştırma Raporu: Institute for the Interdisciplinary Study of the Law.
- Gentilini, U., Grosh, M., Rigolini, J. ve Yemtsov, R. (2019). Exploring universal basic income: A guide to navigating concepts, evidence, and practices. World Bank Publications.
- Hanna, R. ve Olken, B. A. (2018). Universal basic incomes versus targeted transfers: Anti-poverty programs in developing countries. *Journal of Economic Perspectives*, 32(4), 201-226. doi:10.1257/jep.32.4.201
- Hartzog, W. C., Gregory Nelson, John Shay, Lisa A. (2015). Inefficiently automated law enforcement. *Mich. St. L. Rev.*, 2015, 1763.
- Heyns, C. (2016). Human rights and the use of autonomous weapons systems (AWS) during domestic law enforcement. *Hum. Rts. Q.*, 38, 350.
- Howard, M. W. (2018). Universal basic income: policy options at national, state, and local levels. *Maine policy review*, 27(2), 38-42.

- Jeandesboz, J. (2016). Smartening border security in the European Union: An associational inquiry. *Security Dialogue*, 47(4), 292-309.
- Joh, E. E. (2016). Policing Police Robots Pulse Symposium. *UCLA L. Rev. Discourse*, 64, 516.
- Kaplan, Z. A. (2018). R2d2 or irobot: Can armed robots be a friend to police without being a foe to the public. *Notre Dame JL Ethics ve Pub. Pol'y*, 32, 603.
- Kingdon, J. W. (1984). *Agendas, alternatives, and public policies*. Boston: Little, Brown, 1984.
- Koops, B. J., Di Carlo, A., Nocco, L., Casamassima, V. ve Stradella, E. (2013). Robotic technologies and fundamental rights: Robotics challenging the European constitutional framework. *International Journal of Technoethics*, 4(2), 15-35.
- Kostavelis, I. ve Gasteratos, A. (2017, 2017//). *Robots in Crisis Management: A Survey. The Information Systems for Crisis Response and Management in Mediterranean Countries*, Cham. kongresinde sunulmuştur.
- Lin, J. ve Singer, P. W. (2016, July 23, 2020). China debuts anbot, the police robot. *Popular science*. <https://www.popsci.com/china-debuts-anbot-police-robot/> adresinden alınmıştır.
- Lin, P., Abney, K. ve Bekey, G. A. (2014). *Robot ethics: the ethical and social implications of robotics*: MIT press.
- Liu, H. Y. ve Zawieska, K. (2020). From responsible robotics towards a human rights regime oriented to the challenges of robotics and artificial intelligence. *Ethics and Information Technology*, 22(4), 321-333.
- Loukinas, P. (2022). Drones for border surveillance: Multipurpose use, uncertainty, and challenges at EU borders. *Geopolitics*, 27(1), 89-112. doi:10.1080/14650045.2021.1929182
- Marcuse, H. (2013). *One-dimensional man: Studies in the ideology of advanced industrial society*: Routledge.
- Marin, L. (2017). The 'metamorphosis' of the drone: The governance challenges of drone technology and border surveillance. D. M. Bowman, E. Stokes ve A. Rip, *Embedding new technologies into society* (s. 299-333): Jenny Stanford Publishing.

- Marin, L. ve Krajčičková, K. (2016). Deploying drones in policing southern European borders: constraints and challenges for data protection and human rights. A. Završnik (Ed.), *Drones and Unmanned Aerial Systems* (s. 101-127): Springer.
- Martins, B. O. ve Jumbert, M. G. (2022). EU Border technologies and the co-production of security 'problems' and 'solutions'. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 48(6), 1430-1447.
- McLuhan, M. (1994). *Understanding media: The extensions of man*: MIT press.
- Meijer, A. (2011). *Migration and the New Technological Borders of Europe*. Londra: Palgrave Macmillan.
- Milivojevic, S. (2013). Borders, technology and (im) mobility: 'Cyber-Fortress Europe' and its emerging Southeast frontier. *Australian Journal of Human Rights*, 19(3), 101-123.
- Murphy, R. ve Woods, D. D. (2009). Beyond Asimov: The three laws of responsible robotics. *IEEE intelligent systems*, 24(4), 14-20.
- Neocleous, M. (2013). Air power as police power. *Environment and Planning D: Society and Space*, 31(4), 578-593.
- Operto, F. (2011). Ethics in Advanced Robotics. *IEEE Robotics ve Automation Magazine*, 18(1), 72-78. doi:10.1109/MRA.2010.940155
- Parodi, I. (2021). *Autonomous Weapon Systems and Ethical Issues. A Focus on Targeted Killings*. Student Papers: University of Bologna.
- Paul, I. (2022, 06.07.2022). Grijalva urges 'transparency' from CBP after surveillance blimp is lofted over Nogales. Tucson Sentinel. https://www.tucson sentinel.com/local/report/070622_grijalva_blimp_letter/grijalva-urges-transparency-from-cbp-after-surveillance-blimp-lofted-over-nogales/ adresinden alınmıştır.
- Pedrozo, S. (2017). Swiss military drones and the border space: a critical study of the surveillance exercised by border guards. *Geographica Helvetica*, 72(1), 97-107.
- Sharkey, N. (2012). The inevitability of autonomous robot warfare. *International Review of the Red Cross*, 94(886), 787-799. doi:10.1017/S1816383112000732

- Sharkey, N. (2017). Why robots should not be delegated with the decision to kill. *Connection Science*, 29(2), 177-186. doi:10.1080/09540091.2017.1310183
- Shay, L. A., Hartzog, W., Nelson, J., Larkin, D. ve Conti, G. (2016). *Robot Law*. Chapter 10: Confronting automated law enforcement: Edward Elgar Publishing.
- Shoichet, C. E. (2022). Robot dogs could patrol the US-Mexico border. *CNN*. <https://edition.cnn.com/2022/02/19/us/robot-dogs-us-mexico-border-patrol-cec/index.html> adresinden alınmıştır.
- Sparrow, R. (2016). Robots and Respect: Assessing the Case Against Autonomous Weapon Systems. *Ethics and International Affairs*, 30(1), 93-116. doi:10.1017/S0892679415000647
- Szocik, K. ve Abylkasymova, R. (2021). Ethical Issues in Police Robots. The Case of Crowd Control Robots in a Pandemic. *Journal of Applied Security Research*, 1-16. doi:10.1080/19361610.2021.1923365
- Theodoulou, S. Z. ve Cahn, M. A. (1995). *Public policy: The essential readings*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall.
- Umbrello, S., Torres, P. ve De Bellis, A. F. (2020). The future of war: Could lethal autonomous weapons make conflict more ethical? *AI ve SOCIETY*, 35(1), 273-282. doi:10.1007/s00146-019-00879-x
- Veruggio, G. (2006, 4-6 Dec. 2006). The EURON Roboethics Roadmap. The 2006 6th IEEE-RAS International Conference on Humanoid Robots konferansında sunulmuştur.
- Westall, S. (2017). Robocop joins Dubai police to fight real life crime. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/us-emirates-robocop-idUSKBN18S4K8> adresinden alınmıştır.
- Winnefeld, J. A. ve Kendall, F. (2011). *Unmanned systems integrated roadmap FY 2011-2036*. US Department of Defense.
- Yüksekbilgili, Z. ve Çevik, G. Z. (2018). Endüstri 4.0 bağlamında Türkiye'nin yerine ilişkin güncel ve gelecek eksenli bir analiz. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 422-436.
- Zardiashvili, L. ve Fosch-Villaronga, E. (2020). "Oh, Dignity too?" said the Robot: Human dignity as the basis for the governance of robotics. *Minds and Machines*, 30(1), 121-143. doi:10.1007/s11023-019-09514-6

Zhang, T., Li, Q., Zhang, C.-s., Liang, H.-w., Li, P., Wang, T.-m., . . . Wu, C. (2017). Current trends in the development of intelligent unmanned autonomous systems. *Frontiers of information technology ve electronic engineering*, 18(1), 68-85.

EXTENDED SUMMARY

Introduction

This study aims to develop an analytical framework to understand the effects of robot technology on public safety in a spatial context in the 21st century. Beyond examining the superhuman abilities achieved through technological developments, in this analysis, an effort has been made to evaluate the positive and negative effects of the use of security robots in terms of public policy actors in a combined and balanced framework. In this study, the question "Is the legitimacy of robot technology in public safety affected by space?" has been investigated. In this study, autonomous systems are referred to without distinction from the concept of a robot.

Method

In this framework, considering the limitations of the study, the space-autonomy relationship in public security has been focused on. The scope of the role of autonomy in public safety consists of the effects of robots on the responsibilities and human rights of people in the same ecosystem, the spatial differences of robot use, and the debates on autonomy and anti-robot. In this regard, the legal, ethical, and social implications of using fully-autonomous and semi-autonomous robots are discussed. Afterward, the problematic areas in which the discussions are concentrated on the use of robots in public safety have been made meaningful and clear.

The theoretical basis of the study is the multiple streams model of public policy analysis (Kingdon, 1984). Besides the contribution of robots to public safety, this model paves the way to understanding how much criticism is adopted by decision-makers. The problems, policies, and political streams in this model represent processes that flow in different rivers. The window of opportunity opened by the convergence of these streams at critical times allows politicians to set their agenda. The spatial analytical approach, which focuses on autonomous robots in this study, is more plausible, with the multiple streams theory explaining the process of identifying policy alternatives and the agenda-setting of governments.

In this study, first of all, the gap that this study fills in the literature is explained in the literature review. Afterward, the theoretical framework was explained as a part of public policy analysis. Then, in the section on *the approach to robots in public safety*, the contribution of robots to public safety is briefly mentioned. After these sections, a spatial taxonomy approach has been taken in the use of robots in public safety, under the title "*a spatial-*

critical view of the robot-public safety relationship”, which is the main subject of the study. In this framework, the fact that semi-autonomous and fully-autonomous robots bring about spatial-functional differences within the scope of the robot-autonomy relationship has been the core of the discussions. Another basis for the diversification of the debates has been the principle of cross-border conflict and within-border survival. Spatial investigations have been carried out over three basic spaces with unique characteristics: cross-border, border, and intra-border. The differentiation of the debates according to space and the fact that fully autonomous robots herald major changes and new problems in public policies bring about the "spatiality of autonomy" approach.

Findings

As they move from cross-border to border and from border to inward, the legitimacy debates faced by semi-autonomous robots may differ. Human responsibility in combat, border, and law enforcement applications proves the instrumentality of semi-autonomous robots. On the other hand, full-autonomous robots lead new legal, ethical, and social debates with the 'feel-think-act' approach. Among the semi-autonomous robots in Türkiye, especially bee-eye systems have widespread use. In the use of these systems, their function in the fight against terrorism is the focus of the issue. It is seen that social legitimacy independent of spatiality prevails when used against the threat in the fight against terrorism. Discussions on responsibility and technological competencies in the use of these systems are also limited. In addition, the signs that irregular migrants, which intensified in the first quarter of the 21st century, are perceived as a problem in the social context, highlight the unarmed semi-autonomous robots in the surveillance of the border.

Conclusion

It should be expected that the discussions on robotic systems in Türkiye will come to the fore with the enhancement of technological competence and the spread of application fields. In this perspective, considering the spatiality of autonomy in legal, ethical, and social debates based on accountability and technological competence by decision-makers in the policy-making process for robots will contribute to the legitimacy of robots. Despite the reflection of the practices of the policy window opened as a result of the problem, policy, and political movement that developed as related to the fight against terrorism, an infrastructure that will enable it to accommodate a methodology that prioritizes legal, ethical, and social concerns has not yet developed.

OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE ŞEHİTLERİN KAYIT İŞLEMLERİ

Fahrettin DÖRTKOL*

Öz

Tarih boyunca kurulan Türk Devletleri, savaşlarda kahramanlık gösterenler, şehit ve gazi olanlar ile ailelerinin sosyal ve ekonomik haklarını gözetmişler, bunun için tedbirler almışlardır. Manevi değerler ile de bu köklü anlayış iyice şekillenmiş ve devlet yönetiminde söz konusu faaliyetler zamanla kurumsal hale gelmiştir. Tarihi kültür ve inancından süzülerek gelen bu devlet tecrübesi ve anlayışıyla oluşturulan kurumsal bir yapıda, özellikle askerî birlik ve kurumlardaki zayıat kayıtları, nedenlerine göre farklı renkte mürekkepli kalemle, yanlarına açıklayıcı notlarda yazılmak suretiyle tutulmuştur. Geçmişle gelecek arasında kuvvetli bir köprü oluşturmak, gelecek nesillerin ve milletimizin aidiyet bağlarını güçlendirmek maksadıyla tüm kamu kurumlarında bulunan arşiv belgeleri taranmak suretiyle çok çeşitli savaşlarda, vatanın ve milletin ebedi varlığı ve devletin bölünmez bütünlüğü uğrunda can veren aziz şehitlerin tespit edilerek gün yüzüne çıkarılması ve şehit listelerine dâhil edilmesi faaliyetine halen devam edilmekte ve şehit listeleri sürekli güncellenmektedir. Kırım Harbinden Kıbrıs Barış Harekâtına (dâhil) kadar olan savaşlarda kaybedilen 114 bin civarındaki şehitlerin kayıtlarına ulaşılmış ve MSB şehit listesinde bulunmaktadır. Arşiv belgeleri tarandıkça ve şehitlerle ilgili belgelere ulaşıldıkça liste sürekli güncellenmeye devam edilmektedir. Bu listelere geçmiş savaşlarda, tüm cephelerde çok çeşitli nedenlerle meydana gelen harp zayıatları ve kayıplarına, TBMM'nin 1956 tarihli kararları ve 2016 tarihli Şehitlik Yönetmeliği ışığında hak ettikleri şehitlik statüsünün ve unvanının verilerek şehit listelerine dâhil edilmelerinin uygun olacağı düşünülmektedir.

Makalenin Türü: Araştırma Makalesi

Anahtar Kelimeler: Şehit, Gazi, Arşiv, Şehit Listesi, Zayıat ve Kayıplar.

JEL Kodları: Z00

Yazarın Notu: Bu çalışma bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır. Bu çalışmada etik kurul izni veya yasal/özel izin gerektirecek bir içerik bulunmamaktadır. Çalışma ile ilgili herhangi bir çıkar çatışmasının bulunmadığı SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisine yazar imzası ile beyan edilmiştir.

Registration of Martyrs from the Ottoman Empire to the Present

Abstract

The Turkish States, which have been established throughout history, have observed the social and economic rights of those who showed heroism in wars, martyrs, and veterans and their families and have taken measures for this. With spiritual values, this deep-rooted understanding has been well

* Emekli Piyade Albay, Kara Harp Okulu, Askeri Bilimler Bölüm Başkanlığı, fahrettindortkol@gmail.com, ORCID:0000-0001-8425-0565

shaped, and these activities in state administration have become institutional over time. In an institutional structure created with the experience and understanding of this state, filtered from its historical culture and beliefs, the records of casualties, especially in military units and institutions, were kept by writing explanatory notes next to them with ink of different colors depending on their reasons. In order to create a strong bridge between the past and the future, to strengthen the bonds of belonging of future generations, by scanning the archive documents in the state institutions, to identify and we can bring to light the martyrs who died in various wars in order to preserve the eternal existence of the homeland and the nation and the indivisible integrity of the state, and include them in the martyr lists. Activities still continue and martyr lists are constantly updated. The records of approximately 114 thousand martyrs lost in the wars from the Crimean War to the Cyprus Peace Operation (including them) have been reached and they are on the list of martyrs of the Ministry of National Defense. The list is constantly updated as a document about our martyrs is released. It is thought that it would be appropriate for all casualties and losses on the fronts in the past to be included in the list of martyrs by giving them the title of martyrdom they deserve in line with the decision of the Turkish Grand National Assembly No. 927, dated 1936, and numbered 2016, dated 1956.

Article Type: Research Article

Key Words: Martyr, Veteran, Archive, The list of Martyrs, Casualties and Losses

JEL Kodları: Z00

Author's Note: *This study was prepared in compliance with the scientific search and publication ethics. There is no content necessitating any permission from Ethical Board or any legal/special permission in this study. I, as the author of the article, signed my declaration certifying that there was no conflict of interest within the article preparation process*

GİRİŞ

Tarih boyunca kurulan Türk Devletleri, savaşlarda kahramanlık gösterenler, vatani için şehit ve gazi olanlar ile ailelerinin sosyal ve ekonomik haklarını gözetmişler, bunun için tedbirler almışlardır. Manevi değerler ve İslam inancı ile de bu köklü anlayış iyice şekillenmiş ve devlet yönetiminde söz konusu faaliyetler zamanla kurumsal hale gelmiştir.

Milletimiz, tarihin her safhasında hem devlet hem de millet olarak vatan savunmasını en kutsal bir görev bilmiş, bununla beraber o görevi yürütenleri de aynı kutsiyette görmüştür. Bu yüzden milletimiz rütbelerin en büyüğü olan “şehit” rütbesini onlara vererek hem onlara hem de onların geride bıraktıklarına “Şehidimin aziz hatırası” diye sahip çıkmıştır. Böylece vatanını ve onu savunanları, kayıt altına alarak belgelemeye, muhafaza etmeye ve arşiv oluşturmaya gayret sarf etmiştir (Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 2000, s. 5).

Şehitlerimiz millet olarak var oluşumuzun, birlik ve beraberliğimizin, vatan sevgimizin ölümsüz sembolleri ve tapu belgeleridir. Onların bu asil ve örnek davranışları, savaşlardaki kahramanlıkları, aziz hatıraları ve adları, gelecek nesillere onlar hakkında tutulan kayıtlar ve belgelerle taşınmakta, Millî birlik ve beraberliğimizin sağlanmasında, milletimizin aidiyet

duygularının pekiştirilmesinde önemli bir katkı sağlamaktadır. Ordumuz, savaşların en çetin şartlarında bile şehitlerini, gazilerini, esirlerini, kayıplarını (gaiplerini), hastalıktan vefat gibi muharebe zayıatlarının kayıtlarını çok ayrıntılı tutarak onların aziz hatıralarını ve adlarını günümüze taşımıştır.

Osmanlı Devleti'nde şehitlerin kayıt faaliyetleri Kırım Harbinden (1853-1856) itibaren kayıt altına alınarak belgelenmesi nedeniyle şehitler hakkında bilgiye bu harpten sonra daha çok ulaşma imkânı elde edilmiştir. Çok köklü bir arşiv ve belge tutma geleneğine sahip olan Osmanlı Devleti, kuruluşundan itibaren resmî belgeleri muhafazaya ve arşivciliğe büyük önem vermiştir (Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 2000, s. 5-6).

Tarihi bir birikim ve kültürle gelen bu devlet tecrübesi ve anlayışıyla oluşturulan kurumsal bir yapıda, askerî birlik ve kurumlardaki zayıat kayıtları, nedenlerine göre farklı renkte mürekkepli kalemle, yanlarına açıklayıcı notlarda yazılmak suretiyle tutulmuştur.

Osmanlı Devleti'nde Şehit Kayıt İşlemleri

Osmanlı Devleti, XIX. yüzyıldan itibaren şehit olan veya vefat eden askerlerinin kaydını bunun için düzenlenmiş zayıat defterlerine kaydetmiştir. Bu defterlere, farklı renk kodları kullanılarak belirli bir sistematik içinde kaydetmeye ve geride kalan şehit ve diğer nedenlerle vefat eden askerlerin ailelerine sahip çıkmaya yönelik hukuki tedbirleri almaya başlamıştır.

Trablusgarp Savaşı, Balkan Harbi, I. Dünya Savaşı ve onu takip eden süreçte, Osmanlı Devleti tarafından tutulan Umum Zayıat Defteri ve Zabitan Zayıat Defterlerinin savaşlarda hayatını kaybeden şehitlerin ve diğer personelin özlük haklarının, dul ve yetimlerine intikali noktasında ayrıntılı ve titiz tutulduğu görülmüştür. Dini bir terim olan “şehit” kelimesi, daha çok savaşlarda ölen Müslümanlar için kullanılmıştır (Atar, 2010, s. 429-430).¹

¹ Savaşlardaki zayıat nedenlerinin kaydedildiği hususların tarihsel temelini oluşturan 1869 tarihli Asâkir-i Beriyye-i Mülûkâne Tekâüt Kanunnamesi'nde (Askerî Emekli Sandığı Kanunu) cephelerde ölenler arasındaki bu farklılık İslam dininin şehitlik makamı ile ilgili hususlarında, İslam fıkıh alimlerinin görüşlerinden kaynaklanmaktadır. Şehit: Allah yolunda yapılan bir muharebe esnasında gerek düşman tarafından gerek asiler, isyancılar ve eşkıyalar ile çarpışma esnasında ölen Müslümanlar hakkında kullanılan bir tabirdir. Bu tür bir ölümle ölen hem dünyaya hem de ahiret hükümleri itibarıyla şehit sayıldığından kendisine “**şehid-i hakiki**” denir. Bir de gark (suda boğulma), harik (yangında yanmak), garip (kimsesiz) olarak yahut zelzele neticesinde bina ve toprak altında kalarak, ya da ilim yolunda ölen Müslümanlar da “**şehid-i hükmi**” sayılır. (Pakalın, 1983, s. 318) Ayrıca İslam Fıkıh alimleri, ayetleri ve hadisleri değerlendirerek şehitleri genellikle üç kısımda yorumlamışlardır. **Birincisi** hem dünya hem ahiret hükümleri bakımından şehit, **ikincisi** sadece ahiret hükümleri bakımından şehit, **üçüncüsü** sadece dünya hükümleri bakımından şehit olmak üzere üç kısma ayrılmışlardır. **Birincisi**: Allah yolunda savaşırken gayrimüslimler tarafından öldürülen veya yaralı

Arşivlerdeki Umum Zaiyat Defterlerinde, harp meydanlarında düşman tesiri ile (şarapnel parçasının isabeti, bomba, mayın infilakı, ceriha-i nariye olarak adlandırılan ateşli silah kaynaklı, delici, kesici vb. harp silah ve araçlarının etkisi ile yaralanma) o an orada veya yaralandıktan kısa bir süre sonra cephede hayatını kaybeden askerlerin zaiyat kayıtlarının kırmızı renkli, esir ve gaiplerin (kayıp) mavi ve siyah renkli, bulaşıcı hastalıklardan ölümlerin ise siyah renkli mürekkepli kalem kullanılarak yazıldığı görülmektedir (Öztürk ve Kaya, 2015, s. 4).

Savaşlardaki zaiyat nedenlerinin kaydedildiği hususların tarihi ilk oluşum sürecini, 1869 tarihli Asâkir-i Beriyye-i Mülûkâne Tekaüt Kanunnamesi'nde (Askerî Emekli Sandığı Kanunu) görmek mümkündür.² Bu kanun kapsamında askerî personelin hizmet süresi ve yaş itibarıyla emeklilik şartları, malulen emeklilik koşulları, dul ve yetimlere aylık bağlanması gibi hususlar ayrıntılı sayılabilecek şekilde düzenlenmiştir. Emekli, malul, dul ve yetim maaşlarının kimlere, ne zaman ve nasıl tahsis edileceğinin söz konusu edildiği 25'inci maddesinde, savaş zaiyatları konusunda yapılan sınıflandırma şu şekildedir: “a. Savaş meydanında şehit olmak, b. Verilen görev sırasında top çığnemek (topun ateşlenmesi esnasında geri tepmesi sonucu personeli ezmesi) veya bârgir (yük hayvanı) tepmek veya suya batmak (boğulmak) gibi herhangi bir nedenden dolayı vefat etmek, c. Veba ve koleranın bulunduğu yerde görev yaparken bu bulaşıcı hastalıklar nedeniyle vefat etmek, ç. Savaş meydanında veya bir görev esnasında alınan yaranın tesiriyle belirli bir süre geçtikten sonra vefat etmek, d. Meşakkatli

halde savaş alanında bulunan ve orada ölenler, devlete isyan edenler yahut yol kesicilerle çarpışırken ya da canını, malını ve namusunu korurken haksız yere öldürülenler “dünya ve ahiret hükümleri bakımından şehit” grubunda sayılmaktadır (Atar, 2010, s. 429). **İkincisi:** Savaşta veya savaş dışında haksız yere öldürülüp yukarıda bahsedilen gruba ait mütalaa edilmeyen kimseler de ahiret hükümleri bakımından şehit sayılmaktadır (Atar, 2010, s. 430). **Üçüncüsü:** Müslümanların yanında savaşırken ölen münafıklardır (inanmadığı halde inanmış gibi görünen). Bunlar da yıkanıp kefenlenmeden cenaze namazları kılınır, kanlı elbiseleri ile defnedilir. Ancak imanları bulunmadığı için ahirette şehit sevabı alamazlar. (Samî, 1317/1899, s. 1409). Dünya hükümleri bakımından şehit addedilen bu kişilerin ahirette şehitlik sevabını alamayacakları beyan edilmektedir). Osmanlı Devleti şehit işlemlerinde kullandığı bilgi, belge ve defterlerde şer’i kural olan “şehid-i hakiki” ve “şehid-i hükmi” prensibini kullanmaya özen göstererek muharebede bizzat düşman tesiriyle cephede hemen ölenlere “şehid”, “şehiden vefat” “şehiden fevt” gibi ifadeleri kullanmış, yaralanma, hastalık, esaret, kaza vb. gibi diğer nedenler ile cephe gerisinde daha sonra ölenlere kayıtlarda “şehid” tabirini kullanmamış, ancak geride bıraktıkları ailelerine şehit olmuş gibi işlem yapmıştır.

² Arapça ku’üd kelimesinden gelen tekaüt kelimesi, “ihtiyarlık veya sakatlık nedeniyle hizmet ve vazifesini terk ederek muhassasatının bir kısmıyla istirahat çekilme anlamına gelmektedir. Tekaütlük, bir memur veya zabitanın tekaüt (emekli) olması; tekaüdiyye, tekaüt maaşı; mütekaüt ise hizmete muktedir olmadığı hâlde eski hizmetine mükâfaten maaş alıp oturan adam anlamına gelmektedir (Samî, 1317/1899, s. 424).

askerlik hizmetinin eseri olan herhangi bir hastalıktan vefattır (Düster-i Askerî,1870, s. 159-181).

1869 tarihli Tekâüt Nizamnamesi, 1906 ve üç yıl sonra daha da kapsamlı bir şekilde 24 Ağustos 1909 tarihinde yeniden şekil verilerek Askerî Tekâüt ve İstifa Kanunu halinde yürürlüğe konmuştur. Osmanlı Devleti şehit ve malul asker ailelerinin haklarını, 1909 tarihli Askerî Tekâüt ve İstifa Kanunu'nun üçüncü kısım hükümlerine göre yürütmüştür. 1909 tarihli kanunun 35 ve 36'ncı maddeleri; hayatını kaybetmiş personelin geride kalan dul ve yetimlerine zayıat nedenine göre farklı oranlar hesaplanarak aile maaşı bağlamıştır. Başlangıçta bu iki madde içeriğinde "aile maaşı" adlandırması yapılmamışsa da 25 Mart 1916 tarihinde 35 ve 36'ncı maddeler kapsamında çıkartılan ilave kanunun 3'üncü madde hükmünde her iki madde gereğince tahsis edilecek maaşın adı "aile maaşı" olarak tespit edilmiştir. Aile maaşı tahsis işlemlerinde ilgili 35 ve 36'ncı maddeler özetle aşağıda sunulmuştur:

35'inci madde; erkân, ümera ve askeriye mensuplarının eş ve çocuklarına birinci derecede maluliyet maaşının %75'i aşağıdaki durumlarda tahsis edilecektir: a. Savaş meydanında şehit olanlar, b. Eşkiya ile çarpışmada şehit olanlar, c. Resmî bir görev esnasında kendisinin kusuru olmaksızın kazaen vefat edenler,³ ç. Yaralanıp tedavi sırasında veya gerçekleşen bir ameliyat neticesinde vefat edenlerdir.⁴ 35'inci maddeye göre, erkân, ümera ve askeriye mensuplarının eş ve çocuklarına birinci derecede maluliyet maaşının %65'i ise aşağıdaki durumlarda tahsis edilecektir: a. Askerî harekât ve hizmet sırasında olumsuz hava koşulları ile zorlu sefer koşulları nedeniyle vefat edenler, b. Barış zamanında bir askerlik hizmetinin yerine getirilmesi esnasında hastalanmak suretiyle vefat edenlerdir.

36'ncı madde de askerî mekteplerin Harbiye sınıfı öğrencileri ile nefer (asker) ailelerine birinci derece maluliyet maaşının üçte biri, 44'üncü madde de belirlenmiş aile bireylerine eşit miktarda olmak üzere aşağıdaki durumlarda tahsis edilecektir: a. Savaş meydanında vefat edenler, b. Eşkiya ile çarpışmada vefat edenler, c. Yaralanma neticesinde sonradan vefat edenler, ç. Resmî bir görev esnasında kazaen vefat edenlerdir. d. Şehit düşme, e. Kazaen vefat etme, f. Yaralanma neticesi vefat etme, g. Olumsuz hava koşulları nedeniyle vefat etme, ğ. Zorlu sefer koşulları nedeniyle vefat etme, h. Hastalanmak suretiyle vefat etmedir. Ancak Harbiye sınıfı öğrencileri ile asker ailelerine tahsis edilecek maaş oranlarının belirlendiği 36'ncı madde de

³ Şehit tabiri kullanılmamıştır.

⁴ Şehit tabiri kullanılmamıştır

yukarıda sıralanan zayıat nedenlerinin hiçbirinde “şehiden” tabirinin kullanılmadığı dikkati çekmektedir. Bulaşıcı hastalıklardan kaynaklı ölümler Askerî Tekaüt ve İstifa Kanunu’nun 39’uncu maddesinde anlatılmıştır.

35’inci madde içeriğinde şehadet durumunun muharebe meydanında veya eşkıya ile olan çarpışmada gerçekleştiği vurgulanmıştır. 1869, 1906 ve 1909 tarihli Tekaüt Kanunları yine yukarıda izah edildiği üzere İslam âlimlerinin şehitler hakkındaki “hakiki şehit” ve “hükmi şehit” anlayışının bir yansıması olmuştur. Bu yüzden “şehit”, “şehadet” kavramlarının tam ve açık bir tanımının yapılmayarak askerî personelin hangi durumlarda hangi nedenlerden kaynaklı olarak şehit düştüğü açıklanmamıştır.

Maaş tahsis edilecek askerlerin taşıdığı rütbelerin düzgün bir şekilde sınıflandırılmamış olduğu görülmüştür. Söz konusu şehadet kavramının tanımsal eksikliği savaş yıllarından çok sonra 1930 tarihli Askerî ve Mülki Tekaüt Kanunu’nun 45 ve 46’ncı maddelerinde de hemen hemen aynen kabul edilerek devam etmiştir. Osmanlı Devleti ise I. Dünya Savaşı yıllarında zayıat nedenleri kapsamında, askerî rütbelerin yeniden tespiti konusunda iyice gün yüzüne çıkan eksiklikleri çıkardığı ilave kanunlarla gidermeye çalışmıştır. Çıkarılan bu ilave kanunla zayıat kapsamına gönüllü zabitan ve gönüllü askerlerde dâhil edilmiştir. Trablusgarp ve Balkan Savaşları’nda olduğu gibi I. Dünya Savaşı’nda da gönüllü sistemi tekrar ortaya çıkmış, Rumeli ve Kafkas Türkleri, Konya Mevlevileri gibi bir kısım halk, gönüllü olarak savaşa isteklerini göstermişlerdir (Genelkurmay Başkanlığı, 1996, s. 121).

1918’de Tekaüt ve İstifa Kanunu’nun 35’inci maddesi yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemenin birinci maddesi şu şekildedir: Birinci madde de 1909 tarihli kanuna ek olarak zayıat nedenlerinde sadece bir zayıat nedeninin metne ilave edildiği görülmüştür. O da “sebeb-i vefatı ma’lûm olmayarak muhasarada vefat edenler” ibaresidir. Yani muhasara (kuşatma) esnasında ölüm nedeni bilinmeyen vefat etmiş personeldir. Metinde zayıat nedenlerinde bunun dışında başka bir değişiklik yapılmadığı, maaş oranlarının da aynı kaldığı vurgulanmıştır. Ancak 35’inci madde de yazılı eş ve çocuklarına maaş tahsis edilecek rütbelerin yeniden düzenlendiği ve bazı ilavelerin yapıldığı görülmüştür. Yeniden düzenlenen rütbeler şu şekildedir: Erkân (müşir, ferik ve mirliiva rütbeleri), Ümera (miralay, kaim-i makam, binbaşı rütbeleri), Zabitan (mülâzım-ı sâni, mülâzım-ı evvel, yüzbaşı, kolağası rütbeleri), Zabit Vekilleri (yedek zabitler), Mensubin-i Askeriye (askeriye mensupları), Memurin-i Askeriye (askerî memurlar), Ketebe-i

Aklam-ı Askeriye (askerî daire kâtipleri)'dir (TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı, 1914-1919a, s. 100).

08 Nisan 1918 tarihinde gerçekleştirilen yeni düzenlemenin 36'ncı maddesini ilgilendiren ikinci maddesi ise şu şekildedir:⁵ İkinci madde ile 35'inci madde de belirlenmiş zayıat nedenlerine atıf yapılarak, maaş tahsis oranı değiştirilmemiş, yalnız maaş tahsis edilecek “neferat (asker) aileleri” ibaresi açıklığa kavuşturulmuştur. Daha önce neferat aileleri başlığı altında toplanan rütbelere ayrı ayrı sıralanarak madde metnine alınmıştır. Bu düzenlemelerin dışında gaiplik (kayıp) durumu ile ilgili olarak 1916 tarihinde çıkartılan müzeyyel (ilave) kanununun 3'üncü madde hükmünün şehit asker ailelerine de tatbik edileceği belirtilmiştir (TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı, 1914-1919b, s. 553-554).

Bu madde hükmüne göre savaşta gaip (kayıp) konumuna düşmüş askerler hakkında yapılan araştırma neticesinde, şehit düştükleri anlaşılabilir ve geri dönme ihtimali olmayan, ancak ölüm nedenleri hâlen bilinmeyen ve “gaip” durumlarının değişmeden devam edeceği anlaşılabilir askerlerin ailelerine, 35 ve 36'ncı madde hükümleri gereğince aile maaşı tahsis olunacağı beyan edilmiştir.

Bir taraftan savaş devam ederken bir taraftan da devlet, farklı tarihlerde çıkardığı ilave kanunlarla, şehit asker ailelerinin özlük haklarında ortaya çıkan eksiklikleri gidermeye çalışmıştır. Ancak maaş tahsis işlemlerinde gerekli düzenlemeler yapılırken savaşın geniş bir coğrafyaya yayılması, uzun sürmesi ve verilen zayıatın çokluğu, devleti zor durumda bırakmıştır. Bu zorluk önce, yüz binlerce zayıat kaydının tespit, kayıt ve erişim işlemlerinde olmuştur. İkinci zorluk ise verilen zayıatın her bir asker ve memur için ayrı ayrı nedenlerinin belirlenerek bu nedenlerin, maaş tahsis işlemlerinde Tekaüt ve İstifa Kanunu'nda bulunan maddelerin esas alınması olmuştur.

Harbiye Nezareti, savaş zayıatlarının kayıt sistematığı konusunda yüz binlerce zayıat kaydının tespit, kayıt ve erişim işlemlerinde, farklı renk mürekkepli kalemle yazılmak üzere oluşturulmuş, özel personel zayıat defterleri tutma yoluna gitmiştir. Birinci bölümde bahsi geçen veba, kolera, sıtma, tifüs gibi bulaşıcı hastalıklar nedeniyle hayatını kaybeden askerlerin kayıtları “mavi renk mürekkepli kalemle” yazılmıştır. Ancak muharebe meydanında doğrudan düşmanın tesiri ile o an hayatını kaybeden askerler için

⁵ MSB Arşiv ve Askeri Tarih Daire Bşk.lığı; İSH 100-60AG.

“şehiden fevt”, “şehiden vefat”, “şehiden fevt” ve “düşman ateşinden şehiden fevt”⁶ tabirleri kullanılmış ve bu zayıat kayıtları “kırmızı renk mürekkepli kalemle” kaydedilmiştir. Esirler, gaipler ve bulaşıcı olmayan hastalıklar nedeniyle vefat eden askerlerin zayıat kayıtları ise “siyah renk mürekkepli kalemle” kayda geçirilmiştir (Öztürk ve Kaya, 2015, s. 28-33).

Osmanlı Devleti 1869, 1906, 1909, 1914 ve 1918 tarihli Tekaüt ve İstifa Kanunlarının ışığında özellikle I. Dünya Savaşı’nda muharebede bizzat düşman ateşi veya tesiri ile o anda veya hemen sonra cephede hayatını kaybeden İslam inancına sahip askerlerini “şehit” kelimesi ile tanımlamış ve birlik zayıat defterlerine kaydını “kırmızı mürekkepli kalemle” yazmıştır. Belgelerde “şehiden”, “şehiden fevt”, tabirlerinin yanında “rütbe-i şehadeti ihraz eylemiş”, “vasıl-ı mertebe-i şehadet olmuş” veya “nail-i şehadet olmuş” yani şehitlik rütbesine, mertebesine erişmiş tabirleri de sıklıkla kullanılmıştır (Harp Mecmuası, 2013b). Bu durum Harbiye Nezaretinin, ordu zayıat kayıtlarını tutarken düşman ateşi veya tesiri ile o anda veya hemen sonra cephede hayatını kaybeden askerî personelini, bulaşıcı hastalıklar gibi diğer nedenlerle sonradan hayatını kaybedenlerden ayırıp farklı bir sınıflandırmaya gittiği görülmüştür. Bu hususun İslam fıkıh âlimlerinin şehitlik hakkındaki görüşlerinin kanunlara bir yansımaları olarak görüldüğü ortaya çıkmaktadır.

Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı’nda silahaltına alınan ve hayatını kaybeden gayrimüslim askerlerinin de zayıat kayıtlarını özenle tutmuştur. Ancak herhangi bir askerî sınıfa mensup gayrimüslim bir asker, harp meydanında doğrudan düşman tesiri ile hayatını kaybetse de bu asker için dini nedenlerden ötürü “şehit” kelimesi kullanılmamış “vefat” kelimesi tercih edilmiştir. Devlet, din ve inanç ayrımı gözetmeyerek savaşta hayatını kaybeden gayrimüslim askerlerin de geride kalan eş ve çocuklarına aynı şekilde sahip çıkmış, onların da aile maaşından eşit şekilde istifade etmelerini sağlamıştır. Aynı şekilde devlet yine din, dil, inanç ve ırk ayrımı gözetmeden vatan savunmasına katılan tüm askerlerini sosyal, ekonomik ve hukuki anlamda sahiplenmiştir. Bu kapsamda muharebede düşman tesiri dışında bir nedenle düşmana karşı savaşırken hayatını kaybeden askerlerde bu ordunun şehitlik anlayışı içinde görevini yapmış, onların yakınlarına da aynı sosyal hak ve imkânlar sağlanmıştır (Öztürk ve Kaya, 2015, s. 19-20).

Bu dönemde yürürlükteki Askerî Tekaüt ve İstifa Kanunlarının mevzuatı gereğince ölüm kayıtlarının yazımında herhangi bir rütbe veya

⁶ Zayıat Defterlerinde “fevt” ve “düşman ateşinden fevt” tabirleri gayrimüslim askerler için kullanılmıştır

makam kaygısı gözetilmeden vefat eden kim olursa olsun, askerî personel hangi nedenden hayatını kaybetti ise o husus göz önünde bulundurularak kayıtlara geçtiğini ve onların geride bıraktıkları yakınlarına da gerek “şehiden vefat” gerekse diğer nedenlerle vefat edenlere aynı sosyal hak ve imkanlar sağlandığı görülmüştür (Öztürk ve Kaya, 2015, s. 33).

Osmanlı Devleti tarafından 1904-1908 yıllarında yapılan nüfus sayımında, kullanılan nüfus vukuat defterlerinde şehit kayıtlarının, 1853-1856 Kırım Harbinden itibaren tutuldukları görülmüştür. Ancak, Türk Kurtuluş Savaşı’ndan sonra Millî sınırlar dışında kalan Osmanlı Devleti’ne ait yerlerdeki nüfus kayıtları elden çıktığından şehit kayıtlarının büyük bir kısmı da bu yerlerde kalmıştır. Hâlihazırda şehit kayıtlarının tespiti ve teyidi için yapılan çalışmalar Millî sınırlar içindeki devlet kurumlarının arşiv çalışmalarına dayalı olarak devam etmektedir.

Millî Mücadele Döneminde Şehit Kayıt İşlemleri

Millî Mücadele yıllarında, I. Dünya Savaşı şehitleri dâhil olmak üzere tüm şehitlerin geride kalan dul ve yetimlerine maaş tahsisi noktasında, Ankara Hükümeti’nin de çalışmalar yürüttüğü görülmüştür. Bu çalışmalarda en önemli ayrıntı, Millî Müdafaa Vekâleti Muamelat-ı Zatiye Dairesinin (MSB Personel Dairesi Başkanlığı) İstanbul’daki Osmanlı Devleti Personel İşleri Dairesi ile irtibat kurmuş olmasıdır. İstiklal savaşı yıllarında kurumsal anlamda yaşanan bu ikilikte, şehit ailelerinin mağduriyetine yol açılmaması için hassas davranılmıştır. Ankara Hükümeti, İstanbul Hükümeti ile şehit ailelerinin hukuki hakları konusunda, dolaylı yoldan da olsa iletişime geçmiş ve bu konuda meydana gelebilecek sorunlar iyi bir koordine ile aşılmaya çalışılmıştır.⁷

Devletin sürekliliği ile milletin birlik ve beraberliği ilkesine en canlı örnek 1920 dönemine aittir. Şehit, dul ve yetim maaş işlemleri hem Osmanlı Dönemi Harbiye Nezaretinde hem de aynı kayıtlar esas alınarak Cumhuriyet Dönemi’nde, Millî Müdafaa Vekâleti Muamelat-ı Zatiye Müdürlüğü Dairesine bağlı Tekaüt Şubesinde yürütülmüştür. İstanbul’un işgali sonrası işgal devletlerinin baskısı altında dahi bunu aksatmadan vatan savunmasına katılan askerlerinin arkasında olmuş, din, dil, ırk, inanç ayrımı gözetmeden her askerini, birlik ve beraberlik ülküsü içerisinde bağrına basmıştır (Öztürk ve Kaya, 2015, s. 19).

⁷ MSB Arşiv ve Askeri Tarih Daire Başkanlığı, Arş.: İSH 1710-67 ah, İSH 1710-67ai, İSH 1710-67 al.

I. Dünya Savaşı'ndan sonra üzerinde hassasiyetle durulan önemli bir konu ise İstiklal Savaşı'nda şehit olan askerlerin ailelerine, Osmanlı Devleti'nin mi yoksa Ankara Hükümetinin mi maaş bağlayacağı meselesi olmuştur. Bu konuyla ilgili Müdafaa-i Millîye Vekâletinin 28 Mart 1922 tarihli bir yazısında, İstiklal Harbi'nde şehit olan askerlerin, İstanbul başta olmak üzere işgale uğramış veya uğramamış diğer memleketlerde bulunan ailelerine, Osmanlı Hükümetince maaş tahsis edilmediği, şehit aile maaşlarının Ankara'dan gönderileceği hususu Hilal-i Ahmer Cemiyeti (Kızılay) vasıtasıyla Osmanlı Hükümeti Muamelat-ı Zatiye Dairesine bildirilmiştir.⁸

I. Dünya Savaşı'ndan sonra Ankara Hükümeti, askerlerin akıbet durumları hakkında başvurular konusunda hassas davranmıştır. İstanbul Hükümeti ile ilişkiler kesilse bile gelen şehit, kayıp, esir vb. asker yakınlarının, kendilerine ait belgeleri, İstanbul Merkez Dairelerinin ilgili evrakları saklamaya ve işlem yapmaya mecbur olduklarına atıf yapılarak ilgili muamelat evraklarının Osmanlı Harbiye Nezaretine gönderilmesini belirtmiştir. Böylece şehitlerin, esirlerin, kayıpların geride kalan dul ve yetimlerinin mağdur edilmemesi amaçlanmıştır.⁹

I. Dünya Savaşı sonrası, şehit askerlerin dışında esir ve gaiplerin sayısı ile bunların geride kalan dul ve yetimlerine yönelik yürütülecek sosyal haklar gündeme gelmeye devam etmiştir. Büyük Millet Meclisi bir taraftan I. Dünya Savaşı'nda şehit düşen askerlerin geride kalan ailelerine maaş tahsisi ile ilgilenirken diğer taraftan işgal güçlerine karşı yürütülen Millî Mücadele kapsamında savaşa katılan personele, 29 Kasım 1920 tarihli 66 sayılı kanun ile İstiklal Madalyası verilmesine dair karar verilmiştir. Bu kanun ile İstiklal Madalyası'nın kimlere verileceği konusuna açıklık getirilmiştir (Resmî Gazete, 1337/1922).

I. Dünya Savaşı bitimi ve Osmanlı Devleti'nin tarihe intikalinden sonra Harbiye Nezaretinden söz konusu görevi devralan kurum, Ankara Müdafaa-i Millîye Vekâleti olmuştur. 1920 yılında göreve başlayan ve şimdiki adıyla Millî Savunma Bakanlığı olan bu bakanlık, tarihin kendisine yüklediği sorumluluk doğrultusunda, bir taraftan savaşlarda hayatını kaybeden askerlere ve onların geride bıraktıkları yakınlarına sahip çıkmaya devam ederken diğer taraftan Erkan-ı Harbiye Umumiye Riyaseti

⁸ Türk Kızılay Arşivi; Belge No. 67-22.

⁹ Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü; Fon No.38 18 1 1, Kutu No.1, Dosya No.5 Sıra No.19.

(Genelkurmay Başkanlığı) ile Ulusal Kurtuluş Mücadelesi kapsamında düzenli Ordu'nun kurulması faaliyetini yönetmiştir (Öztürk ve Kaya, 2015, s. 335).

Cumhuriyet Döneminde Şehit Kayıt İşlemleri

03 Haziran 1930 tarihinde ve 1683 sayılı Askerî ve Mülki Tekaüt Kanunu yürürlüğe konmuştur. Bu Kanun'un 45 ve 46'ncı maddelerinde “şehiden vefat” konusu sadece “harpte veya eşkıya müsademelerinde hayatını kaybedenler” için kullanılmıştır. Söz konusu kanunun 45'inci maddesinde dört vefat şeklinin belirlendiği görülmüştür. Birincisi “harpte veya eşkıya müsademelerinde şehiden vefat”; ikincisi “barışta kendisinin sun'u taksiri (kusuru olmadan) olmayarak vazife icabı kazaen vefat”; üçüncüsü “yaralandıktan sonra tedavi sırasında veya gerçekleşen ameliyat neticesinde vefat”; dördüncüsü “muhasara (kuşatma) içinde sebebi bilinmeyen vefattır” (Resmî Gazete, 1939, s. 136-137).

1930 tarihli Askerî ve Mülki Tekaüt Kanunu da 1909 tarihli Kanun gibi tam bir şehit tanımı getirmemiştir. Şehit kavramının açık bir tanımının yapılmamasının etkileri günümüze kadar intikal ederek Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı ve İstiklal Savaşı zayıatları konusunda kavram karmaşasını ve tartışmalarını beraberinde getirmiştir. Özellikle arşiv çalışmaları esnasında araştırmacıların “belgelerin aslına sadık kalmalarına” bağlı olarak orijinal belgelerde “şehiden vefat”, “şehid” yazan kayıpları şehit kayıtlarına geçmiş, diğer zayıat ve kayıplar şehitlerle aynı statüde oldukları ve günümüzde bu tür kayıplar da şehit olarak kabul edildiği halde, şehit listelerine dâhil edilmemiştir.

Osmanlı Devleti 1869, 1906, 1909 tarihli Tekaüt Kanunlarında, İslam fıkıh âlimlerinin şehitlik hakkındaki görüşlerini dikkate alarak savaşlardaki zayıatları tasnif ve sınıflandırma yapmıştır. Savaş gaiplerinin (kayıplarının), hastalıktan ve kazaen vefat edenlerin kayıtlarında “tifüs, dizanteri, zatürre ve kazaen vefat, ya da gaip gibi” tanımlamalar yapılarak “şehit” kelimesine yer verilmemiştir. Umum Zayıat Defterlerinin konu başlıklarının da bu yöntem doğrultusunda standart olarak hazırlandığı görülmüştür. Savaşlarda bizzat düşman tesiri ile hemen vefat edenler için kayıtlarda “şehit” kelimesi zayıat hanesine “kırmızı kalemle” geçerken, diğer nedenler dâhilinde hayatını kaybeden askerler için yalnızca “vefat” kelimesi tercih edilerek zayıat hanesi “mavi veya siyah renk mürekkepli kalemle” yazılmıştır. Ancak Askerî Tekaüt ve İstifa Kanunu hükümlerine göre bu askerlerin muhtaç durumdaki ailelerine

ve geride bıraktıkları yetimlerine de maaş tahsis edilmiştir (Öztürk ve Kaya, 2015, s. 64).

Sonuç olarak zayıat nedenine ilişkin kayıtların tespit ve yazımında Osmanlı Devleti şer'i hükümleri esas alarak kendine özgü belirli bir sistematik dâhilinde hareket etmiştir. Millî Savunma Bakanlığı; 1936 yılında, 1930 tarihli Askerî ve Mülki Tekaüt Kanunu'nun 45'inci maddesinde şehitlikle ilgili tasnif niteliğinde bir tanımlama yapıldığını belirterek bu yasayla ilgili Başbakanlık kanalıyla TBMM'den yorum istemiştir. Neticede 29 Ocak 1936 gün ve 927 sayılı Meclis Kararı gereği şehitliğin şümulü şu şekilde açıklanmıştır: “Bunlardan bir numaralı fıkra yazılı vefat vaziyeti, madde hükmüne göre şehit olanların harp meydanında ve eşkıya müsademesi sırasında düşman silahı tesiri ile derhal vefat edenlere aittir. Çünkü bu hallerde yaralanarak bilahare tedavi sırasında vefat edenler, maddenin müteakip fıkralarında gösterilmiş bulunmaktadır” (Arslanoğlu, 1983, 17-18).

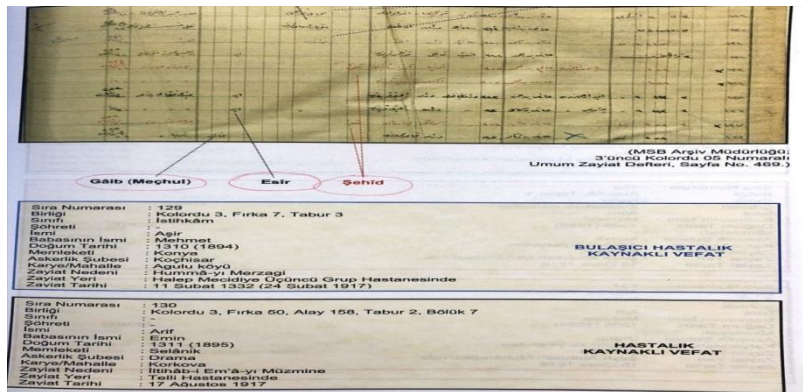
Ayrıca 1936 tarihli TBMM Kararında şu hususlara da yer verilmiştir: “2, 3 ve 4 numaralı fıkralarda yazılı hallerin yalnız sefere mahsus olmayıp hazara da (barış) teşmil (genişletilmesi) edilmesi kastı ile hazar kelimesinin metne ilave edildiği anlaşılmaktadır. Bu cümleden olarak muhasara daha ziyade harp zamanında düşman tarafından bir yerin kuşatılması ve bu yerin memleketin diğer kısımları ile alakasının kesilmesine ıtlak (bağlı) bulunduğu gibi hizada da eşkıya tarafından bir mahallin aynı suretle muhasara (kuşatma) altına alınması şeklinde vaki olabilir. Yine vazife icabı kazaen veya mecruhiyet (yaralanma) neticesinde vefat dahi hizada olduğu gibi seferde de vaki olabilir ve bunların tâbi olacağı hükümlerin hazar ve sefer hâline göre tefrikine (ayrımına) saik (sebebe) olacak hiçbir neden tasavvur edilemez. Bu tahlile göre şehit, harpte veya eşkıya müsademelerinde her nevi düşman silahı tesiri ile derhal vefat edenlerdir. *İkinci fıkra* hükmü, aynı suretle sefer veya hizada vazife nedeniyle kazaen derhal vefat edenlerdir. *Üçüncü fıkra* hükmü de aynı nedenlerle adlananlardan bu yaraların tesiri ile ve yaraları iyileşme bulmadan tedavi sırasında ölenlerdir. Muhasaraya dair olan *Dördüncü fıkra* hükmü daha sarihtir. Binaenaleyh 1930 tarihli Kanun'un 45'inci madde metninin bu maksatları açıkça ifade-etmekte olmasına göre buradaki şehit kelimesinin tefsirden (açıklama) müstağni (gerekli olmayan) olduğuna karar verildi.” (Resmî Gazete, 1936, 3224).

Söz konusu 1936 tarihli şehitliğin şümulü hakkındaki TBMM kararı, 1930 tarihli Kanun'un yaptığı tasnifi tekrarlamıştır. Yalnızca birinci maddede yazılı olan “savaşta veya eşkıya çarpışmalarında şehiden ölüm” demekle,

şehidin tanımlamasının yapıldığı, diğer maddelerdeki ölüm şekillerinin de yalnız hukuki anlamda şehit olma olarak kabul edildiği belirtilmiştir (Arslanoğlu, 1983, 17-18). Sonuçta zayıat şekilleri ile ilgili olarak 1936 tarihinde Askerî ve Mülki Tekaüt Kanunu'nda yapılan tasnif şöyledir: a. Savaşta veya eşkıya çarpışmalarında şehiden vefat, b. Barışta kendi hatası olmayarak görev icabı kazaen vefat, c. Yaralanıp tedavi sırasında veya bundan ötürü yapılan ameliyat sonucu vefat, ç. Muhasara içinde (düşman tarafından kuşatılmış durumda) nedeni belli olmayan vefattır.

Görüldüğü üzere 1930 tarihli Askerî ve Mülki Tekaüt Kanunu'nun 45'inci maddesi, 1936 tarihli Meclis Kararı ile tefsir edilerek şehidin tanımı "Harpte veya eşkıya müsademelerinde her nevi düşman silahı tesiri ile derhal vefat edenler" şeklinde yapılmıştır. Meclis kararı 45'inci maddeye atıfta bulunarak dört vefat vaziyeti belirtmiştir. Bunlardan birinci fıkrada yazılı vefat vaziyetinde şehit olanları, harp meydanında ve eşkıya müsademesi sırasında düşman silahı tesiri ile derhal vefat edenlerdir, şeklinde tanımlanmış böyle bir ölüm ile şehit tanımlaması kısmen yapılmış, diğer maddelerdeki ölüm şekillerinin de şehit tanımlaması yapılmayarak yalnız hukuki anlamda şehit olarak kabul edildiği ifade edilmiştir (Resmî Gazete, 11.6.1930, s. 136-137).

1909 tarihli Askerî Tekaüt ve İstifa Kanunu 35'inci maddesinde yazılı olan "harekât esnasında olumsuz sefer ve hava koşulları tesiriyle ve barış zamanında bir askerî vazifenin yerine getirilmesi sırasında hastalanarak vefat edenler" hususu, 1930 tarihli 1683 sayılı Askerî ve Mülki Tekaüt Kanunu'nda 46'ncı maddesinde aynı maaş oranıyla gösterilmiş, farklılık rütbelerde olmuştur. Aşağıdaki arşiv belgesi Umum Zayıat Defterlerinde "şehid, esir, gaip" askerlerin renkli mürekkeple yazılmalarına örnek olarak gösterilmiştir.

Şekil 1. 3'üncü Kolordu 5 Numaralı Zayıat Defteri

MSB Arşiv Müdürlüğü, 3'üncü Kolordu 5 Numaralı Zayıat Defteri, Sayfa No.469., Öztürk ve Kaya, 2015, s. 221.

Günümüzde Şehit Kayıt İşlemleri

Osmanlı Devleti tarafından tutulan Umum Zayiat Defteri ve Zabitan Zayiat Defterlerinin, savaşlarda hayatını kaybeden şehitlerin ve diğer personelin özlük haklarının, dul ve yetimlerine intikali çerçevesinde ayrıntılı ve titiz tutulduğu görülmüştür. Şehitlerin tespit edilmesi hususunda geçmişe yönelik yapılan arşiv çalışmalarında bu belge ve kayıtlar esas alınmaktadır.

Günümüzde MSB Şehit Listesinde bulunan şehit kayıtları; MSB Yönetim Hizmetleri Genel Md.lüğü Arşiv ve Askerî Tarih Daire Başkanlığı envanterine kayıtlı Askerlik Şubeleri Kayıtları, Zayiat Cetvelleri, Zabitan Zayiat Defterleri, Umum Zayiat Defterleri, Birlik Künye Defterleri, Harp Cerideleri, Kırmızı Vefiyat İhbariye Varakası vb. kayıtlardan tespit edilerek tutulmaya devam edilmekte, diğer devlet kurumlarının arşivlerinden elde edilen bilgi ve belgeler ile ortaya çıkarılan şehit kayıtları ise gerekli incelenmeyi müteakip bu listelere dâhil edilmekte ve güncellenmektedir.

MSB Arşiv ve Askerî Tarih Daire Başkanlığı arşiv faaliyetlerini: Askerlik şubeleri, nüfus müdürlükleri, emeklilik işlemlerini yürüten Sosyal Güvenlik Kurumu (Tekâüt/Mütেকaidin Şubesi) ile koordineli bir şekilde sürdürmektedir. MSB listesinde bulunan şehitlerin genelde askerî arşiv kayıtlarına ve belgelerine dayandığı görülmektedir. Şehit yakını olan ancak şehit listesinde yakınlarını göremeyen vatandaşlar, şehitleri ile ilgili nüfustan, sosyal güvenlik kurumlarından veya başka bir tarihi belge ile MSB'ye müracaat etmeleri halinde, askerî arşiv kayıtlarından veya diğer kamu kurumlarının kayıtlarından gerekli inceleme ve kontrollerin yapılmasını müteakip şehit olduğu teyit olunanlar, MSB şehit listelerine dâhil edilmekte ve listeler bu şekilde güncellenmeye devam edilmektedir. Geçmişten günümüze şehit kayıtlarının yer aldığı belgelerin türleri ve bulunduğu devlet kurumları bu kaynakçada ayrıntılı olarak gösterilmiştir (Öztürk ve Kaya, 2015, s. XX).

1949 tarih ve 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu'nun 69'uncu maddesinin (d) bendinde "...64'üncü madde yazılı hallerde şehit olmuşsa, aynı fıkralarda yazılı aylıklar 64'üncü maddeye göre birinci derece üzerinden hesaplanacak harp malullüğü zammı toplamı esas tutulur." İbaresini ile şehit veya şahadet ifadesi yer almışsa da şehidin tam olarak tanımı yapılmamıştır.¹⁰

¹⁰ **Resmî Gazete Sayı No:7235**, (08 Haziran 1949), Kanun No: **5434**, "Emekli, Dul ve Yetim Aylıklarına Zam Yapılmasına Hakkındaki 4992 Sayılı Kanun'a Ek Kanun" Erişim 30 Ocak 2022. <http://www.Resmîgazete.gov.tr>

13 Temmuz 1956 tarih ve 9357 sayılı Resmî Gazete ile yayımlanan TBMM'nin 1956 tarihli 2016 No.lu Kararı "25 Haziran 1947 tarih ve 4992 Sayılı Kanuna Ek 5107 Sayılı Kanunun¹¹ 2'nci Maddesinin Tefsirine Lüzum ve Zaruret Olmadığına Dair Kararı"¹² gereği, harp meydanında gerek düşman tesiri ile hemen vefat edenlerin gerekse yaralanıp tedavi sırasında veya cerrahi ameliyat neticesinde sonradan vefat edenlerin şehit sayılması suretiyle mahiyetleri bir bütün teşkil eden savaşta vefat edenlerin tamamı "şehit" kapsamı içine alınarak gerek teamül ve gelenek, gerekse hukuki anlamda "şehit" kavramı genişletilmiş ve bugünkü gerçek anlamına kavuşmuştur. Ancak TBMM'nin 1956 yılındaki bu kararının arşivlerdeki şehit miktarlarının tespit edilerek şehit listelerinin oluşturulması faaliyetine tam olarak yansımadağı görülmüştür.

Şehit kavramı TBMM'nin 1956 tarihindeki Kararı ile genişletilmiş olsa da savaşta vefat edenler hakkında geçmişten günümüze kadar yapılan arşiv çalışmalarına dayalı tasnif ve sınıflandırmalarda, tarihi belgelerde düşman tesiri ile hemen bulunduğu yerde vefat edenlere "şehit" ibaresinin kırmızı kalemle yazılarak belirtilmesi, yaralanma, hastalık vb. sebeplerle sonradan vefat edenlerde ise şehit ifadesi kullanılmaması ve "yaralanarak

¹¹ **Resmî Gazete Sayı No:6641**, (25 Haziran 1947), Kanun No:5107, "Emekli, Dul ve Yetim Aylıklarına Zam Yapılmasına Hakkındaki 4992 Sayılı Kanun'a Ek Kanun" Erişim 20 Ocak 2022. <http://www.Resmîgazete.gov.tr>

¹² "...Mevzuatımızda 'şehidin' tarifi yapılmış değildir. Yalnız umumi teamüller, harp meydanında düşman silahının tesiriyle derhal vefat edenlerin şehit ad ve kabulü merkezindedir. Fakat harp meydanında yaralanıp hastanede tedavi sırasında veya icra olunan cerrahi ameliyat neticesinde vefat edenlerin şehit sayılamayacaklarını haklı gösterecek bir zorunlu sebebin de açıkça bulunmadığı aşikârdır. Bu cümleden olarak 1930 tarih 1683 sayılı kanunun 45.maddesiyle şehiden vefat edenlere tanınan hak, harpte veya eşkıya müsademesinde mecruh (yaralanıp) olup tedavi sırasında veya icra olunan cerrahi ameliyat neticesinde vefat edenlere de aynen tanınmıştır. Diğer bir ifade ile kanun koyucu bu iki kategoriye dâhil bulunanları hukuki vaziyetleri noktasından herhangi bir ayrıma tabi tutmamıştır. Kaldı ki; 5107 sayılı kanunun 5. maddesindeki eşkıya müsademesi esnasında yaralanarak 451 sayılı kanundaki derecelere girecek şekilde malul kalanlarla şehit olanların veya yaralanma neticesinde tedavi sırasında veya yapılan cerrahi ameliyat sonucunda ölenlerin dul ve yetimlerine de bu kanunun 1, 2 ve 3'üncü maddeleri hükümlerinden faydalanırlar, hükmü de bunu teyit etmektedir. Yani şehitlere tanınmış olan haklardan bunlarında aynen istifadeleri sarahaten kanun koyucu tarafından mezkûr 5. Madde ile kabul edilmiştir. Binaenaleyh, aynı kanunun bünyesi içinde yer alan ve mahiyetleri itibarıyla de birbirine tamamen mutabık bulunan hadise ve vaziyetler hakkında kanun koyucunun ayrı ayrı hükümler çıkarmasına imkân tasavvur olunamayacağı açıktır. Harp meydanında yaralanıp tedavi sırasında veya cerrahi ameliyat neticesinde vefat edenlerin şehit sayılması suretiyle mahiyetleri bir bütün teşkil eden hadiseleri başka hükümlere tabi tutmanın isabetinden elbette ki bahsedilemez. Aksi mülahaza kanun koyucunun tenakuza (çelişkiye) düştüğü neticesine götürür. Dolayısıyla harpte yaralanıp tedavi sırasında veya icra olunan cerrahi ameliyat neticesinde vefat edenlerinde 1947 tarihli 5107 sayılı kanunun 2'nci maddesi şumulüne dâhil ve madde sarahaten anlaşılmaktadır." **Resmî Gazete Sayı No:9357**, (13 Temmuz 1956), **TBMM Karar No:2016**, 4992 Sayılı Kanun'a Ek 5107 Sayılı Kanun'un 2. Md. nin Tefsirine Lüzum ve Zaruret Olmadığına Dair Karar. Erişim 20 Ocak 2022. <http://www.Resmigazete.gov.tr>

vefat”, “hastalık nedeniyle vefat”, “kazaen vefat” vb. gibi sebeplerle vefat edenlerin mavi ve siyah kalemle kayıt altına alınması nedeniyle “arşiv belgelerinin aslına sadık kalmak” prensibinden hareketle, arşiv belgelerindeki şehitler bu doğrultuda tespit edilmiştir. Gerek askerî gerek nüfus gerekse diğer kamu kurumlarının arşivlerindeki harp zayıatlarından şehit miktarları tespit edilirken “şehit”, “şehiden fevt” veya “şehiden vefat” olarak kırmızı veya normal kalemle bu şekilde kaydedilmiş olanlar dikkate alınmış, şehitler bu şekilde tasnif edilmiş, diğer harp zayıatları (esir, kayıp, hastalık, boğulma ve donma nedeniyle vefat vb.) şehit olarak kayda alınmamış ve bu durum günümüze kadar süregelmiştir.

TBMM; 1956 yılında vermiş olduğu kararla şehit kavramının daha bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gereğini ortaya koymuştur. Bu hususun hem teamül hem hukuki hem de dini açıdan yerinde ve uygun olduğu görülmüştür. Bu kararlarla gerçekte şehitlik mertebesine ulaşanların hukuki anlamda da şehit sayılabilmelerine imkân sağlanmıştır.

Şehit kavramı üzerinde kanuni bir düzenlemenin yapılması ve arşivlerde yer alan zayıatların tamamının 1956 yılındaki “şehit” kavramının genişletilmesi hakkında “TBMM kararı” dikkate alınarak yeniden gözden geçirilmesi ve tüm kamu kurumlarındaki zayıat sonuçlarının birleştirilmesi gerektiği görülmüştür. Her ne kadar şehitlik kavramının dini bir anlam ifade etmesi ve hakkında kanuni bir düzenleme bulunmaması nedeniyle kamu görevi veya vatani görev için vefat edenlerin dini anlamda da şehit olduğu açık bir gerçektir. Bu personel hakkında yapılacak işlemler konusunda kavram karmaşasını önlemek maksadıyla MSB’ lığınca 1973, 1987, 1999, 2015 tarihlerinde çıkarılan “şehitlik yönergeleri” ile şehitliklere kimlerin ve hangi durumda ölenlerin defnedilebileceğine açıklık getirilmiştir. Bu yönergeler kapsamında Türk Silahlı Kuvvetler mensubu asker, kamu görevlileri ile diğer kişilerden şehitliklere defnedilmesine karar verilenler “şehit” olarak tanımlanmıştır.

1973 tarihinde “Şehitlik Yönergesi” çıkmadan önce 1956 tarihindeki Şehit Kavramı ile ilgili Meclis Kararları dikkate alınmış ve kamu görevlilerinden kamu hizmeti dolayısıyla vefat edenlerin gerek asker gerek kamu ve gerekse diğer sivil görevliler olsun şehit sayılıp sayılmayacağına söz konusu meclis kararlarına göre karar verilmiştir. 1973 tarihinde MSB tarafından yayımlanan “şehitlik yönergesi”, dört defa değişikliğe uğrayarak 1987, 1999 ve 2015 tarihlerinde yayımlanarak uygulanmış, 2016 tarihinde ise Bakanlar Kurulu kararı ile adı “Şehitlik Yönetmeliği” olarak güncellenerek

yürürlüğe konulmuştur. Bu tarihler arasında şehitliklere defnedilecek kamu ve diğer görevlilerin o tarihlerdeki ilgili yönerge esaslarına göre belirlenmesine dikkat edilmiş, bu tarihlerde vefat eden kamu ve diğer görevlilerden şehitliklere defnedilmesine karar verilenler için “şehit” ifadesi kullanılmış, sosyal ve özlük hakları buna göre belirlenmiştir.

Şehitlik Yönergesi (MSY 439-1 B); ilk yayımlandığı 1973 yılından günümüze kadar aşağıdaki tarihlerde değişiklik yapılarak yayımlanmış, bu tarihlerde vefat eden kamu ve diğer görevlilerden şehitliğe defnedilmesine karar verilenler “şehit” tanımı kullanılarak şehitliklere defnedilmiştir. Şehitlik Yönergesi; 19 Kasım 1973 (MSY 439-1), 16 Temmuz 1987 (MSY 439-1), 10 Aralık 1999 (MSY 439-1 A), 23 Haziran 2015 (MSY 439-1-B) yayımlanmış ve şehitlik hakkındaki işlemler bu yönergeler çerçevesinde yapılmıştır. 2015 tarihli yönergeye göre “Hayatını kaybeden personelin şehitliğe defnedilip defnedilemeyeceği; Kaza/olay raporunun alınmasını müteakip Kuvvet Komutanlıkları, J.Gn.K.lığı ve Sahil Güv.K.lığı Per.Bşk.lıklarınca, Adli Müşavirlikler ile koordine edilerek yönergenin üçüncü bölüm 1. Madde’ de sayılan esaslara göre belirlenir” denilmiştir.

Her ne kadar 1936 ve 1956 yılında çıkarılan şehit kavramı ile ilgili Meclis kararları ve 1973, 1987, 1999, 2015 tarihlerinde çıkarılan “şehitlik yönergeleri” ve 2016 yılında çıkarılan “şehitlik yönetmeliği” ile kimlerin şehit sayılabileceği ve şehitliklere defnedilmesi gerektiği belirtilmişse de şehit mertebesine ulaşmış kimselerin yakınlarına devletten maddi ve manevi destek sağlanması öngörüldüğüne göre şehit kavramının içeriği, sınırları ve kimlerin şehit olabileceği ve kimlerin “şehitlik” olarak kabul edilen yerlere gömüleceği çıkarılacak bir yasal düzenleme ile daha çok netleştirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

Ayrıca günümüzde, 12.04.1991 tarihli 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun 21’inci maddesine göre; “Terör eyleminin ortaya çıkarılması, etkilerinin azaltılması veya bertaraf edilmesinin sağlanmasında yardımcı ve faydalı olanlar bu faaliyetlerinden dolayı hayatını kaybettikleri, yaralandıkları veya engelli hâle geldikleri; ilgili yerin valisinin teklifi üzerine Nakdi Tazminat Komisyonu tarafından karara bağlanan sivillerden Sosyal Güvenlik Kurumunca ilgili mevzuatına göre malullük aylığı bağlanması koşullarının oluştuğu tespit olunanların kendileri, 06.11.1980 tarihli 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun hükümlerine göre aylık bağlanması hakkında ve bu fıkranın (c), (d) ve (g) bentlerindeki haklardan, bunların eş, ana ve babaları ile bakmakla yükümlü olunan kişi

kapsamına giren çocukları da bu fıkranın (d) bendinde düzenlenen haklardan yararlandırılmaktadır. Bu kanunlara göre vefat edenler ve malullük aylığı bağlanmaya hak kazananlar o zamanki MSB Şehitlik Yönergesine göre şehit statüsünde kabul edilip şehitliklere defnedilmiştir.

6353 sayılı Kanunla 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'na eklenen hükme baktığımızda, sivil kişilerin şehit sayılmasında aranan koşul, terör eylemlerinin ortaya çıkarılmasına, azaltılmasına veya bertaraf edilmesine yardımcı olanların bu faaliyetlerinden dolayı hayatlarını kaybetmeleri ve yaralanmaları şartıdır. Bu durumlar için tereddütlere yer vermeyecek daha net yasal düzenlemeler yapılmasının faydalı olacağı öngörülmektedir.

Bu arada günümüzde uygulanmayan ve kaldırılan Askeri Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM)'nin 04.12.2003 tarihli ve 2003/733 E., 2003/195 K. sayılı kararında; kimlerin hayatlarını kaybettikten sonra “şehitlik” olarak tanımlanan yerlere gömülebileceklerine ilişkin bir tespitte bulunulmuştur. Askeri Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM); şehitliğin yasalarda yapılmış bir tanımının olmadığı, dini bir terim olan bu kavramın yasalarca içeriğinin, sınırlarının belirlenmemesi karşısında, bu müessesenin (şehitliğin) yasama organı yerine yargı kararlarıyla belirlenip düzenlenmesinin Anayasanın “kuvvetler ayrılığı” ilkesi ile bağdaşmadığı ifade edilmiştir. Bu tespitten hareketle, bu yerlere doğrudan gömülenlerin “şehit” kabul edilmesi uygun değildir. Çünkü vatan savunmasında ve vatan hizmetinde hayatını kaybedenlere “şehit” adı verilmektedir. Bunun yanında, Türk Milleti'nin uzun bir süredir acısını çektiği terör eylemlerinde hayatlarını kaybedenlerin şehit sayılması kabul edilebilir ki bu da herkesi kapsayacak şekilde geniş olarak ele alınamaz. Terör eylemine müdahale eden veya terör örgütünün mensubunu yakalamaya çalışan güvenlik görevlileri ile görevleri başında veya görevlerinden dolayı hayatlarını kaybeden kamu görevlilerinin vazife malulü olmaları ve diğer bir ifadeyle “şehit” olarak nitelendirilmeleri mümkün olabilir ki bu durum zaten İslam dinine göre de uygun olarak kabul edilmekte bu hallerde vefat edenler “görev şehidi” olarak da adlandırılmaktadır.

1949 tarih ve 5434 tarihli Emekli Sandığı Kanunu, 1980 tarih ve 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun, 1991 tarih ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, 2006 tarih ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunlarının ilgili maddeleri; özetle hangi durumlarda görevi esnasında hayatını kaybeden kamu görevlilerinin “vazife malulü” sayılacağını açıklayan hususları içermektedir. En son

çıkarılan 2016 tarihli 29886 sayılı “Şehitlik Yönetmeliğinde” yukarıda bahsedilen kanunlara göre “vazife malullüğü” kararı verilen kamu görevlilerinin de şehitliklere defnedileceği hükme bağlanmıştır.¹³

2015 tarihli MSB “Şehitlik Yönergesi”, 12 Kasım 2016 tarihinde beşinci defa değişikliğe uğrayarak adı “Şehitlik Yönetmeliği” olmuştur. Resmî Gazetede yayımlanan Şehitlik Yönetmeliğinin 3’üncü maddesinde, şehitliklere kimlerin defnedileceği konusu yeniden açıklığa kavuşturulmuştur.¹⁴ Bu yönetmeliğe göre (8.06.1949 tarih ve 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu’nun 45’inci, 64’üncü ve 56’ncı maddeleri, 31.05.2006 tarih ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun 47’nci maddesinde sayılan durumlarda) vefat eden kamu görevlileri “vazife malulü” sayılmıştır. 2016 tarihli Şehitlik Yönetmeliğinde söz konusu mevzuatlara göre vazife malullüğüne karar verilen kamu görevlilerinin şehitliklere defnedileceğine hükmedilmiştir.¹⁵ Kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarında görev yapan kamu personelinden yönetmeliğinin 3’üncü maddesinde sayılan kanunlar kapsamında hayatını

¹³ 2006 tarihli 5510 sayılı kanuna göre malullük; “vazifelerini yaptıkları sırada veya kurumlarının menfaatini korumak maksadıyla bir iş yaparken ya da idarelerince sağlanan bir taşıtla işe gelişi ve işten dönüşü sırasında veya işyerinde meydana gelen kazadan doğmuş olursa, buna vazife malullüğü ve bunlara uğrayanlara da vazife malulü denir.” ifade edilmekte, ayrıca “Vazife malullükleri; keyif verici içki ve her çeşit maddeler kullanılmaktan, mevzuat ve emir dışında hareket etmiş olmaktan, yasak fiilleri yapmaktan, intihara teşebbüsten, her ne suretle olursa olsun kendisine veya başkalarına menfaat sağlama veya zarar verme amacından doğmuş olursa bunlara uğrayanlar hakkında vazife malullüğü uygulanmaz.” belirtilmektedir. Ayrıca kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarında görev yapan kamu personelinden yönetmeliğinin 3’üncü maddesi (a) ve (b) bendinde sayılan kanunlar kapsamında hayatını kaybeden kamu görevlilerinin veya kamuda görev yapan personelin vazife malulü sayılacağını ve şehitliklere defnedileceğini hükme bağlamıştır. 2016 tarihli Şehitlik Yönetmeliğine göre şehitliğe defin kararını, Millî Savunma Bakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığı veya bunların yetki vereceği makamlar, Kara, Deniz ve Hava Kuvvet Komutanlıkları veya bunların yetki vereceği makamlar, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü ve olayın meydana geldiği il valiliği, Millî İstihbarat Teşkilatı Başkanı, Yurt dışı görevinde bulunanlar için ilgili bakanlık ve kurumlar verebilmektedir.

¹⁴ Şehitlik Yönetmeliği’nin yürürlüğe konulması Millî Savunma Bakanlığı’nın 26.9.2016 tarihli ve 1367 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulu’nca 3.10.2016 tarihinde kararlaştırılmıştır. Karar Sayısı: 2016/9430, Resmî Gazete (RG): 12 Kasım 2016, sayı; 29886, s. 26-43.

¹⁵ 2006 tarihli 5510 sayılı kanuna göre malullük; “vazifelerini yaptıkları sırada veya kurumlarının menfaatini korumak maksadıyla bir iş yaparken ya da idarelerince sağlanan bir taşıtla işe gelişi ve işten dönüşü sırasında veya işyerinde meydana gelen kazadan doğmuş olursa, buna vazife malullüğü ve bunlara uğrayanlara da vazife malulü denir.” ifade edilmekte, ayrıca “Vazife malullükleri; keyif verici içki ve her çeşit maddeler kullanılmaktan, mevzuat ve emir dışında hareket etmiş olmaktan, yasak fiilleri yapmaktan, intihara teşebbüsten, her ne suretle olursa olsun kendisine veya başkalarına menfaat sağlama veya zarar verme amacından doğmuş olursa bunlara uğrayanlar hakkında vazife malullüğü uygulanmaz.” belirtilmektedir. Ayrıca kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarında görev yapan kamu personelinden yönetmeliğinin 3’üncü maddesi (a) ve (b) bendinde sayılan kanunlar kapsamında hayatını kaybeden kamu görevlilerinin veya kamuda görev yapan personelin vazife malulü sayılacağını ve şehitliklere defnedileceğini hükme bağlamıştır.

kaybeden görevlilerin de vazife malulü sayılacağı ve şehitliklere defnedileceği hükme bağlanmıştır. Bu yönetmelik 1956 yılında genişletilen şehitlik tanımını daha da genişleterek kapsamlı bir şekilde ifade etmiştir.

06 Nisan 2011 tarih ve 6223 sayılı “Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Kurulması” hakkında kanuna dayanarak 03 Haziran 2011 tarihli 633 sayılı “Kanun Hükmünde Kararname” 2’nci Md.’nin “e” bendinde “Şehitlerin hatıralarının yaşatılması, şehit yakınları ile gazilerin her türlü mağduriyet ve mahrumiyetten korunması amacıyla; ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesini koordine etmek, şehit yakınları ile gazilere yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında iş birliği ve koordinasyonu sağlamak” ifadesi ile şehitler hakkında yapılacak her türlü faaliyetlerle ilgili kamu kurumları arasındaki işbirliği ve koordinasyon, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının yetki ve sorumluluğuna verilmiştir.

Bu bakanlık daha çok yakın tarihimizdeki Kore Harbi, Kıbrıs Barış Harekâtı, terörle mücadele operasyonları, yurt dışı ve yurt içi yapılan harekâtlar nedeniyle şehit ve gazi olanlar ile onların yakınlarına sağlanan sosyal haklar konularıyla ilgilenmekte, şehit ve gazilerle ilgili yasaların uygulanmasını takip etmekte, ihtiyaç duyulan gerekli yasa tekliflerinin hazırlığı ve bu konularla ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşları ile iş birliği ve koordineyi sağlamaktadır. Şehit ve gazi olan personel hakkında her bakanlık ve kamu kurumları kendilerine ait şehitlerin ve gazilerin yasal işlemlerini yaparken bunlara ait sosyal haklardan şehit ve gaziler ile yakınlarının faydalanması faaliyetleri konusunda gerekli yasal düzenlemelerin hazırlığı, takibi, koordine ve çıkarılması faaliyetleri halen Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Şehit Yakınları ve Gaziler Genel Müdürlüğü tarafından sürdürülmektedir.

MSB Arşiv kayıtlarında bulunan harp kayıpları “şehit” olarak şu şekilde kabul edildiği görülmüştür. Bu kayıplar genelde birlik zayiat defterlerindeki kayıtlarda, hizalarında bulunan açıklayıcı bilgilerde, savaşlarda “şehit” olmuş ifadesi varsa şehit olarak kabul edilmiş, harpte diğer nedenlere (esir, kayıp, hastalık, boğulma ve donma vb.) bağlı olarak vefat etmiş ve bu şekilde kayıtlara geçmiş harp zayıatlarının hâlihazırda MSB şehit listesinde yer almadığı görülmüştür. Yüzbinlerce şehit vermiş bir milletin şehit ve kayıplarının arşivlerden çıkarılması ve tespit edilmesi elbette çok zorlu bir süreç olduğu için tarihçilerin ve araştırmacıların öncelikle geçmişteki Resmî belgelerde “şehit” olduğu açıkça ifade edilenlerin şehit

listelerine geçirildiği, şehitlerle aynı savaşlarda çeşitli nedenlerle vefat eden ve aynı statüde olan fakat Resmî arşiv belgelerinde “şehit” olarak kaydı bulunmayan diğer savaş kayıplarının isimlerinin şehit listelerine geçirilmediği görülmüştür. Ancak hem teamül hem hukuken hem de İslam dini açısından şehit olanlarla aynı statüye sahip diğer savaş kayıplarının da 1956 yılındaki Meclis kararları, 2016 tarihli Şehitlik Yönetmeliği ve günümüz şehitlik anlayışı doğrultusunda “şehit” statüsüne alınmasının ve tüm arşiv belge ve kayıtlarının gerekli uzmanlar nezaretinde yeniden tasnif ve sınıflandırılma yapılmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.¹⁶

Geçmişteki şehit ve zayıtlar hakkındaki tespitle ilgili arşiv çalışmalarında MSB Arşiv ve Askerî Tarih Daire Başkanlığının, diğer kamu kurumları ile koordineli olarak çalıştığı ve halen ilgili kamu kurumları arşivlerindeki şehit kayıtları da dâhil tüm harp zayıtlarının ve kayıplarının tespit edilmesine yönelik çalışmalara devam edildiği bilinmektedir.

Geçmişteki şehitlerin tespitinde yalnızca MSB Arşiv araştırması ile yetinilmemekte, askeri zayıtlar defterleri başta olmak üzere askerlik şubesi kayıtları, birlik künye defterleri, nüfus müdürlüklerindeki ölüm vukuat defterleri, sosyal güvenlik kurumundaki emeklilik işlemleri kayıtları, tapu kayıtları ve veraset ilmühaberleri, hastane kayıtları da tetkik edilerek şehit kayıtlarına ulaşılmakta ve şehit listelerine dâhil edilmektedir.

Günümüzde MSB kayıtlarındaki şehit miktarları 114 bin civarında olduğu bilinmektedir. Bu miktar Kırım Harbi, Osmanlı Rus Harbi, Osmanlı Yunan Savaşı, Trablusgarp Savaşı, Balkan Harbi, Birinci Dünya Savaşı, İstiklal Savaşı, Kore Harbi, Kıbrıs Barış Harekâtı dâhil (İç Güvenlik Harekâtı hariç) MSB Arşiv ve Askerî Tarih Daire Başkanlığının “Kolordu Zayıtlar Cetvelleri” ile Millî sınırlar dâhilinde kalan “Askerlik Şube Kütükleri” ve “diğer arşiv belgeleri” incelenerek tespit edilmiştir (Millî Savunma Bakanlığı, 2017).

Geçmiş savaşlardaki şehit kayıtları; halen MSB Arşivinde, 1853 Kırım Harbi, Osmanlı Rus Harbi, Osmanlı Yunan Savaşı, Balkan Harbi, Birinci Dünya Harbi, İstiklal Savaşı, Kore Harbi ve Kıbrıs Barış Harekâtı dâhil (İç Güvenlik Harekâtı hariç) tüm TSK ve diğer şehitlerin kayıtları tutulmaktadır. TSK'nın iç güvenlik ve terör şehitleri kayıtları; Kuvvet Komutanlıklarınca, diğer iç güvenlik ve terör şehitlerinin kayıtları; İçişleri Bakanlığı (Jandarma Gn. K.lığı, Sahil Güv. K.lığı, Emniyet Gn.Md.lüğü) ve

¹⁶ Bu konuyla ilgili bir ekip oluşturulduğu ve çalışmalara başlandığı öğrenilmiştir.

şehitlerin ait olduğu diğer ilgili bakanlıklarca tutulmakta, şehit kayıtları ve bilgileri her şehidin bağlı olduğu bakanlık tarafından ayrı ayrı kaydedilmekte ve kurumların kendi arşivlerinde muhafaza edilmektedir.

Muharebelerde ve savaş meydanlarında şehit olanlardan daha fazla sayıda bulaşıcı hastalık, yaralanma, donma vb. sebeplerle vefat edenlerin olduğu arşiv kayıtlarında görülmüştür. MSB Arşivinde Kolordu Zayıat Defterlerindeki ölüm kayıtları üzerine yapılan bir araştırmada, örneğin, Filistin Cephesi için şehit miktarı 5479 iken hastalık, yaralanma vb. sebeplerle ölen personel sayısı 25901 olarak ifade edilmiştir (Başustaoğlu, 2016, s. 241-243; Güvenbaş, 2020).

Halen MSB' lığı koordinesinde, MSB Arşiv ve Askeri Tarih Daire Başkanlığı, İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Md.lüğü, TSK Mehmetçik Vakfı'nın da dahil olduğu bir çalışma grubu ile Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü arşivlerinde bulunan geçmiş savaşlardaki tüm zayıatların (şehit, kayıp, esir ve başka nedenlerle muharebelerde hayatını kaybedenler dahil) tespit faaliyetine devam edilmekte olduğu bilinmektedir.

Çok çeşitli kurumlarda bulunan geçmiş savaşlara ait arşiv kayıtlarındaki harp zayıatlarının tespitini müteakip MSB şehit listelerine dâhil edilmeleri öngörülmektedir. Arşivlerde ve raflar arasındaki belge ve kayıtlarda kalmış, tespit edilmeyi bekleyen yüz binlerce şehit statüsündeki harp zayıatlarının gün yüzüne çıkarılması ve şehit listelerine dâhil edilerek adlarının sonsuza kadar yaşatılması, Millî birlik ve beraberliğimizin kuvvetlendirilmesi yönünden oldukça yararlı olacağı kıymetlendirilmektedir. Böylece 85 milyon nüfusa sahip bir ülke olarak geçmişte din, dil, ırk, inanç ayrımı gözetmeden yurdun dört bir yanında bütün cephelerde aynı devlet, aynı vatan, aynı bayrak ve aynı millet için canlarını çeşitli nedenlerle feda eden tüm esir, kayıp ve muharebe meydanlarında vefat etmiş ecdadımıza, TBMM'nin 1956 tarihli kararı ve 2016 tarihli Şehitlik Yönetmeliği ışığında hak ettikleri şehitlik unvanlarının verilerek şehit listelerine dâhil edilmeleri, Millî birlik ve beraberliğimizin pekiştirilmesine çok önemli katkıda bulunacaktır.

SONUÇ

Osmanlı Devleti, tarihte benzeri görülmemiş büyük bir dünya savaşı öncesi başlattığı seferberlik faaliyeti esnasında, savaşın geniş bir coğrafyada ve daha uzun bir sürece yayılması, önceki savaşlarla mukayese kabul etmez sayıda personel zayıatının verilmesi sonucunu doğurmuştur. Osmanlı Devleti Harbiye Nezareti, özellikle Trablusgarp Savaşı, Balkan Harbi ve I. Dünya Savaşı zayıat kayıtlarının belirli bir sistem dâhilinde tutulması konusuna, önceki savaşların tecrübesini de katarak büyük önem vermiş, bunların yazımında diğer arşiv metotlarında görülmeyen bir yöntem ile hareket etmiş, kayıtlarını ayrıntılı ve özenle tutmuştur. Bu özen gösterilerek kaydedilen savaş zayıatlarının nedenleri ve sebepleri, farklı renk mürekkepli kalemler kullanılarak Umum Zayıat Defterlerine yazılmıştır.

Anılan tüm zayıat defterlerinde, herhangi bir rütbe farkı gözetilmeden “şehiden vefat” ile “mecruhen şehit” (yaralanarak şehit) vb. hemen ölen şehitlerin kayıtları “kırmızı”, yaralanarak daha sonra vefat, hastalık sebebiyle vefat, esir ve kayıpların “mavi veya siyah”, diğer nedenler dâhilinde yaşanan ölümler ise “siyah mürekkepli kalem” kullanılarak yazılmıştır. Ayrıca bulaşıcı hastalıklar nedeniyle ölümlerin “mavi”, bulaşıcı olmayan hastalıklardan kaynaklı ölümlerin ise “siyah mürekkepli kalem” kullanılarak kaydedildiği tespit edilmiştir (Öztürk ve Kaya, 2015, s. 64).

Zayıat kayıtları arşiv malzemesinde; şehit nefer (rütbesiz asker) ve zabıt (rütbeli asker) kayıtları yazılırken (harp meydanında düşman tesiri ile o an veya yaralandıktan kısa bir süre sonra hayatını kaybeden Müslüman askerler için) “şehiden vefat” tanımlaması yapılmış, diğer nedenler dâhilinde vefat eden nefer ve zabitan kayıtları için ise farklı tanımlama yapılmıştır. Zayıat kayıtlarının yazımında kırmızı kalemle yazılan “şehiden vefat” tabiri özenle kullanılmış ve aileleri de sosyal ve ekonomik yönden koruma altına alınmıştır. Bunların yanında yaralanma, esaret, gaiplik veya herhangi bir hastalık nedeniyle hayatını kaybeden diğer askerlerin zayıat kayıtlarının yazımında da son derece dikkatli olunmuş bunların aileleri de şehit yazılanlarla aynı statüde sosyal ve ekonomik yönden koruma altına alınmıştır. Devlet, din, dil ve inanç ayrımı gözetmeyerek savaşta hayatını kaybeden gayrimüslim askerlerin dahi geride kalan eş ve çocuklarına da aynı şekilde sahip çıkmış, onların da aile maaşından istifade etmelerini sağlamıştır.

Meclisin en son 1956 tarihli kararları ile şehit tanımlaması kısmen yapılmış ve şehit kapsamı genişletilmiştir. Bu kapsamda bulunan diğer ölüm şekilleri de hukuki anlamda şehit kabul edilmiş, mahiyetleri itibariyle de

birbirine tamamen mutabık bulunan hadise ve vaziyetler hakkında kanun koyucunun ayrı ayrı hükümler çıkarmasına imkân tasavvur olunamayacağı ifade edilerek muharebelerde çok çeşitli sebeplerle vefat edenlerin durumları “şehit” kavramı içinde mütalaa edilmiştir. Millî sınırlar dışında kalan yerlerde bulunan zayıat defterleri ile nüfus kütüklerinin eksik olduğu ve bu kayıtlardaki zayıat miktarlarına ulaşamadığı göz önüne alındığında gerçek şehit ve kayıplara ulaşmanın ne kadar zor olduğu da bir gerçektir.

1956 yılında çıkarılan şehit kavramı ile ilgili Meclis kararları, en son 2016 tarihinde yayımlanan şehitlik yönetmeliği ile kimlerin hangi durumlarda vefatları halinde malul sayılabileceği ve şehitliklere defnedilebileceği belirtilmiştir. Ancak şehit kavramının içeriği, kapsamı, sınırları, kimlerin şehit sayılacağı, şehit sıfatının hukuki olarak kimlere verileceği ve kimlerin “şehitlik” olan yerlere defnedilebileceği hususlarda şüphe ve tereddüde yer vermeyecek şekilde yasal düzenleme yapılmasının ve daha çok netleştirilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Geçmişe yönelik olarak çeşitli kamu kurumlarının arşivlerinde bulunan şehit kayıtları başta olmak üzere tüm harp zayıatları ve kayıplarının tespit edilmesi faaliyetine yukarıda bahsedildiği üzere halen MSB koordinatörlüğünde oluşturulan ve özveriyle çalışan bir grup tarafından devam edilmekte, başta Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Md.lüğü kayıtları olmak üzere tüm kamu kurumlarının arşivlerinde şehit ve diğer harp zayıat (esir, kayıp, hastalık, donma sebebiyle vefat vb.) kayıtlarına ulaşılmasını müteakip MSB şehit listelerine dâhil edilmesi hedeflenmektedir. Böylece arşivlerde raflar arasında kalmış, unutulmaya yüz tutmuş, tespit edilmeyi bekleyen yüz binlerce şehit ve şehit statüsündeki zayıatların gün yüzüne çıkarılması, adlarının yaşatılması ile Millî birlik ve beraberliğin pekiştirilmesi, toplumun aidiyet duygularının kuvvetlendirilmesi sağlanmış olacaktır.

85 milyon nüfusa sahip bir millet olarak geçmişte yurdun dört bir yanında, bütün cephelerde aynı devlet, aynı vatan, aynı bayrak ve aynı millet için toprağa düşmüş yüzbinlerce harp zayıat ve kayıplarının, TBMM’nin 1956 tarihindeki kararları¹⁷ ve 2016 Şehitlik Yönetmeliği ışığında, arşivlerde gerekli incelemelerin yapılmasını müteakip, hak ettikleri “şehit” statüsünün verilerek şehit listelerine dâhil edilmeleri, hatta bu çalışmaya halen Millî sınırlar dışında kalmış geçmişte Osmanlı Devleti’ne ait yerlerdeki şehitlerin

¹⁷ 1956 yılındaki Meclis kararları gereği, geçmiş muharebelerde çok çeşitli nedenlerle vefat eden kayıplar, hukuki anlamda şehit sayılmaktadırlar.

ve zayıfların da tespit edilerek dâhil edilmesinin, toplumumuzda aidiyet bilincinin oluşturulmasına, Millî birlik ve beraberliğimizin pekiştirilmesine önemli derecede katkı sağlayacağı mütalaa edilmektedir. Ayrıca gerek arşivlerde yer alan gerekse halen muhtelif kurumlar tarafından tutulan tüm şehit ve gazilere ait kayıtların, ortak bir veri tabanında toplanmasının, Kırım Harbinden günümüze kadar tüm savaşlar dâhil il ve ilçelerin şehit ve gazi haritalarının çıkarılmasının çok yararlı olacağı öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

- Arslanoğlu, C. E. (1983). *Şehitliklerimiz*. Ankara: TBMM Kütüphanesi.
- Atar, F. (2010). *Şehid*. (Cilt: 38). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.
- Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü. (2000). *Belgelerle arşivcilik tarihimiz* (Osmanlı Dönemi 9; Cilt: 1). İstanbul: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Başustaoğlu, A. (2016). *Bir Nefes Sıhhat Teyfik Sağlam'ın yaşamı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü; Fon No.180 9 0 0, Kutu No.6, Dosya No.33, Sıra No.1.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü; Fon No.30 10 0 0, kutu No.1, Dosya No.40, Sıra No.24.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü; Fon No.38 18 1 1, Kutu No.1, Dosya No.5 Sıra No.19.
- Düstur. (1909). *Kable't-terfi şehit olanlar hakkında 08 Şaban 1327 tarihli Askerî Tekaiüt ve İstifa Kanunu'na müzeyyel Kanun-ı Muvakkat* (II. Tertip, IX. Cilt). İstanbul: Devlet Basımevi
- Düstur-i Askeri. (1870). *Asakir-i Beriyye-i Mulukane Tekaiüt Kanunnamesi*. (12 Teşrinisani 1286). İstanbul: Mekteb-i Fünun-i Harbiye-i Şahane Matbaası.
- Genelkurmay Başkanlığı. (1996). *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi* (III. Cilt, VI. Kısım, 1908-1920). Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Görgülü, İ. (1993). *On Yıllık Harbin Kadrosu 1912-1922*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Güvenbaş, M. (2020). İkinci Şeria Muharebesi'nde 8'inci Kolordu Baştabipliğinin vermiş olduğu sağlık hizmetlerinin düşündürdükleri. *Askeri Tarih Araştırma Dergisi*, 18(32), 1-30.
- Harp Mecmuası. (2013b). (Kasım 1915-Haziran 1918), Sayı:7, Sahife:107, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Millî Savunma Bakanlığı. (2017). Şehit Listesi. <http://www.msb.gov.tr/Personel/SehitleriListele?page=10> adresinden alınmıştır (20.04.2017).
- MSB Arşiv ve Askeri Tarih Daire Başkanlığı, Arş.:İSH 100-44 af.

- MSB Arşiv ve Askeri Tarih Daire Başkanlığı, Arş.:İSH 1710-67 ah, İSH 1710-67ai, İSH 1710-67 al.
- MSB Arşiv ve Askeri Tarih Daire Bşk.lığı; Arş.:İSH 1671-73.
- MSB Arşiv ve Askeri Tarih Daire Bşk.lığı; İSH 100-60AG.
- MSB Arşiv ve Askeri Tarih Daire Bşk.lığı; İSH 63-54AC.
- Öztürk, E., Kaya, H. (2015). *Ölümsüz kahramanlar, Birinci Dünya Savaşı şehit işlemleri*. Ankara: Millî Savunma Bakanlığı, Gnkur. Basımevi.
- Pakalın, M. Z. (1983). *Osmanlı tarih deyimleri ve terimleri sözlüğü (III)*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Resmî Gazete. (11.6.1930). *1683 Sayılı Askerî ve Mülki Tekaiüt Kanunu ve Buna Ek Kanun; Tefsir, Karar, Talimat ve Nizamname ve Bu Kanuna Ait Hâlen Cari Eski Hükümler*. Ankara: Millî Müdafaa Vekâleti Matbaası Yayını.
- Resmî Gazete. (11.6.1930). *1683 Sayılı Askerî ve Mülki Tekaiüt Kanunu ve Buna Ek Kanun; Düstur, II. Tertip, 1.Cilt, 1909, 694-716, s. 136-137*.
- Resmî Gazete. (5.11.1936), 3224 Sayılı Tekaiüt Kanunu'nun 45'inci Maddesindeki Şehit Kelimesinin Şümulü Derecesi Hakkında; Karar No. 927, Tarih: 29 Kânunusani 1936.
- Resmî Gazete. (12.4.1991). *3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu, Mükerrer Sayı, 20843*, Ankara: Devlet Matbaası Yayını.
- Resmî Gazete. (1337/1922). *66 sayılı İstiklal Madalyası Kanunu, 29 Teşrinisani (Kasım) 1336 (1921), Resmî Gazete ile ilanı 4 Nisan 1337 (1922), No. 9. (Kavanin Mecmuası, 1920)*. Ankara: TBMM Kütüphanesi,
- Resmî Gazete. (16.6.2006). *5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, Düstur, Tertip.5, Cilt.45*, Ankara: Devlet Matbaası Yayını.
- Resmî Gazete. (17.6.1949). *5434 Sayılı Emekli Sandığı Kanunu, Düstur, Tertip. 3, Cilt.30*, Ankara: Millî Müdafaa Vekâleti Matbaası Yayını.
- Resmî Gazete. (5.2.1936). *927 Sayılı Askerî ve Mülki Tekaiüt Kanunu'nun 45.Maddesindeki Şehit kelimesinin Şümulü Derecesi Hakkında Karar*, Ankara: Millî Müdafaa Vekâleti Matbaası Yayını.

Resmî Gazete. (6.11.1980). *2330 Sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun, Düstur, Tertip.5, Cilt.20*, Ankara: Devlet Matbaası Yayını.

Resmî Gazete. (12.11.2016). *29886 Sayılı Şehitlik Yönetmeliği*, Ankara: Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü Yayını.

Sami, Ş. (1317/1899). *Kamûs-i Türkî*. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.

Şehitlik Yönetmeliği (3.10.2016). *Bakanlar Kurulunun 3.10.2016 tarihli kararı, Resmî Gazete'de Yayın Tarihi. 12.11.2016, No.29886, Düstur,5 Cildi.58, Bakanlar Kurulu No. 2016/9430.*

TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı. (1914-1919a). *Ordu Emirnamesi (1914-1919), No. 34, Emir No. 124, (Yer No. UR-1649)*. İstanbul: Dersaadet, Matbaa-i Askerîye.

TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı. (1914-1919b). *Ordu Emirnamesi (1914-1919), No. 75, Emir No. 548, (Yer No. UR-1649)*. İstanbul: Dersaadet, Matbaa-i Askerîye.

Tekaüt Kanunu'nun 45'inci Maddesindeki Şehit Kelimesinin Şümülü Derecesi Hakkında; Karar No. 927, Tarih: 29 Kânunusani 1936, (Resmî Gazete ile neşir ve ilanı: 5/11/1936-Sayı: 3224).

Türk Kızılayı Arşivi; Belge No. 1295-51.

Türk Kızılayı Arşivi; Belge No. 67-22.

EXTENDED SUMMARY

Introduction

Since the registration activities of our martyrs have been documented and processed since the Crimean War (1853-1856), we have the opportunity to gain more information about how the records of martyrs were kept in the Ottoman Empire, the largest of the Turkish states in history. (Prime Ministry General Directorate of State Archives, 2000). The Ottoman Empire, which helped the families of the martyrs and soldiers who died for other reasons, had a rooted culture and tradition, at the point of social and economic aid, XIX.

Martyr Registration Procedures in the Ottoman State

In the General Casualty Books of the military units, the casualty records of the Muslim soldiers who lost their lives on the battlefields at that moment or at the front shortly after being injured by the influence of the enemy are in red, the captives and absentees (lost) are in blue and black, and the deaths due to infectious diseases are in black (Öztürk & Kaya, 2015). It appears to have been written with a pen. While continuing the war on the one hand, the state, on the other hand, tried to eliminate the deficiencies in the personal rights of the families of martyred soldiers with additional laws enacted on different dates. However, while the necessary arrangements were made in the salary allocation process, the spread of the war over a wide geography, its long duration and the large number of casualties left the state in a difficult situation. This difficulty first manifested itself in the detection, registration, and access of hundreds of thousands of casualty records. The second difficulty was to determine the reasons for the casualties for each soldier and officer and to take the articles in the Military Retiree and Resignation Law as a basis in the salary allocation processes for these reasons.

In accordance with the legislation of the Military Retiree and Resignation Laws, it is seen that detailed records are kept by taking into account the reason for the death of the deceased personnel while writing the death records, and the same social rights and opportunities are provided to the relatives they left behind, either due to "death due to martyrdom" or other reasons (Öztürk & Kaya, 2015). Here, although there is no legal difference between the casualties who were martyred at the front due to the influence of the enemy and those who died due to other reasons, there is a difference in

understanding due to the different recording of the causes of death in the casualty registers and the use of different colors.

Martyr Registration Procedures During the National Struggle

After the First World War, the Ankara government was sensitive to the applications regarding the fate of the soldiers who participated in the wars. Even if relations with the Istanbul government are cut, the widows, orphans, and relatives of soldiers who come to them, martyrs, disappearances, prisoners, etc. It has been referred to the fact that the Istanbul Central Offices are obliged to keep the documents belonging to the soldiers and the relevant transaction documents and to take action. It is aimed at sending the relevant transaction documents to the Istanbul Ministry of War so that the martyrs, captives, widows and orphans who are left behind are not victimized (Presidency General Directorate of State Archives, No.19).

Immediately after the opening of the Parliament in Ankara, the situation of the families of the martyrs came to the fore frequently. According to this law, it was stated that as of May 16, 1919, the families of all soldiers and public officials who were martyred would be given a salary from a higher rank. In another document related to the content of the same law, it is emphasized that it was decided to give a higher rank to the families of soldiers and military officers (all soldiers and officers) who were martyred during the War of Independence (Presidency General Directorate of State Archives, No.24). The Ministry of National Defense, which started to work in 1920, continues to protect the soldiers who lost their lives in Tripoli, the Balkans and the First World War and their relatives, on the one hand, and the regular Army within the scope of the National Liberation Struggle with the General Staff, on the other hand, in line with the responsibility that history has imposed on it. He managed the establishment of the regular army. During the War of Independence, the Ankara Ministry of National Defense managed the martyrdom proceedings and the war (Öztürk & Kaya, 2015).

Martyr Registration Procedures in the Republican Era

The Military Retiree and Resignation Law of 1909 was repealed and the Military and Civil Retiree Law dated 03 June 1930 and numbered 1683 was adopted and put into effect. In Article 45 of this law, four types of death have been determined. The first is “death of a martyr in war or during banditry”; the second “death accidentally due to duty, without his own (intentional) negligence (fault) in peace”; the third died after being injured during treatment or as a result of surgery”; The fourth is "death of unknown

cause within the siege" (Dated June 3, 1930 and numbered 1683, The Military Retiree and Resignation Law, 1939).

While the definition of martyr was given to those who died under the direct influence of the enemy in the General Casualty Books before and during the 1st World War, the definition of martyr was not made when passing the records and documents of those who lost their lives outside of the direct influence of the enemy.

National Defense Department; In 1936, It requested a comment from the Turkish Grand National Assembly on this law, stating that a classification in the nature of martyrdom was made in the 45th article of the Military and Civil Retiree Law dated 1930 and numbered 1683. As a result, the scope of martyrdom was explained as follows with the Assembly Decision dated January 29, 1936 and numbered 927: "The death condition written in the first paragraph of these belongs to those who died immediately due to the effect of enemy weapons on the battlefield and during the bandit's permit, according to the provision of the article. Because in such cases, those who were injured and later died during treatment are shown in the following paragraphs of the article (Arslanoğlu, 1983). As can be seen, the laws were interpreted by the Parliamentary Decisions of 1930 and 1936, and the definition of a martyr was made as "those who died immediately under the influence of any enemy weapon in war or during banditry" (The Military and Civil Retiree Law of 1930 and the Additional Law, 1930).

Martyr Registration Procedures Today

With the Decision of the Grand National Assembly of 1956, the concept of martyrdom was expanded, and in the classifications of those who died in the war based on archival studies from the past to the present, and in historical documents, the phrase "martyr" was written in red for those who died under the influence of the enemy, injury, illness, etc. For those who died due to reasons such as "death by injury", "death due to illness", "accidental death" etc. In this sense, the concept of "martyr" was expanded and gained its true meaning. Although the concept of martyrdom was expanded with the Parliamentary Decisions of 1936 and 1956, in the classifications based on archival studies and historical documents about those who died in the war from the past to the present, the phrase "martyr" written in red for those who died immediately under the influence of the enemy, injury, illness, etc. For those who died due to reasons such as "death by injury", "death due to illness", "accidental death" etc. It is seen that the expressions were recorded with blue

and black pen. Therefore, while the number of martyrs was extracted from the archives of the military, population and other public institutions, those who were recorded as "martyrs", "martyr's death" or "deceased by a martyr" with a red pen were classified as martyrs, remaining true to the original archive documents, and other casualties were not recorded as martyrs. This situation has continued to the present day.

Although the concept of martyrdom has a religious meaning and there is no legal regulation about it, it is believed that those who died for public or national duty are also martyrs in the religious sense. In the MSY 439-1 "Martyrdom Directive" published by the Ministry of National Defense on November 19, 1973, in order to avoid conceptual confusion regarding the procedures to be carried out regarding these personnel, it has been clarified who will be buried in the martyrdom and in what condition. Within the scope of this directive, soldiers or other civilians who are members of the Turkish Armed Forces are defined as "martyrs" who are decided to be buried in martyrdoms. Before the "Martyrdoms Directive" was issued in 1973, the Parliamentary Decisions on the concept of Martyrs of 1936 and 1956 were taken into account and it was decided according to the aforementioned parliamentary decisions whether those who died as a result of public service, whether military or civilian, would be considered martyrs or not.

With the decisions of the Grand National Assembly regarding the concept of martyrs issued in 1936 and 1956 and the martyrdom directives and regulations issued in 1973, 1987, 1999, 2015, and 2016, it was stated who could be considered a martyr and should be buried in the martyrdoms. When it is foreseen to provide material and moral support from the state to the relatives of those who have reached the rank of martyrs, it is considered that the content of the concept of martyrdom, its boundaries and who can be martyred and who will be buried in places considered as "martyrdom" should be further clarified with a legal regulation to be enacted. Therefore, the Grand National Assembly; with the decisions he made in 1936 and 1956, he revealed that the concept of martyr should be handled with a more holistic approach. With these decisions, it has been made possible for those who have actually reached the level of martyrdom to be considered martyrs in the legal sense.

Retirement Fund Law dated 1949 and numbered 5434, Anti-Terrorism Law dated 1991 and numbered 3713, Law on Cash Compensation and Pensions dated 1980 and numbered 2330, Social Insurance and General Health Insurance Laws dated 2006 and numbered 5510; In summary, it

includes the issues explaining in which cases public officials or personnel working in the public sector who lost their lives in the course of their duty will be deemed to be duty disabled. In the Martyrdom Directives of the Ministry of National Defense issued in previous years and the Martyrdom Regulation dated 2016 and numbered 29886, it was decreed that the public officials who were given a duty disability decision according to the above-mentioned laws would be buried in martyrdoms (Dated 2006 and numbered 5510, Social Insurance and General Health Insurance Law).

The conditions under which civilians can be considered martyrs are regulated in accordance with subparagraph (j) of the first paragraph of the 21st article of the Anti-Terror Law No. 3713 of April 12, 1991. According to this law, those who were helpful and helpful in detecting, mitigating or eliminating the terrorist act, lost their lives, were injured or became disabled due to these activities; Those who passed away and were entitled to receive invalidity pension, who were decided by the Cash Compensation Commission upon the proposal of the relevant governor, are accepted as martyrs according to the Ministry of National Defense Martyrdoms Directive and buried in the martyrdom.

Within the scope of the archival studies about the martyrs, all TAF and other martyrs from 1853 (including the Crimean War, Ottoman Russian War, Ottoman Greek War, Balkan War, First World War, Korea War and Cyprus Peace Operation) to the present (except Internal Security Operations) are still on the list of martyrs of the Ministry of National Defense, records are kept. From the archives of the Ministry of National Defense and Military History Department or SGK, Population, Land Registry, Martyr information, documents and records obtained from the archives of other public institutions such as the Presidency State Archives, the archives of the Grand National Assembly of Turkey, or individual applications or research, and in the case of an application to the Ministry of National Defense Archives and Military History Department, after the necessary checks are made, those who are found to be right, as mentioned above, are included in the lists.

It is aimed at unearthing the records of hundreds of thousands of martyrs, which have remained in the documents and records in the archives and between the shelves, waiting to be identified, and keeping their names alive. Thus, as a nation with a population of 85 million, in the past, regardless of religion, language, race or belief, all the casualties that fell on the ground for the same state, the same homeland, the same flag and the same nation on

all fronts all over the country were entitled, in line with the 1936 and 1956 decisions of the Turkish Grand National Assembly. By giving their martyrdom titles and including them in the list of martyrs and associating them with the family tree via e-state, all living relatives and relatives can access this information via e-government, increasing awareness that they have a martyred ancestor, creating a sense of belonging to the younger generations, and helping to strengthen our national unity and solidarity. It is foreseen that it is particularly important to contribute to the consolidation of the people.

Conclusion

It is true that the concept of martyrdom belongs to the religion of Islam. However, our nation does not understand this concept. In addition to its religious character, it also gained a national identity and accepted the concept of a martyr with lofty holiness, which is the highest of spiritual values and positions. In addition to the legal dimension, this dimension should also be emphasized. With the 1936 and 1956 decisions of the National Assembly, the scope of martyrdom was expanded, other forms of death were accepted as martyrs in the legal sense, and the situations of those who died in battles for several reasons are considered within the concept of "martyr".

With the parliamentary decisions regarding the concept of martyrs issued in 1936 and 1956, the martyrdom guidelines issued in 1973, 1987, 1999 and 2015, and the martyrdom regulation published in 2016, it was stated who could be considered disabled or martyr in what circumstances and should be buried in the martyrdom. However, the content and boundaries of the concept of martyrs should be regulated and further clarified. Hundreds of thousands of martyrs, casualties and disappearances who fell to the ground for the same state, the same homeland, the same flag and the same nation should be included in the list of martyrs by giving the title of martyrdom to all the casualties and losses they deserve, following the necessary examinations in the archives in line with the decisions of the Turkish Grand National Assembly in 1936 and 1956. It is considered that it will be very important to contribute to the consolidation of our national unity and solidarity by associating the identities of all our martyrs with the family tree via e-government and reaching their relatives and relatives who are still living. In addition, it is foreseen that it will be especially useful to collect the records of all martyrs and veterans, both in the archives and still held by the institutions, in a common database and to prepare martyrs and veterans' maps of provinces and districts and share them with the public.

II. ABDÜLHAMİD DÖNEMİ'NDE KURULAN MUHAFİZ BİRLİĞİ: ERTUĞRUL SÜVARİ ALAYI

Sefa DİRGEN*

Öz

II. Abdülhamid Dönemi Osmanlı Devleti açısından bir değişim süreci başlatmıştır. Her alanda yapılan düzenleme askerî yapılanmayı da beraberinde getirmiştir. Muhafiz taburlarında görülen Arap, Arnavut, Boşnak muhafiz taburlarının yanı sıra Osmanlı hanedanlığının atası Ertuğrul Gazi ile Söğüt diyarına gelmiş ailelerinin soylarından bir muhafiz taburu kurulmuştur. Bu muhafiz taburunun adı da Ertuğrul Süvari Alayı olarak belirlenmiştir. Osmanlı arşivlerinde Söğüt Maiyyet Bölüğü olarak da adlandırılan muhafizların ele alındığı bu çalışmada askerî tarihin karanlık kalmış birtakım bölümlerine ışık tutmak, saklı bilgilerin gün yüzüne çıkarılmasını sağlamak amaçlanmıştır. Gelişen askerî teknolojilere rağmen Muhafiz Taburları sembolik bile olsa hâlâ varlığını devam ettirmektedir. Bu durumun sembolik bir hâl alması devletin güçlü bir geleneksel yapıya sahip olduğunun aynı zamanda bir kanıtıdır. Bu geleneğin temellerine göz atarak, yakın bir dönemde teşkil edilmiş bulunan atlı birliklerin II. Abdülhamid Dönemi'ndeki protokole verilen önem gözler önüne serilmektedir. Tümdengelim yönteminin kullanıldığı makalede genelde Ertuğrul Süvari Alayı'nın özeld Söğüt Maiyyet Bölüğü'nün kuruluşu, askerlerde aranılan nitelikler, mevcutları, kullandıkları teçizatlar ve görevleri ele alınmaktadır.

Makalenin Türü: Araştırma Makalesi¹

Anahtar Kelimeler: Ertuğrul Süvari Alayı, Söğüt Alayı, Söğüt Maiyyet Bölüğü.

JEL Kodları: Z00

Yazarın Notu: Bu çalışma bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır. Bu çalışmada etik kurul izni veya yasal/özel izin gerektirecek bir içerik bulunmamaktadır. Çalışma ile ilgili herhangi bir çıkar çatışmasının bulunmadığı SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisine yazar imzası ile beyan edilmiştir.

The Guards Established Period Of Abdulhamid II: Ertuğrul Cavalry Regiment

Abdulhamid II period started a process of change for the Ottoman state. Arrangements made in every field brought military structuring with it. In addition to the Arab, Albanian and Bosnian guard battalions seen in the guard battalions, a guard battalion was established with the ancestors of the

* Doktora Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, sdirgen7@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7392-9898.

¹ Prof. Dr. Salih TUNÇ danışmanlığında yazılan II. Abdülhamid Dönemi Muhafiz Taburu: Ertuğrul Süvari Alayı adlı yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

Ottoman dynasty, Ertuğrul Gazi, and their families who came to the land of willow. The name of this guard battalion was determined as Ertuğrul Cavalry Regiment. In this study, which deals with the guards, also called the Söğüt Cortege Squadron in the Ottoman archives, it is aimed to shed light on some obscure parts of military history and to bring the hidden information to light. Despite the developing military technologies, the Guard Battalions still exist, even if it is symbolic. The fact that this situation has become symbolic is also a proof that the state has a strong traditional structure. By taking a look at the foundations of this tradition, the importance of the cavalry units formed in the near period in the period of Abdulhamid II is revealed. In the article in which the deductive method is used, the establishment of the Ertuğrul Cavalry Regiment in general and the Söğüt Cortege Squadron in particular, the qualifications sought in the soldiers, their present, the equipment they use and their duties will be conveyed.

Article Type: Research Article

Key Words: Ertuğrul Cavalry Regiment, Söğüt Regiment, Söğüt Cortege Squadron.

JEL Kodları: Z00

Author's Note: This study was prepared in compliance with the scientific search and publication ethics. There is no content necessitating any permission from Ethical Board or any legal/special permission in this study. I, as the author of the article, signed my declaration certifying that there was no conflict of interest within the article preparation process

GİRİŞ

Uzun bir süre askerî savaş teknolojisinde hızlı ve manevra yeteneği yüksek olan, savaşların vurucu temel gücünü oluşturan Süvari sınıfını M.Ö.1000’li yıllarda Asurlular kullanmıştır (Turan, 1986, s. 37). Türk tarihinde ise Kara Kuvvetlerinin kuruluş yılı olan M.Ö.209 yılı önem arz etmektedir. Her ne kadar bu tarihten öncede süvari birliklerinin varlıkları bilinse de Büyük Hun Devleti hükümdarı Mete Han tarafından Türk ordusunda piyade birliklerinin yanı sıra atlı birliklerde de düzenleme yapılarak onlu ve yüzlü atlı birlikler hâlinde teşkilatlandırıldığı bilinmektedir (Kanat & Oğuş, 1996). Süvari birliklerinin önemini gösteren bir diğer kaynak Divanı Lügat-it-Türk’tür. Atın, Türk’ün kanadı olduğu belirtilerek, eserde 115 kelimedede at ifadesine yer verilir. (Naskali, 1995, s. 147). İbrahim Kafesoğlu, Çin kaynaklarının Türklerin askerî stratejide süvari birliklerini çok iyi bir şekilde kullandıklarını ifade etmiştir. Marcellinus, C. Claudianus, A. Sidonius, Zosimos gibi batılı yazarların ise Türklerin doğduklarında at ile tanıştıkları, bütünleştikleri ve ortak bir kültür oluşturduklarını aktarır (Kafesoğlu, 1997, s. 221).

Göktürk alfabesi ile yazılan yazıtlarda mızrak² manasında “süngü” kelimesi kullanılmıştır. Yenisey bölgesinde bulunan kaya resminde süvarinin uzun mızrak kullandığı da yine kayıtlar arasında yerini almıştır. Bununla ilişkili olarak icra edilen kazılarda uzun mızrak uçlarına da rastlanılmıştır.

² Mızrak, uzunluğuna göre kargı ve harbe olarak ikiye ayrılmaktadır. Bkz. Tülin Çoruhlu, “Türklerde Mızrak” *TDVİA*; 30, 2020: 4-5.

Baykal Gölü civarında bulunan kaya resimlerinde uzun sııklara asılmış bayrak tutan Göktürklerle ait süvariler görülmektedir (Ögel, 1984, s. 161,163). Burada Ertuğrul Süvari Alayı ile benzerlik³ kurulmakla birlikte, Karakeçililerden oluşturulduğu düşünülen Ertuğrul Süvari Alayı'nın askerlerinin kökenini incelemekte fayda vardır. Karakeçili Yörükleri, Kayı boyuna mensup bulunmakla birlikte Anadolu'nun Türk yurdu hâline gelmesinde en önemli rollerden birini üstlenmiş bir Türk topluluğudur. Oğuzların Kayı boyuna bağlı olan Karakeçili topluluğu Ertuğrul Gazi'nin atalarıyla beraber Türkistan'dan Horasan'a, oradan da Anadolu'ya gelmiştir (Eker, 1999, s. 671-676). Harezşah baskısı sonucunda meydana gelen Yassıçemen Savaşı sonrasında Ertuğrul Gazi ve kardeşlerinin bulunduğu Kayı boyu ile Karakeçililerin yolları ayrılmıştır. Kaynaklara göre Ertuğrul Gazi'ye bağlı olan Türkmenler, Haremşahlar'a karşı Selçuklu ordusunun yanında savaşa katılarak Selçukluların galip gelmesinde etkili olmuşlardır. Sultan I. Alaaddin Keykubad, Ertuğrul Gazi'nin bu yardımı karşılığında Ertuğrul Gazi'ye Sultanönü, Söğüt ve Domaniç topraklarını ikta olarak verince kendisini takip eden Türkmenler yöreye gelmiştir. Ertuğrul Gazi, Söğüt'e yerleşerek Bizans'a karşı mücadeleye başlayıp Karacahisar'ı fethetmiştir. Böylece Söğüt merkez olmak üzere beyliğin temelleri atılmıştır (Çay, 1988, s. 5-10).

Ertuğrul Gazi tarafından eğitilen Karakeçili Yörükleri, Karacahisar'ın fethinde karakeçilerinin boynuzlarına birtakım ışıldaklar bağlayarak, alaycuk⁴ üzerine kara keçeden örtü örtüp harp hilesine başvurmuşlardır. Bu sayede de Karacahisar fethedilmiştir. Savaş sırasında Ertuğrul Gazi'nin "Haydin Alplerim! Haydin Karakeçili Yörüklerim!" demesiyle mensuplarının adlarını Karakeçililer olarak aldığı düşünülmektedir (Cunbur, Gözden Kaçan Bir Risale, 1999, s. 27-33). Bu görüşe benzer bir anlatım Eskişehir'in kuşatılması sırasında Şeyh Edebalı'nın tavsiyesi üzerine karakeçilerin boynuzlarına mumlar bağlayarak gece harekete geçerek başarı kazanmaları sonucunda Karakeçili isminin verildiği ileri sürülmektedir (Sakallı, 1997, s. 16). Bunların yanı sıra Türk kültüründe binlerce yıldan beri yönlerin renklerle sembolize edildiği bilinmektedir. Türklerde kara renk kuzeyi, ak batıyı, kırmızı güneyi, sarı merkezi, gök veya yeşil renk de doğuyu sembolize etmektedir. Türkler, kuzey ile ilgili ne varsa kara ismi ile tanımlamışlardır (Ögel, 1984, s. 431). Bu dönemde Türklerin konargöçer bir toplum olarak hayvancılıkla uğraşmaları topluluğun bu isimle anılmasına neden olduğu belirtilebilir.

³ Bkz. Zonaro, F. (1901). *Ertuğrul Süvari Alayı'nın Galata Köprüsünden Geçiş* [Tablo]. Dolmabahçe Sarayı Müzesi, İstanbul.

⁴ Askerî birlik.

Karakeçililer; Osmanlı Devleti'nin bütün seferlerine katılmış, üzerlerine düşen görevleri yapmak için hiçbir fedakârlıktan kaçınmamışlardır. Yavuz Sultan Selim zamanında da kendilerine Mekke ve Medine'nin aşireti anlamına gelen "Haremeyn-i Şerifeyn Aşireti" unvanı verilmiştir (Cunbur, Gözden Kaçan Bir Risale, 1999, s. 28). Bununla beraber askeriyeye yün ve yapağıyı eğirip dokuma işlerinde yetenekli olmalarından dolayı aba üretimi için Balıkesir yöresine yönlendirilmişlerdir. Ahmed Vefik Paşa'nın 1866 tarihinde vermiş olduğu bir emre göre; Karakeçililerin Balıkesir yöresiyle ilişkileri kesilmiş; onlar Eskişehir, Seyitgazi, Kütahya, Emet, Tavşanlı, Banaz, Afyonkarahisar, Aziziye, Sandıklı, Yenişehir, Söğüt, Bilecik, İnegöl, Domaniç, Bursa, Gemlik, Nazilli ve Salihli civarlarına yerleştirilmişlerdir (Bulduk, 1997, s. 45-46). Farklı yerlere iskân edilen Karakeçili Yörüklerinin yerleştikleri yerlerdeki haneleri ve nüfusları sayılmıştır. Yukarıda belirtilen kaza ve nahiyelerde toplam 2.856 hanede toplam 14.521 nüfus bulunmaktadır. Bu kaza ve nahiyelerden 435 Süvari toplanmıştır. Bu süvarilerin 45'i Eskişehir'in Seyitgazi nahiyesine bağlı Kuyucak köyünden, 25'i Seyitgazi nahiyesinin Numanoluk köyünden ve geriye kalanlarının da diğer kaza ve nahiyelerden geldiği aktarılmaktadır (Cunbur, Gözden Kaçan Bir Risale, 1999, s. 28). Karakeçili Yörüklerinin yapılan sayımlardan başka Osmanlı Devleti'nin kuruluşundaki sergiledikleri başarıları, ayrıcalıkları, kültürü, demografik ve antropolojik yapıları Osmanlı belgelerinde konu edinmiştir (Özkul, 2007, s. 203). Örneğin, Sultan II. Abdülhamid Dönemi'nde de devamlılık arz eden sadakatlerine ve hizmetlerine karşılık birtakım çalışmalar ortaya konulmuştur. Sultan II. Abdülhamid, Karakeçili Yörükleri reisi olan Hacı Bekir Sıddık Bey ve mensuplarını, *Osmanlı ve Mecidi nişanı* (HH. İ. 81-54; İ.DH. 1251-9806; İ.DH. 1261-99100) yanında *Altın ve Gümüş İmtiyaz Madalyası* (Y.PRK.UM. 56-113) ile ödüllendirmişlerdir. Yine bu dönemde Bilecik ilini merkez alarak bir sancak kurulmuştur. Bu sancağa da Osmanlı soyunun atası olan Ertuğrul Gazi'ye ithafen "Ertuğrul Sancağı" adı verilmiştir. Ertuğrul Gazi'nin, Osman Gazi'nin ve gaza arkadaşlarının kabirleri onarılmış, mezarlarının bulunduğu bahçenin girişine de 1888 yılında bir çeşme inşa edilmiştir (Cunbur, Gözden Kaçan Bir Risale, 1999, s. 28)

Sultan II. Abdülhamid'in tahkikatları neticesinde Ertuğrul Gazi'nin validesi olan Hayme Ana'nın İnegöl kazasına bağlı Domaniç nahiyesinin Çarşamba köyünde bulunan mezarının yeri belirlenince, 1890 yılında Sultan II. Abdülhamid tarafından Makbere-i Şerife'de bir türbe inşa edilmesi emredilmiştir (Y.MTV. 47-92). Ayrıca Ertuğrul Gazi'nin türbesi de tarih taşlarının yenilenmesi ve onarımı yapılmıştır (DH. MKT.725-8). Bu yapıların yanı sıra yörenin daha fazla gelişmesi adına yöreye bir mescit yapılması gündeme gelmiştir. İlk başta Hristiyan ahalinin içerisinde kalan yörede mescit

ve okul yapılması planlanmış daha sonra bu durum uygun görülmeyle başka bir yerde yapılması kararı alınmıştır. Bunun için de yöre halkının elindeki arazilerin değeri karşılığı alınması gerekmiştir (Y.MTV. 228-58). Mescidin yapılacağı yerde ibtidai mektep de inşa ettirmek istemesi, yörenin istimlak edilmesini gerekli kılmıştır. Bunun üzerine 106.100 kuruş ile yöredeki emlak'ın otuz parçasının istimlak edilmesi uygun görülmüştür (Y.MTV. 228-58). Bu yapıların inşa edilmesi ile Karakeçili Yörükleri tarafından Ertuğrul Gazi'nin hatıraları uzun yıllar boyunca canlı tutulmuş, onu anmak için Eylül ayının 17'sinden sonraki ilk Cuma gününü takiben Ertuğrul Gazi Türbesi'nde toplanarak ziyarette bulunmuşlar ve etkinlikler düzenlemişlerdir. Bu etkinlikler Karakeçililer için bayram niteliği taşımaktadır (Özçelik, 1999, s. 54). Günümüzde bu etkinlikler devam etmekle birlikte yöre halkının geleneklerine bağlılığının nişanesidir.

II. Abdülhamid'in Ertuğrul Gazi ve Hayme Ana'nın kabirlerini ihya etmesi yanında Karakeçililerden oluşturulan Ertuğrul Süvari Alayı'nı kurdurtması ve onlara "Öz hemşehrilerim" (Tahsin Paşa, 2017, s. 169) demesi onlara karşı bir bağlılık hissini göstermekle birlikte, Türklük şuuruna sahip olduğunu da göstermektedir.

Ertuğrul Süvari Alayı'nın Temelleri ve Kuruluşu

Bal'a göre (2006) Kapıkulu Süvarileri, I. Murad Dönemi'nde saray muhafız birliği olarak kurulmuştur. Kapıkulu süvarilerine alım yapılırken yeniçerilerden uzun süre hizmet eden ve savaşlarda başarı gösterenler tercih edilmiştir (Bal, 2006, s. 7). Padişahın muhafızları olarak Kapıkulu Süvarilerinden sonra ikinci öneme haiz Muallim Bostancı Ocağı bulunmaktadır. 1703 isyanına katılmalarına rağmen III. Ahmed tarafından isyancıların tasviyesi üzerine I. Mahmud tarafından mühendishaneye kabul edilmişlerdir. Abdulkadir Özcan, güvenilir ve sadık olmalarını aktararak saray muhafızı olarak görevlendirildiğini de belirtmektedir. Nizam-ı Cedid birliklerinin kurulması ile çeşitli görevlerde bulunmuşlardır. Bu görevler ise saray ve toplum güvenliğini sağlamaktır (Özcan, 1984, s. 354). I. Mahmut ile başlayan düzenlemeler Osmanlı askerî ıslahatlarında yer alan düzen ve eğitim hedeflerinin üzerinde yükselecek yeni bir ordu sisteminin temelinde Asâkir-i Mansûre-i Muhammedîye ordusu bulunmaktadır (Fil, 2013, s. 23). Bu temel, kanunnameyle yasalarak öncelikle 1500 kişilik "Tertip" denilen sekiz birlikten oluşmuştur. Bu birliklerin emir komutasına ise binbaşı rütbesiyle subay ataması da yapılmıştı. 1828 yılındaki belirtilen düzenlemeler ile günümüze etki eden kuruluşlar oluşturulmuştur. Örneğin; Üstten asta sırasıyla, "Tertip" terimi "Alay" olarak değiştirilmiştir. Bundan başka "Kol" adı verilen ast bir kuruluşun yerine "Tabur" kullanılmıştır. "Saf" yerini

“Bölük” kelimesine bırakmıştır (Çadırcı, 1983, s. 91-92). Alay komutanına "Miralay" unvanı verilirken, tabur komutanına "Binbaşı" verilmiştir. Orduda bulunan personel sayısı ekseri 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan itibaren artırılmaya başlandı. Üçer taburun birleştirilmesiyle alaylar, ikişer alayın birleştirilmesiyle de Tugaylar oluşturuldu. 1831 yılında İstanbul'un Avrupa yakasında bulunan birliklerin ismine Hassa, Anadolu'da bulunan birliklere Mansure denildi. Çoğalan birliklerin başına ferik adı verilen günümüz tabiriyle generaller getirildi. 1833 yılında da mareşallik rütbesi oluşturularak Osmanlı'da toplam asker sayısı 118.400'e ulaştı. Ordudaki rütbe sistemi er, onbaşı, bölükemini, çavuş, başçavuş, mülazım (evvel ve sani olacak şekilde), Yüzbaşı, Kolağası, Binbaşı, Kaymakam, Miralay, Mirliva, Ferik ve Mareşal şeklinde oluşturulmuştur (Haz. Eroğlu, Yarar, & Demiröz, 1999).

II. Abdülhamid Dönemi'nde muhafız birliklerinin azınlık unsurlardan oluştuğunu görmekteyiz. Arap, Arnavut ve Boşnak taburlarının yanı sıra Dağıstanlı Türklere de yer verilmektedir.⁵ Saray muhafız taburlarının kozmopolit yapısı uzak vilayetlerdeki bu unsurların ayrılıkçı faaliyetlerine karşı Osmanlı merkezine bağlamak ve Osmanlıcılık akımına hizmet ettiğini belirtebiliriz. Dağıstan Süvari Birliği II. Abdülhamit Dönemi'nde kurulan ilk Türk muhafız birliği olmakla birlikte Dağıstan bölgesi halkının Rusya'ya karşı Osmanlı Devleti'ne dil, din, kültür olarak bağlı kalmasının amaçlandığı da belirtilebilir.

II. Abdülhamid, hükümdarlığının büyük bir kısmını Yıldız Sarayı'nda geçirmiştir. Dış dünyayla ilgili münasebetlerini son derece sınırlandırmıştı. II. Abdülhamid'in kendini saray içinde muhafaza etmesinde çevresindekilerin etkisi olduğu düşünülmektedir. Şehzadeligi zamanında Avrupa'ya seyahatiyle, yerli ve yabancı pek çok kişiyle sürekli görüştüğü bilinmektedir. Saltanatının ilk zamanlarında bu siyaset üslubunu sürdürmüştür (Tahsin Paşa, 2017, s. 189,192). Öte yandan Sultan II. Abdülhamid zamanında Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yaşanan, Ermeni, İran ve Rus tehditlerine karşı Hamidiye Alayları kurdurmuştur. Bu alayların içerisinde Siverek Karakeçilileri de görevlendirilmiştir. (Çay, 1988, s. 5-9). Ayrıca Sultan II. Abdülhamid, akrabaları olarak gördüğü Karakeçililerin gençlerinden kurulu bir muhafız taburu oluşturmuştur. Bu alayı da Ertuğrul Alayı olarak isimlendirmiştir (Sümer, 2016, s. 235). Sultan Abdülhamid'in Karakeçili Yörüklerine hayatını emanet edecek kadar güvenmesinin temel sebebi, onlarla akrabalık bağının olduğuna inanmasından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte, Sultan II. Abdülhamid'in yaptırmış olduğu araştırmalar

⁵ Farklı milletlere mensup muhafız birliklerine Dağıstan süvari bölüğü de eklenmiştir. Oysaki bu bilgi dipnotta bahsedilen Dağıstanlıların Türk olduğu bilgisi ile çelişmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Hürü Sağlam Tekir, II. Abdülhamid'in Muhafız Alayları, İstanbul, Yeditepe, 2020.

neticesinde Karakeçililerle büyük bir ünsiyet kurulmuştur (Küçük, 1988, s. 221).

Sultan II. Abdülhamid, Söğüt ve çevresinde yaşayan Karakeçili Yörüklerinden seçilen kişilerin bulunduğu Ertuğrul Süvari Alayı adı verilen bir tabur oluşturdu. 17 Mart 1886 tarihinde alayın komuta kademelerine tayinler gerçekleştirildi. Kurulan birliğe 5. Süvari Alayından üst rütbeli iki subay atandı. Bunlar 5. Süvari Alayından Kaymakam Süleyman Bey ve Hakkı Bey'dir. Birliğin binbaşılığına Harbiye Mektebi Süvari Talim Muallim Muavini Kolağası Naim Bey, süvari yaveri kadrosuna Kolağası Lütfi Bey, imam olarak ise I. Süvari alayında görevlendirmesi biten Alay Kâtibi İbrahim Efendi atanmıştır. 30 Nisan 1886 Cuma günü Yıldız Hamidiye Camii'nde Ertuğrul Süvari Alayına sancak teslim töreni gerçekleştirilmiştir (İ.DH. 982-77506).

Sultan II. Abdülhamid, Yıldız Hamidiye Camii'nde sancak verilen Ertuğrul Süvari Alayı askerlerine hitaben konuşmasında şunları söylemiştir;

“Asker Evladımız! Hassa Birinci Ordu-yı Hümâyunumuz alaylarından mâdud olmak üzere müceddiden bir süvari alayı teşkilini arzu eylediğimizden nam-ı cedd-i emceddimiz Ertuğrul Han Gazi Hazretlerine mensup olarak iş bu süvari alayını teşkil eyledik. Cümle efrâd-ı seciyye ve sadıkasını selâm-ı şâhânemizle taltif ve tesrir eyleriz. Avn-i Hakk ve tevcihat-ı cenâb-ı peygamber-i asdika ile böyle bir alayın teşkiline muvaffakiyetimizden dolayı Cenâb-i Rabbü'l Alemine arz-ı Muhammed ile beraber nam-ı hümâyunumuza mensup iş bu cami-i şerif havalisinden kendi yed-i şâhânemizle bu sancağı aliyye-i Ertuğrul Alayına ihdâ ile iftihar ederiz. Sadâkatlu evladımız sancağımızın bir ciheti kelime-i muazzama-i tevhid ile kesb-i şanlı itla ettiği gibi diğer ciheti dahi saltanatı metiyye Devlet-i Aliyye-i Osmaniyeimizin arması ve alayımızın ve tabi zabt-ı ati Hazret-i seyyid'ül Resulin efendimizden niyazımız iş bu sancağ-ı âlînin kaffe-i ihvân-ı dinimiz için rehber-i şan ve zafer olması kaziyyesi olduğundan cümleiniz için bâ'is mağfiret olan ve Devlet-i Aliyye-i Osmaniyeimizin esas bânîsi hükmünde bulunan Ertuğrul nam-ı zîşanını muhafaza ile dininize ve padişahınıza sadakati kendinize bir meslek-i müstedim ittihaz edip sarf-ı vücut ve feda-yı can edeceğinize mutma'in 'ül-kalb olarak iş bu hatt-ı hümayunumuzun dahî sancağımızla beraber teberrüken hıfz edilmesi matlubumuzdur. Cenab-ı Rabbü'l Âlemîn cümlemizi muvaffak bahtiyar eyleye âmin.” (Tarik, 1302).

Cuma selamlığı sonrasında İkinci Fırka-i Hümayunu'na bağlı olarak kurulan Ertuğrul Süvari Alayı'nın kuruluşunda askeri usul geleneği gereği bir kıt'a ayetli sancak Ertuğrul Süvari Alayı'na teslim edilmiştir (Y.PRK.ASK. 147-83). Sancak teslimi Tarik gazetesine göre Hatt-ı Hümayunun okunmasının ardından Serasker Ali Saib Paşa tarafından Süleyman Paşa'ya verilmiştir. Süleyman Paşa da sancağı alay komutanına teslim etmiştir. Komutan, alçak bir sesle ancak askerlerin duyabileceği şekilde askerlere seslenmiş ve askerler hep bir ağızdan "Padişahım çok yaşa!" diyerek sloganlar atmışlardır (Tarik, 1302).

Sultan II. Abdülhamid'in başmabeyncisi Tahsin Paşa'nın aktardıklarına göre, sarayda maiyet süvari bölükleri arasında bulunan, "Söğütlü" adıyla bilinen Ertuğrul Süvari Alayı, saraydaki en şanlı, en asil ve en cesur teşkilattı. Bu bölükte yer alan Karakeçililerin mertliği, cesareti ve temiz ahlakı Sultan II. Abdülhamid'in dikkatinden kaçmamıştır. Söğüt maiyet bölüğü, Sultan II. Abdülhamid tarafından oluşturulan güvenlik teşkilatları arasında en kıymetlisiydi. Karakeçili gençlerinden oluşturulmuş 200 kişilik mızraklı maiyet bölüğü mensuplarından kimileri yüzlerine yakışan sakallarıyla, kimileri Türk ırkının bütün renklerini barındırmalarıyla, kimileri de asillikleri ve cesaretleriyle dikkatleri üzerlerine çekiyorlardı. Sultan II. Abdülhamid, mızraklı maiyet bölüğüne son derece ilgi gösteriyor ve güveniyordu. Güvenini kazanmış olan söğüt bölüğünün amiri olan Mehmet Efendi ve bir arkadaşı Sultan II. Abdülhamid'in yatak odasının yanında yatarlardı. Böyle bir görev ancak Sultan II. Abdülhamid'in canını emanet edecek kadar güvendiği, kendisine güçlü bağlarla bağlı olanlara verilebilirdi (Tahsin, 1931, s. 104-105). Bu duruma örnek olarak Süvari Neferliğine, Karakeçili Yörüklerinin reisi olan Hacı Bekir Bey'in kardeşleri, oğulları, enişteresi, damatları ve torunlarıyla 11 kişiden fazla olmak üzere katılım sağlamışlardır (Özkul, 2007, s. 215). II. Abdülhamid ve Osmanlı topraklarının dâhili ve haricî düşmanlarına karşı korumalık görevini üstlenecek askerlerin de padişah şahsına bağlı olması gerekmektedir. Bu görevin getirdiği şartlar dikkate alınarak üzerinde durulması gerekmektedir. Muhafız taburuna seçilebilmek için belli bir takım özelliklerin asker adayında bulunması gerekir. Buna göre Osmanlı Devleti'nin kurucularının köklerine kan bağı ile bağlı olmak, diğer bir ifade ile aktarılması gerekirse Karakeçili Yörüklerine mensup olmak gerekmektedir. Böylece dönemin şartlarına binaen padişah yakınında güvende olabileceği askerî personel görmek istemektedir.

Ertuğrul Süvari Alayı'na seçilecek olan muhafızlarla ilgili bilgilerin çoğunu Sultan II. Abdülhamid'in 1899 yılında alaya katılacak olan otuz yeni muhafızda olması gereken özellikleri belirtmesiyle edinmek mümkündür.

Edinilen bilgilere göre, çok iyi ata binmeleri gerektiği gibi bu askerlerin iyi ahlaklı olmaları da kesinlikle şarttı. Kendi işlerinde güçlerinde çalışkan, derli toplu, düzgün kişiler olmaları gerektiği aktarılmıştı. Beş vakit namaz kılarak kendi ibadetlerini yapmaları da aranılan özellikler arasındaydı. II. Abdülhamid'e has özel bir birlik ve devletin resmi personeli olmaları gereği maaş alacaklardı. Yapacakları görev itibarıyla sürekli İstanbul'da bulunmaları memleketleriyle ilişkilerini kesmelerini gerektirdiği için bu durum da tercih edilen hususlar arasındaydı. Beyliğin temellerinin atılmasında öncü rol üstlenen Ertuğrul Gazi ile birlikte Söğüt'e iskân edilmiş ailelerin soyuna mensup bulunmaları önem arz etmektedir. Askerlerin görünüşünün düzgün, gösterişli ve boylarına da önem verildiği görülmektedir. Osmanlı devlet personelleri gibi sakallı veya sakalsız olabilirlerdi. Sakallı olanlar ayrıca bakımına önem gösterecekti. İlk yapılan alımlarda belirtilen 30 kişi sadakatte kusur etmeyecekler, kandırılmayacaklar, padişah emirlerine ne olursa olsun bağlı kalacaklarına dair Ertuğrul Gazi'nin türbesinde ve huzurunda yemin merasimi gerçekleştireceklerdi. Görevi bırakmak ve memleketlerine geri dönmek isteyen kişilere karşı yapılacak muamele ise 3 yıl görevde kalmalarını müteakip kendi topraklarında Jandarma kuvvetlerinde görev alarak rütbe almaları sağlanacaktı. Ayrıca belirtilen 30 kişi daha önce iyi ata binen, rütbece yükselebilecek ve Yunan Muharebesinde görev almış kimselerdi (Y.PRK.BŞK, 61-1).

Ertuğrul Süvari Alayı, Sultan II. Abdülhamid'in korumaları olarak beş bölükten oluşmaktadır. Bu bölüklerden ikisi Yıldız Sarayı civarında, diğer üçü de Yıldız Sarayı'nın dolu olan dış kısmına yerleştirilmiştir (Y.MTV. 20-100). 17 Mayıs 1890 tarihinde Davud Paşa kışlasında alınan, İkinci Fırka-i Hümayununa bağlı Ertuğrul Süvari Alayı yoklamasına bakıldığında bir bölümünün Davut Paşa kışlasında bir bölümünün de Yıldız Sarayı civarında yerleşik bulunduğu anlaşılmaktadır (Y.PRK.ASK. 38-94).

Hamidiye alayları ile yapılacak olan bir karşılaştırmaya bakılacak olursa, Ertuğrul Süvari Alayına seçim aşamalarında aranılan kriterler Hamidiye Süvari Alayı seçmelerinden farklı olarak 27 ve 40 yaşları arasını kapsamaktadır. Bunun nedeni devlet hizmetinin devamlılığının bir göstergesidir. Hamidiye Süvari Alayı, çeşitli konargöçer gruplardan oluşturulmuştur. Ayrıca askerlik çağına gelmiş kişiler seçilirken, askerî görev almamış kişilerce seçilmesine özen gösterilmiştir (DH.MKT. 2425-99). Söz konusu belgede hal böyle iken toplumun farklı kademelerinden askerler de bulunmaktadır. Örneğin; alayda bulunanların çoğu, yükümlü askerliğini yapmış kişilerdir. İncelenen arşiv vesikalarına göre Söğüt Redif Taburunda askerliğini yürüten 14 kişi Ertuğrul Süvari Alayı'na tertip edilmiştir.

Bunlardan Karakeçili Yörüklerine mensup olan 3 kişinin künyeleri ise ayrıca gönderilmiştir⁶ (Y.MTV. 38-95).

Hamidiye Süvari Alayı mensupları bazı vergilerden muaf tutulmuştur. Bu bilgilerin edinildiği arşiv belgesine göre Söğüt ahalisi ve Yörükler, Hamidiye Süvari Alayı'nın yararlandığı ayrıcalıkları belirten bir yazı yazarak padişaha danışmışlardır. Mektubi kalemi vasıtasıyla yayınlanan cevapta Ertuğrul Süvari Alayı'nın devlet hizmetinde devamlı ve sürekli oldukları belirtilip, özel olarak seçtikleri beyan edilmiştir (DH.MKT. 2284-90). Söz konusu belgede ayrıca vergiden muaf olup olmadıkları belirtilmemiştir.

Sultan II. Abdülhamid, seçilmiş olan Söğüt bölüğü mensuplarına dair konuşmalarında onlardan her zaman memnuniyet ve övgüyle söz etmiştir. Onlara “Öz hemşehrilerim” diye hitap etmiştir. Başmabeynci Tahsin Paşa Söğütlü bölük hakkındaki düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

“Yıldız Sarayı’nda insanların her çeşidini, insan ahlakının her rengini, iyilik ve kötülüklerin her derecesini görmüş bir insan sıfatıyla şunu söylemeyi kendime vicdan borcu bilirim ki, damarlarında Türk neslinin temiz ve mübarek kanı dolaşan bu Karakeçili bölüğünden hiçbir fert, hiçbir şekilde ve surette ne şahsen ne de başkasının aracılığıyla kötülük etmemiş ve kötülüğe alet olmamıştır. Bunlar Yıldız Sarayı’na bir kaya gibi girdiler, zamanı gelince yine bir kaya gibi tertemiz ve lekesiz çıktılar. Allah kendilerinden razı olsun!” (Tahsin Paşa, 2017, s. 169).

Ertuğrul Süvari Alayı genel olarak 5 süvari birliğinden oluşmakla birlikte, her birlikte 4 takım bulunmaktadır (Kemaloğlu & Bashanov, 2018). Hassa Ordusuna bağlı süvari tümeni 3 müfrezeden, her müfreme ise 2 alaydan teşkil edilmiştir. Süvari tümenleri 6 birlik şeklinde, müfrezeler 14 ile 19 arasında, Alaylar ise 1-38 arasında numaralandırılmıştır. Ertuğrul Süvari Alayı, 1. Süvari Tümeni içerisinde yer almakla birlikte Ertuğrul Süvari Alayı’na herhangi bir numara verilmemiştir (Kemaloğlu & Bashanov, 2018).

Padişah II. Abdülhamid Ertuğrul Süvari Alayı hakkında, mevcutlarını, rütbelerini, memleket ve aldıkları nişanları belirten bir künye defteri hazırlanmasını istemiştir. Bunun üzerine 1 hafta sonra, 8 Mayıs 1886 tarihinde künye defteri hazırlanarak padişaha arz edilmiştir (Y.MTV. 20-98). Defter genel olarak Ertuğrul Süvari Alayı mevcudunu göstermektedir. Asıl muhafız taburu askerleri Ertuğrul Süvari Alayı'nın 1. Süvari Bölüğü'dür.

⁶ Bu belgeden anlaşılan, 3 kişi Sultan II. Abdülhamid'in muhafız taburuna, kalan 11 kişi ise Hassa ordusuna bağlı Ertuğrul Süvari Alayı'nın bağlı bölüklerine dâhil olacaklardır.

Genel olarak Hassa Ordu-yı Hümayununa bağlı 2. Fırka-i Hümayun 'un, Ertuğrul Süvari Alayı 1. Bölüğüdür. Ertuğrul Süvari Alayı olarak isimlendirilmekle birlikte numaralandırmaya tabi değildir.

Tablo 1: Ertuğrul Süvari Alayının Rütbelere Göre Mevcut Rakamları

Elyevm Hulâsa-i Mevcudu	
1	Miralay
1	Kâ'immakam
2	Binbaşı
1	Emin-i alay
1	Kâtib-i alay
1	Sağ kolağası
1	Kâtibi sâni
1	Sancaktar mülâzım-ı sâni
1	Tabib binbaşı
1	Eczacı
3	Çavuş-ı alây
1	Çavuş-ı boru
1	On başı-i boru
5	Yüzbaşı
5	Yüzbaşı vekili
10	Mülâzım-ı evvel
10	Mülâzım-ı sâni
5	Ser-çavuş
31	Çavuşan
3	Emin-i bölük
2	Onbaşı tevdî memuru
60	Onbaşı
443	Neferan
4	Saka
1	Onbaşı-i nalbant
4	Nalbant
2	Saraç
10	Boruzan
+611	

Y.PRK.MYD, 5-2.

Bölüğün ilk kurulduğu tarihlerde alaya bağlı askerlerin sadece Söğüt ve çevresine kayıtlı askerlerden oluşmadığı görülmektedir. Ayrıca yalnızca

Süvari Alayının temelini teşkil eden 1. Bölük değil başka bölüklerde de Söğütlü askerler mevcuttur (Y.PRK.MYD, 5-2). Bu durum Karakeçililerin Anadolu coğrafyasında çok fazla dağılım göstermesinden kaynaklanmaktadır. Askerlerin birçoğunun Karakeçili Yörüklerine mensup olup olmadığı bilinmese de, Karakeçililer Adana, Diyarbakır, Siverek, Eskişehir, Siirt, Birecik, Ankara, Kütahya, Urfa, Rakka, Aydın, Kırşehir, Balıkesir, Haymana, Manisa, Trablus-Şam, Kula, Eşme, Bursa ve Alaşehir civarında meskûn bulunmaktadır. (Özkuş, 2007, s. 201). Karakeçili Yörüklerinin meskûn bulunduğu yerler olan Eskişehir, Kütahya, İnegöl, Afyon Karahisar, Uşak civarından asker temin edildiği bilinmekle beraber, Süvari Ertuğrul Alayı'na temininin sağlanıp sağlanmadığı hakkında bilgi verilmemiştir (Özkuş, 2007, s. 215-217). 1879-1882 yıllarında Bursa valisi Ahmet Vefik Paşa bu bölgede bulunan Karakeçilileri iskâna mecbur kılmıştır⁷ (Özkuş, 2007, s. 202).

Ertuğrul Süvari Alayı Tarafından Kullanılan Askerî Teçhizat

Türkler tarafından asırlardan beri kullanılagelen kılıç, Osmanlı Devleti'nde de önemini korumuş ve kullanımı sürdürülmüştür. 19. yüzyıldan itibaren orduda subay sınıfının rütbesinin tamamlayıcı bir aksesuarı olarak görülen kılıç, 20. yüzyılın başından günümüze kadar da bir seremoni silahı olarak kullanılmaya devam edilmiştir.

1806 yılında Nizam-ı Cedid ıslahatlarıyla beraber eğri kılıçlar ordudan kaldırılmıştır. Batı tarzı kılıç kullanımı ile birlikte Zeytinburnu, Tophane ve İmalat-ı Harbiye fabrikalarında askerî sınıf ve rütbelere göre tek tip ve seri imalat şeklinde üretilmiştir. 1907 yılında orduda resmî olarak kullanılan tüm kılıçlar Zeytinburnu Askerî Fabrikası'nın ünitelerinden biri olan kılıçhane bölümünde yapılmış, sınıf ve rütbelere göre üç gruba ayrılmıştır. Bunlar; mirliva, ferik, 1. ferik ve müşir tarafından kullanılan, balçağın dış kısmında kılıç sahibinin rütbesine göre yıldız motifi işlenmiş 98 cm uzunluğunda ve 1.390 gr ağırlığındaki general kılıçları, alay emini, binbaşı, kaymakam ve miralay tarafından kullanılan, balçağının dış kısmında bir hilâl ve kabza tepeliği çiçek motifleriyle bezenmiş olan 101 cm uzunluğunda ve 1.440 gr ağırlığındaki üstsubay kılıçları ve mülâzım, mülâzım-ı sâni, mülâzım-ı evvel, yüzbaşı, kolağası tarafından kullanılan, 100 cm ile 105 cm arasında değişen uzunluklarda ve 1.300 gr ile 1600 gr arasında değişen ağırlıklardaki subay kılıçlarıdır (Eralp, 1993, s. 64,67). Ertuğrul

⁷ Bu maksatla Bursa'dan katılış yapan askerlerin duhullerinin 1883 yıllarına tekâmül ettiği düşünüldüğünde Karakeçili Yörüklerine mensup olmadıkları anlaşılabilir. Ertuğrul Süvari Alayı künye defteri için bkz. Y.PRK.MYD. 5-2.

Süvari Alayı bir muhafız birliği olmasından dolayı diğer süvarilerin kullandıkları kılıçlardan farklı kılıçlar kullanıyorlardı. Kılıçlarının balçak kısmı motifsiz ve düzdü. Kılıçları 99 cm uzunluğunda ve 1 kg civarında ağırlığa sahipti. Bu kılıçların ömürlerinin 180 ay olduğu da belirtilmişti (Tekir, 2020, s. 85).

Mavzer Filintası genellikle Osmanlı ordusundaki süvari birlikleri tarafından kullanılan bir silâhtır. Piyade tüfeklerine kıyasla daha hafif ve daha kısa bir boyuta sahiptir. Namlu ağzı konik bir görünümle açılan, çapları farklılık arz eden silâhlardır (Eralp, 1993, s. 130). Kullanım kolaylığı ve boyutlarının yaratmış olduğu avantajlar sayesinde süvarinin hareket kabiliyetinin engellenmesini en aza indirmektedir. Ayrıca Türkiye’de filinta yerine karabina adı da kullanılmaktadır. Mauser tarafından Osmanlı ordusu için üretilen model 1890, model 1893, model 1903 ve model 1905 karabina tüfeklerinde fişek çapı 7,65x53 mm iken daha sonra yapılan değişikliklerle bu tüfekler 7,92x57 mm çapında fişek atabilir hâle getirilmişlerdir (Eralp, 1993, s. 130).

Ertuğrul Süvari Alayı ile Hamidiye Süvari Alayının kullanmış oldukları mızrak, arşiv belgelerinden edinilen bilgilere göre tartışma sebebi olmuştur. Bu tartışma ise ordu kuruluşlarında bulunan süvari alaylarının üçte birinin mızrak kullanması ile ilgili çıkartılmış layihadan dolayıdır. Bu layiha Süvari Feriki tarafından çıkartılarak Yaver-i Ekrem Şakir Paşa başkanlığında oluşturulan bir komisyona gönderilmiş ve incelenmiştir. Alınan karar ise ordunun tüm kuruluşlarında kullanılmasında genelleştirme söz konusu olduğudur. Osmanlı’da çeşitli ordu kuruluşlarında bulunan mızrağın, Hamidiye Süvari Alayı tarafından kullanılması da öngörülmektedir. Hâli hazırda konargöçerlerin %80’i mızrak kullanmayı bilmektedir. Adı geçen belgede nizamiye süvari kuruluşlarının mızrak kullanmasının gerekli olup olmadığı tartışılmıştır. Nizamiye süvari alaylarının mızraklarının değiştirilmesinin ve mevcut süvari kuruluşlarının üzerine eklenecek yeni personellerin mızrak ihtiyacına bağlı olarak mali ödemenin de artacağı önemi üzerinde durulmuştur. Padişah ise bu durumun süvari dairesince incelenmesini istemiştir. Süvari dairesince incelenen durumda layiha uygun bulunarak Ertuğrul Süvari Alayı ve Birinci Süvari Alayı’nın hepsinin mızrak kullanımına devam etmesi ve Hamidiye Süvari Alayı personellerinin teçhizatının mızrak olması gerekli görülmüştür. Süvari dairesince yazılan cevapta ise mızrağın müsademe denilen iki grup arası kısa süreli çatışma halinde kullanılabileceğinin önemi vurgulanmaktadır. Bu çatışmanın gerçekleşmesinin ise çok nadir olabileceği belirtilmektedir. Bunun yanında hem piyadenin hem de süvari kuvvetlerinin elinde bulundurmasının zarar yaratmayacağı açıklanmıştır. Ayrıca Almanya’da bulunan birliklerin

mızrakla teçhizatlandırıldığıнын örnek gösterilmesiyle Osmanlı kuvvetlerinin de kullanmasında bir sakınca olmadığı belirtilmiştir. Ertuğrul Süvari Alayı ve Birinci Süvari Alayı'nın elinde bulundurulmasının sakıncasının olmadığı tekrar ifade edilmiştir. Hamidiye Süvari Alayı'nın Anadolu'da teşkil edilmiş bir birlik olmasının önemi üzerinde durulmakla beraber, en az bir alayın ağır teçhizatlandırılması, bunun yanında mızraklı olması gerekli görülmüştür. Alayların mızrak ve tüfeği birlikte kullanmalarının zor olduğu, bu yüzden mızrak, revolver ve kılıç gibi taşınması kolay teçhizatlar kullanılmasının gerekliliğinden bahsedilmiştir. Tüfek kullanmanın da önemi üzerinde durularak askerlerin taliminin yapılması, tüfeklerinin alaylarında muhafaza altında bulundurulmasının önemli olduğu üzerinde ehemmiyetle durulmuştur (Y.MTV. 53-60).

Ertuğrul Süvari Alayı'nın kurulduğu andan itibaren verilmiş olan teçhizatlar mızrak ve kılıç olduğu bilinmektedir. Bunun yanı sıra Seraskerlik makamından çıkarılan Rıza Paşa'nın imzası bulunan belgede Martini tüfeklerin de kullanıldığı görülmektedir. Ancak bu tür silahlar piyade sınıfı askeri birliklerin kullanabileceği, verilen bazı tüfeklerin süvari tarafından kullanılması ve muhafazasının zor olması neticesinde bu tüfeklerin dağıtımı Seraskerlik makamınca kurulan heyet tarafından iptal edilmiştir. Bunun yerine mavzer filintasının verilmesi karara bağlanmıştır. Bu silahların 40 sandık fişeği ile beraber 600 adet filintanın İkinci Fırka Kumandanlığı'ndan sağlanacağı belirtilmiştir. Bu konuda mühimmat imalının sağlandığı Tophane-i Amire'nin de bilgilendirilmesi istenmektedir. Böylelikle tedarikinin sağlandığını öğrenmekteyiz. Devlet işlerinin yürütüldüğü yer olan Yıldız Sarayı baş kitabete dairesince de bu görüş onay görmüş ve silahlar değiştirilmiştir (Y.MTV. 159-59).

Hassa Ordusuna bağlı İkinci Fırka-i Hümayun'a Osmanlı Devleti'nde ayrı bir önem verilmektedir. Bu önemin verilme nedeni Padişah'a en yakın birlik olmalarından kaynaklanmaktadır. II. Abdülhamid'in düzen ve mükemmeliyetçi bir padişah olduğu Seraskerlik makamı tarafından belirtilmiştir. Bu durum ile özel olarak ilgilenen II. Abdülhamid elbiseler ile kimin ilgileneceği konusuna da vakıftır. Neticede Ertuğrul Alayı Mirlivası Süleyman Paşa'ya görev verilmiştir (Y.PRK.ASK. 75-65).

Sultan II. Abdülhamid Dönemi'nde kurulmuş olan Söğütlü Ertuğrul Süvari Alayı'nın kıyafetleri, o dönemki askerî üniformalara nazaran göze çarpacak şekilde süslenmiş ve özenilmişti. Alay mensupları astragan kalpakları, kırmızı ceketleri, zarif çizmeleri, eyerlerinde kılıçları ve ellerinde mızraklarıyla at üstünde sultanın arabasını takip ederlerdi (Dabağyan, 2005, s. 487).

Subay üniformalarının küçük, büyük ve gündelik olmak üzere üç çeşidi bulunmaktadır. Subaylar genellikle kendi zırhlarının rengi ile uyumlu olan pantolonlar giyerlerdi. Küçük üniformalara aynı zamanda “Cumalık Elbise” de denirdi. Yaka ve kol kapaklarında sırma işlemleri bulunmazdı. Ancak büyük üniformaların yaka ve kol kapaklarında sırma işlemler yer alırdı. Resmî günlerde küçük veya büyük üniforma giyilirdi. Bu üniformaların üzerine apolet, nişan ve madalyalar takıldığı gibi özellikle büyük üniformalarda nişan hamaili⁸ kullanılırdı. Hırka-i Şerif ziyaretleri yapıldığında büyük üniforma giyilirdi. Fakat üniformada nişan bulunmadığı gibi eldiven de giyilmezdi (Mahmut Şevket Paşa, 1986, s. 25).

Ertuğrul Süvari Alayı'nın üniformalarının gösterişliliği başkaca süvari alaylarından farklıdır. Ertuğrul Süvari Alayı askerlerinin zeytini renk giydikleri üniformada göğüs kısımlarının her iki sırasında karşılıklı beşer tane düğme vardır. Düğme üzeri işlemesi olarak Osmanlı arması görülmektedir. Ertuğrul Süvari Alayı personellerinin, setrelerinin sağ bölümüne beyaz renk sırma biçiminde kordon takılmaktadır. Küçük ve büyük üniformaların ayrımı ise setrelerindedir. Setrelerinin yaka ve yan kapaklarında bulunan sırmalar farklı desende ve beyaz renkte imal edilmiştir. Askerî üniformalarda genellikle bulunan apolet ve spoletler sarı sırmadan üretilmiş olsa da Ertuğrul Süvari Alayı askerleri ve subaylarının apoletleri ve spoletleri beyaz sırmadan imal edilmiştir. Bununla uyumlu olarak kılıç püskülleri, kayışları da beyaz sırmadır. Başlık olarak kalpak takılmakla birlikte Napolyon çizme giyilmektedir (Tekir, 2020, s. 76-77). Ertuğrul Süvari Alayı için tasarlanan alay ve selamlık gayişeleri⁹ Berlin Sefareti aracılığıyla Almanya'da üretilmiştir. 3.618 mark karşılığında üretilen gayişelerin bedeli Maliye nezaretince karşılanmıştır (İ.AS. 74-4). Ertuğrul Süvari Alayı Maiyyet-i Seniyye Mülükane Süvari Bölüğü atları için üretilen eyer takımları Almanya'da Germund Fabrikasında üretilmiştir. Üretilen bu eyer takımlarından 40 tanesi Maiyyet-i Seniyye Süvari Bölüğü'nden sorumlu Faik Paşa'ya, 57 tanesi ümera ve zabitan'a verilirken, 540 tanesinin efrad-ı şahane ibaresiyle bir takım subaylara dağıtılacağı belirtilip, 600 tanesinin Ertuğrul Süvari Alayı'na teslim edildiği bildirilmiştir. 2 Temmuz 1908 tarihi perşembesi teslim edildiği belirtilen eyer takımlarının ertesi günkü Cuma selamlığında padişaha takdim edilmesi maksadıyla hazır bulundurulması İkinci Fırka-i Hümayun tarafından emredilmiştir (Y.PRK.ASK. 258-61). Askerlerin biçimsel olarak tören niteliğindeki Cuma Selamlığına

⁸ Omuzdan asılan bağ.

⁹ Eyer örtüsü.

yetiştirilmesi amaçlanırken, söz konusu evrakta törenin şekil disiplini açısından önemli olduğunun kanıtıdır.

Bu sıralarda ülkede yerli üretime öncelik veren Sultan II. Abdülhamid, kumaş ve dokuma fabrikası imtiyazını 1886 yılında vermişti. (Memiş, 2019, s. 466) Zira Sultan II. Abdülhamid, kendi elbiselerinin yerli Hereke kumaş ile yapılmasında ısrarcı olur ve yerli malının kullanılmasına dikkat ederdi. Huzuruna çıkan kişilerin üzerinde yeni bir elbise gördüğünde “*benimki sizinki kadar şık değil ama halis Türk malı, Hereke kumaşındır*” dediği rivayet edilmektedir (Alkan, 2018, s. 55).

20 Eylül 1897 tarihinde Sadaret mektubi kaleminden çıkan bir belgede Ertuğrul Süvari Alayı'nın hâlihazırdaki elbiselerinin ve eyer takımlarının yerine yenisinin yaptırıldığı görülmektedir. 955.597 kuruşa mal olan giyim ve teçhizatlarının bedeli Maliye Nezareti vasıtasıyla karşılanmıştır (BEO. 1010-75723).

Rus Çarlığı'nın, Ertuğrul Süvari Alayı kıyafetlerini beğenmiş olduğu 13 Nisan 1901 tarihinde Ertuğrul Süvari Alayı ile Mızraklı Süvari Alayı maiyetine mensup askerlerin kıyafetleri Petersburg Topçu Müzesine hediye edilmesi için seraskerlik makamı tarafından yazılan bir belgede anlaşılmaktadır. Söz konusu belgede daha öncede süvari ve piyade sınıflarına ait üniformanın hediye edildiği belirtilmiştir. Bu üniformalar, İstanbul'da meskûn bulunan Rusya'nın İstanbul elçisi ateşemiliter Miralay Kalinin'e teslim edilmiştir. Bu askerlerin kıyafetlerinin ise İkinci Fırka-i Hümayun imalathanesinde üretildiği de söz konusu belgeden anlaşılmaktadır (Y.MTV. 21-141).

Atlı asker anlamına gelen “süvari” kelimesinden hareketle, Ertuğrul Süvari Alayı seçkin bir birlik olduğu için atların üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Özel bir birliğin atlarının da gösterişli ve dayanıklı olması gerekmektedir. Bu tür atlar genellikle Macaristan'dan getirilirken bunun nedeni hayvanların büyük ve dayanıklı olmasıydı. Zorluklar karşısında kendini toparlayabilmesi türün ayrıcalıklarındandı. Dönem Topçularının kullandığı atlar da bu bölgeden getiriliyordu (Çetin, 2011, s. 207). Anadolu'da Adana, Sivas gibi yörelerdeki Çerkezler at yetiştiriciliği ile ünlüydü. Süvari askerler için buralardan getirilebilmekteydi. Ancak topçu birlikleri için bu durum söz konusu değildi. Yerli hayvanların yapısı daha küçük olduğu için top arabasını çekebilecek kuvveti yoktu (Hocaoğlu, 1975, s. 102).

Bunun için Macaristan'dan 156 at isteğinde bulunulmuştu. Adedi 25 liradan satılan atların toplam tutarı 3.900 liraydı. Arşiv belgelerinde tutarın 1311 yılı mali bütçe hesaplamalarına dâhil edildiğini ve ödemenin Nizamiye Hazinesince yani askeriyeye ayrılmış bütçeden karşılanacağı görülmektedir. Atlar için yapılan ödemenin 16 Mayıs 1895 tarihinde yapılması planlandığı halde belgenin yazımının 14 Temmuz 1895 tarihine rastladığı görülmektedir (BEO. 628-47036). Böylelikle ödemede bir aksaklık¹⁰ olduğu ortada olup, ödemenin hazine tarafından hemen yapılması istenmektedir.

6 Ağustos 1895 tarihinde maliye nezaretinden yazılan belgeye göre Ertuğrul Süvari Alayı'nda bulunması gereken 600 at mevcudunun 156'sının eksik olduğu, bu eksiklikle selamlık resm-i 'alisine diğer bir deyişle Cuma selamlığına çıkılmasının mümkün olmayacağı bağlı bulunulan ikinci fırka komutanlığına bildirilmiş ve ikmalinin zorunluluk teşkil ettiği belirtilmişti (BEO. 623-6666).

Öte yandan dönemin seraskeri Rıza Paşa tarafından merkez kumandanlığa çekilen bir telgrafta Mızraklı veya Ertuğrul Alayı'ndan mükemmel bir bölük olarak bahsedilip, hafif süvari alayına katılımı, padişahın izninin alındığı ve emri gereği katılışlarının sağlanması gerektiği ifade edilmişti. Ayrıca eksik olan atların diğer alay atlarından ikmalinin sağlanmasının uygun olacağı belirtilmişti (Y.PRK.ASK. 114-8).

5 Şubat 1898 tarihinde Ertuğrul Süvari Alayı ve bazı birlikler için 600 hayvan istendiği makam-ı seraskeri tarafından yayınlanan belgeden anlaşılmaktadır. Macaristan'dan alınacak olan atların ücretlerinin karşılanması bakımından bir takım problem ortaya çıkmıştır. Komisyon masraflarının 15.000 lira olduğu Konya, Selanik, Yanya, Ankara vilayetlerinden 349.000 kuruş temin edildiği, Edirne ve Manastır vilayetlerinden de temin edileceği ancak ücretin gelmediği belirtilmiştir. Ücret, yoğun kış şartları nedeniyle ikmal edilememiştir. Bu hayvanların temini çok gerekli olup, karantinada beklemelerine gerek olmadığı dile getirilmiştir. Macaristan'dan temin edilecek atların yetiştiricileri ile yapılan mukavelede bizzat satın alma ve garanti verilmesine rağmen satın alınan kurum tarafından cevap verilmemiştir (BEO. 150-11249).

8 Mart 1898 tarihinde Serasker mektubi kaleminden yazılan belgeye göre Ertuğrul Süvari Alayı'nın ilk kuruluşunda atların eksik olduğu, tedarik

¹⁰ Söz konusu aksaklık belgede belirtilmemektedir. Bunun nedeninin mali ödemelerde gerçekleşen güçlük olabileceği değerlendirilmektedir. Bu güçlüğü temel nedenleri için bkz. Bedri Gürsoy, "100. Yılında Düyun-u Umumiye İdaresi Üzerinde Bir Değerlendirme", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 40/1-4 (1984).

edilmesinin ise zaman alacağı belirtilmiştir. Ödemesinin güç olacağından bahsedilerek öncelik olarak kabul edilen ikinci ve üçüncü ordunun topçu alayları atlarının ikmali için 1.454 atın Macaristan'dan satın alınmasının kurulan askeri komisyonca 6 Mart 1898 tarihinde karara bağlandığı bildirilmiştir. Ertuğrul Süvari Alayı'na tedarik edilecek atların da bu yolla Macaristan'dan getirilmesi seraskerlik makamınca önerilmektedir (Y.MTV. 173-193).

21 Ocak 1899 tarihinde atlar için hâlihazırda var olduğu düşünülen bir mübayaat¹¹ komisyonu kurulmuştur. Tedarik edilen atlar için zayıtın bildirilmesi, süvari ve topçu dairelerine temin edilen atların sayısının da ayrıca aynı tarihte yayınlanan 2 adet belge ile açıklandığı belirtilmiştir. Bizzat "*Makâm-ı ser-'askeri Süvari Dairesi taht-ı riyâset-i müfahhime-i hazret-i hilâfet-penâhi de bulunan mübâya 'ât komisyon-ı 'âlisi tarafından mübâya 'a buyurulan süvâri Macar hayvanının miktarı ile suret-i tevzi 'âtını mübeyyin deftere*" işlenerek 204 adet at Süvari Ertuğrul Alayı'na teslim edilmiştir (Y.MTV. 186-22).

16 Temmuz 1902 tarihinde Ertuğrul Süvari Alayı Kumandanlığı ile Süvari Mızraklı Birinci Alayı'ndan verilen jurnale göre İkinci Fırka mensubu Ertuğrul Süvari ve Birinci Mızraklı Süvari alayları için Macaristan'dan satın alınan 500 baş atın beşinci kafiye olarak geldiği belirtilmektedir. Buna göre beşinci kafiye ile gelen 103 baş hayvandan 38 başı kır olmak üzere Ertuğrul Süvari Alayı'na; doru tonda bulunan 60 tanesi Süvari Mızraklı Birinci Alayı'na tahsis edilmiştir. Peyderpey gelen toplam 500 hayvandan kır tonda bulunan 300 baş süvari atı Ertuğrul Alayı'na; doru, al ve yağız tonda bulunan 200 baş da Süvari Mızraklı Birinci Alayı'na verilmiştir (Y.PRK.ASK. 183-45). Tahsis edilen atların süvari için uygun olan, yüksek ve gösterişli olması bizzat Serasker Rıza paşa tarafından bildirilmiştir. Bu atlar için 47 cm ile 52 cm yüksekliğe ulaştıkları halde bu kez satın alınacak hayvanların yüksekliklerinin 52-54 cm, göğüslerinin 37 cm'den aşağı olmaması gerektiği belirtilmiştir. Rusya ve Macaristan'dan satın alınacak atların satıcılarıyla alışveriş neticesinde yapılacak olan sözleşmenin bu aranan şartları sağlamasının yanı sıra atların teslim süresinin neşredilerek garanti altına alınması gerektiği aktarılmıştır. Atlar için yapılacak ödemenin Maliye'ye bağlı hazinece Osmanlı Bankası tarafından yapılması da ayrıca belirtilmiştir (Y.MTV. 235-108).

30 Aralık 1909 tarihinde Harbiye Nezareti Süvari Dairesince kaleme alınan bir belgede Ertuğrul Süvari Alayı için daha önceden 300 baş hayvan

¹¹ Satın alma.

istenmiş olduğu belirtilmiştir. Mösyö Jul Engel hayvan satışını öteleyerek taahhüt ettiği malı karşılayamadığı ve imzalanan sözleşmeye uygun hareket etmediği için Harbiye Nezareti Süvari Dairesince tazminat talep edileceği belirtilmiştir (BEO. 3698-277323).

Ertuğrul Süvari Alayı'nın İcra Ettiği Görevler

4 Nisan 1912 tarihinde Dâhiliye Nezaret-i Muhaberat-ı Umumiye Dairesi'nden kaleme alınmış bir yazı ile mevlid-i şerif, bayram, kadir gecesi, hırka-i şerif ziyaretleri, cuma selamlığı gibi dini etkinlikler ile askeri rütbe, mükâfat verilmesi, geçit töreni gibi resmî törenlerde giyilecek elbise ve protokolde bulunacakları yerler ile dikkat edecekleri kurallara dair bir nizamname yayınlanmıştır. Yedi maddeden oluşan nizamnamenin ilk dört maddesi protokolde uyulacak kurallar hakkındadır. Üç maddesi ise giyilen üniformanın mahiyeti hakkındadır. Bu nizamname hâlihazırda bulunan teşrifata yönelik uyulması gereken kurallara ilişkin bir değişiklik ve ek şeklindedir. Geç tarihte yayınlanan bu nizamname geçmişe ışık tutması bakımından önemli olup, görevlerini ifade eden bu nizamnameye göre;

1. Padişahın arabasının önünde Ma'iyet-i Seniyye Süvari Bölüğü'nden bir müfreze bulunmaktadır. Padişahın arabasının önünde ve arkasında ikişer kişilik padişah yaverleri yer almaktadır. Arabanın arkasında sırasıyla İstabl-ı 'Âmire Müdürü ve diğer padişah yaverleri ile Ma'iyet-i Seniyye Süvari Bölüğü'nün bir başka bölüğü bulunurdu. Devlet erkânı ve memurlarına ait arabalar ise bu düzeni takip ederdi. Bu düzenin sonundaki süvari bölüğünden askerler konvoyun korumalığını yapardı.

Mevlid-i şerif ve bayram alaylarında diğer merasimlerden farklı olarak düzen değişmektedir. Öncülük eden süvari birlikleri ve padişah yaverleri arabanın arkasında kendi gruplarında bulunurdu. Bu törenlerde padişah arabasının önünde Sadrazam ve Şeyhülislam arabaları yer alırdı. Ön tarafta devlet memurları ikişer arabalık düzen oluştururlardı. Törenin en önünde teşrifattan sorumlu memurlar bulunurdu.

Askeriyeden üst subaylar arkadan başlamak üzere rütbe sıralamasına uygun olarak padişah arabasının sağ ve sol yanında öne doğru sıra oluştururlardı.

Büyük alaylara şehzadeler de dâhil olurlardı. Şehzadelere yaver olarak Ma'iyet-i Seniyye Bölüğü'nden iki süvari bulunurdu. Ayrıca ikişer süvari de şehzadeyi takip ederdi.

2. Padişahın yakınında bulunan devlet memurları hariç tören düzenine katılım yasaktı. Padişah merasimi izleyenler arasından bir kimseyi çağırması halinde padişah arabasının arkasında bulunan yaverler bu kişiye refakat ederdi.

3. Törende bulunan devlet memurları düzeni korumakla sorumluydu. Bu düzenin korunmasını teşrifat memurları da kontrol ederdi. Ayrıca teşrifat memurları protokolün sonunda da yer alarak, düzeni buradan da takip ederlerdi.

4. Askerlerin kendi sancaklarını bulundurmaları zorunludur. Kendilerine ait silahlarla törende yer alırlardı.

5. Polis memurları tören arabalarının geçeceği yolu açık tutmakla görevliydi. Bunun sebebi ara yollardan çıkacak bir arabanın tören alayında düzensizliğe yol açacağıydı. Polisler, törene katılan arabaların haricinde araba hareketine izin vermezlerdi.

6. Mevlid-i şerif, bayram ve hırka-i şerife alaylarında meclis üyeleri, büyük uniformalarını giyerdi. Mülkiye memurları ve askeri ümeraya bağlı birlikler bu kurala uyardı. Kadir gecesi alayında ve cuma selamlığında cumalık üniforma giyilirdi. Bu törenlerde askerî birlikler büyük üniforma giyerken, mülkiye birlikleri redingot ile törene katılırdı.

7. Teşrifat memurları bu düzeni takip ederek yanlış düzen almış kişileri uyararak kendi mensubu olduğu bölgeye geçmeleri konusunda personeli uyarırdı (DH.MTV. 50-7).

Bu faaliyetlerin yanı sıra II. Wilhelm'in Ekim 1898 tarihinde gerçekleştireceği ziyarette II. Abdülhamid, Osmanlı topraklarında II. Wilhelm'in yapacağı seyahat¹² boyunca onun güvenliğini sağlamak için Ertuğrul Süvari Alayı'ndan toplam 543 asker, 536 binek hayvanı görevlendirmiştir. Görevlendirilen askerler ve hayvanlar Medine ve Mekke vapurları aracılığı ile Kudüs'e gönderilmişlerdir (Y.PRK.ASK. 145-5).

Ertuğrul Süvari Alayı, güçlü, uzun boylu, yakışıklı ve ata binmeyi bilen kişilerden seçilerek kurulmuş bir muhafız birliği olarak öncelikli görevleri padişahı korumaktır. Diğer yandan II. Abdülhamid, misafirperver tutumunun göstergesi olarak Alman imparatoru II. Wilhelm'i güvendiği

¹² II. Wilhelm'in ziyareti önce İstanbul ardından deniz yoluyla Kudüs'e gerçekleştirilmiştir. Kudüs'te yeni açılacak Erlöserkirche kilisesinin resmi açılışını gerçekleştirecektir. Ayrıca bkz. Ö.Kürşad Karacaçil, "II.Wilhelm'in Osmanlı İmparatorluğunu Ziyareti ve Mihmandarı Mehmed Şakir Paşa'nın Günlüğü (1898)", *Türkiyat Mecmuası*, 24/2 (2014).

muhafızlara emanet etmiştir. Bu duruma ilişkin seremonilerde hazır bulunarak hükümdarı en iyi şekilde temsil etmek amacına hizmet ederler. Atalarına ve anelerine bağlılıkları, askerî şuuru göz ardı etmemeleri ön planda tutulduğunda üstlendikleri görevleri vazife mefhumu çerçevesinde icra etmişlerdir.

SONUÇ

Askerî Tarih, sadece savaş olarak değil, savaşı gerçekleştiren kişi ve kurumlar açısından da önemlidir. Eski devlet gelenekleri savaşlarda hükümdarı korumakla görevli muhafız birliklerini zaruri kılar. Tarihi zaman içerisinde yeni savaş stratejileri ve askerî teknolojinin geliştirilmesi ile birlikte devlet liderleri gezi ve törenlerde yer almaya başlamıştır. Devletin iç ve dış düşmanları devleti kaos ortamına sürüklemek, amaçlarını kısa yoldan elde etmek için devlet yöneticilerinin canına kasteden girişimlerine karşı muhafız taburları kurulmuştur. Bu birlikler zamanla korumalık görevinin yanı sıra devlet gücünün sembolü, köklü temellere dayandığı gerekçeleriyle tören birlikleri olarak da görev almıştır. Osmanlı devletinde söz konusu durum gerçekleşmekle birlikte Osmanlı kaynaklarında hanedanlığının kökenlerinden oluşturulduğu varsayılan Ertuğrul Süvari Alayı Muhafız Taburu birliğine askerlerin Karakeçili Yörüklerinden seçildiklerine bahisle, hanedanın simgesi olması ve devletin sembol kaynağı olması protokole önem verildiğinin bir kanıtıdır. Bu önem askerlerin üniformaları, atları ve silahları üzerinde de görülmektedir. Ayrıca silahlarından kılıç ve mızrağın kullanılması devlet geleneklerini de yaşattıklarını açıklar. Yabancı kaynaklar açısından da askeri üniformaların beğenildiği Petersburg müzesine bir örneğinin gönderildiği bilinmektedir. Devletin içerisinde bulunduğu mali güçlüklerin merkeze sirayet etmediği, söz konusu taburlar için masraftan kaçınılmadığı, Maliye nezaretince de atlar ve üniformaların ödemesinin birincil öncelikli olduğu da resmi belgelerde görülmektedir. Törenlerde askerlerin bir sıra dâhilinde sıralanmasının talimname ile resmiyet kazanması da konu açısından önemlidir.

Nesiller boyu varlığını devam ettiren Karakeçili Yörükleri, Anadolu'nun belli başlı coğrafyalarında meskûn bulunmaktadır. Ertuğrul Süvari Alayı'nın bilinenin aksine sadece Söğüt ve çevresindeki kimselerden değil, Anadolu'nun birçok yerinden katılım sağlandığını 8 Mayıs 1886 tarihli künye defterlerinde görmekteyiz. Karakeçililer dönem içerisinde Adana, Diyarbakır, Siverek, Eskişehir, Siirt, Birecik, Ankara, Kütahya, Urfa, Rakka, Aydın, Kırşehir, Balıkesir, Haymana, Manisa, Trablus-Şam, Kula, Eşme,

Bursa ve Alaşehir civarında meskûn bulunmaktadır. Künye defterlerine kayıtlı askerler çoğunlukla Orta Anadolu'ya kayıtlıdır. Böylelikle Alayın komuta kademesi dâhil olmak üzere tamamının söğüt veya Karakeçili yürüklerine mensup bulunmadığı çıkarımı yapılabilmektedir. Ertuğrul Süvari Alayı'nın kuruluş gerekçelerinden birinin devletin iç politikasının bir gereği olarak tezahür edilebilir.

Yıllarca Balkanlar, Arap yarımadası ve Kafkaslardan temin edilen kişiler Osmanlı tahtının muhafazasını sağlamıştır. Bu bölgelerden Dersaadet'e gelenler Osmanlı barışının bir simgesi olarak, Osmanlılık akımına destek olmuştur. Osmanlı son döneminde ise Türkçülük, İslamcılık ve Osmanlılık akımları birlikte icra edilen politikalarlardır. Ülkenin iç ve dış siyasetinde yaşanan gelişmeler bu politikaların birlikte kullanılmasını zorunlu kılmıştır. Dış siyasette 17. yüzyıldan itibaren gelişen milliyetçilik düşünce sisteminin Osmanlı topraklarında hızlı yayılım göstermesi bu politikaları işler kılmıştır. Ertuğrul Süvari Alayı'nın kurulmasıyla da Türkçülüğün önemi vurgulanmıştır. Ayrıca Ertuğrul Süvari Alayı, Osmanlı padişahı II. Abdülhamid'in atalarına bağlılığının önemli bir nişanesidir. II. Abdülhamid'in cediti Ertuğrul Gazi'ye olan bağlılığının ve kurduğu ünsiyet bağının kanıtı, Söğüt'te Ertuğrul Gazi'nin türbesinin onarımı; mescit, mektep ve kütüphaneden oluşan külliye inşa edilmesidir.

Devlet lideri, bekasını devam ettirebilmesi için ikamet ettiği yerleşim yerinde, seyahatlerinde korumalık eğitimi almış kişiler tarafından korunmak zorundadır. Bu durum aynı zamanda devletin varlığını ve birliğini devam ettirebilmesi için yegâne unsurdur. Devletler, bünyesinde bulunan muhafız birliklerini devlet liderini korumak, devletin gücünü ve ihtişamını sergilemek maksadıyla sembolik olsa dahi devam ettirerek korumaktadırlar. Bunu özel günler, bayramlar ve buna bağlı çeşitli törenlerde gösteriler ve yürüyüşler yaparak sergilemektedirler. 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin protokol bakımından muhafız taburlarına önem verdiğini görmekteyiz. Arap, Arnavut ve Boşnak kesimlerden kurulan muhafız taburları daha sonra Türklerden oluşturulan muhafız alayı ile sürdürülmüştür. Bu tip birlikler doğrudan hükümdara bağlı olmakla birlikte güvenliği sağlaması birinci önceliklidir. Ülkemizde ise bu yapının temelleri Ertuğrul Süvari Alayı ile birlikte atılmış, geliştirilerek varlıklarını sürdürmüşlerdir.

KAYNAKÇA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

Bâb-ı Âlî Evrak Odası (BEO.)

BEO. 1010-75723; BEO. 628-47036; BEO. 623-6666; BEO. 150-11249; BEO. 3698-277323.

Hazine-i Hassa İradeler: (HH.İ.)

HH.İ. 81-54.

İrade Askeri (İ.AS.)

İ.AS. 74-4.

İrade Dahiliye (İ. DH.)

İ.DH. 1251-98066. İ.DH. 1261-99100. (İ.DH. 982-77506)

Dahiliye Mektubi Kalemî (DH.MKT.)

DH.MKT. 2425-99; DH.MKT. 2284-90. DH.MKT. 725-8. DH.MKT. 2425-99

Dahiliye Mütenevvia (DH.MTV.)

DH.MTV. 50-7.

Yaveran ve Maiyyet-i Seniyye Erkan-ı Harbiye Dairesi (Y.PRK.MYD.)

Y.PRK.MYD, 5-2.

Yıldız Mütenevvî Maruzât Evrakı (Y.MTV.)

Y.MTV. 20-100; Y.MTV. 38-95; Y.MTV. 20-98; Y.MTV. 53-60; Y.MTV. 159-59; Y.MTV. 21-141.

Yıldız Perakende Askerî Maruzât (Y.PRK.ASK.)

Y.PRK.ASK. 147-83; Y.PRK.ASK. 38-94; Y.PRK.ASK. 75-65; Y.PRK.ASK. 258-61; Y.PRK.ASK. 114-8; Y.PRK.ASK. 183-45. Y.PRK.ASK. 145-5.

Yıldız Perakende Evrakı Başkitabet Dairesi Maruzatı (Y.PRK.BŞK.)

Y.PRK.BŞK, 61-1.

Yıldız Perakende Umumi (Y.PRK.UM.)

Y.PRK.UM. 56-113.

Yıldız Mütenevvî Maruzât Evrakı (Y.MTV.)

Y.MTV. 228-58; Y.MTV. 173-193; Y.MTV. 186-22; Y.MTV. 235-108. Y.MTV. 20-93. Y.MTV. 47-92.

Sürelî Yayınlar:

Tarik, 19 Nisan 1302. (1 Mayıs 1886) No: 254.

Telif Eserler:

- Alkan, N. (2018). *Gelenek ve Modernitede Denge Sultan Abdülhamid*. Erdem, İstanbul.
- Bal, R. (2006). *Türk Kara Kuvvetleri'nde Süvari birlikleri (1920-1965)*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.
- Bashanov, M. ve Kemaloğlu, İ. (2018). *Rus genelkurmay belgelerinde II.Abdülhamid ve Osmanlı Ordusu* (s.68, 214). Seçil, İstanbul.
- Bulduk, Ü.(1997). “İdari ve Sosyal Açından Karakeçili Aşiretleri ve Yerleşimleri. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Araştırmaları Dergisi*. Ankara. 45-46.
- Cunbur, M. (1999). “Gözden Kaçan Bir Risale”. *Türk Kültüründe Karakeçililer Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirisi*, Şanlıurfa, 27-33.
- Çadircı, M. (1983). “Osmanlı Ordusunda Yeni Düzenlemeler”. *Birinci Askeri Tarih Semineri, Bildirileri II*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, 91-92.
- Çay, A. (1988). “Ertuğrul Gazi, Karakeçililer ve Söğüt Bayramı”. *III. Osmanlı Sempozyumu*, Eylül 1988. Ankara. 5-10.
- Çetin, A. (2011). *Sultan İkinci Abdülhamid Han Devlet ve Memleket Görüşerim 2*. Çamlıca, İstanbul.
- Çoruhlu, T. (2020). “Türklerde Mızrak” *TDVİA*. 30. İstanbul. 4-5.
- Dabağyan, L. P. (2005). *Osmanlı'da Şer Hareketleri ve Abdülhamid Han*. IQ Kültür Sanat Yayınları, İstanbul.
- Eralp, T. N. (1993). *Tarih Boyunca Türk Toplumunda Silah Kavramı ve Osmanlı İmparatorluğunda Kullanılan Silahlar*. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

- Fil, G. (2013). *1315 (1890-1900) Tarihli Süvari Talimnamesine Göre Son Dönem Osmanlı Ordusunda Süvari Eğitimi*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Genç, R. (1999). *Türk İnanışları ile Milli Geleneklerinde Renkler*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını:200, Ankara.
- Gürsoy, B. (1984). "100. Yılında Düyun-u Umumiye İdaresi Üzerinde Bir Değerlendirme", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 40/1-4 (1984). 17-59.
- Hocaoğlu, M. (1975). *Abdülhamit Han'ın Muhtıraları (belgeler)*, Oymak Yayınları, İstanbul.
- Sağlam Tekir, H. (2020). *Sultanın Muhafızları*, İstanbul, Yeditepe.
- Kafesoğlu, İ. (1997). *Türk Milli Kültürü*. Ötüken. İstanbul.
- Kanat, Ş. ve Oğuş, Ş. (1996). *Türk Kara Kuvvetleri Tarihi* (s.1). K.K.Basımevi, Ankara.
- Karacagil. Ö. K. (2014). "II.Wilhelm'in Osmanlı İmparatorluğunu Ziyareti ve Mihmandarı Mehmed Şakir Paşa'nın Günlüğü (1898)", *Türkiyat Mecmuası*, 24/2. 73-97.
- Küçük, C. (1988). "Abdülhamit II". *TDVİA*. 1. İstanbul. 221.
- Mahmut Şevket, (1986). *Osmanlı Askeri Teşkilat ve Kıyafetleri*. Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı Yayınları. İstanbul.
- Memiş, Ş. (2019). "Sultan II. Abdülhamid Döneminde Yerli Üretimi Teşvik Politikası Olarak İmtiyazlar". *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 41(2). 453-472.
- Mete, A. S. (2012). *Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne Türk Ordusu'nda Mavzer Tüfekleri*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi / Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul.
- Millî Savunma Bakanlığı. (1999). *Osmanlı Ordu Teşkilatı* (s.30). Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Naskali, E.G.(1995). *Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atçılık*. Türkiye Jokey Kulübü. İstanbul.

- Oğuz Turan, *Türklerde Stratejik ve Taktik Düşünceler*, Belge Yayınları, İstanbul, 1986.
- Ögel, B. (1984). *İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi*. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Öğüt Eker, R. G. (2000). "Karakeçili Aşiretinde Eski Türk İnançlarının İzleri". *Türk Kültürü*.439, 671-676.
- Özcan, A. (1984). "Hassa Ordusu'nun Temeli Mu'allem Bostaniyan Ocağı Kuruluşu ve Teşkilatı". *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 34: 317-396.
- Özcan, B. (2002). "Sultan III. Selim Devri Islahat Hareketleri (Nizâm-I Cedîd)". *Türkler*. Yeni Türkiye Yayınlar, Ankara. XII. 1110-1134.
- Özçelik, İ. (1999). "Karakeçililer". *Türk Kültüründe Karakeçililer Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri*, 3 Haziran 1999, Şanlıurfa, 50-55.
- Özkul, O. (2007). "Karakeçili Aşireti Hakkında Yapılmış Bir Çalışma". H. Beşirli ve İ. Erdal (Ed.), *Anadolu'da Yörükler: Tarihi ve Sosyolojik İncelemeler*. Phoenix Yayınevi, Ankara.
- Sakallı, B. (1997). "Karakeçili Aşireti ve Milli Mücadelede Karakeçililer". *Karakeçili III. Uluslararası Kültür Şenliği*, Kırıkkale. 16.
- Sümer, F. (2016). *Oğuzlar*. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul.
- Tahsin Paşa. (2017). *Yıldız Hatıraları*. İz Yayıncılık, İstanbul.
- Tahsin Paşa. (1931). *Abdülhamit ve Yıldız Hatıraları*. Milliyet Matbaası, İstanbul.

EKLER

Ek A: Zonaro, F. (1901). *Ertuğrul Sİvvari Alayı'nın Galata Köprüsünden Geçişi* [Tablo]. Dolmabahçe Sarayı Müzesi, İstanbul.

EXTENDED SUMMARY

Introduction

The ruler has to maintain his own life in order to protect the survival of the state. There have been attempts to assassinate the rulers many times in history, and this has dragged the state into turmoil. For this reason, guard units are of primary importance for states. In the Ottoman Empire, the sultans were protected for generations by means of devshirmeh. With the reforms carried out in the army, devshirmeh were replaced by Arab, Albanian, and Bosnian guard units. In addition, each sultan tried to establish his own system and innovation. During the reign of Abdulhamid II, a process of change started for the Ottoman state. Every arrangement made brought military structure with it. In addition to the Arab, Albanian, and Bosnian guard battalions, which are seen in the guard battalions due to our subject, a guard battalion was established with the ancestors of the Ottoman dynasty, Ertuğrul Gazi, and the descendants of their families who came to the land of willow. The name of this guard battalion was determined as Ertuğrul Cavalry Regiment. The guards, also known as the Söğüt Cortege Squadron in the Ottoman archives, are discussed in this study.

The foundations of the Guard Battalion

With the establishment of the Ottoman State, an organization called Kapıkulu Süvarileri was established, especially during the period of Murad I. First of all, the reason for their establishment is that they were established as a palace guard unit, as the name suggests. Over time, this organization will have great success in wars. Following the *Kapıkulu Süvarileri*, *Muallem Bostancı Ocağı*, *Nizam-ı Cedid*, *Asakir-i Mansure-i Muhammediye* units were brought as palace guards, respectively. Military reform, which started with Mahmud II, gradually increased. Military reforms are based on two words: order and education. The 1828 is important in this regard. There have been some changes in the army's order that have lasted until today. From top to bottom, respectively, the term "*Tertip*" was changed to "*Alay*". Furthermore, *Tabur* was used instead of a subordinate organization called "*Kol*". *The word "Saf" has been replaced by the word "Bölük"*. While the regiment commander was given the title of "*Miralay*", the battalion commander was given the title of "*Binbaşı*". The number of personnel in the army began to increase, mostly after the Ottoman-Russian War of 1828-1829. Regiments were formed by combining three battalions, and brigades were formed by combining two regiments. In 1831, the name of the troops on the European side of Istanbul was Hassa, and the troops in Anatolia were called Mansure.

Generals, called ferik, were brought to the head of the increasing units. In 1833, the rank of marshal was established, and the total number of soldiers in the Ottoman Empire reached 118,400. The rank system in the army is: *Er, Onbaşı, Bölükemini, Çavuş, Başçavuş, Mülazım, Yüzbaşı, Kolağası, Binbaşı, Kaymakam, Miralay, Mirliva, Ferik ve Mareşal*.

Abdulhamid II spent most of his reign at Yıldız Palace. Here, it became institutionalized at the administrative level of the state and became the administrative mechanism of the state. Furthermore, the sudden death of his uncle Abdulaziz after his deposition, the terrorist activities of the separatist elements residing in the Ottoman Empire, and the fact that Muslims should be safe as his caliph are some of the reasons why he did not leave here very much. As a result of these reasons, he had the Ertuğrul Cavalry Regiment established, which was composed of *Karakeçili Yörükleri*, who were his relatives. He renovated the Ertuğrul Gazi Tomb in Söğüt and contributed to the region. It was given importance that the young people of the new regiment to be established should be descendants of the families that came to Söğüt with Ertuğrul Gazi. Thus, we can say that he was aware of his ancestors and of Turkism.

Founding

Although it was thought that the Ertuğrul Cavalry Regiment belonged to the *Karakeçili Yörükleri*, the majority of the people registered in the imprint books examined were not registered in Söğüt and its surroundings. In the selection phase activities of the soldiers, they should be members of *Karakeçili Yörükleri*, be between 27 and 40 years old, be in Istanbul, break their ties with their hometown, take part in the Greek war, ride a good horse, perform the five daily prayers, be neat and ostentatious, be beard or beardless. It was declared that they would be loyal to the sultan, fulfill his orders to the letter and take an oath in this regard. It was stated that they would be paid by the state and could be assigned to gendarmerie units in their home country after three years of service.

Ertuğrul Cavalry Regiment, as Abdülhamid's bodyguards, it is divided into five divisions. Two of these divisions are located around Yıldız Palace, and the other three are located in the occupied outer part of Yıldız Palace. In the Davud Paşa barracks, it is understood that some of them were settled in the Davut Paşa barracks, and some of them were settled in the vicinity of Yıldız Palace, according to the Ertuğrul Cavalry Regiment of the *İkinci Fırka-i Hümayun*. Sultan II. Abdulhamid always spoke of them with satisfaction and praise in his speeches about the elected members of the Söğüt troop. He addressed them as "my own countrymen".

Accurements

The equipment of the Ertuğrul Cavalry Regiment generally consists of uniforms, horses, and weapons. Since they are a guard unit, they use different weapons from other cavalry units. For example, their swords were straight and without motifs. It is 99 cm long and weighs 1 kg. As a weapon, it is shorter in size than infantry rifles called mauser carbines. Weapons were procured in this way due to the limited use of long-barreled rifles on horseback. The spear continued to be used exclusively for cavalry. In the painting named Ertuğrul Cavalry Regiment's passing over the bridge, a red flag appears on the tips of the spears.

Their uniforms are olive in color, but their rank attire is varied. Uniforms are classified into three types: large, small, and casual. The epaulettes and rhinestones are white in color. The threads found on the sword tassels were also determined to be white in harmony. These uniforms are made in Germany.

Because they were an elite unit that took part in ceremonies, the horses of the Erturul Cavalry Regiment were chosen for their flamboyance. Although these horses are imported from Hungary, they are white in color.

Duties

It is known that as relatives of the sultan, soldiers from the guard battalion of the Ertuğrul Cavalry Regiment stood guard next to the bedroom. This situation is based on the conflicts among the nations from different elements, their separatist activities, and the fact that Abdulhamid II appointed the guards made up of Turks with his close security. These soldiers operate in the center of Yıldız Palace. In addition to the sultan's private bodyguard, the companies residing in the Davud Paşa barracks would participate in ceremonies such as the Friday ceremony and perform a parade. The aforementioned ceremonies are official ceremonies such as mawlid al-Sharif, feasts, nights of power, visits to the cardigan, religious activities, military rank, awarding of awards, and parades. Here, a regulation has been published regarding the clothes to be worn, the places where they will be in the protocol, and the rules they will pay attention to. The first four articles of the regulation, which consists of seven articles, are about the rules to be followed in the protocol. Three articles are about the nature of the uniform worn. This regulation is in the form of an amendment and annex to the rules that must be followed for the present certificate. Giving importance to the stance of the soldiers in the ceremonies represents power as a symbol of the state.

YAYIN POLİTİKASI

1. Dergi Millî Savunma Üniversitesi Kara Harp Okulu Dekanlığına aittir. 2006 yılından beri yılda iki kez (Haziran-Aralık) yayımlanan Sosyal Bilimlerle ilişkili bilimsel makalelere yer veren çift-kör hakemli bir dergidir.
2. SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisi parayla alınıp satılamaz, yazarlardan makale işlem veya gönderim ücreti talep edilmez.
3. SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisinde görünen isimler ve elektronik posta adresleri sadece bu derginin belirtilen amaçları doğrultusunda kullanılacaktır.
4. SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisinde yayımlanan tüm çalışmaların, dil, bilim ve hukuki açıdan bütün sorumluluğu yazarlarına, yayın hakları SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisine aittir. Yayımlanması için SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisine gönderilen çalışmaların basım ve yayın hakları dergiye devredilmiş olur. Dergide yayımlanan çalışma, yayıncının yazılı izni olmaksızın kısmen veya tamamen herhangi bir şekilde basılamaz, çoğaltılamaz, bir başka yayın organında yayımlanamaz ve kaynak gösterilmeden kullanılamaz. Yayın Kurulu dergiye gönderilen yazıları yayımlayıp yayımlamamakta serbesttir.
5. Yayımlanan çalışmalardaki görüşler yazara aittir ve kesinlikle Millî Savunma Üniversitesi, Millî Savunma Bakanlığı ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin resmî görüşünü yansıtmaz. Çalışmanın içinde olabilecek hatalı, eksik atıflardan veya çarpıtmalardan yazar sorumludur. Yayımlanan her araştırmaya ait verilerin 5 yıl süre ile yazar tarafından saklanması zorunludur. Dergiye gönderilen yazılara telif hakkı ödenmez.
6. Gönderilen çalışmalar, Yayın Kurulu tarafından öncelik sırasına konur ve yazılar derginin yayın ilkeleri ve yazım kurallarına uygunluğu bakımından değerlendirilmeye tabi tutulur. Bilimsellik ölçütlerine ve yayın ilkelerine uyulmadığı, olağanın üzerinde yazım yanlışlarının bulunduğu tespit edilen yazılar, hakeme gönderilmeden önce, yayın ilkeleri doğrultusunda düzeltilmesi için yazarına iade edilir. Yayın kurulu, gönderilen yazıları doğrudan reddetme hakkına sahiptir.
7. Yayın Kurulu'nun özel kararı dışında, 5000 kelimedenden az, 15000 kelimedenden fazla olan çalışmalar değerlendirilmeye alınmaz.
8. Dergiye gönderilen makaleler, yazım kurallarında belirtilen şekil şartlarını taşıması ve konu/alan açısından Dergi Yayın Kurulunun incelemesinden sonra uygun bulması hâlinde konunun uzmanı hakemlere (iki hakeme), çift-kör hakemlik gereği yazara ait bilgiler gizlenerek gönderilir. Hakem değerlendirmelerinin ikisi de olumlu sonuçlanırsa yayına kabul edilir. Birinin olumlu, diğerinin olumsuz olması hâlinde ise, makale üçüncü bir hakeme gönderilir. Dergi editörlerinin veya hakemlerinin aday makale metninde biçim, yöntem ya da içerik açısından değişiklik/düzeltilme yapılması talebi hâlinde, bu durum yazara bildirilir ve en geç **10** gün içerisinde yeniden düzelterek teslim etmesi istenir. Yazar sadece hakemin değerlendirmeleri ve tespitleri doğrultusunda değişiklik yapabilir. Düzeltilmiş metin, hakemin gerekli gördüğü durumlarda tekrar incelenebilir.

SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisine gönderilen makaleler, iki alan uzmanının “yayımlanabilir” onayından sonra Yayın Kurulunun son kararı ile yayımlanır. Yayımlanması uygun bulunmayan yazılar hakkında gerekçe, yayın kurulu adına editör tarafından yazara bildirilir. Ancak, Dergi, yayımlanmayan çalışmaların yazarlarına gerekçe sunmak zorunda değildir. Dergiye gönderilen makaleler, yayımlansın veya yayımlanmasın iade edilmez ve reddedilen yazılar ileriki tarihlerde yeniden değerlendirmeye alınmaz.

PUBLICATION PRINCIPLES

- 1.** The Journal belongs to Turkish Military Academy Deanery. The Journal of Defence and War Studies is a double-blind refereed, social sciences journal, published semiannually (June-December) by the Dean's Office of Turkish Military Academy since 2006.
- 2.** The Journal of Defence and War Studies cannot be sold or bought. The journal doesn't charge the authors for any process of the publication.
- 3.** The names and e-mails appearing in the Journal will only be used in compliance with the Journal's purpose.
- 4.** The linguistic, scientific and legal responsibility of the articles published in The Journal of Defence and War Studies belongs to the author. Publication rights belong to The Journal of Defence and War Studies. The printing and publishing rights are transferred to the Journal once the article is submitted. The published article cannot be reprinted, reproduced, or reused in another publishing without the editor's permission and it can only be used by giving reference. Editorial Board is free to publish the submitted articles.
- 5.** Ideas and opinions in these studies completely belong to the author and do not represent the official declarations or statements of National Defence University, National Defence Ministry or the Turkish Armed Forces. The author is completely responsible for erroneous information, deficient data or any other distortions. The data used on each study must be preserved by the author for following five years. There is no copyright payment for the article sent to the journal.
- 6.** Submitted articles are put in the order of priority by the Editorial Board and evaluated in terms of their suitability to the Journal's principles and guidelines. If the submitted article doesn't comply with the scientific measures and ethical/publication principles of the Journal and has more spelling mistakes than acceptable, it is sent to the author before being sent to the referee. The Editorial Board has the right to reject the submitted article directly.
- 7.** The articles less than 5000 words or more than 15000 words aren't accepted except for the Editorial Board's special consent.
- 8.** The Articles submitted to the Journal are forwarded to the referees (two referees) of the particular scientific by hiding the identity of the author if the articles meet the formatting requirement mentioned in the text formatting section and the publication board finds it appropriate for the subject. As the necessity of double-blind referee system, the article is sent to the referees with no name and information of the author on it. Similarly, any information of the referee isn't given to the author of the article in this respect. If the evaluations of both referees turn out to be positive, the article is accepted for publication. In case one of the evaluations is positive and the other one is negative, the article is forwarded to a third referee. In the event that the editors or referees of the Journal request a change/correction in the text of candidate's article in terms of format, method or content, this situation is reported to the author and he/she is asked to amend the text again and deliver it in **10** days at the latest. The author can only make corrections in accordance with the referee's evaluations and findings. The amended text can be reviewed again in case the referee deems it necessary.

The articles submitted to the Journal are published with a final decision of the Editorial Board after two referees give approval as "publishable". The reasons why the articles are rejected are explained to the authors by the editors but the Journal doesn't have to give any reason why the article is rejected. The articles submitted to the Journal are not given back even they are published or not and the rejected articles aren't evaluated again.

ETİK KURALLAR

Yazarlar İçin

1. Dergiye gönderilen çalışmaların, özgün, bilimsel kuram ve metodolojiye uygun olması; mevcut uygulama ve kuramlara katkıda bulunması esastır. Çalışmalar Türkçe veya İngilizce hazırlanabilir. Dergiye gönderilen çalışmalar daha önce yurt içi ve yurt dışında herhangi bir yerde yayımlanmamış ve yayın için gönderilmemiş olmalıdır. Gönderilen çalışmaların daha önce başka bir yerde yayımlanıp yayımlanmadığını Dergi Yönetimi araştırmak mecburiyetinde değildir. Durumun etik sorumluluğu makale sahibine aittir. Çalışmanın dergimize yayımlanmak üzere gönderilmesi, yazarın bu konuda taahhüdü olarak değerlendirilir.
2. Bilimsel toplantılarda (kongre, sempozyum, seminer vb.) sunulmuş bir bildiriye dayanan aday makale, ilgili bildiri kitapçığında yayımlanmamış olması ve bu durumun belirtilmesi koşuluyla kabul edilebilir.
3. Dergiye gönderilen çalışma kapsamında gerçekleştirilmiş araştırma, veri toplama, analiz, araştırma sonuçları vb. bilgiler daha önce herhangi bir yerde yayımlanmış bir çalışmada kullanılmış ise makale içinde ve kaynakçada mutlaka belirtilmelidir.
4. Dergiye gönderilen çalışmaların birden fazla yazarı olması durumunda, makalenin yazarları, çalışmanın planlama, araştırma, hazırlama, yazıya dökme, düzenleme ve yayınlanacak son biçime getirme aşamalarında her birinin bizzat katkı sağladığını ve eşit sorumluluğa sahip olduklarını taahhüt ederler. Yazarların katkı oranları ve alanları farklı ise katkı oranı beyanı verilmelidir.
5. Dergiye gönderilen çalışmalar araştırma, veri toplama, analiz, araştırma sonuçları vb. konularda hiçbir şekilde uydurma (gerçekte olmayan) bilgi içeremez.
6. Yazarlar, sadece çalışmalarının ileri sürdüğü sonuçları ve çıkarımları destekleyen kaynaklardan değil, diğer bakış açılarını da destekleyen kaynaklardan da yararlandıklarını makalede ve kaynakçada göstermelidirler.
7. Bir araştırma kurumu/kuruluşu tarafından desteklenen çalışmalarda (TÜBİTAK, TÜİK, Türk Tarih Kurumu vb.), söz konusu kurumun/kuruluşun ve projenin adı, varsa, tarihi ve sayısı dipnotla belirtilmelidir.
8. Kongre ve sempozyum bildirilerinde toplantının adı, yeri ve tarihi belirtilmelidir.
9. Dergimize gönderilen çalışmalar düzenli bir şekilde intihal (plagiarism) taramasına tabi tutulmaktadır. Bu amaçla akademik çalışmalardaki intihalleri tespit etmek amacıyla *iThenticate* adlı intihal engelleme programından istifade edilmektedir.
10. Dergiye gönderilen çalışmalar Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Genel Kurulunun 10 Kasım 2016 tarihli ve 2016.23.497 sayılı *Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma Yayın Etiği Yönergesi*, 03 Kasım 2020 tarihli *Millî Savunma Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Esasları* çerçevesinde ve *COPE (Committee on Publication*

Ethics) (<http://publicationethics.org/international-standart-editors-and-authors>) standartlarında hazırlanmalıdır.

11. Dergiye gönderilen çalışmada insan ve/veya hayvanlar üzerinde yapılmış olan bir araştırma ya da araştırma sonunda paylaşılacak kişisel bilgiler var ise mutlaka yetkili etik kurulundan alınmış izin belgesi gönderilmelidir. İzin belgesi olmayan bu durumdaki çalışmalar kabul edilmez. Dergiye gönderilen çalışmalarda yetkili etik kurulundan izin alınmasını gerektiren durumlar şunlardır: Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar, insan ve hayvanların (materyal/veriler dâhil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması, insanlar ve hayvanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar. Ayrıca olgu sunumlarında “Aydınlatılmış Onam Formunun” tesis edilip gönderilmesi, başkalarına ait ölçek, anket, fotoğrafların kullanımı için sahiplerinden izin alındığının belgelenmesi gerekmektedir. Kullanılan fikir ve sanat eserleri için telif hakları düzenlemelerine uyulması zorunludur.

12. Herhangi bir değerlendirme aşamasında akademik ve etik ilkelere uygunsuzluk tespit edilirse çalışmaların, hangi aşamada olursa olsun, değerlendirme süreci derhal durdurulur ve çalışma reddedilir

13. Genişletilmiş özet, Öz’de olduğu gibi araştırma ile ilgili amaç, problem, yöntem, bulgular ve sonuç bilgilerini içermelidir. Makalenizin yurt dışında atıf alabilmesi için bu önemlidir. Araştırma metninde yer almayan herhangi bir bulgu veya sonuç bulundurmamalıdır. Genişletilmiş özetle metin içindeki bilgilere göndermede (Ör. Sayfa 2’de belirtildiği gibi; giriş kısmında da dile getirdiğimiz gibi vs.) bulunulmamalıdır.

14. Yazarlar makalelerinin öz bölümünde son paragrafta “Bu çalışma bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır. Bu çalışmada etik kurul izni veya yasal/özel izin gerektirecek bir içerik bulunmamaktadır. Çalışma ile ilgili herhangi bir çıkar çatışmasının bulunmadığı SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisine yazar imzaları ile beyan edilmiştir.” ifadesini yazmak zorundadırlar. (Çalışmada izin alınması gereken bir içerik varsa, izinle ilgili bilgiler (kurul adı, tarih ve sayı no) ilk sayfada verilecek ve izin belgeleri çalışmanın sonuna eklenecektir.)”

Hakemler İçin

1. Hakemler, dergimiz için aday çalışmanın, bilimsellik, derginin yazım kuralları, yayın ilkeleri ve etik kurallara uygunluğunu ve akademik kalitesini tespit edecek en temel unsurlardır. Hakemler, bu anlayışla hareket etmeli ve akademik kaliteyi artırma sorumluluğuyla değerlendirme yapmalıdır.

2. Hakemler, yalnızca uygun bir değerlendirmeyi yapmak için gereken uzmanlığa sahip oldukları çalışmanın hakemliğini kabul etmelidirler.

3. Hakemler, çift-kör hakemlik kurallarına uymalı ve çalışmaya dair detayları her şekilde gizli tutmalıdırlar.

4. Hakemler, inceledikleri çalışmaya dair herhangi bir bilgiyi hiçbir şekilde başkalarıyla paylaşmamalıdır.

5. Hakemler, değerlendirmelerini tarafsızlık ilkesine uygun olarak yapmalıdır. Yalnızca çalışmaların bilimselliğini, alana katkısını, içeriğinin doğruluğunu, yazım Şekil esaslarına ve akademik ölçütlerle uygunluğunu değerlendirmelidir. Çalışmada ortaya konan fikirlerin hakemin fikirlerinden farklı olması değerlendirmeyi etkilememelidir.

6. Hakemler raporlarında hakaret içeren, küümseyici ve itham edici ifadelerden kesinlikle kaçınmalıdır.

7. Hakemler, raporlarında net ve çalışmayla ilgili detaylı ifadeler kullanmalıdırlar. Yayınlanmasını uygun görmedikleri çalışmalarla ilgili değerlendirmelerinde, kararlarının dayandığı eksik ve kusurlu hususları somut bir Şekilde göstermelidirler.

8. Hakemler, yazarların çalışmalarında tarafsızlık ilkesine bağlı kalıp kalmadıklarını değerlendirmeli; sadece çalışmanın ileri sürdüğü sonuçları ve çıkarımları destekleyen kaynaklardan değil, diğer bakış aıllarını da destekleyen kaynaklardan da yararlandıklarını takip etmelidir.

9. Hakemler en geç 30 gün içinde çalışmaları değerlendirmelidir. Şayet değerlendirme yapmayacaklarsa, hakemlik talebini almayı müteakip 1 hafta içerisinde hakemlik ret kararlarını dergiye bildirmelidirler.

10. Hakemler, değerlendirdikleri makalede herhangi bir çıkar atışması olduğundan Őüphelendiklerinde değerlendirme süreci ile ilgili olarak dergi editörlüğüne bilgi vermeli ve gerekirse makale değerlendirmesini reddetmelidirler.

Editörler için

1. Editörler, dergi etik kuralları ve yazım Şekil esasları çerçevesinde gönderilen ve alana katkısı olacak çalışmaları değerlendirme sürecine kabul etmelidir.

2. Editörler, kabul veya reddedilen çalışmalar ile herhangi bir çıkar atışması/ilışkisi içinde olmamalıdır.

3. Editörler bir çalışmayı kabul etmek ya da reddetmek için tüm sorumluluğa ve yetkiye sahiptir.

4. Dergi Yayın Kurulu, Sorumlu Yazı İşleri Müdürü ve Dergi Yayın Sekreteryası dergiye sunulan tüm çalışmaların mahremiyetini yayınlanana kadar temin etmekle yükümlüdür. alışmalarla ilgili yazar(lar)ı dışında hiç kimseye bilgi verilemez.

5. Çift kör hakemlik prensibi gereği, hakemlerin ve yazarların isimlerinin karşılıklı olarak gizli tutulması editörlerin sorumluluğudur.

6. Editörler, dergiye gönderilen çalışmaların intihal taramasını değerlendirme süreci başlamadan yapmalı ve intihal oluşumunun önüne geçmek için gerekli çabayı göstermelidir.

7. Dergiye gönderilen çalışmaların intihal taraması, ön inceleme, hakemlik, düzenleme ve yayımlama süreçlerinin vaktinde ve eksiksiz bir şekilde tamamlanması editörlerin görevidir.
8. Editörler dergiye gönderilen çalışmaları kabul/ret ederken araştırma etik kurallara uygunluk ve akademik ölçütlere göre hareket etmelidir.

Okurlar İçin

Okurların SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisinde yayımlanan bir çalışmada önemli bir hata ya da yanlışlık fark ettiğinde ya da editöryal içerik ile ilgili herhangi bir tespiti (intihal, yinelenen makaleler vb.) hâlinde, durumu savsad@kho.msu.edu.tr adresine bildirmeleri memnuniyetle karşılanacak ve ivedi değerlendirmeye alınacaktır.

ETHICAL RULES

For Authors

1. To be accepted to the Journal, articles should be unique, convenient to scientific studies and methodologies, and should contribute to current applications and theories. Articles can be written either in English or in Turkish. The articles should not be published or sent to be published to any domestic or foreign party before. It is not under the Journal's responsibility to search this issue. Its ethical responsibility is the author's. The submission of the article is considered to be the commitment of the author in this respect.
2. The submitted articles that were presented in scientific meetings such as congress, symposium, seminar etc. can be accepted if they have not been published in the related proceedings document and this must be explicitly stated by the article author(s).
3. If any search, data collection, analysis, research result etc. within the context of the submitted article were used in any published study, it must be stated in both the article and its reference part.
4. In the event of having more than one author in the article, all authors undertake having equal responsibility and contributing equally to whole process of the article including planning, research, preparing, organizing, drafting, writing and submitting the last version of the article. If the participation rate differs, the authors must submit participation rate declaration.
5. The submitted articles cannot include fabricated (untrue) information in research, data collection, analysis, research results etc. issues.
6. The authors must show in their articles that they have not only referred to the sources supporting the idea/result of the article but also the ones supporting the opposing opinions in both the article and reference.
7. The articles that are supported by a research institute (TÜBİTAK, TÜİK, Türk Tarih Kurumu etc.) must state the name, date and number of the project in the footnote.
8. The name, place and date of the meeting must be stated in congress or symposium papers.
9. The articles sent to the journal are regularly examined against plagiarism. The application named *iThenticate* is used to prevent plagiarism.

10. The Articles submitted to the Journal have to be prepared in accordance with *The Directives of Scientific Search and Publication Ethics of the Board of Higher Education* (Date: 10 November 2016, Number: 2016.23.497) and *The Directives of Scientific Search and Publication Ethics of National Defense University* (Date: 03 November 2020) and with the standards of COPE (Committee on Publication Ethics) (<http://publicationethics.org/international-standart-editors-and-authors>).

11. If the submitted article includes any research applied on humans/animals or any personal information to be shared, the author of the article must submit the proper permission documents taken from an authorized Research Ethics Committee. Such articles will not be accepted without a proper permission document. The situations that necessitate Research Ethics Committee approval are as follows: The researches that are carried out with qualitative and quantitative approaches necessitating data gathering by using questionnaire, focus group work, observation, experiment, interview technics; using of humans or animals for experimental or another scientific purposes; clinical researches on humans or animals. Consent form must be submitted in case reports. A permission document signed by the participants whose scale, questionnaire, photos are put in the study must be submitted to the Journal. It is obligatory to abide by the copyright issues.

12. In the event of finding that a study doesn't comply with academic and ethical principles, the process is stopped and the study is rejected.

13. The extended summary must include the aim, problem, method, findings, and the result information of the research. It is important for your article to be referred from abroad. The extended summary mustn't include any findings or results that aren't given in the article. The author mustn't refer to the article in the extended summary (E.g.: As mentioned in page 2 of the article, as mentioned in the introduction part etc.)

14. The authors must certainly state "This study was prepared in compliance with the scientific search and publication ethics. There is no content necessitating any permission from Ethical Board or any legal/special permission in this study. We/I, as the author(s) of the article, signed our/my declaration certifying that there was no conflict of interest in our/my article." in the abstract.

For Referees

1. The referees are the fundamental elements to determine whether the submitted article is scientifically, grammatically, ethically and academically suitable to be published in the Journal of Defence and War Studies.

2. The referees must accept only the articles that they are qualified of evaluating according to their academic expertise.

3. The referees must abide by the rules of double-blind referee system and respect the confidentiality of the process and act accordingly.

4. The referees can't share any information in the article with the other parties.
5. The referees must abide by the principles of impartiality. They must evaluate the article in terms of scientific measures, its contribution to the field, the correctness of its content, its academic and grammatical suitability.
6. The referees must strongly abstain from using any kind of offensive, humiliating or accusatory statements in their reports.
7. The referees must use clear and detailed statements about the article. For the article they don't approve to be published, they must give concrete reasons explaining the missing or faulty points.
8. The referees must evaluate the authors' loyalty to the objectivity principles. The referees must feel content that the author does not only refer to the sources that support the argument in the article but also refer to the ones that support the other opinions as well.
9. The referees must evaluate the article within **30 days**. They must inform the Editorial Board as soon as possible if they can't evaluate.
10. When the referees realize/suspect that there is a conflict of interest in the study, they must inform the editorial board and if necessary reject the article.

For Editors

1. The editors must accept the articles that will contribute to the field in compliance with the search and ethical rules and text formatting of the Journal.
2. The editors mustn't be in any conflict of interest with the accepted/rejected articles.
3. The editors have the whole responsibility and authority to accept/reject the article.
4. The Publication Committee, Responsible Editor and Editorial Secretariat are obliged to keep all studies confidential until they are published. They can't give any details to anyone except the authors.
5. It is the editor's responsibility to keep any information of the referees and the authors mutually confidential in compliance with double-blind referee system.
6. The editors must check the article in terms of plagiarism before the evaluation process and take necessary measures to prevent plagiarism.

7. It is the editors responsibility to fulfill plagiarism scanning, pre-evaluation, referee process, editing and publishing process in time and flawlessly.

8. The editors must comply with the research and ethical rules and academic standards when accepting or rejecting the articles.

For Readers

If the readers find an important error or mistake in the article or find an editorial content problem (plagiarism, repeated article etc.), they will be highly welcomed when they inform the Editorial Board via savsad@kho.msu.edu.tr and it will be reacted immediately.

YAZARLAR İÇİN REHBER

1. Dergimize gönderilen çalışmalar müteakip maddelerde açıklanan yazım kurallarına ve biçimsel özelliklere göre hazırlanıp gönderilmelidir. Yayınlanmak üzere dergimize ulaşan bilimsel çalışmalar, ilk önce editörler tarafından yazım kuralları ve yayın ilkelerine uygunluk kriterleri esas alınarak incelenir. SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisi yazım kurallarına uygun olmayan çalışmalar hakem değerlendirmesine gönderilmeden önce yazım kurallarına göre tekrar gözden geçirilip düzenlenmesi için yazarlara geri gönderilir. Düzeltme sonrası dergimize tekrar gönderilen çalışmanın, dergimizin yazım ve biçim kurallarına uygunsuzluğunun tespiti halinde çalışma editör kurulunca doğrudan reddedilir.

2. Dergimize gönderilen çalışmalar yalın bir dil ve anlatımla yazılmalı, Türk Dil Kurumu Yayınları (2018) “Türkçe Yazım Kılavuzu” dikkate alınmalı ve dil bilgisi kurallarına uygun olarak hazırlanmalıdır.

3. Çalışmaların uzunluğu 5000-15000 kelime alt-üst sınırları arasında olacak şekilde hazırlanmalı, Times New Roman, 12 punto, iki yana yaslı, tek satır aralığında, A4 sayfa yapısına uygun yazılmalıdır. Kenar boşlukları sağ:4 cm, sol:4 cm, alt:4,6 cm, üst:4,6 cm ve cilt payı:0 olacak şekilde hazırlanmalıdır. Paragraflar bir sekme içeriden başlamalı ve paragraf aralığı 6 nk, ikinci seviye başlıklarda ise 12 nk boşluk, önce ve sonrasında olacak şekilde metin yapılandırılır. Çalışmanın başlığı Times New Roman, 14 punto, kalın ve ortalı olarak yazılmalıdır. Altına yan yana yazarların isimleri yazılmalı ve bir dipnot açılarak ⁽¹⁾ ilk sayfanın altında Times New Roman 9 punto olarak önce yazışma yapılacak irtibat yazarının unvanı, bağlı olduğu kurum/kuruluş adresi (okul, üniversite, fakülte ve bölümler açık olarak belirtilmelidir.) ile e-posta adresi ve ORCID, sonra diğer yazarların unvanı, bağlı olduğu kurum/kuruluş adresleri, e-posta adresleri ve ORCID yer almalıdır.

4. Türkçe çalışmalarda yazar isimlerinin altında 250 kelimeyi aşmayacak şekilde bir TÜRKÇE ÖZ yazılmalıdır (İngilizce Öz 300 kelimeyi aşmamalıdır). Türkçe özün altında MAKALENİN TÜRÜ belirtilmelidir. Alt satırda çalışmanın içeriğini yansıtabilecek şekilde ANAHTAR KELİMELER (3 ile 10 arasında) yer almalı, alt satırda JEL kodlama sistemine göre ilgili olduğu bilimsel alan kodu büyük harfle yazılmalı ve en alt satırda da YAZARIN NOTU başlığında “Bu çalışma bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır. Bu çalışmada etik kurul izni veya yasal/özel izin gerektirecek bir içerik bulunmamaktadır.” ifadesi yazılmalıdır. (Çalışmada izin alınması gereken bir içerik varsa, izinle ilgili bilgiler (kurul adı, tarih ve sayı no) bu bölümde verilecek ve izin belgeleri çalışmanın sonuna eklenecektir.) Ardından İngilizce olarak başlık (12 punto, kalın, küçük harfle, ilk harfleri büyük), öz, makalenin türü, anahtar kelimeler ve jel kodu yazılmalıdır. İngilizce çalışmalarda da aynı kurallar geçerli olmak üzere önce İngilizce öz sonra Türkçe öz yer almalıdır. Çalışmadaki her iki öz de Times New Roman, 9 punto, italik ve tek satır aralığı olarak yazılmalıdır.

5. Kaynakça kısmından sonra bilimsel yazım kurallarına uygun 500-1500 kelime aralığında “Genişletilmiş Özet”e (Extended Summary) yer verilecektir. Giriş, ana konu başlıkları ve sonuç olarak yapılandırılacak Genişletilmiş Özet (Times New Roman, 12 punto, tek satır aralığı) Türkçe makaleler için İngilizce, İngilizce makaleler için Türkçe olarak hazırlanacaktır.

6. Teknik terimler tırnak içinde yazılmalı veya açıklanmalıdır. Kavramlar için kısaltma kullanımından kaçınılmalıdır. Değişken isimleri metin içerisinde mümkün olduğunca

kısaltmalarla değil, normal kelimelerle ifade edilmelidir. Kötüleyen, yanlış anlamalara sebep verecek ifade ve dil kullanımından kesinlikle kaçınılmalıdır.

7. Her tablo, şekil ve grafik için sıra numarası verilmeli (Tablo 1, Şekil 2, Grafik 1 gibi); tabloların başlığı üstte, şekiller ve grafiklerin başlığı ise altta yer almalı, başlıklar tablo veya şekle ortalanmış olarak ilk harfleri büyük yazılmalıdır. Tablo, şekil ve grafikler ile ilgili verilecek kaynak ve diğer bilgiler tablo, şekil ve grafiklerin altına sola yaslı, italik ve başlıksız olarak verilecektir. Tablo başlık, bilgi ve şekil içeriği Times New Roman 10 punto olarak yapılandırılacaktır. İstatistikler için virgülden sonra üç haneden fazlası yazılmamalıdır. Denklemlere sıra numarası verilmelidir. Sıra numarası ayrıç içinde ve sayfanın sağ tarafında yer almalıdır.

8. SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisinde GİRİŞ, SONUÇ, KAYNAKÇA, EXTENDED SUMMARY bölümlerinin dışında makalelere ait en fazla beş seviye başlık kullanılmaktadır. Zorunlu olmadıkça beş seviyenin dışına çıkılmamalıdır. Başlıklara numara verilmemelidir.

GİRİŞ

Birinci Seviye	[1. seviye]
İkinci Seviye	[2. seviye]
(1,25 cm)Üçüncü seviye	[3. seviye]
(1,25 cm)Dördüncü seviye	[4. seviye]
(1,25 cm)Beşinci seviye	[5. seviye]

SONUÇ

KAYNAKÇA

EXTENDED SUMMARY

9. Dipnot vermektten olabildiğince kaçınılmalıdır. Dipnot verilmesi gerekiyorsa dipnotlar numaralandırılarak verilmeli, ayrıca dipnotlara ilişkin kaynakça makale sonunda, makale kaynakçasından önce verilmelidir. Sıralamalarda her madde bir sekme içeriden başlanarak numaralandırılmalıdır. Herhangi bir öncelik sırası gerek görülüyorsa örnekte gösterilen madde işareti de kullanılabilir.

1. Çalışanların bağlılığı,
2. Çalışanların motivasyonu...
- Madde işareti kullanılabilir.

10. Test edilen her hipotez ayrı ayrı ifade edilmelidir. Her hipoteze ayrı numara verilmelidir (Hipotez 1 veya Hipotez 1a, 1b gibi). Hipotezler bir boşluk içeriden ve italik olarak yazılmalıdır. Örneğin:

Hipotez 1: Kamu örgütlerinde çalışan yöneticilerin özel kuruluşlarda çalışanlara göre güç mesafesi daha yüksektir.

11. Ekler başlıklandırılırken; “Ek A”, “Ek B” şeklinde sıralanmalı ve ek içinde derginin bahsedilen başlıklandırma kurallarına uyulmalıdır. Ek içindeki tablolar “Tablo A1, B1” şeklinde sıralanarak isimlendirilmelidir.

12. Atıflar yazar soyadları esas alınarak alfabetik sıraya göre düzenlenmelidir. Aynı yazar veya yazarların farklı çalışmalarında, çalışma tarihi daha eski olan önce yazılmalıdır. Aynı yazarın veya yazarların aynı tarihlerdeki çalışmalarında “a”, “b”, “c” şeklinde harfler çalışmanın yapıldığı yılın yanına yazılmalıdır. Temel olarak atıf yapılan her çalışmanın referansı aşağıdaki örneğe uygun olarak verilir.

İsim ve yıl: Örgütsel Nitelikteki Öncüller, Örgütsel Adalet Algısı (Brewer ve Kramer, 1986; Cremer, 2005a, 2005b; Lipponen, 2001, 2006) gibi faktörlerden...

Sadece yıl: Mael ve Ashforth (1992) tarafından geliştirilen...

13. Metin içinde kullanılacak atıf biçimleri aşağıda belirtilmiştir:

Tek yazarlı çalışmalar:

(Yeşilyurt, 2015, s. 58)

İki yazarlı çalışmalar:

(Yıldız ve Şahin, 2014)

Üç, dört ve beş yazarlı çalışmalar:

Üç, dört ve beş yazarlı çalışmalara atıf yapılırken sadece metin içindeki ilk göndermede tüm yazarların soyadları verilir. Diğer göndermeler için ilk yazarın soyadının yanına “ve diğerleri” ifadesi eklenmelidir. İngilizce yazılan makalelerde üç, dört ya da beş yazarlı yayınlara gönderme yapılırken ve diğerleri yerine “et al.” ifadesi kullanılmalıdır.

İlk atıf : (Kara, Şenoğlu, Yalçiner ve Doğan, 2012)

Sonraki atıflar: (Kara ve diğerleri, 2012)

Altı ve daha fazla yazarı olan çalışmalar:

Altı ve daha fazla yazarı olan çalışmalara gönderme yapılırken sadece ilk yazarın soyadı belirtilir.

(Yılmaz ve diğerleri, 2006)

14. Bir yazarın düşüncelerinin yeniden ifade edilmesi zorsa veya anlamını yitirecekse 40 kelimedenden daha fazla olmayan atıflarda kaynaktan alınan ifade tırnak işareti içinde belirtilerek yazılmalı ve o ifadenin bulunduğu sayfanın numarası belirtilmelidir. Örneğin: (Öztürk, 2003, s. 147). Eğer 40 kelimedenden daha fazla atıf yapılması gerekiyorsa alıntı yapılan kısım, iki sekme içeriden, tırnak içinde yazılmalı, en sonuna alıntı yapıldığı yerdeki paragraf (para. 15) veya sayfa numarası (s. 25) belirtilmelidir.

15. Yazar ismi belirtilmemiş bir çalışmaya atıf yapılması gerekiyorsa ve bu çalışma süreli bir yayındaysa yayının ismi yazar olarak belirtilebilir. Örneğin; (Wall Street Journal, 2009), (Ticaret Bakanlığı, 1999). Aynı parantez içinde birden fazla çalışmaya atıf yapılacaksa çalışmalar alfabetik sıraya göre ve aralarına noktalı virgül konularak yazılmalıdır. Örneğin: (Abrams, 2000; Sullivan ve Hellman, 1999). İkincil kaynaklar, (Blau, 1964’ten akt. Tamer, 2003). Tamer’in (2003), Blau’dan (1964) aktardığına göre... şeklinde ifade edilerek ikincil kaynaklardan atıf yapıldığı belirtilmelidir.

16. Teşekkür notu: Eğer mali destek veya diğer yardımları için teşekkür etmek istediğiniz kişi veya kurumlar varsa, çalışmanın sonuna bir not ekleyerek teşekkürlerinizi iletebilirsiniz.

17. Elektronik kaynaklara atıf yaparken genel atıf kuralları geçerlidir (Yazar soyadı, yıl). Eğer bu bilgi mevcut değilse, kaynağa ulaşılan web adresi parantez içinde verilmelidir. Yani yazarı belli olmayan bir elektronik kaynağa atıf yapmak gerektiğinde web sitesi parantez içinde verilmelidir. Şayet profesyonel bir web sitesine, veri tabanına veya bir projenin web sitesine atıf yapmak gerekiyorsa, elektronik adres parantez içinde verilmeli, kaynakçada da aşağıda ilgili bölümde verilen örnekte görüldüğü gibi belirtilmelidir. Örneğin: UNICEF web sitesi dünya çapında çocukların iyiliği için çalışan çeşitli yararlı kaynaklara bağlantılar sunmaktadır (<http://www.unicef.org>).

18. Kaynakça 11 punto olarak düzenlenecektir. Kaynakça ile ilgili ayrıntılı hususlar için **APA 6 (Publication manual of American Psychological Association,)** bilimsel yazı kriterlerine bakınız. Yazım kurallarıyla ilgili örnekler aşağıdadır. Aşağıdaki kategori başlıkları örnekleri belirtmek için kullanılmıştır. Makale kaynakçaları kategorilere ayırmadan düzenlenecektir:

Kitaplar

- Brannick, M.T., Levine, E.L. ve Morgeson, F.P. (2007). *Job and work analysis*. London: Sage.
- Bloch S. ve Whiteley P. (2010). *Düz bir dünyada yöneticilik*. (Çev. Ü. Şensoy), İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- O'Reilly, C., Snyder R. ve Boothe J. (1993). Effects of executive team demography on organizational change. İçinde G. Humber ve W. Glick (Ed.), *Organizational Change and Redesign: Ideas and Insights for Improving Performance* (s. 147-175). New York: Oxford University Press.

Makaleler

- Levine, E.L., Ash, R.A. ve Bennett, N. (1980). Exploratory comparative study of four job analysis methods. *Journal of Applied Psychology*, 3(1), 524-535.

Yayımlanmamış Çalışmalar (Yüksek Lisans ve Doktora Tezi)

- Dağ, İ. (1990). *Kontrol odağı, stresle başa çıkma stratejileri ve psikolojik belirti gösterme ilişkileri*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Welch, K.E. (Basım aşamasında). *Technical communication and physical location: Topoi and architecture in computer classrooms*. *Technical Communication Quarterly*, 14(3).

E-kitaplar

- Shotton, M.A. (1989). *Computer addiction? A study of computer dependency*. <http://www.ebookstore.tandf.co.uk/html/index> adresinden alınmıştır.

Kongre Bildirileri

- Fayganoğlu P. ve Sözen C. (2019). *Sosyal Ağ Bağlantılarının Bireyin İşyeri Performansı Üzerindeki Etkisi*. 27.Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi, 18-20 Nisan, Antalya, 809-823

AUTHORS' GUIDELINES

1. Studies/articles should be prepared and sent to the journal according to the writing rules being explained in the following steps below. Studies/articles that are not due to the Journal of Defence and War Studies Guidelines will be sent back to the author before the referees' evaluation. If the article is not due again, it will be rejected.
2. The articles/studies should be prepared in plain language and in accordance with Turkish Spelling Dictionary(2018) of Turkish Language Society
3. Articles/studies should be in 5000-15000 word limits, Times New Roman 12 font, justified, single-spaced and convenient to A4 sheet. Spaces should be right:4 cm, left:4 cm, bottom:4,6 cm, top:4,6 cm, and gutter:0. The paragraphs should start at an indent; spacing should be 6 nk for the first level and 12 nk for the second level titles and applied both before and after. The title of the study should be Times New Roman 14 font size, bold and centered. The names of the authors should be stated below the title with a footnote. In the footnote, the liaison author's title, address of author's organization (school, university, faculty, and departments should be stated clearly), e-mail, and ORCID number. Other authors' titles and the addresses of their organizations, e-mails, and ORCID numbers should be stated followingly. Related JEL code of the studies/ articles should be put at the end of the title with capital letters in parenthesis
4. The studies/articles prepared in Turkish should include ABSTRACT (not more than 250-word, for English 300 words), ARTICLE TYPE, KEY WORDS (3 to 10 words), and JEL CODE in Turkish, followed by title (in small letters with first letters capital), abstract, article type, jel code and key words in English. The rules for the studies/articles in English should follow the same rules but vice versa for the language. Both of these abstracts should be in Times New Roman 12 font, single-spaced, and in italics.
5. A 500-1500-word Extended Summary that is convenient to scientific writing rules should be located after References. The Extended Summary (composed of Introduction, Main Titles, and a Conclusion) will be written in English for articles/studies in Turkish, and in Turkish for articles/studies in English (Times New Roman 12 font, single-spaced).
6. Technical words should be in quotation marks or be explained. Abbreviations should not be used for concepts. Variations should be explained with general statements, rather than using abbreviations. Any language that may cause misunderstandings should be avoided.
7. The tables, figures and graphs should be numbered (Figure 1, Table, and Graph 1). The titles of tables should be at the top, while the titles of figures and graphs should be at the bottom of the figure. These titles should be centered and the first letter should be uppercased. Reference or other information to be given for the tables, figures and graphs should be at the bottom, italic and with no title. The content, title, reference and information about the tables, figures graphs should be in Times New Roman 10 font size. For the statistics, no more than three numbers should be used after the comma. Equations should have a number that should be in brackets and located at the right side of the sheet.
8. Five title levels are used in the Journal of Defence and War Studies in addition to INTRODUCTION, CONCLUSION, REFERENCE, GENİŞLETİLMİŞ ÖZET parts and these five levels should not be exceeded, if it is not compulsory. Titles should not have numbers.

INTRODUCTION

First Level	[1. level]
Second Level	[2. level]
(1,25 cm)Third Level	[3. level]
(1,25 cm)Fourth Level	[4. level]
(1,25 cm)Fifth Level	[5. level]

CONCLUSION

REFERENCE

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET

9. Endnotes should be avoided at the most possible level. If it is necessary to use endnotes, those endnotes must be given with numbers and references to the end notes must be given at the end of the article before References. Each article in listings should be in one indent and numbered. If there is no priority between the articles, the symbol shown below is also applicable:

1. The devotion of workers,
 2. The motivation of workers...
- This symbol is also applicable.

10. Each tested hypothesis should be indicated separately and numbered individually (Hypothesis 1, Hypothesis 1a, 1b). Hypotheses should be in one indent and in italics. For example;

Hypothesis 1: The managers working on public organizations have higher power space than the managers working on private institutions.

11. Appendixes should be titled as "Appendix A", "Appendix B" and should be convenient to titling rules. The tables in appendixes should be titled as (Table A1,B1).

12. Citations should be arranged alphabetically according to the last names of authors. In different studies of the same author/authors, the study with previous date should be stated before. The same studies of the same author/authors should include "a","b", "c" next to the year in which the study was completed. Fundamentally, any reference can be cited as in the example shown below:

Name and Year: Organizational Premises, Organizational Justice Perception (Brewer and Cramer, 1986; Cramer, 2005a, 2005b; Lipponen, 2001, 2006)

Only Year: Mael and Ashforth (1992)

In studies with multiple authors, the first citation should include the names of all authors. Following citations should be abbreviated by using "et. all" If there are six or more authors, it can be stated as "et. all" after the last name of the author.

13. Citation giving rules and examples in the article are below:

One-author article:

(Yeşilyurt, 2015, s. 58)

Two-author article:

(Yıldız ve Şahin, 2014)

Three-four or Five author article:

While giving citation to three-four or five author articles, the surnames of the authors must be given only for the first citation. For the following citations the first author's surname and "et al." must be used.

First citation : (Kara, Şenoğlu, Yalçiner ve Doğan, 2012)

Following citations: (Kara and et al., 2011)

Six or more author article:

While giving citation to six or more author articles the first author's surname and "et al." must be used.

(Yılmaz and et al., 2006)

14. If paraphrasing is difficult or causing vagueness, the quoted text with less than 40 words should be in quotation marks and the page number of the original document should be written. For example: (Öztürk, 2003, s. 147). Quoted texts with 40 or more words should be in quotation marks, two times indented, and paragraph (para.15) or page (p.25) should be stated at the end.

15. In studies with no names, the name of the periodical can be used as the name of the author. For example: (Wall Street Journal, 2009), (The Ministry of Trade, 1999). To state multiple sources in the same parentheses, they should be in alphabetical order, and a semicolon should separate each. For example: (Abrahams, 2000; Sullivan and Hellman, 1999). Secondary sources should be stated as (Blau, from Tamer in 1963, 2003), according to Tamer (2003) referencing Blau (1964).

16. When citing electronic sources, general rules are valid (last name, year). If the information is not reachable, the link of the source should be stated in parentheses. When citing a very professional web site, database or the website of a project, the link should be stated in parentheses and the source should be stated in the References as shown in the example. For example: The web site of the UNICEF facilitates to reach various sources which operates for the welfare of the children worldwide (<http://www.unicef.org>).

17. Acknowledgements: If there is any party that you would like to mention for their fiscal or other contributions, you are allowed to add a note at the end of the study and express your gratitude.

18. The References should be in 12 font size. For detailed information, see **APA 6 (Publication Manual of American Psychological Association)** scientific writing rules. Some examples of writing rules are given below. The category titles below are to give example for each category. The references of the articles should not include titles:

Books

- Brannick, M.T., Levine, E.L. ve Morgeson, F.P. (2007). *Job and work analysis*. London: Sage.
- Bloch S. ve Whiteley P. (2010). *Düz bir dünyada yöneticilik*. (Çev. Ü. Şensoy), İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- O'Reilly, C., Snyder R. ve Boothe J. (1993). Effects of executive team demography on organizational change. İçinde G. Humber ve W. Glick (Ed.), *Organizational Change and Redesign: Ideas and Insights for Improving Performance* (ss. 147-175). New York: Oxford University Press.

Articles

- Levine, E.L., Ash, R.A. ve Bennett, N. (1980). Exploratory comparative study of four job analysis methods. *Journal of Applied Psychology*, 3(1), 524-535.

Unpublished Studies (Postgraduate and Doctoral Dissertations)

- Dağ, İ. (1990). *Kontrol odağı, stresle başa çıkma stratejileri ve psikolojik belirti gösterme ilişkileri*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Welch, K.E. (Basım aşamasında). *Technical communication and physical location: Topoi and architecture in computer classrooms*. *Technical Communication Quarterly*,14(3).

Congress Announcements

- Fayganoğlu P. ve Sözen C. (2019). *Sosyal Ağ Bağlantılarının Bireyin İşyeri Performansı Üzerindeki Etkisi*. 27.Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi, 18-20 Nisan, Antalya, 809-823

E-Books

- Shotton, M.A. (1989). *Computer addiction? A study of computer dependency*. Retrieved from <http://www.ebookstore.tandf.co.uk/html/index>.